

MAGAZIN BIBLIOLOGIC nr. 1-2, 2021

Revistă științifică și bibliopraxiologică

Editori:

Consiliul Biblioteconomic Național
Biblioteca Națională a Republicii Moldova
Societatea Științifică de Bibliofilie și Ex-libris „Paul Mihail” din Moldova

Directorul publicației:

Elena Pintilei

Colegiul de redacție:

dr. hab. Gheorghe Postică, Chișinău
acad. Andrei Eșanu, Chișinău
acad. Mihai Cimpoi, Chișinău
acad. Valeriu Matei, Chișinău
Iurie Colesnic, scriitor, cercetător, Chișinău
Vera Osoianu, dir. adjunct BNRM, Chișinău
dr. hab. Roman Motulski, Minsk
dr. Hermina Anghelescu, profesor la Facultatea de Biblioteconomie și Știința Informării,
Wayne State University, SUA
dr. Adolf Knoll, secretar pentru știință, cercetare și relații internaționale, Biblioteca Națională a
Republicii Cehe, Praga
Sorina Stanca, manager, Biblioteca Județeană „Octavian Goga”, Cluj-Napoca, președintele Asociației
Naționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România
dr. hab. Nelly Țurcan, USM, Chișinău
dr. Mariana Harjevschi, BMC „B.P. Hasdeu”, Chișinău

Redactor-șef:

Ludmila Corghenci

Secretar de redacție:

Tatiana Bahmuteanu

Redactori:

Tatiana Bahmuteanu,
Raisa Plăieșu, Ludmila Șimanschi

Redactor artistic:

Cristina Ceoinac

Procesare computerizată:

Diana Odobescu

Clasificare / Indexare:

Aliona Muntean, Victoria Vasilica

Traducere în engleză:

Elina Bolgarina

Revista este recomandată spre editare de către Consiliul redacțional al
BNRM (proces-verbal nr. 1 din 18 martie 2021)

Răspunderea asupra conținutului materialelor le revine în întregime autorilor

Revista este indexată în Registrul național al revistelor științifice
„Instrumentul Bibliometric Național”

Com. nr. 5.

Tiparul executat la Tipografia „Primex-Com”

SUMAR

4-14	SUB CUPOLA BIBLIOTECII NAȚIONALE Aliona MUNTEAN, Rodica BALEANU. Excursia de bibliotecă – mod de extindere a orizonturilor cunoașterii
15-19	Tatiana BAHMUTEANU. Retrospectiva activității editoriale a BNRM
20-28	Raisa PLĂIEȘU. Corabia cărții Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova prin timp
29-31	Svetlana MIRON. Valeriu Herța – voluntar și donator al Bibliotecii Naționale
	FORUMUL MANAGERILOR DIN CADRUL SISTEMULUI NAȚIONAL DE BIBLIOTECI: PRIORITĂȚILE ANULUI PROFESIONAL 2021
32-37	Vera OSOIANU. Biblioteca în condițiile noii normalități: provocări, riscuri, oportunități
38-43	Victoria VASILICA. Bibliotecile din Republica Moldova în perioada pandemiei: resurse și activități. Studiu sociologic
44-47	Veronica BORȘ. Tehnologiile informaționale în activitatea bibliotecilor – imperativul supraviețuirii
48-49	Nadejda PĂDURE. Promovarea lecturii în condițiile de criză pandemică: învățămintele unui an de cotitură
50-54	Ludmila CORGHENCI. Incluziunea digitală a personalului de specialitate din biblioteci: competențe, învățare orientată
55-60	Angela DRĂGĂNEL. Dezvoltarea și promovarea Științei Deschise : experiențe cu noi formule
	CONSOLIDAREA SISTEMULUI NAȚIONAL DE BIBLIOTECI
61-65	Silvia HABAȘESCU. Asigurarea accesului comunității academice la resursele informaționale științifice pe timp de pandemie: schimb de bune practici
66-69	Natalia SUVAC, Ina NICUȚĂ. Biblioteca Științifică a ASEM în perioada pandemiei: noi provocări și oportunități de dezvoltare
70-76	Angela GHEORGHITA. Biblioteca universitară în mediul informațional: modalități și mijloace de promovare
77-83	Adela NEGURĂ. Elaborarea unui tutorial video didactic – structură, etape, mijloace
	ANUL LECTURII – 2020. PROGRAMUL NAȚIONAL LECTURACENTRAL, EDIȚIA A III-A
84-86	Vera OSOIANU. Programul Național <i>LecturaCentral</i> 2020 : bilanțuri, lecții și împliniri
87-95	Victoria POPA, Lilia POVESTCA. Implicarea bibliotecilor în implementarea Programului Național <i>LecturaCentral</i> prin prisma indicatorilor statistici (ediția a III-a, anul 2020)
96-101	Tamara COȘCIUG. Concursul raional: <i>Patrimoniul cultural – totalitate de valori ale neamului</i>
	MOȘTENIRE CULTURALĂ. VALORI BIBLIOFILE
102	NOTĂ de Veronica COSOVAN
103-108	Pr. Maxim MELINTI. Părintele Paul Mihail – o comoară pentru cultura românească (115 ani de la naștere)
109-115	Pr. Maxim MELINTI. 200 de ani de la nașterea Arhimandritului Andronic Popovici
116-119	Veronica COSOVAN. Biblioteca Seminarului Teologic din Chișinău: reconstituiri istorice
120-126	Pr. Octavian MOȘIN. Rolul Capelei „Întâmpinarea Domnului” din Chișinău în formarea duhovnicească a teologilor (140 de ani de la târnosirea sfântului locaș)
127-132	Pr. Eugen ONICOV. Școlile spirituale de băieți din Chișinău și Edineț
133-140	Pr. Ioan LISNIC. Învățământul în cadrul școlilor teologice din partea de nord a Basarabiei (1869-1944)
141-152	Vlad GHIMPU. O biserică de zid din secolele VI-VII de la monumentul arheologic Sobari (Soroca)
153-155	Raisa PLĂIEȘU. Însuflețirea cuvântului în cărțile timpului prin darul dat de Dumnezeu (interviu cu Protoiereul Mitrofor Octavian Moșin)
	STUDII ȘI CERCETĂRI
156-158	Elina BOLGARINA. Nikolai Kozlov – omul diplomației și al cărții
	MERIDIAN BIBLIOTECONOMIC
159-161	Genoveva-Irina BULICHE. Biblioteca – serviciile de informare versus fenomenul Google
162-172	Sanda Beatrice BITERE. Contribuții ale unui deceniu de presă ieșeană (1851-1860) la promovarea lecturii, cunoașterii și a progresului
	OAMENI ÎN PROFESIE. PROFESIE PRIN OAMENI
173-174	Aliona TOSTOGAN. Bibliotecarul din zodia Capricornului – Aliona Muntean
175-181	Vera OSOIANU. Lidia Kulikovski și tribuna Simpozionului Anul Bibliologic
182-184	Ludmila CORGHENCI. Omul care neintenționat ne formează și ne conduce în profesie
	RECENZII. INFORAFT
185-186	Raisa PLĂIEȘU. Un manual practic de biblioteconomie și științe ale informării pentru lumea bibliotecară
187-188	AUTORII ARTICOLELOR
189-190	GHID PENTRU AUTORI

SUMMARY

	UNDER THE CUPOLA OF THE NATIONAL LIBRARY
4-14	Aliona MUNTEAN, Rodica BALEANU. Excursion in the library as a mode of extension of knowledge horizons
15-19	Tatiana BAHMUTEANU. Retrospective of the publishing activity of the National Library of the Republic of Moldova
20-28	Raisa PLĂIEȘU. The book ship of the National Library of the Republic of Moldova through the times
29-31	Svetlana MIRON. Valeriu Herța, volunteer and benefactor of the National Library
	FORUM OF MANAGERS OF THE NATIONAL LIBRARIANSHIP SYSTEM: PRIORITIES OF THE PROFESSIONAL YEAR 2021
32-37	Vera OSOIANU. Library in a „new normality” conditions: challenges, risks, opportunities
38-43	Victoria VASILICA. Libraries of the Republic of Moldova in pandemic period, their resources and activities. Sociological study
44-47	Veronica BORS. Informational technologies in library activity as the imperative of survival
48-49	Nadejda PĂDURE. Promotion of reading in conditions of pandemic: lessons of the crisis year
50-54	Ludmila CORGHENCI. Digital inclusion of the library staff via capacities and oriented tutoring
55-60	Angela DRĂGĂNEL. Development and promotion of Open Science: experiences with new formule
	CONSOLIDATION OF THE NATIONAL LIBRARIANSHIP SYSTEM
61-65	Silvia HABAȘESCU. Ensured access of academic community to informational resources in pandemic times: exchange of good practices
66-69	Natalia SUVAC, Ina NICUȚĂ. ASEM Scientific Library in pandemic period: new challenges and opportunities to develop
70-76	Angela GHEORGHÎA. University library in an information environment: modalities and means of promotion
77-83	Adela NEGURĂ. Creation of the tutorial video – structure, stages, methods
	THE YEAR OF READING 2020. LECTURACENTRAL NATIONAL PROGRAM, 3RD EDITION
84-86	Vera OSOIANU. LecturaCentral National Program-2020 : survey, lessons, results
87-95	Victoria POPA, Lilia POVESTCA. Libraries to involve in implementation of the LecturaCentral National Program (3rd edition, 2020) from the angle of statistical indicators
96-101	Tamara COȘCIUG. Regional competition “Cultural heritage, an ensemble of the national values”
	CULTURAL HERITAGE. BIBLIOGRAPHIC VALUES
102	Note on the column by Veronica Cosovan
103-108	Pr. Maxim MELINTI. Father Paul Mihail, gem of Romanian culture (on his 115th anniversary)
109-115	Pr. Maxim MELINTI. 200 years since the birth of the Archimandrite Andronic Popovici
116-119	Veronica COSOVAN. The library of the Chișinău Theological Seminary: historical reconstitution
120-126	Pr. Octavian MOȘIN. Role of the Chapel „Grace of the Lord” in spiritual formation of theologians
127-132	Pr. Eugen ONICOV. Orthodox Ecclesiastical Schools for Boys of Chișinău and Edineț
133-140	Pr. Ioan LISNIC. Education in theological schools in the northern part of Bessarabia (1869 – 1944)
141-152	Vlad GHIMPU. The Wall Church of the 6th-7th centuries at the archeological site Sobari (Soroca)
153-155	Raisa PLĂIEȘU. Inspired words in books of all time with talent given by God (an interview with archbishop Octavian Moșin)
	STUDIES AND RESEARCH
156-158	Elina BOLGARINA. Nikolai Kozlov – the man of books and diplomacy
	LIBRARY MERIDIAN
159-161	Genoveva-Irina BULICHE. Library information services versus Google phenomenon
162-172	Sanda Beatrice BITERE. Contribution of a decade (1851-1860) of the Iași (Yassy) press in promotion of lecture, science and progress
	PEOPLE IN PROFESSION. PROFESION BY WAY OF PEOPLE
173-174	Aliona TOSTOGAN. Librarian of the Capricorn sign - Aliona Muntean
175-181	Vera OSOIANU. Lidia Kulikovski at the tribune of the Bibliological Year Symposiums
182-184	Ludmila CORGHENCI. A person who informally shapes us and conducts in profession
	REVIEWS. INFORMATION BOARD
185-186	Raisa PLĂIEȘU. A practical guide of library and information science for the library world
187-188	JOURNAL AUTHORS
189-190	GUIDE FOR THE AUTHORS

EXCURSIA DE BIBLIOTECĂ – MOD DE EXTINDERE A ORIZONTURILOR CUNOAȘTERII

**Aliona MUNTEAN,
Rodica BALEANU,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova**

Rezumat: Metodologia unei excursii ghidate se bazează pe abilitatea de a inventa, conceptualiza și istorisi o „poveste” despre un „obiect” dat. Metoda de desfășurare a excursiilor include un set de tehnici metodologice, care asigură eficacitatea excursiei ca metodă de comunicare cu comunitatea. Autorii acestui articol prezintă excursia ca un serviciu modern de bibliotecă, deci în contextul dezvoltării de competențe pentru utilizatori.

Cuvinte-cheie: excursie, tur de bibliotecă, metode de organizare a excursiilor.

Abstract: The methodology of a guided tour bases on ability to invent, conceptualize and tell the “story” about a given “object”. Practice of conducting the library excursion includes a set of methodological techniques, which ensure its effectiveness as a method of contact with the community. The authors present the guided tour like a modern library service in context of users’ skills development.

Keywords: excursion, library tour, methods of organizing excursions.

Societatea în care trăim evoluează în S ritm rapid și aduce schimbări majore în stilul de viață al utilizatorului, în obiceiurile de consum, în luarea deciziei de a utiliza/ consuma/ folosi. Ca urmare, o bibliotecă modernă este obligată să ofere beneficiarilor săi experiențe neașteptate pentru toate categoriile de servicii furnizate, cu scopul atragerii acestora [1]. Sfera serviciilor capătă dimensiuni tot mai mari nu numai în viața social-economică a țării, dar și în activitatea cotidiană a bibliotecilor. Stimulentul esențial al apariției serviciilor noi și amplificării serviciilor tradiționale de bibliotecă îl constituie nevoia/ cerința comunității deservite [7].

Un imbold considerabil pentru dezvoltarea social-economică a țării, dar și – mai important – pentru formarea valorilor spirituale și intelectuale ale omului, este sectorul turistic al țării. Cercetările specialiștilor

în domeniu demonstrează că turismul este un sector vital al economiei la nivel național și internațional, având tendințe de creștere continuă. Turismul cultural este definit de către Organizația Mondială a Turismului (Raport OMT 2012) drept „excursii al căror scop principal sau secundar este vizitarea siturilor și acele evenimente a căror valoare culturală și istorică le-a făcut o parte a moștenirii culturale a unei comunități”. Componenta principală în această definiție este conceptul de „moștenire culturală”, care include moștenirea tangibilă și intangibilă ca un „set de valori culturale care sunt purtătoare de memorie istorică, identitate națională și au o valoare științifică sau culturală” [6].

Bibliotecile nu pot sta deoparte atunci când se valorifică bunurile culturale și spirituale ale țării. Similar cu alte obiecte culturale și informaționale, bibliotecile ar

putea să contribuie la dezvoltarea acestora. Resursele informaționale și umane de care dispun bibliotecile moderne le permit să devină centre de informare în turism, un fel de operator de turism, inițiatori și organizatori ai mai multor evenimente culturale pentru un public larg, promotori activi ai turismului cultural-informativ, etnografic, ecologic sau rural.

Orientarea spre turismul intern și promovarea activă a noilor destinații turistice este imposibilă fără cunoașterea istoriei locale. Anume istoria locală, istoria fiecărui orașel sau sat aparte, este cea care oferă posibilitate oamenilor din comunitatea dată să fie mai aproape de pământul natal, să cunoască mai bine natura, istoria și cultura neamului. Biblioteca poate fi unul dintre principalii parteneri de informare, furnizând produse și servicii de înaltă calitate pentru promovarea comunității sale. Activitatea unei biblioteci în acest domeniu poate fi prezentată printr-o serie de produse și servicii, care includ:

- formarea unor resurse informaționale (colecții speciale sau baze de date), care ar conține informații de referință despre raionul/ satul respectiv;
- elaborarea unor documente de publicitate (atât tradiționale, cât și multimediu), valorificând istoria și cultura orașului/ satului natal;
- organizarea unor activități culturale (expoziții de pictură sau foto, întâlniri cu personalități din comunitate etc.) care ar promova valorile și bunurile culturale ale comunității deservite;
- organizarea excursiilor, călătoriilor interactive în orașul/ satul natal.

Autorii prezentului articol și-au propus să prezinte excursia ca un serviciu modern de bibliotecă, deci în contextul dezvoltării de competențe pentru utilizatori.

Cuvântul „excursie” a apărut din latină și înseamnă plimbare sau călătorie – de obicei în grup, făcută pe jos sau cu un mijloc de transport în locuri remarcabile, de interes științific, cognitiv sau de divertisment, în scop educativ, sportiv sau distractiv.

O excursie este o expunere gândită metodic a locurilor de interes, a monumentelor istorice și culturale, care se bazează

pe o analiză a obiectelor în fața ochilor excursioniștilor, precum și o poveste iscusită despre evenimentele asociate acestora. Cu toate acestea, ar fi greșit să reducem esența conceptului de „excursie” doar la acest aspect. Luați în considerare mai multe formulări ale termenului „tur”, care au fost publicate în diverse publicații în ultimii 70 de ani. Prima dintre ele arată astfel: „O excursie este o plimbare care are ca sarcină studierea unui anumit subiect pe un material specific accesibil la contemplare” [4].

Descriind locul activităților de excursie în munca extrașcolară cu copiii, excursionistul L. Barkhash credea că o excursie este o metodă vizuală de obținere a anumitor cunoștințe, educare prin vizitarea anumitor obiecte (un muzeu, o fabrică, o fermă colectivă etc.), având un subiect pre-dezvoltat, cu un lider special (ghid).

Să cităm și una dintre ultimele definiții publicate la vremea respectivă: „Un tur este o formă specială de muncă educațională și extracurriculară, în care profesorul-ghid și elevii îndrumați colaborează în procesul studierii fenomenelor realității observate în condiții naturale (plantă, fermă colectivă, monumente de istorie și cultură, situri memoriale, natură etc.) sau în bolți de colecție special create (muzeu, expoziție)”.

Teoreticianul și organizatorul activității excursioniste din Rusia, B. V Emelyanov definește excursia ca „esența procesului de cunoaștere intuitivă a lumii înconjurătoare”, legat de obiectele turistice selectate și programate din timp, care vor fi studiate la locul lor. O altă definiție concretizează că „excursia este un proces de percepere a realității, constituit la confluența impresiilor vizuale și conceptuale” [4].

Din definițiile de mai sus ale excursiei devine clar faptul că excursia este una dintre formele de cunoaștere a lumii din jurul nostru, compusă din două elemente importante: vizualizarea obiectelor pre-selectate în realitatea înconjurătoare și o poveste despre ele, care acționează ca o explicație a seriei vizuale. Excursia lipsită de poveste va rămâne doar o vizită a obiectivelor turistice, eficiența căreia sau influența asupra conștiinței vizitatorilor va fi minimă.

Esența excursiei este unitatea între

demonstrare și expunere. În excursie, un rol considerabil îl are partea emoțională, care este, de fapt, componentul de bază al fiecărei excursii. Ceea ce a fost văzut și auzit trebuie să trezească sentimente de sensibilizare: admirație, interes, tristețe, bucurie, mândrie etc. Excursia nu este un simplu amuzament, este o activitate intelectuală în petrecerea timpului liber sau de învățământ, care necesită eforturi fizice și spirituale. Datorită vizibilității, clarității, emotivității, excursia este o formă extrem de eficientă de împărtășire a cunoștințelor cu excursioniștii, ea contribuie la asimilarea factorilor prezentați, exercită o influență puternică asupra formării aspectului spiritual al omului. Excursia pentru mulți devine începutul activității de autoeducare [4].

Un obiectiv indispensabil al excursiei este dezvoltarea unii atitudini cu privire la subiectul excursiei în rândul excursioniștilor. Atitudinea față de excursie trebuie înțeleasă ca o anumită viziune a excursionistului asupra perioadei istorice căreia excursia este dedicată; percepția oricărei acțiuni; înțelegerea situației specifice în care se afla scriitorul, sculptorul (artistul), creându-și opera. În acest proces, materialul turului, prezentarea acestuia de către ghid joacă un rol important. Principalul lucru în acest proces este problema înțelegerii. Majoritatea vizitatorilor percep punctul de vedere al ghidului, care devine bază pentru înțelegerea materialului și dezvoltarea atitudinilor față de subiectul evenimentului. De aici, obiectivitatea ghidului este binevenită și chiar dorită. Baza excursiei este textul aprobat.

Excursia îndeplinește anumite funcții care contribuie la dezvoltarea intelectuală a persoanelor interesate și la poziționarea imaginii obiectului. Fiecare excursie poate îndeplini, concomitent, câteva funcții, fapt ce depinde de modul în care este condusă și de structura grupului de vizitatori. Pentru copii și tineri aceasta îndeplinește funcția de lărgirea orizontului de cunoștințe, a viziunii tehnico-culturale; pentru adolescenți – alegerea profesiei; pentru turiștii străini – funcția de informare etc.

Etapele de pregătire a excursiei

Din momentul conceptualizării/ plani-

ficării excursiei avem în vedere faptul că durata, conținutul și aspectul excursiei vor fi variate în dependență de grupul țintă. Particularitățile de vârstă sau profesie impun atât definirea obiectivelor, cât și alegerea traseului sau metodologiilor de efectuare a excursiei. Vom ține cont de faptul că durata excursiei pentru copii este limitată, iar însăși excursia trebuie să conțină câteva elemente interactive. Adolescenții vor aprecia elementele de originalitate, uimire sau competiție. Specialiștii maturi vor aprecia un conținut mai științific sau profesional.

1. Definirea scopului și obiectivelor turului

Scopul excursiei este de a dobândi cunoștințe/ abilități despre un anumit subiect, obiect/ loc sau eveniment. O excursie este o sinteză a mai multor forme de muncă culturală și educativă. Scopul și obiectivele excursiei determină selectarea finală a obiectelor de excursie, a itinerariului excursiei, a conținutului materialului pentru expunere, selectarea mijloacelor vizuale din portofoliul ghidului, dispoziția emoțională a excursiei și a părților sale individuale. Astfel, fără definirea obiectelor nu poate fi concepută elaborarea unei excursii, în care sunt concentrate funcțiile de formare și educare. Pentru realizarea scopului, obiectivelor și textului coerent al excursiei este indispensabilă documentarea prealabilă: cercetarea cărților, broșurilor, publicațiilor din ziare și reviste, cu referință la tema respectivă. Obiectivele excursiei sunt concepute pentru a atinge scopul și a prezenta obiectul cât se poate mai multilateral [5].

▪ Scopul excursiei (exemplu): educarea culturii lecturii, iubirii și respectului pentru carte; extinderea orizonturilor, obținerea de cunoștințe suplimentare în diferite domenii ale culturii, științei; studierea pămintului natal;

▪ Obiectivele excursiei (exemplu): organizarea activităților intelectuale de petrecere a timpului liber al locuitorilor din oraș/ sat/ comunitate; promovarea bunurilor culturale din regiune/ oraș/ sat; promovarea valorilor spirituale; îmbunătățirea competențelor culturale; satisfacerea intereselor cognitive ale populației; sensibilizarea comunității pentru păstrarea mediului; crearea unei ati-

tudini etc.

2. Selectarea subiectului

Fiecare tur trebuie să aibă propriul subiect clar definit. Alegerea subiectului depinde de cererea excursioniștilor, parametrii de vârstă, interese, etnie etc. De exemplu, pentru un grup de cetățeni de etnie evreiască ar prezenta interes în Chișinău vechiul cimitir evreiesc, Sinagoga veche, monumentul jertfelor pogromului etc.; pentru un grup de copii interes ar prezenta parcul de distracții din Orhei, teatrul de păpuși din Chișinău, iar pentru cei interesați de istoria Moldovei – Cetatea de la Soroca sau complexul Orheiul Vechi etc. Fiecare localitate poate depista un obiect, care, însoțit de o „poveste” bine pregătită, poate fi temei pentru excursie.

3. Selectarea și studiul materialelor pentru scenariul viitoarei excursii se efectuează, evident, în baza resurselor gestionate de bibliotecă:

- publicații privind amplasarea geografică a orașului/ satului și caracteristicile sale, publicații despre monumente naturale și istorice;
- legende, povești populare, colecții de poezie dedicate locurilor;
- albume foto, materiale audio și video, multimedia despre localitate;
- mărturii documentate ale localnicilor cu privire la evenimente și personalități;
- resurse care ajută la navigație: hărți și ghiduri; baze de date privind infrastructura turistică din regiune (hoteluri, moteluri, puncte de mâncare etc.);
- o bază de date cu link-uri către site-uri de informații utile;
- publicații enciclopedice și de referință;
- resurse elaborate de bibliotecă: bloguri, texte ale excursiilor, materiale video, fotografii etc.

Textul excursiei ar trebui să dezvăluie complet subiectul, să conțină diferite informații despre subiect. Cifrele, citatele, videoclipurile, diapozitivele ar trebui să fie însoțite de trimiteri la surse.

4. Întocmirea traseului excursiei presupune executarea unor principii cum ar fi:

- traseul excursiei ar trebui să fie cât mai comod pentru vizitatori;

- traseul excursiei ar trebui să faciliteze dezvăluirea temei acestei excursii;

- traseul trebuie să cuprindă obiective variate care să trezească și să mențină interesul participanților, să le ofere emoții plăcute prin frumusețea sau neobișnuința peisajului/ încăperilor, prin unicitatea sa;

- traseul trebuie să ofere o combinație armonioasă, echilibrată, variată de obiective pentru a nu obosi și plictisi utilizatorii/ vizitatorii, ci pentru a determina odihna activă a acestora.

5. Elaborarea textului/ scenariului excursiei

Textul este conceput pentru a oferi un accent tematic al poveștii ghidului, formulează un anumit punct de vedere asupra faptelor și evenimentelor, care sunt dedicate turului, oferă o evaluare obiectivă a obiectelor afișate. Cerințe pentru text: concizie, claritate în formulare, cantitatea necesară de material factual, disponibilitatea informațiilor despre subiect, dezvăluirea completă a subiectului, limba literară.

Textul turului poate fi compilat de o echipă creativă pentru fiecare subiect nou și îndeplinește funcții de control. Aceasta înseamnă că fiecare ghid poate să-și construiască propria poveste, dar ținând cont de cerințele acestui text (text de control). Pe baza textului de control, opțiunile de excursie pot fi create pe același subiect, inclusiv pentru copii și adulți, pentru diverse grupuri de lucrători. Dar practica de excursie se bazează pe textul individual, care determină succesiunea și complexitatea prezentării gândurilor, ajută ghidul să-și construiască logic povestea. Fiecare ghid elaborează un astfel de text independent, baza fiind, totuși, textul de control. Toate textele individuale, cu un bun text de control, vor avea un conținut identic, dar diferite stiluri de vorbire, cuvinte diferite, secvență diferită în poveste, pot exista chiar fapte diferite care confirmă aceeași situație. Desigur, toți ghizii, fiind la același obiect, vor spune același lucru, dar în mod diferit.

Textul trebuie să fie convenabil de utilizat. Citatele, cifrele (datele statistice) și exemplele vor fi însoțite de link-uri sau referințe către surse [5].

6. Alegerea tehnicilor metodologice de efectuare a excursiei

Succesul excursiei depinde direct de tehnicile metodologice utilizate în spectacol/ poveste. Alegerea unei metode anumite este dictată de obiectivele excursiei, de bogăția informațională a unui anumit obiect. Munca echipei de creație în această etapă constă în mai multe activități: selecția celor mai eficiente metode de predare recomandate în funcție de publicul excursiei (adulți, copii), ora turului (iarnă, vară, zi, seară), determinarea metodelor pentru menținerea atenției turiștilor și intensificarea procesului de percepție a materialului de excursie; formularea de recomandări privind utilizarea mijloacelor expresive în discursul ghidului; selectarea regulilor tehnicii de efectuare a excursiilor, cum ar fi referințe informative, descriere, comentarii, citat, întrebări-răspunsuri etc.

N.B! În cazul în care excursia este construită pe principiile aplicate în sistemul de învățământ, vizitatorul își pierde interesul. Ghidul va ține cont că excursia este o odihnă, o formă interesantă de petrecere a timpului liber. Deci va alege o formă cât mai originală și distractivă a excursiei.

Practica excursionistă prezintă o multitudine de forme și metode pentru organizarea unor excursii de succes.

Excursia Quest. Questul este un joc interactiv care presupune rezolvarea unor sarcini, în limitele unui subiect determinat. Dacă scopul unei excursii obișnuite este să informeze utilizatorul despre obiectele/atractivele din zonă, excursia Quest are un scop ușor diferit. Utilizatorii sunt încurajați să devină din ascultători pasivi detectivi, exploratori. Pe durata turului, utilizatorul va avea de rezolvat un număr de exerciții

variate, de la simple întrebări, la descoperirea de obiecte ascunse într-o zonă anume. Scopul utilizatorului este să rezolve toate probele propuse și să ajungă la final.

Excursia Quest combină caracteristicile questului și a excursiei:

- durata de timp, de obicei de la o oră academică la o zi;
- formarea unui grup (de obicei 1-7 persoane);
- traseu și sarcini bine pregătite;
- temă (poveste, legendă, aventură etc.) bine definită, care este esența acestei activități, dictându-i traseul și exercițiile;
- familiarizare cu obiectele de excursie în mișcare și la opriri;
- exerciții/ probleme logice (ghicitori) rezolvate în proces.

În acest tip de excursie, partea emoțională joacă un rol semnificativ, fiind componenta principală a procesului de joc.

Excursie teatralizată. O excursie teatralizată este un mod destul de neobișnuit și foarte elegant de a petrece timpul liber. Acest tip de excursie transformă ascultătorii nu numai în spectatori, ci și în participanți direcți la evenimentele descrise în programul de excursie prezentat. Excursia teatralizată este o combinație unică a unei forme interactive cu o prezentare dinamică și exprimată emoțional a celor mai interesante fapte și povești. Principiul de bază la crearea unei excursii teatralizate ar trebui să fie prezența unei teme interesante și a unei idei principale, pe care creatorul acestei forme de excursie dorește să o transmită publicului.

Excursiile cu elemente de animație sunt un tip de excursii care presupune implicarea în acțiuni active a participanților excursiei de către excursionist. Se va baza pe interconectivitatea ghidului cu beneficiarii, participarea lor comună la procesul de excursie, la divertismentul/ jocurile oferite de programul de excursie. Un rol important în excursia cu elemente de animație îl ocupă jocul. În timpul excursiei, jocul are caracter cognitiv, devine un mijloc eficient de dezvoltare intelectuală, educație morală și estetică. Jocul ajută la cercetarea lumii înconjurătoare, favorizează inițiativa creativă, trezește curiozitatea, activează gândirea.

Excursii-victorine. În timpul acestor excursii participanții vor putea să-și demonstreze erudiția și să facă o mulțime de descoperiri importante. Competiția are toate șansele să trezească forțele creative ale excursioniștilor, să stimuleze căutarea, cercetarea, autodezvoltarea continuă.

Excursie de tipul „Muzeul într-o valiză” sau „Comori și taine din valiză?” „Scoatem cărțile din ladă” etc. este o formă nouă de excursii. Organizatorii acestor excursii și-au propus să se îndepărteze de stereotipuri. Tot mai des exponatele sunt scoase din depozite și vitrine și incluse în sfera comunicării tuturor doritorilor. Una dintre formele interactive de lucru cu documentele de bibliotecă și materialele de muzeu este așa-numita idee de a crea „muzeu/ expoziție într-o valiză”. Expoziția trebuie să se încadreze într-o valiză/ ladă (sau mai multe) cu cărți, documente, fotografii, diapozitive și desene, filme, misiuni creative. Trebuie remarcat faptul că excursia de tipul „... în valiză” poate fi utilizată în două opțiuni: atât în incinta instituției careia îi aparțin obiectele expuse, dar și ca expoziție itinerantă. Vizitatorii pot alege orice carte sau obiect și face presupuneri de tipul: cum putea ajunge obiectul/ cartea în bibliotecă/ muzeu, ce istorie are „în spate”, prin ce e remarcabil etc.

Excursii cu implicare (când istoria nu este doar prezentată sub formă de exponate, ci prinde viață în ochii vizitatorilor sub formă de ateliere, spectacole, programe educaționale și de divertisment în care vizitatorii bibliotecii participă direct).

Spațiul web prezintă o avalanșă de excursii variate, cum ar fi: excursii cu loterie și excursii cu degustație, excursii yoga și excursii pe biciclete, excursii muzicale și „lecții vii”, excursii cu elemente de observație a vieții animalelor sau plantelor, excursii acasă la beneficiar sau online. Formatul excursiilor este limitat doar de reguli etice și spiritul de creație al organizatorilor.

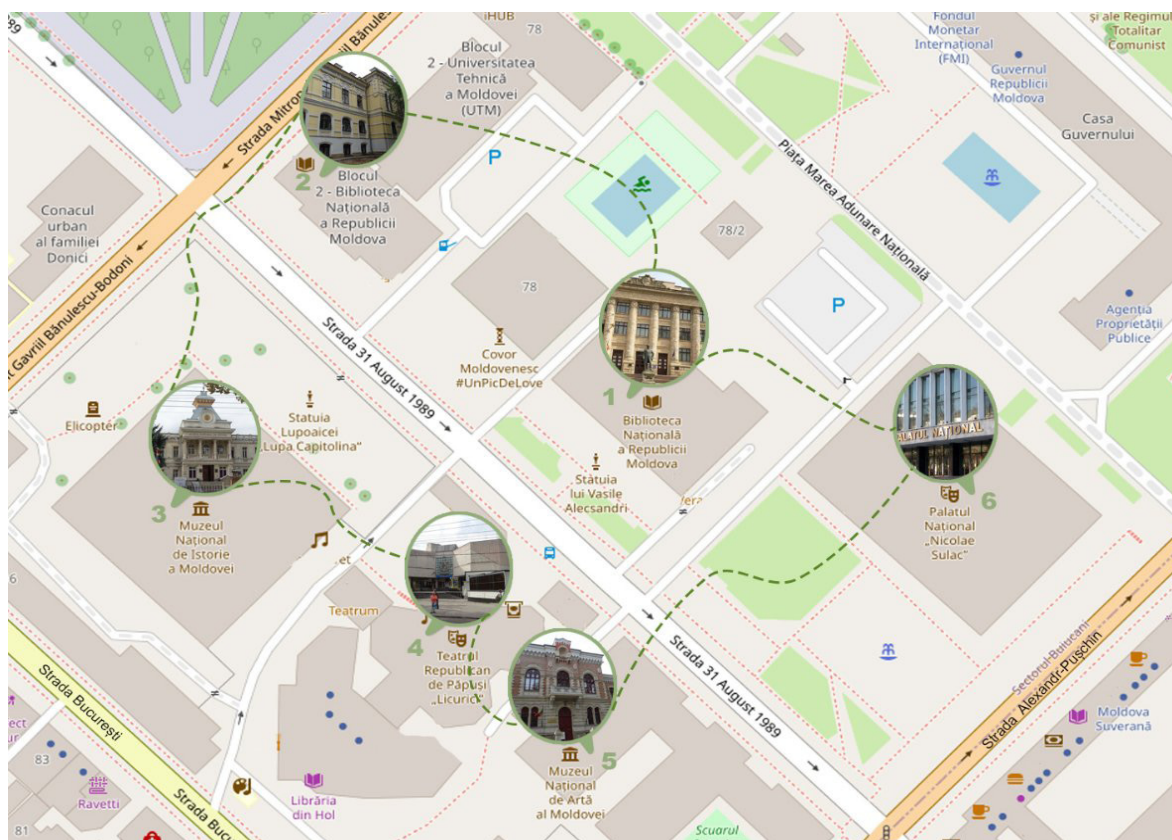
Putem diviza câteva **tipuri de excursii** ale căror variații se întâlnesc mai des:

- legate de date remarcabile (aniversări ale orașelor/ satelor, date remarcabile din istoria comunității);
- legate de evenimente (festivaluri, sărbători tradiționale sau naționale);
- excursii urbane (obiecte de atracție/ interes turistic în localitate);
- excursii tematice (istorice, literare, pe-lerinaj);
- etno-turism (cultură, viață, tradițiile grupurilor etnice, națiunilor și naționalităților);
- excursii ecologice (probleme ecologice, conservarea obiectelor naturale);
- excursii geografice (obiecte naturale și fenomene ca atare).

Printre serviciile prestate de Biblioteca Națională a Republicii Moldova întotdeauna s-a regăsit „Excursia în bibliotecă”. Acest serviciu prevede valorificarea și promovarea patrimoniului cultural național material și imaterial. Dar lumea în care trăim e în permanentă schimbare intensă în toate domeniile de activitate. Activitățile de excursie nu au făcut excepție: introducerea diverselor tehnologii inovatoare și integrarea lor în activitățile de excursie deja existente sunt ireversibile. Tehnologiile permit:

călătorii online, excursii virtuale în 3D, folosirea QRcod-ului, folosirea aplicațiilor mobile de Ghid turistic sau GPS. Ca urmare, activitatea de excursie astăzi este în continuă evoluție și devine tot mai complexă. Utilizatorii devin mult mai exigenți în ceea ce privește calitatea și originalitatea oricărui serviciu. Pentru ca excursiile în Biblioteca Națională să fie competitive, a fost necesar de a schimba ideile stereotipice despre metodele de efectuare a unei excursii și apariția unor modalități suplimentare de implicare a vizitatorilor bibliotecii. Formele tradiționale de organizare sunt completate cu elemente de teatru, de extremă, de divertisment, cu participarea la diverse serbări, evenimente, ateliere, master-class etc. Sunt elaborate diverse variante ale traseelor în dependență de grupul țintă și interes: „BIBLIOTur la Biblioteca Națională”, care este axat pe o prezentare generală a bibliotecii; „Biblioteca Națională: în culise” prezintă compartimentele bibliotecii, care de obicei nu sunt disponibile publicului; „Repair café” - excursie cu atelier de reparare

a cărților la Centrul de restaurare, „Istoria scrisului și a tiparului” la Muzeul cărții (combinată, de obicei, cu serviciul „Școala altfel” - atelier de scris cu pana de gâscă sau cu stilusul pe tăblițe de lut); excursie-quest „Vreau să știu”; excursie tematică la expoziție, când tema excursiei este dictată de expoziția vernisată pe moment; excursie „Biblioteca pentru bibliotecari”, axată pe ciclurile tehnologice ale bibliotecii. Preocuparea pentru modernizarea activității și poziționarea Bibliotecii în comunitatea locală susține elaborarea produselor și serviciilor noi. În proces de conceptualizare este traseul „Povești desenate, povești ascultate...”, axat pe promovarea colecțiilor speciale: Colecțiile de carte ilustrată pentru copii (secția Arte plastice) și Colecția de discuri de vinil (secția Audiovideoteca). Traseul „Citește strada ca pe o carte” - o istorie a clădirilor care găzduiesc Biblioteca Națională și a monumentelor, obiectelor care o înconjoară - este la etapa de implementare/ testare.

Varietatea de trasee și forme de excursie ne permit să dezvoltăm competențele personale ale utilizatorilor reali și potențiali ai Bibliotecii Naționale; să valorificăm colecțiile bibliotecii; să promovăm resursele, produsele și serviciile bibliotecii; să dezvoltăm competențele didactice și de cercetare ale angajaților bibliotecii.

Spațiile Bibliotecii Naționale, precum și amplasarea acesteia în centrul capitalei, permit ca specialiștii să modifice la alegere tema, traseul și tipul de excursii. Dar și bibliotecile din localități mai mici își pot elabora servicii de excursie.

Orice bibliotecă poate elabora o excursie de prezentare generală a localității. Sunt localități cu un patrimoniu istoric și cultural bogat și diversitatea naturală deosebită. Traseul excursiei de prezentare generală a localității poate include vizitarea mai multor așezări și obiecte care ar povesti despre:

- apartenența așezării la un anumit raion, regiune (posibil demonstrarea stemei și simbolurilor așezării);
- analiza numelui așezării (originea numelui, abordări pentru interpretarea denumirii, opțiuni pentru redenumiri);
- istoria creării așezării (data fondării) sau prima mențiune în documente de arhivă;
- date statistice privind localitatea (numărul de locuitori, distribuția lor pe vârste și sexe, numărul de străzi, curți etc.);
- caracteristicile condițiilor naturale și climaterice, principalele obiecte geografice (râuri, lacuri, podișuri etc.), minerale, flora și fauna (pe scurt);
- caracteristicile principalelor obiecte sociale (școli, spitale, întreprinderi industriale și agricole, muzee, cluburi, biblioteci, asociații obștești și de creație etc.);
- străzile principale (originea toponimelor, nume istorice și moderne etc.);
- caracteristicile monumentelor arhitecturale locale (istorie, stil), lăcașurilor de cult (biserici, mănăstiri etc.), designul și caracteristicile estetice ale caselor locale;
- monumente, obeliscuri, plăci memoriale;
- personalități notorii (nativi din regiune sau care au activat aici), vizite în oraș/sat ale oamenilor celebri;
- rolul așezării în istoria raionului, țării;
- probleme și perspective pentru dezvoltare [10].

Excursia poate fi completată cu întâlniri cu localnici celebri, bătrâni. Se vor populariza activ resursele bibliotecii cu privire la istoria locală.

O altă temă pentru excursie în localitățile

mai mici poate fi „Rănille pământului natal”, axată pe problemele ecologice locale (poluarea apelor, eroziunea solurilor, deșeuri nocive etc.). Această excursie va susține perfect și promovarea obiectivelor de dezvoltare durabilă ONU.

Excursia „Satul meu – gură de rai” ar putea arăta cele mai pitorești locuri și ar putea fi însoțită de un atelier artistic de desen, poezie, cântec. Excursia „Sufletul satului” se va axa pe locuri importante din punct de vedere spiritual (biserica, biblioteca, școala etc.). Genericul „Fiecare venim dintr-un sat – / Unii direct, alții trecând prin părinți” (A. Blandiana) ar putea însoți o poveste frumoasă despre familii/generații din istoria satului. Iar genericul „Căci au trăit în satul meu, / Și-au mers pe hudicioare...” (V. Sârbu Pelivan) ar putea oglindi „povești” despre pământeni care au ajuns să fie remarcați.

Traseul/ harta excursiei poate fi elaborat/ă de bibliotecarul excursionist și multiplicat/ă ca material promoțional, dar poate fi și un exercițiu creativ pentru participanții la excursie, care vor participa la elaborarea celei mai interesante prezentări a traseului.

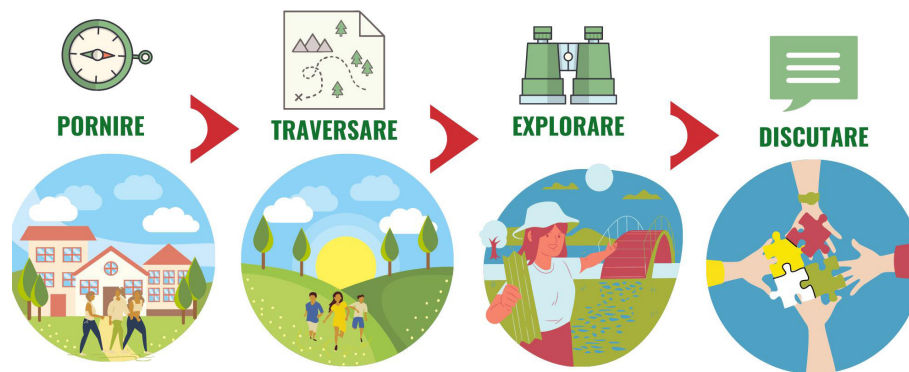
Participanții (copii/adolescenți) își pot manifesta creativitatea. Implicarea directă a participanților la excursie și elementele

de concurs/competiție vor face excursia și mai interesantă. Iar rezultatele materiale – desenele, plantele colectate, materialele promoționale – vor fi demonstrate părinților.

În condițiile actuale, când metodele obișnuite de atragere a vizitatorilor nu întotdeauna sunt productive, putem folosi și diverse servicii online, site-uri și posibilități oferite de social media. Această oportunitate oferă loc creativității și nu necesită costuri financiare mari. Una dintre cele mai populare opțiuni pentru publicitatea spațiului bibliotecii poate deveni **Turul virtual**. Acesta este un produs informațional relativ nou, care poate promova resursele și serviciile bibliotecii, demonstra capacitățile, spațiile și interiorul acesteia. Astfel de excursii au drept scop transformarea vizitatorilor virtuali în cititori reali ai bibliotecii.

Obiect al acestor excursii, pe lângă spații și resurse, poate fi istoria creării și dezvoltării bibliotecii, istoria clădirii în care este plasată biblioteca. Cu ajutorul unui tur virtual, puteți relata despre personalitățile remarcabile ale localității natale, vizitatorii celebri ai acesteia, puteți promova evenimente, expoziții, activități remarcabile, întâlniri care au loc în bibliotecă.

Tipurile de excursii virtuale depind de abilitățile digitale ale personalului și capacitățile financiare și tehnice ale bibliotecii. De exemplu, dezvoltarea și crearea unui tur 3D necesită resurse financiare pentru implicarea unor profesioniști din domeniul IT și gestionarea unui site. Este destul de dificil să faci un tur 3D singur, ai nevoie de experiență în crearea unor astfel de produse multimedia, programe speciale, echipamente profesionale pentru filmare etc. Dar nu este deloc necesar să alegeți

acest tip de excursie. Un tur virtual format din fotografii obișnuite este, de asemenea, eficient și uneori funcționează chiar mai bine decât panoramele interactive. Fotografii vă permit să spuneți rapid și ușor despre bibliotecă, caracteristicile arhitecturale ale acesteia, unde este amplasată, câte etaje are, câte cărți și reviste, servicii etc. Echipamentul personal (telefoane mobile, tablete) vă permite să faceți fotografii de înaltă rezoluție fără a avea abilități profesionale. Fotografii sunt ușor de adăugat pe site-ul/ blogul dvs. sau pe rețelele sociale. Desigur, în acest caz nu există interactivitate, nu există posibilitatea de a aduce obiectele mai aproape sau mai departe, efectul prezenței nu este atât de mare. Cu toate acestea, adăugând un mic text explicativ, puteți prezenta biblioteca în detalii pentru a-i interesa pe viitorii vizitatori [9].

Dacă totuși optați pentru o formă mai interactivă de prezentare a informațiilor, puteți folosi clipul video, care demonstrează o încărcătură emoțională mai puternică. Există multe platforme pentru postarea gratuită a videoclipurilor. Pentru moment, cea mai populară platformă este YouTube, iar cel mai popular tur virtual de excursie este dedicat New York Public Library și în momentul accesării (05.11.2020) a demonstrat de 892,218 de vizualizări. Deși cu vizualizări mai modeste, platforma YouTube prezintă o multitudine de tururi video din diferite țări cu excursii virtuale în diferite tipuri de biblioteci: atât biblioteci enorme,

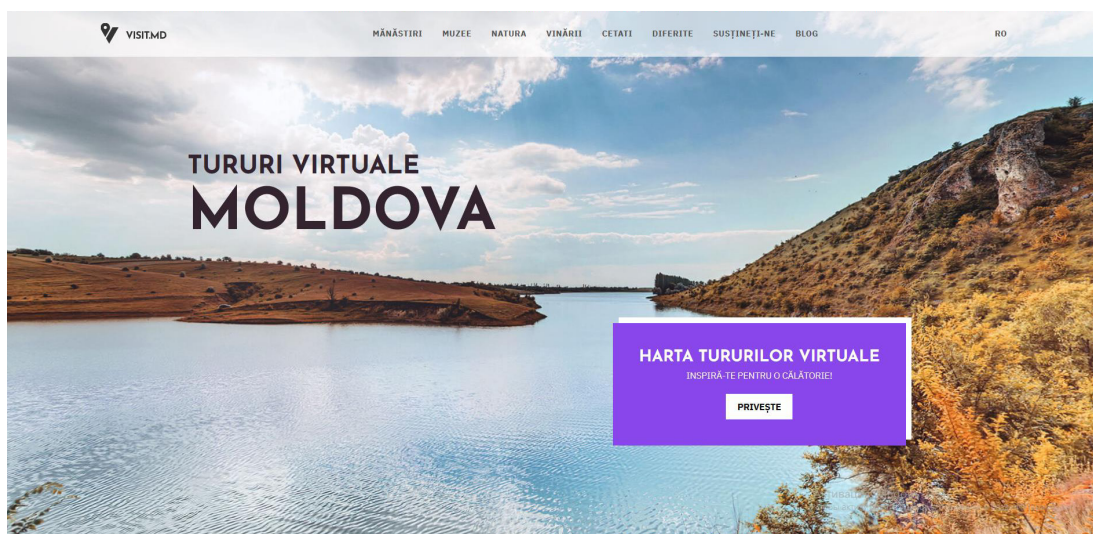
cum ar fi Biblioteca de Stat din Rusia sau Biblioteca Congresului din SUA, cât și biblioteci școlare, universitare sau municipale ordinare.

Biblioteca Națională a Republicii Moldova folosește acest tip de tururi pentru a-și promova resursele, serviciile și imaginea la general. Pe contul YouTube al bibliotecii găsiți mai multe lucrări video elaborate în acest scop. Din ultimele, putem evidenția un șir de biblio-excursii virtuale „Muzeul Cărții”, elaborate de angajații secției Carte veche și rară, care sunt concepute să scoată în evidență cele mai importante momente din istoria cărții și a tiparului.

Actori în aceste excursii virtuale pot fi nu numai angajații din bibliotecă, dar și utilizatorii ei. Firește, cu cât mai bine cunoașteți software de editare video, cu atât mai calitativ va fi rezultatul final.

Evident că bibliotecile nu pot face competiție multitudinii de oferte care a apărut (mai ales în situația de pandemie) și propun publicului excursii virtuale în cele mai renumite muzee, galerii și săli ale lumii; oferă vizite în grădini zoologice și fabuloase grădini botanice sau chiar excursii virtuale în ocean, unde poți vedea în detalii cel mai mare recif de corali în lume și „înota” cu locuitorii acvatici; în planetarii sau centre de pregătire a cosmonauților.

Spațiul virtual autohton propune tururi online 3D în cele mai frumoase mănăstiri, cetăți, muzee, vinării și cele mai pitorești locuri ale țării.

<http://www.visit.md>

Dar aceasta nu semnifică faptul că excursia dumneavoastră nu va interesa pe nimeni. Nu comparați spațiul bibliotecii cu altele, nu presupuneți că fotografiile și videoclipurile nu au calitatea necesară, iar actorul principal nu este destul de carismatic. Spuneți vizitatorilor potențiali ce vă place cel mai mult la locul de muncă, ce este cel mai interesant aici, care sunt cărțile cele mai populare, ce evenimente desfășurați și ce vă face să fiți deosebiți în comunitate. O abordare sinceră va genera un tur virtual cât se poate de creativ.

Tururile virtuale deja au demonstrat că sunt o modalitate reușită de a mobiliza utilizatorii să viziteze biblioteca.

Rezumând, putem spune că metodologia unei excursii ghidate este abilitatea de a inventa, conceptualiza și istorisi o „poveste” despre un „obiect” dat. Metoda de desfășurare a excursiilor include un set de tehnici metodologice, care asigură eficacitatea excursiei ca metodă de comunicare cu comunitatea.

Referințe bibliografice:

1. DEDIU, Liviu-Iulian. Managementul serviciilor pentru utilizatori în bibliotecile contemporane: Rezumatul tezei de doctorat. [online]. [citată 05.11.2020]. Disponibil: <https://www.kosson.ro/depozit/acces-deschis-1/teze-de-doctorat-1/30-managementul-serviciilor-pentru-utilizatori-in-bibliotecile-contemporane-1/file>.
2. DRUMEA, Petru; DRUMEA, Silvia. Noi tendințe în didactica geografiei. — Chișinău: CEP USM, 2007. 225 p. ISBN: 978-9975-70-141-9.
3. DULAMĂ, Maria Eliza; ROȘCOVAN, Serafima. Didactica geografiei. Manual pentru studenți și profesori. Chișinău: Bons Offices, 2007. 512 p. ISBN: 978-9975-80-129-4.
4. GRIBINCEA, Alexandru, COȘCIUG, Cristina, GRIBINCEA, Corina. Organizarea excursiilor și tehnici de ghidaj. Note de curs. Chișinău: USEM, 2018. 92 p.
5. ÎNCEPEȚI turul. Cum să faci un tur bun. [online]. [citată 05.11.2020]. Disponibil: <http://prosemenov.ru/ro/nachinat-ekskursiyu-kak-sdelat-horoshuyu-ekskursiyu-o-chem-stoit/>.
6. NATURA și caracteristicile turismului cultural. [online]. [citată 05.11.2020]. Disponibil: <http://www.montana-vidin-dolj.com/ro/publications/?NewsId=4>.
7. RIGORILE internaționale actuale ale organizării și funcționării bibliotecilor publice. Expozeu și comentarii asupra Ghidului IFLA-UNESCO. Ed. îngrijită de Vera Osoianu. Chișinău, 2007. 154 p. ISBN 978-9975-9580-8-0.
8. STANCIU, S. Marketing. București: Editura Universității București, 1993. [online]. [citată 05.11.2020]. Disponibil: https://www.amfiteatru-economic.ro/temp/Articol_1289.pdf; Disponibil: <https://lala.lanbook.com/virtualnaya-ekskursiya-po-biblioteke-idei-po-sozdaniyu>
10. Краеведческо-экскурсионная деятельность библиотек. Сборник методико-библиографических материалов. Автор-составитель Е. С. Бурлакова. Оренбург: РИО ООУНБ им. Н. К. Крупской, 2015. 56 с. [online]. [citată 05. 11. 2020]. Disponibil: https://portal.orenlib.ru/up/article/file/kraeved_eks_deyatelnost_bibliotek.pdf.

RETROSPECTIVA ACTIVITĂȚII EDITORIALE A BNRM

Tatiana BAHMUTEANU,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Rezumat: Centrul editorial-poligrafic constituie unul din pilonii de bază a Bibliotecii Naționale. Publicațiile sunt și vor rămâne tezaururi importante ce au menirea de a fortifica nivelul culturii naționale a generațiilor viitoare. În activitatea editorială, cele mai frecvente publicații, din punctul de vedere al conținutului, sunt: bibliografii, biobibliografii, culegeri de articole, publicații promoționale. Unul dintre principalele obiective ale Centrului editorial-poligrafic este axat pe editarea și promovarea publicațiilor sale.

Cuvinte-cheie: Biblioteca Națională a Republicii Moldova (BNRM), patrimoniu, publicații, editura.

Abstract: The Editorial and Publishing Centre presents one of the fundamental services of the National Library of the Republic of Moldova. Publications were and will be important treasures for the national culture of generations. The most frequent publications, from the point of view of their contents, are bibliographies, bio bibliographies, collections of articles, promotional publications. Principal objectives of the Centre focus on edition and promotion of realized printings.

Keywords: National Library of the Republic of Moldova (NLBM), heritage, publications, editorial.

Biblioteca Națională a Republicii Moldova, fără îndoială este una din instituțiile fundamentale ale societății actuale, importanța vitală a acesteia fiind redată prin spectrul domeniilor de activitate, cum ar fi cel cultural și științific. Una din funcțiile de bază ale Bibliotecii Naționale este cea de cercetare și punere în valoare a patrimoniului național scris. Organigrama instituției este compusă din 5 direcții și 28 secții/centre ce asigură buna exercitare a funcțiilor principale ale Bibliotecii. Sub pecetea timpului, acest templu al cunoașterii a cunoscut diverse schimbări ca structură, dictate de necesitățile sociale existente corespunzător etapei de dezvoltare, iar una din aceste schimbări a fost și ideea fondării serviciului Editura.

Din punct de vedere istoric, primii pași ai activității editoriale, datează cu sfârșitul anului 1988, iar acest moment ce marchează începutul activității nu poate fi apreciat în mod deplin fără cunoașterea unei personalități remarcabile din domeniul biblioteconomic, Alexe Rău, cel, care, alături de o echipă de profesioniști au stat la temelia înființării și dezvoltării noului serviciu Editura. Începând cu anul 1992 și până în 2017, activitatea serviciului editorial a fost dirijată de doamna Elena Turuta, sub aspect organizatorico-practic. Totodată, din anul 1992 serviciul Editura – constituie un element cheie indispensabil în structura BNRM, care asigură suportul editorial al tuturor serviciilor responsabile de elaborarea lucrărilor din cadrul instituției, dar și al multor biblioteci

publice teritoriale din Republica Moldova. Activitatea editorială a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova se află într-o continuă dinamică și proces de modernizare sub imperiul necesităților societății actuale și totodată contribuie la buna funcționare a instituției ce o reprezintă.

Astfel din anul 2017, odată cu modificarea și restructurarea Organigramei, serviciul Editura își schimbă denumirea în secția Centrul editorial-poligrafic. Acesta la fel are o istorie bogată generată de personalitățile care prin dedicație și sacrificiu au pledat pentru un serviciu desăvârșit în activitatea Centrului. Publicațiile de bază ce au văzut lumina tiparului și care sunt carte de vizită a Centrului editorial-poligrafic sunt și vor rămâne un tezaur important pentru cultura națională a generațiilor viitoare. Trecând succint în revistă retrospectiva realizărilor Centrului editorial-poligrafic, menționăm că în anul 2021 urmează să se împlinescă peste trei decenii de activitate, al cărei funcție constă în totalitatea activităților organizatorice, de creație și de pregătire pentru tipar, tirajare și difuzare a diverselor genuri de tipărituri, elaborate de Biblioteca Națională: informaționale, biblioteconomice, sociologice, științifice și promoționale [1]:

- bibliografii generale și speciale (exhaustive și selective, curente și retrospective); cataloage și repertorii colective; elaborarea unor bibliografii care să cuprindă literatura de ultimă oră utilă profesiei (pe orice suport) în vederea informării bibliotecarilor din întreaga țară;

- publicații de specialitate (lucrări de biblioteconomie, culegeri de studii și comunicări în cadrul sesiunilor științifice, reviste de specialitate, manuale, sinteze, publicații de informare-documentare în bibliologie, programe de dezvoltare, publicații seriale de profil etc.);

- publicații promoționale (calendare, programe, ghiduri, invitații, pliante, cataloage ale expozițiilor, afișe etc.).

Pe parcursul anilor 2017-2020, numărul articolelor în reviste și culegeri a crescut semnificativ, astfel se observă o pondere mai mare în anul 2020 cu 54 de articole, în care au fost oglindite cele mai importante subiecte precum: promovarea lecturii în condiții de criză pandemică, rolul bibliotecilor în domeniul Științei Deschise etc.

În comparație, pentru perioada similară a anului 2019 au fost publicate 27 de articole. De exemplu în anul 2020 au văzut lumina tiparului 25 titluri de lucrări. În tabelul de mai jos urmărim evoluția rezultatelor apariției tipurilor de publicații din cadrul BNRM. Analizând dinamica din diagrama nr.1, observăm că pe parcursul anilor 2017-2020 se atestă o creștere a edițiilor datorită efortului și experienței acumulate de către colectivul instituției.

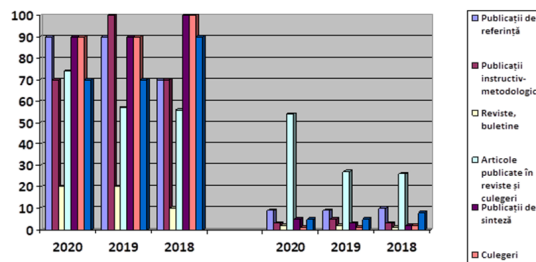

Diagrama nr. 1. Tipul publicațiilor BNRM

Aceste publicații sunt de mare interes pentru actualii bibliotecari, ele vor rămâne comori grăitoare ale bibliotecilor, colecțiilor, personalului la diferite etape ale evoluției noastre, dar și atitudinii Statului față de principala bibliotecă a Republicii Moldova. Astfel, publicațiile sunt arhivate, tirajate și plasate pe site-ul bibliotecii, difuzate prin intermediul bazelor de date în acces deschis și atribuirea codului de identificare DOI, (de exemplu, în baza de date Zenodo.org).

Din cele relatate mai sus, observăm că din anul 1992, Biblioteca editează anual în medie câte 20 de titluri de publicații apărute în câte 25-30 fascicule ce depășește volumul de 150 coli de tipar [2]. Segmentul editorial al BNRM este de o factură aparte. Dintotdeauna produsele editoriale ale Bibliotecii Naționale au fost publicații cu titlu de gratuitate pentru bibliotecile din Republica Moldova, lucru valabil și astăzi. Portofoliul anual de produse editoriale al BNRM include cca 30 titluri de publicații, unele din ele au devenit o carte de vizită a bibliotecii: *Bibliografia Națională a Moldovei* (seriile: *Publicații oficiale*, *Teze de doctorat*, *Moldavistica*), *Calendar Național*, *Biblioteconomia Moldovei: cadru de reglementare*, *Imaginea Republicii Moldova în străinătate*, *buletinul Cultura în Moldova*, *Cronica vieții politico-administrative, social-economice și culturale a Moldovei*, *revista Magazin*

bibliologic, *Buletin bibliologic*, colecția de materiale și documente *Basarabeni în lume* ș. a.[3]. Succesul Centrului editorial-poli-grafic a fost condiționat de mai mulți factori cu caracter economic, material, tehnologic etc. Personalul este esența instituției care garantează succesul apariției lucrărilor de specialitate. În diagrama de mai jos observăm activitatea editorială a BNRM în anii 2017-2020. Ținem să menționăm că publicațiile BNRM au un drum lung de dezvoltare și de creștere, de îmbunătățire a calității acestora. Important este dorința de a schimba lucrurile spre bine, de a căuta metode și tehnici noi pentru promovarea publicațiilor. Astfel în anul 2020 au văzut lumina tiparului 25 titluri de lucrări în volum de 362,1 de coli de tipar, iar în anul 2019 au apărut 38 de titluri cu un volum de 377,4 de coli de tipar, pe baza acestor date am realizat diagrama de mai jos.

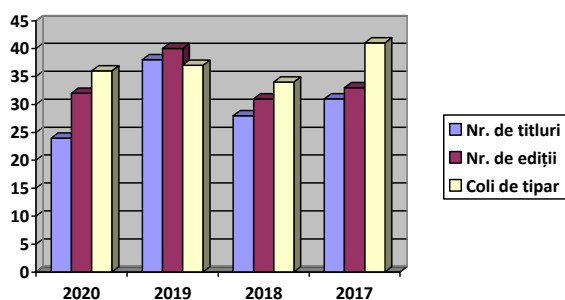

Diagrama nr. 2. Activitatea editorială a BNRM în anii 2020-2017

Revista *Magazin bibliologic* este o publicație de specialitate cu nuanțe științifice și culturale care se adresează publicului larg. Lucrarea apare din anul 1991 la inițiativa ex-directorului, Alexe Rău, care a pus baza și suportul metodologic pentru a valorifica cele mai importante studii din domeniul biblioteconomic. În prezent este cea mai importantă revistă de specialitate cu un aport incontestabil la promovarea mișcării de idei contemporane. De-a lungul anilor în jurul publicației s-au adunat personalități renumite ale domeniului care cercetează tematici inedite și le aduc lumii bibliotecare. Printre obiectivele principale consemnăm în primul rând că se acordă o atenție deosebită terminologiei de specialitate, fiind publicate articole ce abordează problemele existente în activitatea domeniului cerce-

tării și dezvoltării bibliologiei, biblioteconomiei și științe ale informării; precum și modernizarea tehnologiilor de informare și comunicare; Obiectivele de Dezvoltare Durabilă 2030. Revista apare în format tipărit și electronic, se editează de două ori pe an, a câte patru numere.

În ultimii ani revista încearcă să valorifice tot mai insistent dimensiunea umană a bibliotecii, să dezvolte competențele profesionale ale bibliotecarului, precum și să stabilească contacte cu alte domenii ce promovează interesele profesiei cât și comunicarea între diferite rețele de biblioteci. În colecția *Magazin bibliologic* veți găsi articole, studii de cercetare, analize semnate de colegii din cadrul Bibliotecii Naționale și din alte instituții. Analizând colecția revistei am observat, că la revistă colaborează un număr impresionant de cercetători, profesioniști din domeniul biblioteconomic, cultural și științific.

În ultimii ani, remarcăm că din Colegiul de redacție al revistei *Magazin bibliologic* fac parte nume notorii care contribuie nemijlocit la îmbogățirea calității publicației.

Din colecția revistei *Magazin bibliologic*

Revista *Magazin bibliologic* oglindește prezentarea realizărilor și experiențelor inovaționale ale bibliotecilor, conținuturilor de calitate, evaluarea nivelului de coordonare a rețelei de biblioteci din cadrul centrelor biblioteconomice, crearea imaginii pozitive a bibliotecii în comunitate, reinventarea serviciilor de bibliotecă, realizând în același timp un studiu comparativ cu situația existentă în afara țării.

În ciuda crizei economice, BNRM își menține poziția privilegiată prin numărul de ediții, ținuta grafică, prin echipa redacțională și colegiul său onorific. În anul 2020 au apărut 25 titluri de publicații, cu un volum editorial de 388,31 coli de tipar.

Caracteristicile acestei activități s-ar putea sintetiza astfel [4, p. 67]:

➤ lucrările realizate au, în cea mai mare parte, menirea de a pune în lumină valorile

documentare, păstrate în colecțiile BNRM;

➤ cele mai frecvente publicații, din punctul de vedere al conținutului, sunt: bibliografii, biobibliografii, culegeri de articole, publicații promoționale;

➤ tirajele publicațiilor sunt reduse, încadrându-se, de regulă, între 30-100 de exemplare;

➤ operațiunile de editare și tehnoprocesare sunt îndeplinite prin resursele umane și materiale ale instituției;

➤ imprimarea este încredințată în multe cazuri tipografiei Primex-Com, dar uneori are loc și în BNRM;

➤ portofoliul de publicații al BNRM continuă să pună la dispoziția specialiștilor din domeniul biblioteconomiei și științe ale informării - o gamă diversificată de publicații, disponibilă în format tipărit și electronic.

Copertile cărților și a materialelor promoționale prezentate artistic

Concluzii: A fost o cale lungă pe care a parcurs-o secția la realizarea căreia a lucrat o echipă de profesioniști, urmează să parcurgă și alte schimbări pentru a îmbunătăți calitatea și conținutul lucrărilor, pentru aceasta este important parteneriatul, care ne va ajuta să facem schimbări,

este unica metodă de urmat într-o societate informațională. Munca în echipă la fel este o necesitate obligatorie și în același timp o bogăție, aici joacă un rol enorm operativitatea și calitatea pe toate segmentele procesului editorial.

Referințe bibliografice:

1. REGULAMENTUL privind activitatea editorială a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova este elaborat în conformitate cu prevederile Legii privind activitatea editorială: nr. 939 din 20.04.2000. In : Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2000, nr 70-72, pp. 8-12. [citat 02 martie 2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=108563&lang=ro; Legii privind dreptul de autor și drepturile conexe: nr. 139 din 02.07.2010. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2010, nr 191-193, pp. 7-26. [citat 02 martie 2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=95282&lang=ro; Lege cu privire la biblioteci: nr. 160 din 20.07.2017. In : Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2017, nr. 301-315/529 din 18.08.2017 [citat 02 martie 2021]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/accesDedicat/Lege-cu-privire-la-biblioteci.pdf>
2. TURUTA, Elena. Activitatea editorială a Bibliotecii Naționale. In: Magazin bibliologic. 2002, nr. 3, pp. 112-115.
3. BIBLIOTECA Națională a Republicii Moldova. Fapte și cifre [online]. [citat 19.02.2021]. Disponibil : <http://www.bnrm.md/index.php/arhiva/30-biblioteca/resurse-pentru-mass-media/715-fapte-si-cifre>
4. BIBLIOTECA Națională a Republicii Moldova : Raport anual 2020. Chișinău : BNRM, 2021. 116 p.

CORABIA CĂRȚII BIBLIOTECII NAȚIONALE
A REPUBLICII MOLDOVA PRIN TIMP

Raisa PLĂIEȘU,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Rezumat: *Articolul sintetizează activitatea editorială prin timp a Bibliotecii Naționale a R. Moldova, axându-se pe aspectele de restructurare al serviciului „Editura” (actualmente Centrul editorial-poligrafic), atât la nivel poligrafic cât și biblioteconomic, bibliografic și științific prin noua structură și valorificare a metodologiilor în sistemul național de biblioteci. Scoate în evidență peste 600 publicații ieșite în lumină în cei 30 ani de activitate cu diferite publicații de specialitate și ediții periodice, se descrie despre munca neostenită a redactorului prin obiectivele și atribuțiile principale de serviciu în procesul de redactare a manuscrisului și până la apariția lui în lumină.*

Cuvinte-cheie: *Centrul editorial-poligrafic, Biblioteca Națională a R. Moldova, activitate editorială, manuscris, impact, realizări, publicații, autoinstruire.*

Abstract: *The article elaborates a synthesis of publishing activity of the National Library of the Republic of Moldova throughout the time. It axes on aspects of restructuring of „Editura” Section (at present – Editorial and Publishing Centre): polygraphic specific to library, bibliographic and scientific, established in its new structure by valorisation of methodology of the National Librarianship System. More than 700 publications (a variety of specialized monographs and serials) printed during 30 years of its activity are reviewed. Untiring work of editor and redactor is described: with their major objects and powers, in a continuing process of editing a manuscript up to its appearance in a printed form.*

Keywords: *Editorial and Publishing Centre, National Library of the Republic of Moldova, editorial activity, manuscripts, impact, achievement, publications, self study.*

Biblioteca Națională a Republicii Moldova este o corabie a Cărții prin timp, care navighează prin valurile timpului de 188 de ani. Cursul vieții sale de plutire a fost greu și anevoios, care mereu a înfruntat furtunile vieții: revoluții, cele două războaie mondiale, alipirea și despărțirea de Patria mamă – România, deportările staliniste, sistemul totalitar sovietic, perioada de independență a R. Moldova etc. Toate aceste evenimente seculare le-a trăit și le mai trăiește în Cartea vremii sale, unde s-a străduit să le moștenească în patrimoniul ei național de la cei care le-au scris pe filele îngălbenite ale timpului. Măinile trudite și neobosite ale sutelor de bibliote-

cari prin ani de la BNRM, cu mare grijă și responsabilitate au șters praful de pe milioanele de cronici, deschizând copertile lor au revărsat lumina Cuvântului prin timp în sufletele oamenilor.

La răscrucea anilor 1989-1990, corabia Cărții Bibliotecii Naționale și-a schimbat cursul spre un nou răsărit al vremii, unde a rămas să staționeze pe țărmul Independenței Republicii Moldova. Anume în această perioadă Biblioteca Națională și-a restructurat din rădăcini activitatea sa biblioteconomică, bibliografică și științifică prin noua sa structură și valorificare a metodologiilor noi de activitate. Odată cu această restructurare a bibliotecii prin timp, toate schimbările care

aveau loc în interiorul și exteriorul vieții ei era nevoie de o evidență și oglindire editorial-poligrafică. Astfel, după anul 1990, odată cu schimbările ei organizatorice din punct de vedere biblioteconomic și bibliografic, se restructurează și activitatea editorială a serviciului „Editura” (actualmente Centrul editorial-poligrafic). Bazele activității editoriale au fost organizate de ex-directorul BNRM domnul Alexe Rău, doctor în științe filosofice, scriitor, împreună cu colaboratorii Bibliotecii Naționale a R.Moldova. Pe parcursul anilor au activat și mai activează redactori profesioniști: Elena Turuta (șefa serviciului „Editura”); Elena Mîslițchi, Gabriela Buruiană, Valentina Gălușcă, Tatiana Luchian, Jana Badan, Natalia Rotari, Cornelia Hâncu, Tatiana Bahmuteanu (actualmente șefa secției Centrului editorial-poligrafic), Ludmila Șimanschi, Raisa Plăieșu, care redactează și au scos în lumină atât ediții periodice de specialitate cât și cărți în domeniul biblioteconomiei și bibliografiei: ediția lunară „Gazeta bibliotecarului” (2000-2011); „Salon expres” (1992-2015), publicație a Salonului Internațional de Carte; revista științifică și bibliopraxiologică „Magazin bibliologic”, o parte din aceste ediții care apar și până în prezent: monografii, culegeri, bibliografii, biobibliografii, publicații de referință, publicații metodologice, lucrări didactice, publicații de sinteză, ediții promoționale

Materialele promoționale ale BNRM

etc. Serviciu „Editura” a fost mereu o echipă unită unde au activat și mai activează și alți colaboratori: Dragoș Popa-Miu, pictor și designer; Maria Griniuc, machetatoare; Vlad Perțu, machetator; Rita Creangă și Diana Odobescu, machetatoare; Cristina Ceoinac și Vladimir Kravcenko, pictori; Alexandru Burdilă, specialist principal și alții. În cadrul serviciului „Editura” (actualmente Centrul editorial-poligrafic) funcționează compartimentul „Imprimeria”, unde tipărește și multiplică producția editorială BNRM și poartă răspundere pentru calitatea standartelor poligrafice. Pe parcursul anilor în această secție poligrafică au muncit cu abnegație și mai muncesc și astăzi: Valentina Cerepanova, Eudochia Tur, Liuba Volovețchi, Ludmila Pisaniuc - operatoare; Serghiei Odot; Anastasia Corcimari, Tamara Krișanatki - legători; Eugen Daghi și Mihai Burdilă au fost șefi de secție la „Imprimerie”. Actualmente compartimentul „Imprimerie” se află în cadrul Centrului editorial-poligrafic BNRM.

Activitatea editorial-poligrafică a BNRM prin cei 30 de ani de activitate se remarcă prin redactarea, valoarea, tematica și aspectul poligrafic al edițiilor apărute pe parcursul anilor. Profesionalismul redacțional al edițiilor editoriale a făcut față la nivel înalt, unde mereu s-a bucurat de succes. Pe tot parcursul anilor, redactorii din serviciul „Editura” (actualmente Centrul editorial-poligrafic) au fost întotdeauna pe prima linie a Bibliotecii Naționale, depunând eforturi maxime creatoare la editarea tuturor edițiilor, ducând faima editorial-poligrafică și prin materialele promoționale a manifestărilor culturale, atât internaționale cât și republicane: Salonul Internațional de Carte, Simpozionul Internațional „Valori bibliofile”, Anul bibliologic, „Nocturna bibliotecilor”, Zilele Europene ale Limbilor Europene, Zilele Europene ale Patrimoniului, Forumul Managerilor din Sistemul Național de Bibliotecă, Festivalul Internațional al Cărții și Lecturii (actualmente Programul *LecturaCentral*) și anume prin: cărți, bannere, ziare („Gazeta bibliotecarului”, „Salon-expres”), revista „Magazin bibliologic”, „Calendar Național”, diplome, testimonii, afișe, diferite bucle și broșuri, expoziții de carte etc. Echipa editorială care era alcătuită din: redactori, machetatori, pictori, operatori activau mereu în echipă, uneori și în zilele de sărbătoare, până-

n orele târzii de noapte în incinta Bibliotecii Naționale, în cele mai dificile împrejurări, în termenii cei mai restrânși de timp prin editare a diferitor ediții periodice, cărți, materiale promoționale și de specialitate.

Legea cu privire la activitatea editorială Nr.939-XV din 20.04.2000 elaborat de Parlamentul Republicii Moldova prevede că: ”Activitatea editorială reprezintă totalitatea activităților editurii (organizatorice, de creație, economice) și constă în pregătirea pentru tipar, tipărirea și difuzarea diverselor genuri de tipărături: cărți, ziare, reviste, note, calendare, ediții de artă, etc., unde are următoarele etape:

a) Prepress – totalitatea procedurilor orientate spre redactarea, traducerea, culegerea, redactarea tehnică, ilustrarea și machetarea lucrărilor;

b) Tipărire – proces tehnologic de multiplicare a originalului editorial;

c) Difuzare – distribuirea producției editoriale prin rețeaua de biblioteci și alte căi”.

Prin aceste etape de activitate editorială trece și Centrul editorial-poligrafic în colaborare cu alcătuitoarii din diferite secții a BNRM, unde au fost editate aproximativ din anul 1988 până în prezent peste 600 de titluri de carte. Planul editorial al secției Centrului editorial-poligrafic este traseul editorial principal de activitate, care se îndeplinește în fiecare an, unde se coordonează cu șefii de secții și alcătuitoarii responsabili de edițiile ce le pregătesc pentru editare.

Dacă într-o editură cu profil artistic, redactorul redactează doar manuscrise artistice: poezii, proză, romane, pe când redactorul la Centrul editorial-poligrafic de la BNRM redactează diferite manuscrise de specialitate și ediții periodice:

▪ **Bibliografii:** *Bibliografia Națională a Moldovei. Moldavistica (Exteriorica); Bibliografia Națională a Moldovei. Publicații oficiale; Bibliografia Națională a Moldovei. Teze de doctorat; Cultura în Moldova: buletin de informare și documentare Cronica vieții politico-administrative, social-economice și culturale a Moldovei; Meșteșuguri populare tradiționale moldovenești; Colecția “Plasticienii Moldovei”; Colecția “Compozitorii Moldovei”; Colecția “Clio și Biblon”; Bibliografia Biblioteca Națională a Republicii Moldova;*

Edițiile bibliografice ale BNRM

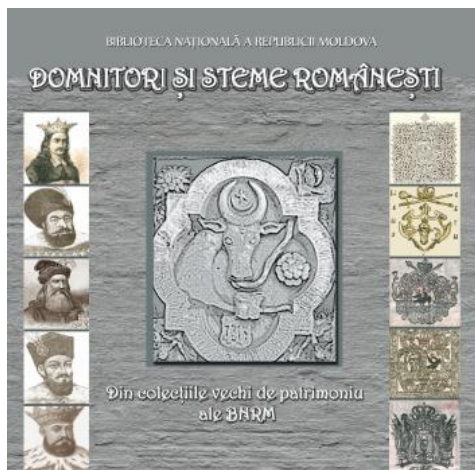
▪ **Biobibliografii:** *Biobibliografie Ion Ungureanu; Biobibliografie Ștefan cel Mare; Biobibliografie Gheorghe Mustea; Biobibliografie Mihai Prepelită; Biobibliografie Alexandru Sturdza; Biobibliografie Petru Buburuz; Biobibliografie Nina Soroceanu: Rodul cuvintelor; Biobibliografie Tudor Zbârnea; Biobibliografie Valentina Rusu-Ciobanu; Biobibliografie Valeriu Gagiu; Biobibliografie Nicolae Roibu, Biobibliografie Gheorghe Oprea; Biobibliografie Alexe Rău; Biobibliografie Ludmila Toma; Ludmila Corghenci.*

Edițiile biobibliografice ale BNRM

Omul din Templul Cărții și Științei. Monografie biobibliografică.

- **Monografii:** *Centrul Biblioteconomic Național: conținut de calitate și schimbări de perspectivă. Monografie aniversară; Biblioteca Națională a Republicii Moldova - meridianul zero al Sistemului Național de Biblioteci (1991-2016); Veronica Cosovan. Domnitori și steme românești.*

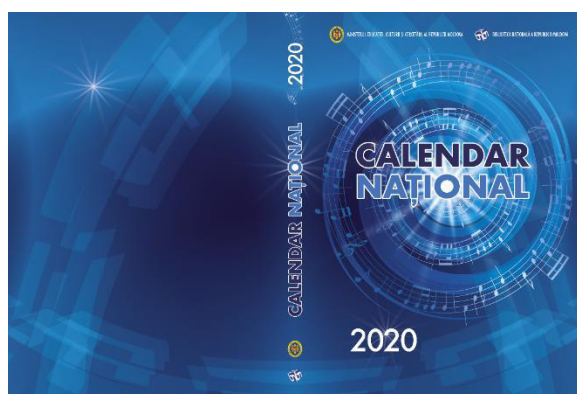
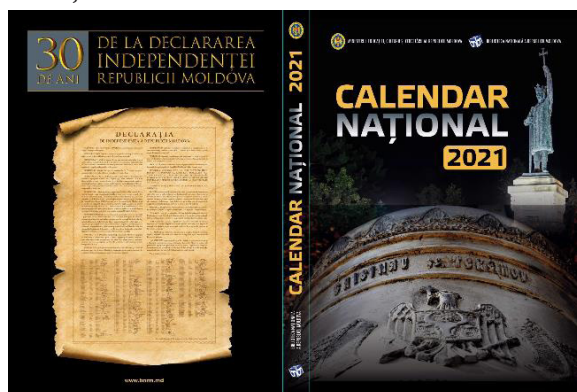

Monografiile ale BNRM

- **Lucrări practice:** *Biblioteconomie și științe ale informării. Manual practic.*

- **Publicații de referință:** *Calendar Național.*

Publicații de referință ale BNRM

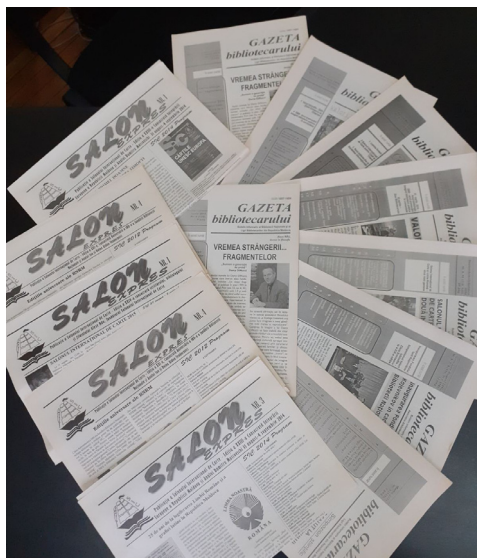
- **Publicații metodologice:** *Biblioteconomia Moldovei. Cadru de reglementare; Indicatori de performanță pentru biblioteci. Ghid în sprijinul implementării SM ISO 11620:2016; Buletin bibliologic; Imaginea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova în mass-media din străinătate (1991-2011); Tribuna avocatului bibliotecii. Îndrumar pentru bibliotecari; Osoianu-Filip, Vera. Biblioteca publică între percepția tradițională*

și utilizatorul modern; Osoianu, Vera. *Biblioteca în căutarea identității; Bibliotecarii renumiți din istoria culturii mondiale.*

Ediții metodologice

▪ **Ediții periodice de specialitate:** *Magazin bibliologic; Gazeta bibliotecarului, Salon expres.*

Ediții periodice de specialitate ale BNRM

▪ **Publicații de sinteză:** *Imaginea Republicii Moldova în străinătate. Almanah; Basarabeni în lume: materialele polipticului cultural-istoric și științific organizat de BNRM; Bibliotecile publice din Republica Moldova. Situații statistice; Biblioteca Națională: raport anual; Omagiu „Străjerilor” patrimoniului documentar al BNRM.*

Publicații de sinteză ale BNRM

▪ **Ediții promoționale:** *Din comori- le BNRM: ediție ilustrată consacrată cărții vechi și rare din fondurile bibliotecii; O retrospectivă a edițiilor Salonului Internațional de Carte; Gala Laureatilor Premiilor*

Naționale GALEX, Valori bibliofile, Salonul Internațional de Carte Bookfest, Nocturna bibliotecilor și alte materiale.

Astfel, munca redactorului de la BNRM este multilaterală, cu o responsabilitate și răspundere mare, cu o pregătire în toate aceste profiluri mai înaltă și profesionistă, ceea ce mereu se cere să se autoinstruiască de sine stătător prin sistematica pregătire a profesiei sale de redactor, îndeplinind toate cerințele gramaticale, sintactice, textuale prin redactare după conținut și formă.

Adevărat, că pentru un redactor, procesele etapelor de editare a manuscriselor sunt anevoioase unde se cere o încadrare în timp, conform planului de activitate a redactării și pregătirii pentru tipar. Redactorul este obligat să-și îndeplinească: obiectivul general al funcției sale, obiectivele specifice, atribuțiile, responsabilitățile, împuternicirile, relațiile ierarhice, relațiile de colaborare, să deie dovadă de experiență profesională, competențe speciale, abilități, aptitudini, de o cunoaștere profundă a domeniului în care activează, să se lectureze mereu ca să fie la curent cu toate noutățile din viața înconjurătoare. Astfel primul proces de muncă este prezentarea manuscrisului în redacția editurii conform planului de activitate în termenii stabiliți, între Centrul editorial-poligrafic și secțiile din BNRM. Din păcate acești termeni nu se respectă întotdeauna și redactorul este nevoit de multe ori să lectureze într-un timp scurt de redactare. Din anul 2019, odată cu înființarea Consiliului redacțional al BNRM (președinte fiind doamna Ludmila Corghenci), toate manuscrisele înainte de a fi prezentate în redacție, sunt discutate, verificate, modificate, îmbunătățite, aprobate pentru publicare de membrii consiliului. Această idee nouă de implementare ajută atât alcătuitorului sau autorului, cât și redactorului la editarea calitativă și profesională a conținutului manuscriselor.

Redactorul este obligat să îndeplinească obiectivele și atribuțiile principale ale manuscrisului de la redactare și până la apariția lui în lumină prin următoarele etape:

- Efectuează redactarea în forma originală al manuscrisului (Word) și introduce

corectura în manuscris în forma electronică;

- Efectuează redactarea, precorectura și corectura materialelor textuale (2-3 corecturi) biblioteconomice, științifice, sociologice și informaționale;

- Conlucrează cu autorii și alcătuitorii în vederea remedierii de formă, concept și stil a manuscriselor;

- Monitorizează procesul de machetare computerizată a exemplarului prepress, operând procesul lingvistic, bibliografic, biblioteconomic a tuturor manuscriselor;

- Verifică cuvintele neclare în: *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic a limbii române, Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române, Dicționarul general de sinonime al limbii române* și de asemenea alte cuvinte tematice, nume de autori, diferite personalități în diferite domenii, denumiri de instituții și organizații, orașe și țări din lume atât pe Internet, cât și în *Dicționarul enciclopedic ilustrat*, alte surse științifice, sociologice, biblioteconomice și bibliografice (*Dicționar de Biblioteconomie și Științe ale Informării*);

- Conlucrează cu pictorul designer asupra prezentării grafice a manuscriselor biblioteconomice și bibliografice și a revistei "Magazin bibliologic";

- Completează și transmite formularul pentru Camera Națională a Cărții din R.Moldova pentru a cere datele referitor la CZU și ISBN a manuscrisului pentru tipar;

- Expediază odată cu formularul, exemplarul prefinal al manuscrisului machetat în forma electronică PDF la Camera Națională a Cărții din R.Moldova;

- Perfectează exemplarul manuscrisului prepress pentru „bun de tipar”;

- Urmărește executarea poligrafică a publicațiilor biblioteconomice și informaționale în vederea tirajării calitative și operative a exemplarului prepress;

- Repartizează și transmite depozitul legal a exemplarelor publicațiilor apărute la Biblioteca Națională a R.Moldova și Camera Națională a Cărții din R.Moldova;

- Transmite și distribuie prin acte de predare / primire numărul de exemplare apărute, alcătuitorului care a lucrat asupra manuscrisului din secțiile respective ale

BNRM.

Redactorul trebuie să cunoască și să fie informat cu: legile Republicii Moldova, Codul deontologic al bibliotecarului, Cadrul de reglementare a activității bibliotecii, Regulamentul de organizare și funcționare al secției, standardele naționale în vigoare referitoare la biblioteconomie, informare și documentare și altă lectură de specialitate, care toate au un impact asupra activității sale de lucru. De asemenea trebuie să cunoască și să respecte descrierea bibliografică în procesul de redactare a publicațiilor și să aplice tehnologii noi pentru modernizarea activității editoriale a bibliotecii. Un rol important în procesul său de muncă sunt abilitățile:

- ☺ Nivelul corespunzător de cultură spirituală (cultura vorbirii, autocontrol);
- ☺ Capacitatea de analiză și sinteză,
- ☺ Planificarea și asumarea responsabilităților;
- ☺ Gestionarea informațiilor și preocuparea pentru calitatea muncii;
- ☺ Atenție, concentrare, meticulozitate, inovație și creativitate;
- ☺ Responsabilitate, receptivitate la noi idei și deprinderi în echipă;
- ☺ Tendințe către dezvoltarea profesională continuă;
- ☺ Abilități tehnice – cunoașterea programelor editoriale: Word, Excel, TinREAD, SIBIMOL, Repozitoriul Zenodo și alte diverse programe de redactare și de verificare antiplagiat.

Un rol important în activitatea de muncă a redactorului este atestarea, care îi mobilizează întreaga activitate de muncă prin ridicarea profesională a tuturor abilităților și competențelor sale, îl ajută să-și perfecționeze calificarea activității sale de muncă și nivelul de pregătire pe o durată de cinci ani, făcând o sinteză asupra sa de pregătire lingvistică, biblioteconomică, bibliografică și științifică.

Ridicarea nivelului profesional redacțional sunt atașate și în temele acțiunilor de perfecționare profesională în cadrul secției Centrului editorial-poligrafic al Planului editorial pe anul 2021 prin următoarele aspecte:

- ☺ Metode și mijloace moderne de utilizare în procesul editorial;

- ☺ Dezvoltarea parteneriatelor între bibliotecă și alte edituri / tipografii din R.Moldova;

- ☺ Designerul și tehnologiile poligrafice noi în aspectele de îmbunătățire a calității publicațiilor BNRM.

Autoinstruirea redactorului o face atât individual prin diferite lecturi, cât și prin intermediul participării în cadrul orelor trainingurilor, cursurilor, meselor rotunde, atelierelor ce se petrec la Centrul de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării de la BNRM și în cadrul orelor de curs a formării profesionale la Universitatea de Stat din Moldova.

Centrul de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării de la BNRM

În dezvoltarea, formarea și lărgirea orizontului de perfecționare un rol important este participarea redactorului în cadrul diferitor manifestări atât profesionale cât și culturale, atât în BNRM cât și în afara ei: Anul bibliologic, Forumul Ma-

nagerilor din Sistemul Național de Biblioteci, expoziții eveniment, lansări de carte, Salonul Internațional de Carte, Programul *LecturaCentral*, Nocturna bibliotecilor, Zilele științei, Conferințe internaționale și

naționale: ”Valori bibliofile”, ”Biblioteca Națională – liant dintre patrimoniu cultural și educație”, participarea în cadrul diferitor emisiuni atât prin intermediul radioului cât și televiziunii naționale etc.

Expoziție-eveniment la Biblioteca Națională a R.Moldova

Destinul unei cărți e trecut prin creierul și ochiul redactorului, care mereu bate la ușa sufletului său cerându-i: responsabilitate, dinamism, perseverență, onestitate, loialitate, obiectivitate, o preocupare pentru dezvoltarea profesională, o limbă per-

fectă vorbită, trăirea cuvântului din carte, o însușire a regulilor gramaticale, sintactice și fonetice, o cunoaștere multilaterală a personalităților în domeniul literaturii și tuturor domeniilor de știință.

Referințe bibliografice:

1. CODUL deontologic al bibliotecarului Aprobat la ședința plenară a Consiliului Biblioteconomic Național din 7 septembrie 2018. [online]. [citat 19.02.2021] Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/accesDedicat/Codul%20deontologic%20al%20bibliotecarului%20din%20Republica%20Moldova.pdf>
2. DICȚIONAR de Biblioteconomie și Științe ale Informării (Institutul de Studii Enciclopedice, Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan”). Chișinău: 2014. 411 p.
3. LEGE cu privire la activitatea editorială Nr.939-XV din 20.04.2000 elaborat de Parlamentul Republicii Moldova. [online]. [citat 16.02.2021] Disponibil: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ro/md/md086ro.pdf>
4. LEGE cu privire la biblioteci: nr. 160, aprobată de Parlament. Publicat: 07/20/2017. [online]. Disponibil: <http://old.mc.gov.md/ro/content/legea-cu-privire-la-biblioteci-aprobata-de-parlament>
5. LEGE privind dreptul de autor și drepturile conexe: nr.139 din 02.07.2010. In Monitorul oficial al Republicii Moldova. 2010, nr.191-193, pp.7-26. – Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&viem=doclang=18id=336156>
6. DEDIU, L. Managementul serviciilor pentru utilizatori în bibliotecile contemporane. – București: 2012. p. 199-206.
7. DICȚIONARUL explicativ al limbii române DEX [online]. [citat 18.02.2021]. Disponibil: <http://dexonline.ro/>.
8. POPESCU, Diana Florentina. Ghid practic de limbă română: Fonetică, ortografie, ortoepie, punctuație, lexic; coord. Proiectului: Larisa Harea. – Ch.: Bons Offices, 2006. 72 p. ISBN 978-9975-9-80-019-8
9. PLĂIEȘU, Raisa. Templul Cărții: dedicată aniversării a 180 de ani a fondării Bibliotecii Naționale a Rep. Moldova (1832-2012): vol. I. – Chișinău: Tipocrat Print, 2012. 86 p. ISBN 978-9975-4402-2-6.
10. ȚURCAN, Nelly. Ghid practic pentru aplicarea Regulamentului privind modul de conferire a categoriilor de calificare personalului de specialitate din biblioteci; resp. ed.: Ludmila Corghenci, Eugenia Bejan ; Consiliul Biblioteconomic Naț., Comisia de Formare Profesională Continuă. Chișinău : BNRM, 2016. 73 p.

VALERIU HERȚA – VOLUNTAR ȘI DONATOR AL BIBLIOTECII NAȚIONALE

**Svetlana MIRON,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova**

Rezumat: *Articolul reliefează importanța voluntariatului în activitatea bibliotecii, îndeosebi vorba fiind despre personalități notorii din domeniul artei, culturii. Este și cazul artistului plastic Valeriu Herța, care prin implicațiile cu statut de voluntar și donator a înscris o pagină aparte în activitatea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.*

Cuvinte-cheie: *Valeriu Herța, Salonul de artă, voluntariat.*

Abstract: *The article highlights the importance of volunteering in the library activity, especially when notorious personalities in the field of art and culture are involved. This is the case of the painter Valeriu Herța. With his implications in status of volunteer and contributor he inscribed a special page in activity of the National Library of the Republic of Moldova.*

Keywords: *Valeriu Herța, Art Salon, volunteering.*

De numele artistului plastic, Valeriu Herța, este legată istoria Salonului de artă din cadrul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. În anul 1996, a fost inaugurat Salonul de artă, a fost un an al promovării tinerilor talente. Prima expoziție personală din cadrul acestui salon, a fost a plasticianului Valeriu Herța, care a făcut și o donație Bibliotecii Naționale, tabloul „Peisaj la Câmpulung”, o lucrare, executată în ulei pe carton în anul 1993, în România, formând astfel, începutul unei mici galerii de artă, care astăzi numără peste 130 de tablouri și exponate de diferite genuri.

În cadrul zilelor Culturii Europene din anul 2004 a fost organizată prima Expoziție Republicană de caligrafie „Crinii Latini”, dedicată sărbătorii „Limba noastră cea română”, scopul căreia a fost de a arăta frumusețea grafiei latine. Inițiatorul, coorganizatorul și moderatorul a fost artistul plastic, Valeriu Herța. La eveniment a participat un

public de tineri plasticieni de la Academia de Muzică Teatru și Arte Plastice, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” și de la alte instituții cu profil de artă.

La 50 de ani împliniți, în anul 2010, Valeriu Herța a vernisat o expoziție personală de Caligrafie în cadrul Salonului de artă a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, adunând un public numeros și interesat.

Cu prilejul aniversării a 180 de ani de la fondarea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, în anul 2012, a fost lansat un concurs național de Ex-libris, urmărind scopul de a promova imaginea Bibliotecii Naționale. La concurs au participat studenți din instituțiile de învățământ de profil. Președintele juriului a fost Valeriu Herța – președinte al secției Ex-libris și grafică de carte a Societății Bibliofililor „Paul Mihail”, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din RM. Expoziția a fost documentată printr-un catalog, acesta reflectând conținutul și facili-

tând accesul la documente reprezentative.

Alexe Rău, ex-director general al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, în articolul de introducere „De-bine-cuvântare” al catalogului „Concurs Național de Ex-libris Biblioteca Națională – 180 de ani”, l-a remarcat pe Valeriu Herța ca pe o personalitate distinsă „... unul din artiștii plastici cei mai originali și mai școliți din Moldova de răsărit, a fost și rămâne unul din promotorii specificului național în arta plastică, dar de o manieră profesionistă, nondeclarativă. La frontiera dintre căderea imperiului sovetic și înfiriparea unei suveranități și independențe naționale, patriotismul cult al său, erudiția profesională și talentul ingenios au servit ca puncte de reper la reorientarea artei plastice și în special a artei ex-librisului cu fața spre formele și conținuturile legate de ființa națională. Îmi amintesc de un eseu al meu, publicat în revista „Magazin bibliologic”, în care îl comparăm pe Valeriu cu un cal troian, strecurat în interiorul secției de Ex-libris a Societății Prietenii Cărții din RSSM, dominată pe atunci de o orientare antinațională, spre a întoarce cu fața spre neamul nostru românesc, spre aspectele și temele fundamentale ale vieții culturale și spirituale din Moldova. Mai apoi, când am devenit director al Bibliotecii Naționale, am reînființat Societatea Bibliofililor sub auspiciile acestei instituții, iar Valeriu Herța este, mai bine de două decenii, președinte al secției de Ex-libris a ei, făcând muncă voluntară în numele prosperării acasă și promovării în lume a acestei arte aristocrate intrată în proces de democratizare...” [2, p. 5-6].

Tot în cadrul aniversării Bibliotecii Naționale, pentru prima dată a fost pusă în valoare Colecția de Stampe din cadrul secției Colecția de artă și hărți, a fost organizată o expoziție cu cele mai valoroase lucrări, executate în exclusivitate de graficieni, maeștri ai artei moldovenești. În mare parte, și aici a fost meritul lui Valeriu Herța, care, fiind un cititor fidel al Bibliotecii Naționale, s-a implicat în procesul de perfectare a foilor grafice, selectarea, confecționarea de paspartu, consultarea bibliotecarelor, panotarea, vernisarea. A participat în calitate de moderator, în cadrul multor vernisaje, eve-

nimente, lansări de carte.

În anul 2019, în cadrul Nocturnei Bibliotecilor, în colaborare cu secția Carte veche și rară, Valeriu Herța a petrecut un *Atelier de Caligrafie cu penița pentru copii*. Interesul a fost foarte mare, încât acest atelier a fost repetat de câteva ori.

Valeriu Herța desfășoară o activitate foarte amplă ca pictor, grafician, caligraf, dar și de cadru didactic. Este lector superior la Facultatea de Arte Plastice și Design a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, Catedra Studiul artelor, grafică și metodologia instruirii. Cursul de dezvoltare profesională în cadrul petrecerii orelor de studiu cu studenții săi este axat și pe promovarea colecțiilor Bibliotecii Naționale, în special al secției Colecția de artă și hărți, cunoscând-o din interior, fiind și el un cititor fidel încă din anii studenției.

Numele lui Valeriu Herța este prezentat în mai multe ediții de referință internaționale, prestigioase, editate în România, Portugalia, Rijeka (Croatia).

Biblioteca Națională deține o colecție impresionantă de Ex-libris-uri, constituită din donațiile creatorilor de Ex-libris, printre care este și Valeriu Herța. Cele 16 Ex-libris-uri, semnate de Valeriu Herța sunt realizate în diferite tehnici : gravură masă plastică, clișeu tipografic, gravură metal, tehnică mixtă. Această colecție face parte din Patrimoniul cultural național și poate fi accesată pe pagina Bibliotecii Naționale Digitale Moldavica.

Cu ocazia împlinirii a 60 de ani de la naștere, personalitatea lui Valeriu Herța a fost documentată în *Calendar Național 2020*, elaborat de Biblioteca Națională, care cuprinde un articol biografic și de creație, urmat de mai multe surse bibliografice selective, care se găsesc în fondurile Bibliotecii Naționale : biobibliografia personală a plasticianului, dicționare, enciclopedii, articole, consemnări din publicații periodice, interviuri, dialoguri, grafică bidimensională, resurse electronice.

Cu această ocazie îi zicem și noi : *La Mulți Ani! Realizări frumoase în continuare!*

BIBLIOFREȘ. Septembrie – Luna Cunoștințelor.

Valeriu Herța în sala secției Colecția de artă și hărți, promovând publicațiile din domeniul artelor plastice la acces liber cu

participarea studenților de la UPS „Ion Creangă”, facultatea Arte Plastice și Design.

Referințe bibliografice:

1. MIRON, Svetlana. Salonul de artă – un laborator de creație a tinerilor plasticieni. In: Magazin bibliologic. 2017, nr. 3/4, pp. 136-142. ISSN 1857-1476.
2. CONCURS Național de Ex-libris Biblioteca Națională - 180 de ani. Catalog Chișinău: BNRM, 2012. 36 p. ISBN 978-9975-4368-0-9.
3. DIN comorile Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. Album. Chișinău, 2007. Volumul 1. 88 p. P 78. ISBN 978-9975-9580-5-9.
4. ENCICLOPEDIA artiștilor români contemporani. București, 2012. Vol. 7. 200 p. P. 85. ISBN 978-973-7703-31- 6.
5. ENCICLOPEDIA Biobibliografică a creatorilor contemporani de Ex-libris. Ediția a 24-a. Portugalia, 1999, P. 93.
6. PRIMA Expoziție Internațională Concurs de Grafică Mică Ex-Libris „In Memoriam Ioan Slavici” Arad, 1998, România : Catalog, Arad : Complexul Muzeal Arad, 1998. 138 p.
7. MEĐUNARODNA izložba „Ex Libris” = 1st International Exhibition Ex-Libris. 500 godina od rođenja Julija Klovića. 370 godina od osnivanja Sveučilišne Knjižnice Rijeka. B. Josip, Rijeka: Rijeka University Library, 1997. 203 p. P. 153.

BIBLIOTECA ÎN CONDIȚIILE NOII NORMALITĂȚI: PROVOCĂRI, RISCURI, OPORTUNITĂȚI

Vera OSOIANU,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Rezumat: *Articolul se axează pe conținuturile documentelor, generate de lumea bibliotecară la cele mai înalte vârfuri, care vizează efortul depus de bibliotecă pentru a atenua efectele nocive ale pandemiei virusului Covid-19, calea de urmat pentru bibliotecă în era post-Covid-19, activitățile și tendințele bibliotecii care vor deveni permanente în perioada post-Covid. Îndemnul autorului se rezumă la necesitatea deținerii de către bibliotecari a arsenalului de cunoștințe, imaginație și creativitate pentru a ajuta bibliotecă, comunitatea să treacă de aceste mari provocări ale crizei sanitar-epidemiologice.*

Cuvinte-cheie: *noi normalități pentru bibliotecă, bibliotecă și pandemia Covid-19, bibliotecile în era post-Covid-19.*

Abstract: *The article focuses on essence of documents generated by the international library organizations regarding the effort made by libraries to reduce the harmful consequences of the Covid-19 pandemic, the path for libraries in the post-Covid-19 era, library activities and trends that will become permanent in the post-coronavirus period. The author's appeal is focused on the need for librarians to have the arsenal of knowledge, imagination and creativity to help the library and the community to overcome this great challenge of the epidemiological crisis.*

Keywords: *new normality for libraries, libraries and the Covid-19 pandemic, libraries in the post-Covid-19 era.*

Ca regulă, prioritățile pentru viitor sunt gândite și răzgândite, analizate, comparate, pe parcursul anului în desfășurare. În condițiile anului 2020, care ar fi trebuit să fie anul echilibrului, dar care a însemnat blocarea bibliotecilor, re-deschidere, reblocare etc., în care situația se schimbă de la oră la oră, este destul de complicat de prevăzut ce poate fi realizat pe parcursul unui an plin de incertitudini. Prioritățile pentru anul 2021, practic, s-au impus și au rezultat din situația curentă cu care se confruntă lumea în general și domeniul biblioteconomie și știința informării în particular, dar realizarea acestora, transformarea în activități și produse nece-

sare comunităților din aria de servire va fi o provocare foarte serioasă.

Pandemia a schimbat mersul lucrurilor pe un termen nedefinit. Agendele bibliotecilor au suferit schimbări majore, a avut loc reprioritizarea agendelor, revizuirea politicilor pe intern. Și totuși... Esențial este ca, în aceste condiții, bibliotecile să se alinieze la noua normalitate într-un mod proactiv.

O privire generală asupra situației din marile biblioteci ale lumii denotă faptul că situația este generalizată, pentru că toate bibliotecile se confruntă cu aceleași probleme și aceleași incertitudini.

Bibliotecile din diverse arii geografice sunt diferite și au specificul lor pe mai mul-

te dimensiuni. Însă criza provocată de pandemia virusului Covid-19 a pus bibliotecile lumii în aceeași situație. Cu lacătul la ușă, orice bibliotecă, indiferent de mărime, dotare, potențial, a nimerit în mreaja acelorași restricții și s-a confruntat cu aceleași probleme. Inegalitatea digitală, despre care se discută în domeniu de mai multe decenii, a fost cea care a făcut diferența și de această dată. Atât pe parcursul crizei, cât și imediat după slăbirea restricțiilor (și reintroducerea acestora), bibliotecile s-au divizat foarte distinct între cele care dețin tehnologii și cele care nu se bucură de acest avantaj.

Dacă ne referim strict la Republica Moldova, descoperim că problemele cu care se confruntă bibliotecile sunt enorme. Dintr-un total de 2674 de biblioteci publice, cât numără SNB, doar 1811 (67,7%) dețin calculatoare. Din totalul bibliotecilor care dețin tehnologii doar 144 sau 5,4% dispun de site-uri sau bloguri. Situația este un pic mai bună în cadrul rețelei de biblioteci publice teritoriale, unde, din 1326 de biblioteci, site-uri și bloguri dețin 114 biblioteci sau 8,55%. Marea problemă o constituie bibliotecile școlare, unde, din 1210 de biblioteci, doar 563 (sau 47%) dețin calculatoare.

Cum au interacționat cu comunitatea din aria de servire bibliotecile fără tehnologii? Au pus mâna pe telefon, cei care l-au avut, și n-au avut altă soluție. Și cam atât. Majoritatea bibliotecilor au suspendat toate împrumuturile de publicații în format tradițional. Ce vor avea de spus reprezentanții APL-urilor, dacă situația se repetă, este greu de spus. Contemplând spațiile goale, s-ar putea întâmpla să nu reziste tentației de a umbla la bugetele bibliotecilor și așa destul de modeste.

În lunile de la declanșarea crizei, lumea bibliotecară a inițiat mai multe studii, rapoarte, recomandări, vizând situația provocată de pandemie. Printre cele mai relevante pot fi menționate cele generate de IFLA Covid-19 and the global library field, OCLC OCLC statement on coronavirus (Covid-19), CENL Cenl Covid-19, EBLIDA A european library agenda for the post-Covid age, WebJunction Reopening archives, libraries, and museums. Amintim aici și de recomandările privind managementul

bibliotecii în situația generată de pandemia Covid-19 ale ABRM; măsuri pentru redeschiderea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova: nonpublicație; recomandările privind managementul situațiilor generate de pandemia Covid-19 și prevenirea lor în cadrul Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu”.

Date fiind aspirațiile europene ale moldovenilor, unul dintre documentele relevante privind pandemia și bibliotecile, pentru bibliotecarii din Republica Moldova este studiul „O agendă a bibliotecilor europene în era post-Covid”, la elaborarea căruia și-au unit eforturile asociațiile bibliotecarilor din 17 țări europene sub egida Biroului European al Asociațiilor de Biblioteci și instituții de Informare și Documentare – o asociație-umbrelă independentă care prezintă interesele bibliotecilor europene.

Documentul pregătit de secretariatul EBLIDA identifică cinci factori privind noua normalitate pentru o agendă a bibliotecii europene în era post-Covid-19:

- distanțarea socială exponențială: o bibliotecă bine conectată la doi metri;
- tehnologiile modelează bibliotecile în moduri noi;
- teritoriul economic neexplorat: revizuirea structurii bugetului bibliotecii;
- administrarea bibliotecii la nivel central și local;
- oportunitatea și amenințarea schimbărilor climatice.

Potrivit constatărilor studiului, distanțarea socială exponențială privește politicile de acces, securitatea personalului, distanțarea socială și igienizarea colecțiilor. Regulile și reglementările au fost și vor fi determinate de trei factori: a) reglementările naționale de sănătate; b) percepția riscului, care variază de la o țară la alta; c) dimensiunea și dispunerea spațiilor bibliotecii. Spațiile și birourile bibliotecii sunt reconceptuate pentru a reduce riscul de a crea aglomerări. Această tendință poate avea un efect pe termen lung și asupra arhitecturii bibliotecii. Re-proiectarea spațiilor bibliotecii duce, de asemenea, la reorganizarea serviciilor bibliotecii. Cu o societate, orientată la doi metri fără contact, există condițiile ca conceptul de bibliotecă

bazată pe autoservire, fără personal să progreseze și, în același timp, există riscul ca dezvoltarea în continuare a conceptului de bibliotecă a treia casă, locul, unde cetățenii se întâlnesc și fac schimb de idei și opinii, se poate diminua.

Accesul la bibliotecă digitală oferă mai multe posibilități. Unii indicatori privind utilizarea resurselor digitale au crescut cu sute și chiar mii de procente în comparație cu datele pre-Covid-19. Dar o societate care pivotează în jurul distanțării sociale poate ajunge să creeze cerințe negative care să conducă la excluderea socială. Bibliotecile europene vor trebui să analizeze amploarea, domeniul de aplicare, obiectivele de învățare și dimensiunea virtuală a activităților pentru public.

Specialiștii nu exclud posibilitatea că în viitorul apropiat va avea loc revizuirea structurii bugetului bibliotecii. În perioada post-Covid, APL vor trebui să facă reduceri draconice. Greutățile financiare vor deveni evidente în 2021. Revizuirea structurii bugetului bibliotecii va fi o tentație foarte mare pentru unii decidenți. Istoria recentă cunoaște cazuri când reducerile încep de la bibliotecă. O soluție ar fi finanțarea alternativă, care, din păcate, pentru spațiul nostru, este doar un deziderat.

În timpul crizei Covid-19, administrația bibliotecii a fost realizată prin activități tradiționale la fața locului, activități centralizate promovate de instituțiile bibliotecare și o mișcare de bază a profesioniștilor condusă de pasiune și dedicare personală. În timpul crizei Covid-19, setările instituționale au fost consolidate prin implementarea de portaluri web sau facilități centralizate cu informații distribuite la nivel național sau local.

Accesul la serviciile digitale necesită o guvernare a bibliotecilor mai centralizată în ceea ce privește autorizarea drepturilor de autor, standardizarea cerințelor tehnice și coordonarea sarcinilor de gestionare, inclusiv în domeniul statisticilor. În același timp, administrarea locală și profesională a fost, de asemenea, un factor-cheie determinant pentru înființarea de servicii inovatoare sau adaptarea celor existente noii normalități.

Potrivit studiului EBLIDA, riscurile și

provocările în viitorul apropiat al bibliotecii includ faptul că perspectivele pe termen scurt și lung nu sunt ușor de prognozat; este dificil să se stabilească dacă noile configurații ale bibliotecii, rezultate din introducerea măsurilor de sănătate publică, vor păstra atracția bibliotecilor pentru publicul larg; nu va fi ușoară existența sau re-inventarea bibliotecii într-o societate generalizată de doi metri, în care evenimentele sunt interzise, 75% din scaune sunt eliminate, serviciile destinate clienților trebuie să respecte regulile de distanțare socială, iar accesul la bibliotecă este restricționat în multe feluri.

Documentele generate de lumea bibliotecară la cele mai înalte vârfuri vizează: efortul depus de bibliotecă pentru a atenua efectele nocive ale pandemiei virusului Covid-19; calea de urmat pentru bibliotecă în era post-Covid-19; activitățile și tendințele bibliotecii care vor deveni permanente în perioada post-Covid.

Ce a însemnat anul 2020 pentru lumea bibliotecară? Criza a grăbit viitorul și a aruncat bibliotecile și bibliotecarii în mijlocul istoriei și rămâne doar speranța că această experiență cu Covid-ul va fi unică, nu se va repeta și că „data viitoare vom fi mai bine pregătiți”, dacă, totuși, vom avea ghinionul să înfruntăm provocări similare.

Ce s-a întâmplat cu lumea bibliotecară în această perioadă de timp? Impuși de situație, bibliotecarii au pus pe prim-plan sănătatea și siguranța personalului și a utilizatorilor. Spre aceasta au fost orientați și de autoritățile de sănătate. Cu doar unele excepții toate bibliotecile lumii au trecut prin această practică deloc ușoară pentru o instituție care există pentru utilizatorii săi.

De la distanță, bibliotecarii s-au concentrat pe componenta lor digitală și pe ce ar putea face personalul lor în afara spațiilor fizice. Anume în baza activității de la distanță au fost diversificate ofertele virtuale ale bibliotecilor. Bibliotecarii au învățat din mers diverse aplicații, pentru a putea comunica și a păstra bibliotecă în raza de vizibilitate a utilizatorilor.

Din experiența Bibliotecii Naționale putem constata că majoritatea activităților care până la pandemie erau realizate în

format tradițional, cu utilizarea spațiilor fizice, pot fi realizate în format virtual cu utilizarea spațiului virtual.

Din gama de activități programate pentru anul 2020, Direcția Cercetare și Dezvoltare în Biblioteconomie și Știința Informării a Bibliotecii Naționale va declara ne-realizat doar *Simpozionul Anul Bibliologic 2019*, care era preconizat la 25 martie. La acea dată încă nu intrase în vogă aplicațiile gen Zoom, Google Meet, Skype Meet și multe altele, pe care le-am învățat din mers după 25 martie.

În rest, toate trainingurile programate pentru anul 2020, conferințele zonale, conferința internațională *Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare*, majoritatea întâlnirilor cu scriitorii din cadrul Programul Național *LecturaCentral* (PNLC), lecții publice, consultații etc. au fost realizate în format online. De menționat că spațiul virtual oferă posibilități enorme, mai ales pe segmentul distribuirii informațiilor și a conținuturilor. În timp relativ scurt, aproape s-a dublat numărul de membri ai paginii Programul Național *LecturaCentral* și ai grupului *LecturaCentral* de pe Facebook.

Avantajele care au consacrat soluțiile digitale s-au conturat și mai pronunțat în condiții de criză, însemnând rapiditate, lichidarea barierelor geografice, posibilitatea de a ajunge la mai mulți utilizatori cu mai multe conținuturi. Exemplificăm cu activitățile din cadrul PNLC. La o lună de la plasarea înregistrării conferinței *Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare*, aceasta avea contabilizate 4421 de vizualizări, întâlnirile cu scriitorii și experții din cadrul campaniei *10 scriitori/10 experți*, avea înregistrate în mediu câte 2600 de vizualizări, iar grupul *LecturaCentral* înregistra câte 1700 de postări zilnice. Așa cum înregistrările au fost plasate și au rămas în mediul virtual, acestea pot fi accesate oricând, de oricine și de oriunde.

Oportunitățile deschise de criză presupun:

- creșterea accesului la resursele digitale în biblioteci ca direcție pozitivă pe termen lung;
- accelerarea realizării unei lumi „mai

inteligente” prin digitalizarea activităților;

- transformarea experiențelor testate pe parcursul pandemiei în activități durabile.

Nu este greu de prevăzut nici impactul permanent asupra percepțiilor oamenilor cu privire la siguranță și preferințele pentru un contact limitat (chiar dacă amenințarea acestui virus special se va încheia). În urma Covid-19, tehnologiile de bibliotecă self-service vor fi mai importante ca niciodată; se va produce reinventarea utilizării viitoare a bibliotecii; transformarea experiențelor testate pe parcursul pandemiei în activități durabile. Bibliotecile vor elabora protocoale proprii de activitate, respectând și pe cele elaborate la nivel de țară sau Organizația Mondială a Sănătății. Redeschiderea bibliotecilor, așteptată de bibliotecari și membrii comunităților, nu înseamnă revenirea la modul în care lucrurile erau în timpurile pre-Covid-19. Redeschiderea însemna punerea în aplicare a noilor abordări ale serviciilor de bibliotecă într-o nouă normalitate. Când bibliotecile s-au redeschis, au făcut-o cu o mare precauție și grijă pentru personal și, deopotrivă, pentru utilizatori.

Spațiile bibliotecilor sunt, evident, mai liniștite decât înainte și nicio bibliotecă nu oferă gama de evenimente care atrage, în mod normal, utilizatorii. De menționat și faptul că o mare parte din baza tradițională de utilizatori este, de asemenea, atentă la riscul de infectare.

Nu vom discuta aici importanța și impactul comunicării față în față, dar ca soluție de scurtă durată (sperăm), TIC au fost și rămân în continuare de mare ajutor. Biblioteca ca spațiu fizic nu și-a epuizat posibilitățile și ce s-a întâmplat trebuie privit ca o provocare și o soluție intermediară.

Concluzia care se impune, din analiza situației reale, este că biblioteca zilei de mâine este biblioteca hibrid sau mixtă. Despre biblioteca hibrid se discută încă de la începutul anilor 2000, când tehnologiile au început să ocupe tot mai mult teren în biblioteci.

David Lankes, directorul Școlii de Informare a Universității din Carolina de Sud, autorul *Atlasului noii biblioteconomii*, ne sfătuie să privim biblioteca ca o platformă cu servicii fizice și digitale, care să permită

comunităților locale să conceapă o serie întreagă de servicii și experiențe atât digitale, cât și fizice. Valoarea unei biblioteci ca platformă, potrivit lui Lankes, nu se măsoară în indicatori precum circulația cărților, spațiul alocat pe raft etc., ci în succesul comunității pe care o susține și care întreține biblioteca.

La 27 octombrie 2020, compania Innovative, o companie din lanțul ProQuest, care oferă soluții și servicii tehnologice de mare calitate bibliotecilor și utilizatorilor din întreaga lume, a emis un comunicat de presă prin care anunță rezultatele unei cercetări despre modul în care oamenii din SUA folosesc bibliotecile publice în timpul pandemiei.

Raportul de cercetare, intitulat „Secolele de rezistență: bibliotecile publice încă esențiale în timpul Covid-19”, prezintă modul în care oamenii au folosit bibliotecile publice în anii 2019 și 2020. Datele reflectă căile prin care s-a schimbat utilizarea, după ce majoritatea bibliotecilor și-au închis ușile în luna martie a anului 2020 și, de atunci, s-au redeschis treptat.

Sondajul inovator efectuat în luna septembrie, cu participarea a peste 1.000 de adulți din SUA, arată că, deși bibliotecile publice sunt încă o instituție care se bucură de o încredere extraordinară, pandemia a adus cu sine provocări imense pentru ca bibliotecile să rămână conectate cu comunitățile.

Studiul demonstrează că:

- Bibliotecile au făcut un lucru admirabil concentrându-se pe resursele online, totuși nu toți utilizatorii au avansat la fel de repede ca bibliotecile lor. Ca rezultat, în timp ce utilizarea resurselor electronice a crescut considerabil, utilizarea generală a bibliotecii a scăzut comparativ cu anul 2019 și începutul anului 2020.

- Investițiile făcute de biblioteci în site-uri web și în aplicații mobile, începând cu 2016, au început să dea dividende, mai ales de la debutul pandemiei. Utilizarea generală online a bibliotecii a crescut de la 39% în 2016 la 55% în 2020.

- Deși utilizarea resurselor electronice a crescut semnificativ în timpul pandemiei, împrumutul de cărți tipărite este în continuare activitatea nr. 1 a bibliotecii.

- În pofida utilizării semnificative a bibliotecilor online și a utilizării mari a resurselor electronice, 53% dintre utilizatorii bibliotecii susțin că uneori nu pot găsi ceea ce doresc în bibliotecă.

- În plus, doar 1 din 5 persoane declară că sunt foarte familiarizate cu ceea ce oferă biblioteca lor locală și același număr spune că nu știu cum să afle mai multe. Un număr impunător de respondenți, 33%, susțin că adesea este greu să vizitezi biblioteca.

În concluziile studiului, Kirsten Maticich, vicepreședinte pentru marketing și dezvoltarea afacerilor din cadrul companiei Innovative, menționează că „Cercetările noastre confirmă multe lucruri despre care știm că sunt adevărate – că bibliotecile publice sunt iubite și susținute pe scară largă de comunitățile lor. De asemenea, cercetările prezintă lacunele pe care bibliotecile le pot lichida cu ajutorul tehnologiilor mai bune. Angajarea comunităților într-o lume pandemică va continua să necesite creativitate și o tehnologie mai bună atât pentru a servi oamenii, cât și pentru a ne păstra pe toți în siguranță”.

Este evident că bibliotecarii trebuie să se înarmeze cu tot arsenalul de cunoștințe, imaginație și creativitate pentru a ajuta biblioteca să treacă și de aceste mari provocări. Lumea bibliotecară încă urmează să se pătrundă de gravitatea problemelor provocate de pandemie. Dar deja este clar că în era post-pandemică va trebui să răspundă la două întrebări foarte importante pentru a putea merge înainte: de ce, dacă activitățile bibliotecii sunt considerate „esențiale”, „vitale”, „cheie” pentru societate, bibliotecile au putut fi blocate atât de ușor în situații de criză, când de fapt ar trebui să vină în ajutor comunității?; pe termen lung, cu atâtea restricții și gigantii IT, devenind și mai puternici în urma Covid-19, în ce măsură bibliotecile își vor restabili starea de fapt din trecut după criza Covid-19?

La a doua reblocare a instituțiilor, librării din Belgia au reușit să mențină librăriile deschise, demonstrând că în acest caz „cărțile sunt un bun comun”. În ce măsură acest argument va putea fi invocat și în cazul bibliotecilor rămâne de văzut.

Referințe bibliografice:

1. A European library agenda for the post-Covid age [online] [citată 15.10.2020]. Disponibil: <chrome-extension://ohfgljdgelakfkfepgkclcohadegdpjf/http://www.eblida.org/documents/eblida-preparing-a-european-library-agenda-for-the-post-covid-19-age.pdf>
2. CENL Covid-19 [online] [citată 15.10.2020]. Disponibil: <https://www.cenl.org/cenl-covid-19/>
3. COVID-19 and the global library field [online] [citată 15.10.2020]. Disponibil: <https://www.ifla.org/covid-19-and-libraries>
4. COVID-19 infection prevention tips for libraries [online] [citată 15.10.2020]. Disponibil: <https://jane-cowell8.medium.com/covid-19-infection-prevention-tips-for-libraries-67f8e1fd3bf4>
5. COVID-19 NEWS: „New Research on Public Library Usage During Pandemic [online] [citată 15.10.2020]. Disponibil: <http://newsbreaks.infotoday.com/Digest/COVID19-NEWS-New-Research-on-Public-Library-Usage-During-Pandemic-143640.asp>
6. MĂSURI pentru redeschiderea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. Nonpublicație.
7. OCLC statement on coronavirus (Covid-19) [online] [citată 15.10.2020]. Disponibil: <https://www.oclc.org/en/news/announcements/2020/oclc-statement-coronavirus-covid-19.html#:~:text=We%20have%20curtailed%20international%20and,in%20locations%20around%20the%20world>
8. RECOMANDĂRI privind managementul bibliotecii în situația generată de pandemia Covid-19 [online] [citată 15.10.2020]. Disponibil: https://en.calameo.com/read/0061964970cc0272a08e4?fbclid=iwar0pfslllyfcrqf_ppgcyo_emp3qc1c3zczvptotpjwn3gnsqqdig9974kys
9. RECOMANDĂRI privind managementul situațiilor generate de pandemia Covid-19 și prevenirea lor în cadrul Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu [online] [citată 15.10.2020]. Disponibil: <http://hasdeu.md/despre-bibliotecaitemi-regulamentul-de-ordine-interioara-1/>
10. REopening archives, libraries, and museums [online] [citată 15.10.2020]. Disponibil: <https://www.oclc.org/realm/research.html>
11. SOARE, Iulian. Belgia: Cartea – declarată „bun esențial”, pentru ca librăriile să rămână deschise în carantină [online] [citată 15.10.2020]. Disponibil: https://cursdeguvernare.ro/belgia-carte-devine-bun-esential-pentru-ca-librariile-sa-ramana-deschise-in-carantina.html?fbclid=IwAR34pntOzPQDaCLPbHATmLywmjyGayw2JIUw3iS8-Zn2hcHish3_0Gc1i70#.X6J4td8Y1zE.facebook

CZU 027.000.316(478)
DOI 10.5281/zenodo.4636681

BIBLIOTECILE DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN PERIOADA PANDEMIEI: RESURSE ȘI ACTIVITĂȚI Studiu sociologic

Victoria VASILICA,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Rezumat: Autorul scoate în evidență activitatea bibliotecilor în perioada pandemiei de Covid-19. Evidențiază tipurile de activități realizate de către biblioteci, perioada de migrare în spațiul online cu noi servicii de informare create și orientate către comunitățile deservite.

Cuvinte-cheie: biblioteci, pandemia de Covid-19, servicii noi, activități online, Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova.

Abstract: The author highlights the activity of the libraries during the Covid-19 pandemic. The article traces the types of activities carried out by libraries in the term of transition to online regime, with new information services, created and oriented to serve the communities.

Keywords: libraries, Covid-19 pandemic, new services, online activities, Association of Librarians of the Republic of Moldova.

Rolul esențial al bibliotecilor devine mai vital decât oricând, pe măsură ce societatea se confruntă cu impactul devastator al Covid-19. Efectele distanțării sociale și ale autoizolării îndeamnă oamenii către carte și lectură. În Republica Moldova, datorită stării economice precare și a capacității de cumpărare mică pe care o au majoritatea cetățenilor, oferirea accesului către carte revine în mare parte bibliotecilor, dar nu librăriilor. La rândul lor, bibliotecile sunt încorsetate în forme de organizare tradiționale, iar bibliotecarul este pus în situație să acționeze rapid pentru a se autoinstrui despre modalitățile de informare și documentare inovative, dar și de a identifica resurse pentru a fi în pas cu tehnologiile și a accesa gadgeturi noi.

Este o perioadă dificilă când bibliotecarul face eforturi considerabile pentru a se adapta mediului actual, dar și de a sprijini comunitățile în eforturile de consolidare pentru a depăși restricțiile impuse de pandemie.

Bibliotecile s-au adaptat la noua actualitate prin inițiere de servicii noi și migrarea activităților cotidiene în mediul online, ajutând oamenii să se informeze corect. În același timp, tot bibliotecile au fost instituțiile care au minimalizat efectele pandemiei informaționale, la care am fost expuși printr-un volum fără precedent de informații false, trunchiate, mistificări și adevărate scenarii conspirative.

Supra-abundența informațională face ca publicul larg să aibă dificultăți în a discerne

între sursele de informare, de încredere și cele îndoielnice. Bibliotecarii au desfășurat activități online care să aducă lumină în ceea ce privește fenomenul excesului informațional și mijloacele de a ne proteja de efectele nocive ale infodemiei.

Activitățile desfășurate în spațiul online au fost diverse, debutând cu lecturi în voce, povești pentru copii, ateliere online CodeLab ale cluburilor de robotică, scanarea și livrarea prin e-mail a publicațiilor care nu sunt sub incidența dreptului de autor. Pe parcurs bibliotecarii inventivi și creativi au livrat publicații către utilizatori, respectând măsurile de protecție impuse de către autorități, dar și au realizat verificarea fondului de carte.

Bibliotecile, entități producătoare de cultură [3], se străduiesc ascendent și se implică activ cu diverse activități desfășurate în scopul îmbunătățirii bunăstării psihonoționale a utilizatorilor, desigur, prin intermediul rețelelor sociale.

Biblioteca Națională a Republicii Moldova a redirecționat activitatea în spațiul virtual prin actualizarea ofertei de servicii pentru utilizatorii săi. Accesul la cataloagele electronice online: Catalogul TinRead și Catalogul Colectiv al Bibliotecilor Publice Teritoriale SIBIMOL, care sunt cele mai importante surse de informare pentru publicul larg. Biblioteca Națională Digitală Moldavica (<http://www.moldavica.bnrm.md/>), oferă acces la publicațiile patrimoniale (cărți vechi, publicații periodice vechi, cărți poștale, ex-librisuri, manuscrise, hărți), izvoare științifice populare în rândul cercetătorilor. În calitatea sa de Centrul metodologic național [2], Biblioteca Națională a Republicii Moldova propune specialiștilor din Sistemul Național de Biblioteci un instrument didactic, la distanță de doar un clic. Repozitoriul Național Tematic MoldLis (<http://moldlis.bnrm.md>) care oferă acces integral la publicațiile de specialitate.

Totodată, Biblioteca Națională a realizat un rebranding al serviciului „Întreb@bibliotecarul”, activ 24/24, disponibil prin e-mail și telefon, dar și a păstrat succesiunea Info-buletinului „Mă informez. Particip la proiecte”, destinat bibliotecilor ca centre comunitare și de diseminare de către ace-

tea a informației utilă comunităților.

La rândul său, Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă” promovează prin intermediul paginii de Facebook diverse surse utile pentru copii, părinți și cadre didactice și anume: colecții de cărți electronice, site-uri educaționale, webinare despre folosirea instrumentelor online în procesul de predare-învățare, informații oficiale despre măsurile de protecție în perioada pandemiei de Covid-19. Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă” translocă Programul „Ora poveștilor la tine Acasă”, destinat copiilor de 3-7 ani și părinților, în spațiul online. Live-urile sunt disponibile în limbile română și rusă pentru un spectru larg de utilizatori. Proiectul are parte de succes. În același timp, instituția organizează prin intermediul aplicației Zoom, serviciul „CodeLab online”, care include webinare de web design pentru copii cu vârsta peste 12 ani.

Bibliotecile publice teritoriale la fel depun efort pentru a ieși din izolarea socială impusă de pandemie și de a continua parcursul instituțional. Se observă prezența continuă pe rețelele sociale, blogurile și site-urile instituționale. Există interes în rândul bibliotecarilor pentru dezvoltarea propriilor abilități de alfabetizare digitală și schimbarea mediului de influență. În față bibliotecii/ bibliotecarului stă sarcina de a face față exigențelor timpului, de a deține infrastructură tehnologică, de a întruni competențe de utilizare a softurilor, programelor și aplicațiilor informaționale, atitudine responsabilă, accentuarea educației informale, capacități de analiză și sinteză [1].

În perioada pandemiei Covid-19 există și orientări ale bibliotecilor de a cultiva și dezvolta inteligența emoțională a utilizatorilor prin lecturi poetice în mediul online. În articolul „Lecturile poetice în mediul online a bibliotecii – un mecanism de dezvoltare a inteligenței emoționale a utilizatorului”, autoarea Maria Pilchin evidențiază contribuția bibliotecii ca și spațiu de formare a culturii poeziei în particular și al culturii literaturii în general [4]. Poezia este și o formă de socializare, de sensibilizare a publicului care ascultă. În acest sens, bibliotecarul participă la procesul de a cultiva și

dezvolta o inteligență emoțională sănătoasă, inclusiv prin lecturi poetice, moment atât de necesar.

În mod similar, în bibliotecile științifice, pot fi remarcate eforturi pentru a oferi acces la distanță. În scopul de a susține activitățile de instruire și de cercetare în sistem online, Biblioteca Științifică a ASEM organizează prestarea serviciilor la distanță și accesul la resurse informaționale online [7].

Cele mai populare servicii acordate erau redactarea bibliografiilor la tezele de licență, masterat, doctorat în conformitate cu Standardul SM ISO 690:2012 Informare și documentare și atribuirea cotei CZU pentru tezele de master.

Biblioteca Republicană Tehnico-Științifică a păstrat legătura cu utilizatorii săi prin livrarea serviciilor de informare pentru cei care au nevoie. În lista de servicii de pe site-ul instituției observăm apariția unor servicii noi, impuse de realitățile vremii. Accesul la catalogul online OPAC, livrarea electronică a documentelor, informație prin telefon, dar și difuzarea selectivă a informației online sunt doar câteva dintre oportunitățile de a menține relația bibliotecii cu utilizatorii.

În vederea menținerii ordinii, sentimentului de solidaritate și ideii de coeziune a bibliotecilor și bibliotecarilor, Consiliul Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova a întreprins mai multe acțiuni. A fost editat și publicat la 17 mai 2020 un set de recomandări cu privire la organizarea activităților în bibliotecă în perioada de relaxare a măsurilor de prevenire a pandemiei cu Covid-19 [6]. Recomandările se axau, în special, pe asigurarea măsurilor de igienă în spațiul bibliotecii, asigurarea măsurilor de protecție a personalului de bibliotecă, limitarea concentrării persoanelor în spațiile bibliotecii, asigurarea accesului la resursele bibliotecii și utilizarea lor și, desigur, informarea angajaților și utilizatorilor privind regulile sanitaro-epidemiologice, impuse de virusul Covid-19.

La fel, în această perioadă membrii ABRM au comunicat despre adaptabilitatea bibliotecilor publice la noile condiții de lucru, în special despre serviciile de referință

furnizate și oferirea/ menținerea accesului la resursele online.

De asemenea, s-a observat solidarizarea bibliotecarilor noștri în susținerea campaniei naționale inițiată de către Ministerul Educației, Culturii și Cercetării „Fii RESPONSABIL! Clasa ta e ACASĂ!”.

În raioanele Cahul și Telenești bibliotecarii s-au implicat activ la continuarea procesului educațional prin realizarea temelor de acasă cu copiii din localități prin intermediul Skype-ului.

Au continuat și alte inițiative tradiționale pentru Asociația Bibliotecarilor, dar adaptate noilor condiții în an de pandemie. Pot fi menționate Academia de Vară pentru Bibliotecari, ediția 2020 cu tema „Lectura și universul tehnologiilor digitale”, desfășurată în perioada 28-30 iulie 2020; Campania Națională „Nocturna Bibliotecilor”, ediția 2020, în care s-au implicat cu programe de activitate peste 60 de biblioteci din țară.

În perioada de izolare, la nivel mondial, numărul de referințe din cadrul serviciului *Întreb@ un bibliotecar* a crescut cu 38%, iar bibliotecile care nu au avut așa un serviciu l-au creat. În Republica Moldova, acest tip de serviciu a suferit îmbunătățire în multe instituții.

O altă activitate realizată de către Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova în perioada pandemiei de Covid-19 a fost studiul despre gestionarea timpului profesional de bibliotecile și bibliotecarii din țară. Analiza a fost realizată în baza rezultatelor chestionarului distribuit în rețeaua Sistemului Național de Bibliotecă în perioada 1 aprilie - 31 iulie 2020.

Sondajul realizat sub egida Asociației, în urma parteneriatului cu Biblioteca Națională a Republicii Moldova, a presupus cercetarea selectivă, reducerea populației chestionate la o parte mai mică a ei, dar care să reprezinte caracteristicile întregului. Scopul cercetării a fost expertizarea situației bibliotecilor în perioada de izolare și gradul de implicare a acestora în păstrarea elementului de bunăstare psihologică a comunității deservite.

Tabelul nr. 1. Profilul persoanelor chestionate

32 de persoane	Directori de biblioteci raionale și municipale
3 persoane	Directori interimari
30 de persoane	Bibliotecari principali și șefi de bibliotecă
65 de persoane	TOTAL

Dacă se raportează numărul total de chestionare recepționate la numărul de biblioteci raionale și municipale, se poate menționa că eșantionul are reprezentativitate, ceea ce determină validitatea cercetării [5].

Perioada de pandemie a obligat bibliotecarul de a scana profilul comunității pe care o deservește și a oferi exact serviciile necesare comunității. Antoine de Saint Exupery menționa că „Perfecțiunea se realizează nu atunci când nu mai este nimic de adăugat, ci când nu mai este nimic de luat”, deci cuvântul echilibru ar fi cuvântul-cheie al realității perioadei menționate, iar biblioteca s-a afirmat ca instituție care poate păstra echilibrul în comunitate prin informare veridică a populației.

Echilibrul emoțional al cetățeanului vine și din echilibrul comunității în care acesta coexistă, iar situația în care a ajuns o lume întregă a scos în evidență importanța bibliotecii ca loc sigur de informare și documentare. Rezultatele obținute din această chestionare pot fi folosite ca instrumente de control managerial, pentru evaluarea performanței instituționale, dar și pentru monitorizarea progresului.

Tabelul nr. 2. Activități desfășurate în perioada de pandemie în biblioteci

52, 2%	Întrebă bibliotecarul/ referințe online prin telefon/ servicii bibliografice online
46, 3%	Servicii online (vociferarea textelor, muzică, video)
20, 9%	Alte activități și servicii noi (de ex. producerea de articole utilizate pentru prevenirea COVID-2019)
14, 9%	Livrarea publicațiilor către utilizatori prin intermediul poștei, curieratului etc.

După cum se observă din tabelul nr. 2, serviciul prioritar prestat de către bibliotecă este *Întreb@bibliotecarul*, care a răspuns la solicitările de informare ale utilizatorilor prin diferite mijloace: telefon, e-mail, chat. Important este că în bibliotecă s-au cusut măști și s-au creat viziere, de exemplu în FabLab din Biblioteca Publică pentru Copii „Grigore Vieru” din orașul Cahul.

O altă funcție, atribuită în condițiile de pandemie bibliotecii, a fost cea de informare și documentare despre virusul Covid-19 și metodele de minimizare a riscului de îmbolnăvire. Bibliotecile au folosit mijloace diverse de a partaja cu populația acest tip de informație.

Tabelul nr. 3. Canale de informare folosite de către biblioteci pentru a informa populația despre pandemia de coronavirusă

77, 6%	Folosirea rețelelor sociale pentru a partaja informația despre COVID-19
55, 6%	Utilizarea rețelelor sociale pentru a promova serviciile de bibliotecă
20,9%	Actualizarea paginii web a bibliotecii cu informații despre COVID-19
16, 4%	Folosirea paginii web a bibliotecii pentru a partaja modificările serviciilor de bibliotecă

După cum observăm rețelele sociale au prevalat în procesul de informare pe scară largă de către bibliotecă despre pandemia de coronavirusă. Motivele pot fi diverse. Putem presupune că bibliotecile s-au orientat strategic și au fost prezente în mediul unde sunt cei mai mulți membri ai comunităților. Un alt motiv ar putea fi numărul mic al bibliotecilor care dețin web site, conform raportului statistic centralizator privind activitatea Sistemului Național de Bibliotecă din 2019, acestea sunt 29 la număr.

O altă curiozitate a cercetării inițiate a fost dacă biblioteca are puncte de acces Wi-Fi în afara bibliotecii pentru utilizatori. S-a descoperit că 62,7 % dintre bibliotecile care au participat la sondaj oferă acces gratuit pentru cetățeni la rețeaua

de Internet. Din tabelul nr. 4 se observă că 13,4 la sută s-au mobilizat și împreună cu Administrația Publică Locală au găsit soluții pentru a iniția astfel de servicii.

Tabelul nr. 4. Puncte de acces WI-FI în afara bibliotecii

62, 7%	Biblioteca a oferit acest serviciu până la pandemie și continua să ofere
13, 4%	Biblioteca oferă acest serviciu ca răspuns la pandemie și va continua să ofere
1, 5%	Biblioteca oferă acest serviciu doar pe perioada de pandemie
22, 4%	Biblioteca nu oferă acest serviciu

Desigur că în situația creată, managerii de bibliotecă au avut ca prioritate reorganizarea muncii în instituție, pentru a nu distorsiona foarte mult procesul stabilit la început de an. Mai multe biblioteci au reușit să își permită păstrarea angajaților anume prin posibilitatea de a munci la distanță.

Tabelul nr. 5. Munca la distanță a personalului de bibliotecă

77,6%	Poate să desfășoare activități de muncă la distanță
10,4%	Nu poate să desfășoare activități la distanță
11, 9%	Încă nu s-a decis

Odată cu reorganizarea muncii de acasă, s-a decis să ne interesăm care sunt dotările cu echipament ale angajaților din biblioteci. Conform tabelului nr. 6 observăm că bibliotecarul are echipament pentru a lucra de la distanță, dacă raportăm cifra de 86,6% la faptul că puțin peste 60% din nr. total de biblioteci sunt dotate cu infrastructură IT, se poate concluziona că munca de acasă are avantaje.

Tabelul nr. 6. Dotarea cu echipament pentru munca la distanță a bibliotecarului

86,6%	Bibliotecarul are echipament
13,4%	Bibliotecarul nu are echipament

Confruntată cu dilemele generate de pandemie, comunitatea bibliotecară din Republica Moldova a trecut printr-o perioadă incertă pe parcursul anului. În același timp, bibliotecarii au reușit să se adapteze noii realități prin dialoguri constructive, prin coordonarea eforturilor bibliotecarilor și impulsivitatea potențialului lor pentru realizarea obiectivelor planificate.

Bibliotecarii sunt cei care au învățat să-și dezvolte competențele furtunos, să ia decizii în timp real și să învețe cum să păstreze valența emoțională în fiecare activitate realizată, s-a schimbat doar mediul, suportul și posibilitățile de interacțiune.

Bibliotecile s-au mobilizat și au susținut comunitatea în această perioadă și cel mai important au dat poziție instituției bibliotecare ca spațiu sigur de informare pentru oricare cetățean.

Referințe bibliografice:

1. CORGHENCI, Ludmila. Activități educaționale pentru bibliotecari: răspuns la criza provocată de pandemie. [online]. [citată 11.02.2021]. Disponibil: http://moldlis.bnrm.md/bitstream/handle/123456789/1212/Corghenci_Activit%C4%83%C8%9B_educ%C8%9Bionale.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. LEGE cu privire la biblioteci [online]. [citată 11.02.2021]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/accesDedicat/Lege-cu-privire-la-biblioteci.pdf>
3. OSOIANU, Vera. Paradigma bibliotecii în „noua realitate/ normalitate” sau biblioteca la viitorul prezent. [online]. [citată 10.02.2021]. Disponibil: http://moldlis.bnrm.md/bitstream/handle/123456789/1127/Osoianu_Paradigma.pdf?sequence=6&isAllowed=y
4. PILCHIN, Maria. Lecturile poetice în mediul online al bibliotecii – un mecanism de dezvoltare a inteligenței emoționale a utilizatorului. [online]. [citată 12.02.2021]. Disponibil: http://moldlis.bnrm.md/bitstream/handle/123456789/1306/Pilchin_Lecturile_poetice.pdf?sequence=1&isAllowed=y

5. POPA, M. Metodologia cercetării: note de curs [online]. [citată 10.02.2021]. Disponibil: http://www.apio.ro/upload/mc10_esantionarea.pdf
6. RECOMANDĂRI privind managementul bibliotecii în situația generată de pandemia COVID-19. Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova [online]. [citată 10.02.2021]. Disponibil: <https://en.calameo.com/read/0061964970cc0272a08e4>
7. SERVICII la distanță oferite de către Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice a Moldovei. [online]. [citată 12.02.2021]. Disponibil: http://lib.ase.md/?p=6775&fbclid=IwAR3d2FQUNb6DsrQjXnr_W_V4RbSEgao01MwxdeCdwKEltFJmnbjD1-zBRqQ

TEHNOLOGIILE INFORMAȚIONALE ÎN ACTIVITATEA BIBLIOTECILOR – IMPERATIVUL SUPRAVIEȚUIRII

Veronica BORȘ,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Rezumat: Autorul evidențiază importanța tehnologiilor informaționale în activitatea bibliotecilor, ca principalele priorități strategice ale Anului biblioteconomic 2021 în RM. Articolul relevă inițiativele cheie fundamentate prin: identificarea posibilităților de dotare a bibliotecilor cu TIC; dezvoltarea parteneriatelor; reorientarea activităților de advocacy în vederea dotării bibliotecilor cu TIC; consolidarea tendințelor digitale; diversificarea ofertelor digitale ale bibliotecilor.

Cuvinte-cheie: Tehnologii informaționale, tendințe digitale, advocacy, dezvoltarea parteneriatelor, dotări cu TIC.

Abstract: The author highlights the importance of the information technology in the library activity as the strategic priority of the Librarianship Year 2021 in the Republic of Moldova. The article reveals key initiatives centred on: identifying the possibilities of supplying the libraries with IT equipment, development of partnerships, libraries advocacy activities focused on providing IT equipment & databases, knowledge of digital tendencies, diversification of the digital offer of the libraries.

Keywords: Informational technologies, digital tendencies, advocacy, partnership development, providing IT equipment and databases.

Bibliotecile se confruntă cu un șir de provocări și tendințe, atât la nivel național, cât și la nivel regional și global, care vor avea consecințe semnificative în următoarele decenii. Incertitudinea și imprevizibilitatea sunt în creștere și, prin urmare, urmează să aplicăm noi paradigme de dezvoltare.

Viteza progresului tehnologic schimbă complet relațiile sociale, generând noi oportunități de dezvoltare, dar în același timp tehnologiile informaționale se dezvoltă mai rapid decât capacitatea societății de a se adapta la acestea, creând un șir de provocări pe termen lung.

Conform conceptului, edificării societății informaționale în RM, bibliotecile, de rând

cu muzeele și arhivele, sunt considerate ca deținătoare a resurselor informaționale naționale și, respectiv, trebuie să contribuie la dezvoltarea acestora.

Bibliotecile ca parte componentă și a Programului național de informatizare a sferei culturii pentru anii 2012-2020, în această sferă printre cele mai importante pot fi menționate: dotarea bibliotecilor publice cu echipament și tehnologii pentru accesarea informațiilor, crearea punctelor de acces public la internet, crearea conținuturilor digitale integrate la nivel național și european, extinderea proiectului SIBIMOL, crearea Bibliotecii Naționale Digitale [4].

La începutul anului 2011 efectuându-se un studiu, din cele 1383 de biblioteci

publice care activau în Republica Moldova, doar 17,2 % (238) erau dotate cu computere, la Internet fiind conectate 10,8% (149) din numărul total de biblioteci, sau 62,6% din numărul bibliotecilor dotate cu computere.

Doar 3,4% (47) de biblioteci publice dispuneau de pagina web, iar diferența dintre nivelul de informatizare a bibliotecilor din spațiul rural față de cele din spațiul urban este alarmantă. Astfel, din cele 1218 biblioteci publice de la sate, doar 142 (11,6%) dispuneau de un calculator, doar 5,5% (67) beneficiau de conexiune Internet și doar 12 (1%) au pagina web.

Datele statistice la finele anului 2019 arată, că în Republica Moldova activează 2.674 de biblioteci, din care 1811 (64%) sunt dotate cu calculatoare, iar 1621 (57 %) sunt conectate la Internet. Din numărul total al bibliotecilor din R.M., doar 145 (5,8%) dețin pagina web sau bloguri.

Numărul documentelor electronice deținute de către biblioteci la finele anului 2019 a ajuns la 3.693.904 unități, iar cataloage electronice create și dezvoltate în biblioteci – 20 (1,3%) [1].

Bibliotecile școlare din păcate sunt cele mai slab dotate cu tehnică și respectiv conectate la Internet. Încă 863 de biblioteci au nevoie stringentă pentru dotare cu echipamente TIC. Din păcate nici o bibliotecă publică teritorială (în afară de mun. Chișinău) sau bibliotecă școlară din Republica Moldova nu dispune de soft specializat de bibliotecă.

Totodată, transpunerea pe suport digital a colecțiilor de carte, cât și crearea conținuturilor digitale pentru multe biblioteci publice teritoriale este un imperativ de vis. Și pentru bibliotecile naționale și

universitare este un proces de durată, care din motive financiare și umane procesul decurge foarte lent. Deși există numeroase provocări în dezvoltare, sunt și numeroase oportunități care pot fi și trebuie valorificate.

Pentru dezvoltarea priorităților profesionale pentru anul 2021, au fost fundamentate pe tendințele domeniului biblioteconomiei și științelor informării la nivel internațional, politicile promovate de organizații de profil internațional: declarații și inițiative IFLA, CENL etc. Declarația *Tehnologii digitale și dezvoltare socială: avem nevoie de eforturi semnificative de incluziune* [2], concentrându-se pe rolul tehnologiilor digitale, subliniază necesitatea de a oferi tuturor conexiune, colecții și încredere pentru a utiliza internetul în mod eficient. Contribuția IFLA subliniază necesitatea de a depune eforturi mai mari pentru a oferi tuturor oportunitatea de a ajunge online, inclusiv prin soluții de acces public; investiții mai mari în furnizarea de competențe și asistență, în special pentru noii utilizatori de internet, bazându-se pe potențialul bibliotecilor de ai ajuta; disponibilitate mai mare a conținutului relevant pentru a vă asigura că persoanele care intră online, găsesc informații care îi ajută.

Inițiativele IFLA (*Fiecare comunitate conectată: un îndemn la acțiune, un angajament de implicare și Bibliotecile pot face diferență*), solicită guvernelor să acționeze în sprijinul investițiilor în biblioteci; abordează problemele cheie a timpului nostru – decalajul digital reprezintă angajamentul de a face tot ce stă în putință pentru promovarea

Anul de referință	Nr. total de biblioteci	Nr. de biblioteci care dețin calculatoare	Nr. de biblioteci conectate la Internet	Nr. de biblioteci ce dispun pag. web/bloguri	Nr. de doc. electronice	Nr. personal de informaticieni (ingineri, programatori, administratori)
2016	2.790	1042	894	104	27017594	64
2017	2.720	1698	1.533	155	27096774	70
2018	2.690	1774	1566	145	27165944	58
2019	2.674	1.811	1.621	145	3.693.904	69

incluziunii digitale. Pandemia COVID-19 a transformat decalajul digital dintr-o jenă într-un dezastru în creștere, iar milioane de oameni sunt separați de serviciile și oportunitățile care îi pot ajuta să învețe, să câștige și să prospere [3].

Dezvoltarea priorităților profesionale pentru anul 2021, au fost fundamentate pe tendințele domeniului biblioteconomiei și științelor informării la nivel național, prin: Programul național de informatizare a sferei culturii pentru anii 2012-2020; Strategia Națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020”; Programul „Crearea, dezvoltarea și valorificarea conținutului digital din Republica Moldova”; Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030”

În aceste documente sunt concentrate viziunile pe dimensiunea dezvoltării infrastructurii de comunicații electronice, dezvoltării conținutului digital și a serviciilor, educației TIC, consolidării încrederii și siguranței în spațiul virtual, astăzi simțim necesitatea unei analize serioase pentru a optimiza nivelul dotării bibliotecilor cu tehnologii informaționale cât și implementarea lor în activitățile bibliotecarilor.

Inițiativele cheie pentru 2021:

▪ Identificarea posibilităților de dotare a bibliotecilor cu TIC

Bibliotecile publice mai mult decât orice altă instituție culturală pentru a depăși decalajul digital, au menirea de a promova alfabetizarea digitală și încurajarea incluziunii digitale. Cu toate acestea, bibliotecile publice sunt cel mai puțin finanțate pentru alfabetizarea digitală și incluziune digitală, precum și excluse din procesele decizionale legate de politica din acest domeniu. Desigur bibliotecile în continuare își exercită această funcție, deși au bugete reduse, sau chiar nu au deloc.

În timp ce bibliotecile publice sunt practic unicele care asigură incluziunea digitală, ele sunt lipsite de finanțări. Această situație impune bibliotecile publice să reorienteze activitățile, să întreprindă acțiuni de creare a noi servicii și mai puține resurse pentru a satisface aceste cereri și așteptări.

Pentru crearea de resurse digitale bibliotecile sunt nevoite să caute surse de finanțare: finanțarea din partea administrațiilor publice/finanțatori; proiecte și programe naționale și internaționale; proiecte de dezvoltare inițiate de comunitate (sunt mai eficiente atunci când se bazează pe resursele existente și pe instituțiile locale pe care oamenii le cunosc și în care au încredere, cum sunt bibliotecile publice).

▪ Dezvoltarea parteneriatelor

Cu suportul partenerilor internaționali, naționali și locali din sectorul public, privat și non-profit, bibliotecile pot crea și oferi servicii noi cu caracter educațional, social, cultural și economic, orientate și ajustate la necesitățile comunității, astfel transformându-se în centre comunitare vibrante și asigurând îmbunătățirea calității vieții în întreaga țară.

Crearea de parteneriate noi oferă avantaje de utilizare a noi resurse informaționale; oferirea de servicii noi utilizatorilor fideli; îmbogățirea portofoliului de servicii a bibliotecilor; căpătarea de noi competențe și cunoștințe; oportunități noi de marketing, networking și promovare a serviciilor bibliotecii.

La fel este posibilitatea de a solicita finanțări suplimentare de la donatori pentru a implementa servicii noi, pentru acces și utilizare a bazelor de date, echipamente și tehnologii de acces la resursele informaționale ale bibliotecilor.

Un exemplu elocvent este parteneriatul între bibliotecile publice (programul Novateca) și Orange, lansând cel mai grandios proiect de coding din Moldova, care a invitat 1500 de copii și părinți să descopere o nouă lume digitală la atelierele #SuperCoders.

Bibliotecile, astăzi pot să-și impună prezența și să facă parteneriate în diverse domenii, incluzând sănătatea, agricultura, angajamentul civic, educația, alfabetizarea informațională, câmpul forței de muncă etc. Împreună cu partenerii lor, bibliotecile vin să convingă decidenții și membrii comunității că pot servi ca centre importante pentru schimbările sociale și economice care se produc constant. Bibliotecile pot ajuta organele administrative de toate

nivelurile să-și realizeze obiectivele privind dezvoltarea comunității.

▪ **Reorientarea activităților de advocacy în vederea dotării bibliotecilor cu TIC**

Fiecare bibliotecă trebuie să fie pregătită să facă lobby pro bibliotecă, să-și pledeze cauza în orice moment, când o cere situația. Datele statistice comparative, indicatorii de performanță și infograficele, corecte, actualizate și relevante, pot ajuta foarte mult mesajul pro bibliotecă.

Pentru optimizarea și dezvoltarea serviciilor furnizate de bibliotecă este prioritar să dezvoltăm colecții pe suport electronic, să extindem prezența bibliotecii în mediul on-line, să ne implicăm în dezvoltarea competențelor informaționale ale utilizatorilor, astfel încât aceștia să devină autonomi și să ajungă rapid la cele mai adecvate surse de informare.

▪ **Consolidarea tendințelor digitale**

Pentru a-și atinge obiectivele, bibliotecile promovează incluziunea digitală în diferite moduri semnificative:

- oferind acces gratuit la tehnologiile de acces public (hardware, software, conectivitate la internet de mare viteză) în comunitățile lor;

- oferind acces la conținut digital;

- prin furnizarea de servicii de alfabetizare digitale, care ajută persoanele să navigheze, să înțeleagă, să evalueze și să creeze conținut digital;

- prin furnizarea de programe și servicii în jurul unor domenii cheie ale comunității, cum ar fi: *sănătatea și bunăstarea, educația, ocuparea forței de muncă.*

▪ **Diversificarea ofertelor digitale ale bibliotecilor**

Noile media digitale prezintă unele caracteristici specifice, diferite de cele ale media tradiționale. Modernizarea tehnologiilor, inovațiile aduse de rețelele de socializare oferă posibilitatea de a multiplica și diversifica oportunitățile bibliotecare. Crearea noilor medii de comunicare, extind posibilitățile de acces la documente, contribuie la diversificarea ofertelor informaționale ale bibliotecilor. Relația virtuală bibliotecă – utilizator presupune comunicare rapidă și eficientă, care ajută să mărim numărul de vizualizări, prieteni, followers (adepti), fani și implicit, mai mult trafic pe site-ul bibliotecilor. Pentru promovarea ofertelor informaționale, bibliotecile utilizează: Facebook, YouTube, Flickr, Scribd, Twitter, Instagram, LinkedIn, Google+ Blogster etc.

Bibliotecile și-au continuat diversificarea, sunt utilizatori ai platformelor educaționale on-line, programelor de editare, de creare a infograficelor: Zoom, Google Meet, Canva, Fotojet, LearningApps, PhotoPeach, Animoto Voki sau Blabberize, PictoChart, StoryJumper, PowToon, etc.

Tehnologiile informaționale și de comunicare facilitează, în primul rând, accesul rapid și eficient la informație, oferă oportunități de învățare și servesc drept instrumente-suport în cooperarea internațională. Mediile sociale au creat un format nou de comunicare iar bibliotecă pentru a supraviețui va continua să fie o rețea de socializare locală care va conecta persoane în jurul colecțiilor sale.

Referințe bibliografice:

1. BORȘ, Veronica. Crearea, dezvoltarea și valorificarea conținutului digital în instituțiile infodocumentare din Republica Moldova. In: Magazin bibliologic. 2020, nr. 3/4, pp. 104-112. ISSN 1857-1476
2. DIGITAL Technologies and Social Development: We Need Meaningful Inclusion Efforts [on-line]. [citată 25 februarie 2021]. Disponibil: <https://www.ifla.org/node/93415>
3. EVERY Community Connected: A Call to Action, a Pledge to Engage [on-line]. [citată 25 februarie 2021]. Disponibil: <https://www.ifla.org/node/93389>
4. PROGRAMUL național de informatizare a sferei culturii pentru anii 2012-2020. [citată 25 februarie 2021]. Disponibil: http://www.bnrm.md/files/accesDedicat/Hotarire_cu_privire_la_Programul_national_de_informatizare_a_sferei_culturii_pentru_anii_2012-2020.pdf

CZU 028.8:614.4

PROMOVAREA LECTURII ÎN CONDIȚIILE DE CRIZĂ PANDEMICĂ: ÎNVĂȚĂMINTELE UNUI AN DE COTITURĂ

Nadejda PĂDURE,
Biblioteca Publică Raională
„M.Sadoveanu”, Strășeni

Rezumat: *Articolul scoate în evidență experiențele-unicat ale Bibliotecii Publice Raionale „Mihail Sadoveanu”, Strășeni, privind promovarea / învățarea lecturii. Un accent deosebit se acordă descrierii evenimentelor/activităților Festivalului de Lectură „Pâine de la iepure și o carte de la Iulian Filip”, care va avea continuitate.*

Cuvinte-cheie: *Lectură, Festival de Lectură, Iulian Filip.*

Abstract: *The article highlights the unique experience of the "Mihail Sadoveanu" District Public Library, Straseneni in promotion of reading. Special emphasis is put on description of events and activities of the Reading Festival "Bread from the rabbit and a book from Iulian Filip", which should be continued in the future.*

Keywords: *Reading, Reading Festival, Iulian Filip.*

Anul 2020 a devenit un an de rezistență pentru întreaga omenire, care a fost lovită de COVID-19. Pandemia a afectat toate domeniile și sectoarele vieții, iar bibliotecile nu au fost o excepție. Problemele care au marcat activitatea bibliotecilor din raionul Strășeni în urma pandemiei de coronavirus pot fi evidențiate după cum urmează:

- acces interzis pentru utilizatori în perioada martie/mai 2020. Printre cele mai afectate categorii de vârstă au fost pensionarii, pentru care ieșirea la bibliotecă însemna nu doar lectură, dar și comunicare. În această perioadă mulți din ei telefonau și rugau să le fie împrumutate cărți;
- acces limitat din cauza pandemiei începând cu 1 iunie 2020. Chiar dacă bibliotecile au fost redeschise, accesul a fost limitat

și restricționat în toate spațiile bibliotecii;

- frica utilizatorilor de a vizita bibliotecile, în special a celor de vârstă a treia;
- imposibilitatea de a organiza serviciile și activitățile cu publicul. Numeroase activități și servicii nu au putut fi organizate din cauza restricțiilor din cauza pandemiei;
- lipsa de carte în condițiile ajustării bugetelor;
- accesul nelimitat (necontrolat) al copiilor la tehnologii în condițiile studiilor online. În același timp, copiii din familiile dezavantajate nu au avut acces la studii din lipsa calculatoarelor la domiciliu, iar bibliotecile nu au putut să-i ajute.

Toate aceste probleme, dar și altele cu care s-a confruntat fiecare bibliotecă în parte, ne-au motivat să căutăm soluții pentru păstrarea bibliotecii în circuitul uman

și în prioritățile culturale ale membrilor comunității. Astfel, de la probleme am pășit spre noi oportunități de activitate:

- ieșirea în afara spațiilor convenționale ale bibliotecilor (lecturi la natură, ședințe ale serviciilor, care nu necesită tehnologii în aer liber etc.);

- servirea utilizatorilor în vârstă sau în dificultate la domiciliu. Acest serviciu a fost întâmpinat cu mare recunoștință de către utilizatorii de vârstă a treia sau de cei care au frică să viziteze biblioteca;

- utilizarea rețelelor de socializare pentru a ține utilizatorii bibliotecilor mai aproape. Dat fiind faptul că utilizatorii, bibliotecii se află în mare parte pe rețelele de socializare, biblioteca și-a revăzut activitatea online, devenind mult mai activă și oferind informații necesare publicului;

- revizuirea serviciilor propuse utilizatorilor și reorientarea unor servicii și activități în spațiul online;

- consolidarea eforturilor dintre bibliotecari, scriitori și editori pentru promovarea lecturii.

Reorientarea unor servicii și activități în online a fost apreciată de utilizatorii noștri, care au început să ne urmărească și să participe la aceste evenimente. Cele mai populare activități online ale Bibliotecii Publice Raionale „Mihail Sadoveanu” au fost:

- Povestea de la ora 11.00 online (18 activități);

- Alfabetizarea digitală în online;

- Concursul declamatorilor online „Nu noi suntem stăpânii limbii, dar limba e stăpâna noastră”, ediția a XXX-a, pe 31 august 2020, a adunat 65 de participanți din Republica Moldova, România, Grecia și România.

Festivalul de Lectură „Pâine de la iepure și o carte de la Iulian Filip” a fost conceput ca răspuns la necesitatea de a redimensiona activitatea bibliotecilor, dictată de noua

realitate pandemică care a redus numărul de vizite și împrumuturi de carte. În același timp, festivalul sus-numit este un rezultat al colaborării dintre bibliotecarii din raionul Strășeni și scriitorul Iulian Filip, care au discutat în luna iunie pe Zoom despre problemele lecturii și soluțiile necesare pentru a redresa situația cauzată de pandemie. Astfel, scriitorul Iulian Filip a venit cu propunerea de a citi copiii din manuscrisul cărții „Pâine de la iepure”. Ulterior, au fost organizate activități de lectură, ele reunindu-se într-un festival adevărat. Lansarea evenimentului s-a produs online la 26 august, după care bibliotecile din raion au organizat diverse evenimente literare sau culturale. Printre eele se înscriu: lecturi, expoziții, spectacole literar-muzicale, flash-moburi, discuții, concursuri de desene, înscenări. De asemenea, fiecare bibliotecă participantă a organizat în cadrul festivalului expoziții și evenimente dedicate pâinii.

La festival au participat 29 de biblioteci din raion, au fost organizate 91 de diverse evenimente informaționale și culturale, la care au participat peste 1400 de persoane, atât copii, cât și adulții.

Pe 6 octombrie 2020 a avut loc festivitatea de închidere a festivalului, desfășurată pe zoom și îndirect e pagina Programului *LecturaCentral*. La eveniment au participat scriitorul Iulian Filip, bibliotecarii și copiii. Festivalul va avea continuitate în anul 2021, când va fi organizată cea de-a doua ediție.

Din anul 2020 spre anul 2021 pășim cu noi experiențe și multe învățăminte. Una dintre ele este că doar o bibliotecă mixtă, care va putea integra serviciile tradiționale cu cele online, va fi cea mai de succes bibliotecă. Iar lectura, fiind cel mai complex act spiritual în sprijinul dezvoltării intelectuale, rămâne a fi o prioritate pentru biblioteci în continuare.

CZU 023.5.085:004

DOI 10.5281/zenodo.4636776

INCLUZIUNEA DIGITALĂ A PERSONALULUI DE SPECIALITATE DIN BIBLIOTECI: COMPETENȚE, ÎNVĂȚARE ORIENTATĂ (comunicare prezentată în cadrul Forumului Managerilor din Sistemului Național de Biblioteci, 4 noiembrie 2020)

Ludmila CORGHENCI,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Rezumat: *Articolul reflectă inițiativele cheie din cadrul priorității profesionale ale anului 2021 – incluziunea digitală a personalului de specialitate din biblioteci. Dintre acestea autorul specifică: elaborarea și implementarea standardelor de competență digitală a personalului, centrarea procesului educațional de caracter non/formal și informal pe domeniile de competențe digitale, instituționalizarea educației informale etc.*

Cuvinte-cheie: *incluziunea digitală, standarde de competență digitală, educația informală, lecturi profesionale.*

Abstract: *The article reflects professional priority of the year 2021 - the digital inclusion of specialized library staff. Among key initiatives the author specifies: elaboration and implementation of standards of library staff digital competence, the centering of educational process of non formal and informal character on the field of digital competence, the institutionalization of informal education, etc.*

Keywords: *digital inclusion, digital competence standards, informal education, professional reading.*

Daniel Pink, autor și gânditor american, împarte ultimii 150 de ani ai omenirii în 3 ere: *industrială* (personajul principal era muncitorul, ale căror însușiri principale erau forța fizică și tăria de caracter); *informațională* (se centrează pe cel care muncește cu informația, cunoștințele); *conceptuală* (se centrează pe cei care transformă cunoștințele în cunoaștere, în impact/rezultat, pe cei care sunt personaje creative, empatică, afective) [3, p. 64-65].

Dezvoltând ideea gânditorului american, menționăm că în perioada de criză – oamenii/utilizatorii bibliotecii apreciază mult *empatia* – capacitatea de a înțelege și de a simți emoțiile și gândurile unei persoane, ca și cum le-am trăi noi. Profesiunea de bibliotecar este una interrelaționistă, decât ar trebui să vorbim mai mult despre

o conduită empatică a personalului de bibliotecă: capacitatea de autoanaliză, de autoexaminare a modului de a comunica cu utilizatorii și colegii; capacitatea de a fi deschis către comunicare cu utilizatorii, încurajându-i astfel să se apropie de bibliotecar, de a-i trata echitabil, demonstrând o atitudine pozitivă față de ei; capacitatea de a se adapta la modul de comunicare al utilizatorului, ținând cont de trăsăturile lui de caracter, de particularitățile individuale și de vârstă; capacitatea de a asculta utilizatorii, manifestând interes pentru discursul și opiniile lor; capacitatea de a observa cu atenție indicii nonverbal ai utilizatorilor - pentru a le înțelege mai bine starea sufletească, necesitățile, dorințele și altele.

În acest context mai abordăm, doar tangențial, o problemă – necesitatea *exis-*

tenței/dezvoltării conduitei empatică ale liderilor/managerilor din biblioteci – condiție a funcționării/optimizării relațiilor cu subordonații și a comunicării eficiente. Este o temă de discuție, reflectare în alt context.

De ce „Incluziunea digitală a personalului de specialitate din biblioteci” – prioritatea anului 2020?

Viața noastră profesională devine tot mai virtualizată, tot mai „onlinezată”... Tot mai des folosim termenul „competențe digitale”, ori ar fi mai relevant să ne axăm pe *incluziunea digitală* a personalului de specialitate din biblioteci. A fi inclus digital în lumea de astăzi nu presupune doar deținerea abilităților/deprinderilor de a accesa/utiliza tehnologiile informaționale și comunicaționale, ci și cunoștințe, abilități și atitudini adecvate integrării acestora în servicii, produse de bibliotecă, transferul acestora către utilizatori.

Reieșind din prevederile Strategiei IFLA 2019-2024, dar și ale Cadrului european de referință privind competențele cheie pentru învățare pe tot parcursul vieții (2, 3, 6), incluziunea digitală este parte integrantă a „Pilonului european al drepturilor sociale”, care prevede că „orice persoană are dreptul la educație, formare profesională și învățare pe tot parcursul vieții, favorabile incluziunii și de înaltă calitate, pentru a dobândi și a menține aptitudini care îi permit să participe deplin în societate și să gestioneze cu succes tranzițiile pe piața forței de muncă” [6].

Astfel, incluziunea digitală a persoanei „implică utilizarea cu încredere, critică și responsabilă a tehnologiilor digitale, precum și utilizarea acestora pentru învățare, la locul de muncă, și pentru participarea în societate. Ele includ alfabetizarea în dome-

niul informației și al datelor, comunicarea și colaborarea, educația în domeniul mass-mediei, crearea de conținuturi digitale (inclusiv programarea), siguranța (inclusiv bunăstarea digitală și competențele legate de securitatea cibernetică), chestiunile legate de proprietatea intelectuală, precum și soluționarea problemelor și gândire critică” [6]. Personalul de specialitate din biblioteci trebuie să înțeleagă modul în care tehnologiile digitale pot sprijini comunicarea, creativitatea și inovarea și să fie conștienți/să aplice oportunitățile oferite. Este vorba de înțelegerea principiilor generale, mecanismelor, logicii, funcțiilor tehnologiilor digitale. În același timp, cadrul de referință european ne orientează pentru o abordare critică a valabilității, fiabilității și impactului informațiilor și datelor, pune la dispoziție prin mijloace digitale, utilizarea etică și corectă a acestora. Incluziunea digitală presupune susținerea cetățeniei active, colaborarea cu colegii și membrii comunităților servite, realizării obiectivelor personale și sociale. Este vorba și despre educarea/formarea unei atitudini reflexivă și critică, deschisă și orientată spre viitor [6].

Relaționând cele menționate mai sus cu domeniile activității bibliotecare, conchidem că incluziunea digitală a bibliotecarului include: informarea și gestionarea informației; comunicarea digitală; crearea/utilizarea de conținuturi digitale; siguranță în utilizarea echipamentelor digitale; rezolvarea problemelor; respectarea normelor etice și legale în spațiul digital și altele.

În continuare sunt prezentate (succint) inițiativele cheie, de reper, propuse pentru această prioritate a anului profesional 2021:

Repere. Inițiative cheie	Argumente/Componente	Responsabilități
Elaborarea și implementarea standardelor de competență digitală a personalului de specialitate din biblioteci	<ul style="list-style-type: none"> ▪ competențe digitale – pentru a face față provocărilor erei conceptuale; ▪ două aspecte: parte integrantă a competențelor profesionale și suport necesar în dezvoltarea competențelor utilizatorilor; ▪ context comunicațional (fondatori, comunitate servită, cea profesională, parteneri etc.); 	CBN Comisia Formare profesională Continuă din cadrul ABRM Centrele bibliotecare naționale, departamentale, teritoriale

<p>Centrarea procesului educațional de caracter non/formal și informal pe domeniile de competențe digitale</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ două aspecte: parte integrantă a competențelor profesionale și suport necesar în dezvoltarea competențelor utilizatorilor Informarea, gestionarea informației (navigarea, căutarea și filtrarea informațiilor, Evaluarea informațiilor, Stocarea și preluarea informațiilor etc.); ▪ Comunicarea digitală (interacțiune prin tehnologii, partajarea informațiilor și a conținutului, Implicarea „cetățeniei” online, netiquette); ▪ Crearea de conținuturi digitale (blog-uri, conturi pe rețele, baze de date (de ex. repoziatorii), biblioteci digitale, drepturi de autor și licențe etc.); ▪ Siguranță în utilizarea echipamentelor digitale (dispozitive de protecție, protejarea datelor de caracter personal, protejarea sănătății, protejarea mediului etc.); ▪ Rezolvarea problemelor (identificarea nevoilor și a răspunsurilor tehnologice, inovarea și utilizarea creativă a tehnologiei, identificarea lacunelor de competență digitală și altele); ▪ Respectarea normelor etice și legale în spațiul digital (riscurile asociate distribuirii informațiilor cu caracter personal în Internet, instrumentele pentru depistarea plagiatului, prevederile legislației în domeniul protecției în mediul digital etc.). 	<p>Centre educaționale de formare continuă (educație continuă formală), centrele biblioteconomice – furnizori de programe educaționale non-formale. Fondatorii bibliotecilor, managerii superiori, personalul de bibliotecă</p>
<p>Educarea informală a personalului de specialitate din biblioteci: responsabilitate personală și managerială; instituționalizarea acesteia</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ recunoașterea faptului că educația informală este o componentă fundamentală a procesului de formare continuă – orientare pentru instituționalizarea/oficializarea educației informale în biblioteci; ▪ promovarea/ educarea pentru lecturile profesionale de încredere, de autoritate; a încuraja specialiștii să gândească, să analizeze, să discute despre experiențele proprii ori aflate prin lecturi profesionale; ▪ este necesar de a orienta și monitoriza lecturile profesionale în cadrul activităților educaționale, discuțiilor metodologice prin prezentări de surse, schimb de opinii, diseminarea unor liste cu caracter de recomandare (vă aduceți aminte – Clubul bibliografilor, Clubul biblioteconomiștilor etc.) Evident, se va ține cont de caracterul interdisciplinar al lecturilor profesionale a personalului de specialitate din biblioteci (management, dezvoltare profesională, marketing, beletristică etc.); ▪ cunoașterea, promovarea bunelor experiențe la acest capitol (prin publicații, mai ales recenzii, comunicări); ▪ învățarea de tip informal conferă bibliotecarului posibilitatea de a interioriza și a exterioriza atitudini, comportamente, sentimente etc. 	<p>Centrele biblioteconomice naționale, departamentale, teritoriale</p>

Dezvoltarea suportului documentar/ educațional în sprijinul incluziunii digitale a bibliotecarului	<ul style="list-style-type: none"> ▪ manuale, ghiduri practice ▪ e-Portofolii (a se vedea http://resurse.bnrm.md/ro/for-public-libraries/resource-center) ▪ curriculum ▪ tutoriale ▪ etc. 	Centrele biblioteconomice naționale, departamentale, teritoriale
Augmentarea lecturilor profesionale; resurse biblioteconomice în Acces Deschis	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Repozitoriul Tematic Național Mold-LIS (lecturi, integrarea publicațiilor, dezvoltarea competențelor de utilizare) ▪ Repozitoriul Tematic Internațional e-LIS http://eprints.rclis.org/help/index.html ▪ Repozitorii instituționale ▪ Instrumentul Bibliometric Național https://ibn.idsi.md/ro ▪ reviste de specialitate ▪ altele 	Centrele biblioteconomice naționale, departamentale, teritoriale. Personalul de specialitate
Optimizarea rolului educațional al centrelor biblioteconomice. Prezențe la nivel de rețea și național	<ul style="list-style-type: none"> ▪ eficientizarea conținutului Ofertei educaționale integrate (elaborată la nivel național) ▪ centrarea eforturilor în sprijinul rețelelor/ țintă de biblioteci etc. (diseminarea operativă a informației, neticheta) 	Centrele biblioteconomice naționale, departamentale, teritoriale.

Exprimăm ferma convingere, că cei care au îmbrățișat această profesiune, pot schimba situația. De ce este nevoie? Da, este nevoie de tehnologie înaltă, performantă. Dar aceasta nu este de ajuns. Este important ca bibliotecarul să fie creativ, să fie capabil de a născoci o poveste bună, atractivă și de a face legătura, a combina idei aparent fără legătură între acestea.

O succintă istorioară în acest context: în anii 70 la posturile TV din SUA era difuzată o reclamă caraghioasă: Un personaj se plimbă visător, mâncând încet dintr-un baton de ciocolată. Altcineva, la fel de absent, se plimbă mâncând unt de arahide. În cele din urmă cei doi se ciocnesc. Primul se plânge: mi-ai murdărit ciocolata de unt de arahide. Cel de-al doilea: Iar tu mi-ai pus ciocolată în untul de arahide. Care este concluzia? A fost descoperită o capodoperă: Ciocolată cu unt de arahide! O invenție!

Deci, tehnologia este esențială, dar oa-

menii fac diferența. Chiar în situații dificile, provocate de criza pandemică, este important de a identifica posibilități de dezvoltare continuă a competențelor personalului de specialitate din biblioteci. În era vitezei și comunicării, care a transformat radical societatea, biblioteca/bibliotecarul este obligat să țină pasul cu schimbările mediilor de influență. Este vorba despre incluziunea digitală a bibliotecarului, care prevede competențe de mânăuitor de tehnologii informaționale, creator de conținuturi digitale, comunicator virtual și altele. Toate acestea sunt obținute/dezvoltate prin educația/formarea continuă profesională, inclusiv la distanță. Bibliotecarul/biblioteca trebuie să facă față exigențelor acesteia: suport tehnic/tehnologic adecvat, mânăuirea aplicațiilor informaționale, atitudine responsabilă privind dezvoltarea competențelor, accentuarea educației informale, capacități de analiză și sinteză.

Referințe bibliografice:

1. BARTHEL, Martin. Învățături din Proiectul EDUcitizens. [citat 29 mai 2020]. Disponibil: <https://epale.ec.europa.eu/ro/blog/educatie-participativa-ce-ar-putea-insemna-acest-lucru-cateva-invata-turi-din-proiectul>
2. FERRARI, Anuska. DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe. European Commission, 2013.[citat 29 mai 2020]. Disponibil: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a410aad4-10bf-4d25-8c5a-8646fe4101f1/language-en>
3. IFLA Strategy 2019-2024. [citat 29 mai 2020]. Disponibil: <https://www.ifla.org/strategy>
4. PINK, Daniel H. O minte cu totul nouă. București, 2015. 302 p. ISBN 978-606-588-736-7.
5. PRIORITĂȚILE Uniunii Europene pentru educația și formarea profesională. [citat 6 august 2020]. Disponibil: https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-vocational-education-and-training-vet_ro
6. RECOMANDAREA Consiliului Uniunii Europene din 22 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții. [citat 9 februarie 2021]. Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32018H0604(01))
7. STANDARDE de competențe digitale pentru cadrele didactice din învățământul general. Aprob. prin ordinul nr. 862 din 7 septembrie 2015 al Ministerului Educației. Chișinău, 2015. 8 p. [citat 29 mai 2020]. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/cnc4_finalcompetente_digitale_profesori_22iulie2015.pdf
8. ȚĂȚU, Anatol. Instruirea orientată spre acțiune: concept actual pentru învățământul vocațional-tehnic. [citat 29 mai 2020]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/36_38_Instruirea%20orientata%20spre%20actiune_concept%20actual.pdf

DEZVOLTAREA ȘI PROMOVAREA ȘTIINȚEI DESCHISE : EXPERIENȚE CU NOI FORMULE

Angela DRĂGĂNEL,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Rezumat: *Articolul prezintă și accentuează rolul bibliotecilor publice în dezvoltarea Științei Deschise. Scoate în evidență realizările bibliotecilor din Republica Moldova în promovarea culturii Științei Deschise și prezintă câteva noi oportunități.*

Cuvinte-cheie: *știință deschisă, acces deschis, repozitoriu instituțional, repozitoriu tematic, Bibliotecă Digitală, cercetător, bibliotecar, arhive.*

Abstract: *This article discusses the role of public libraries in the Open Science development. It highlights the achievements of libraries of the Republic of Moldova in promotion of the Open Science culture and explores new opportunities.*

Keywords: *open science, open access, institutional repository, thematic repository, Digital Library, researcher, librarian, archive.*

Mișcarea, care a primit numele de „Știință Deschisă”, implică utilizarea gratuită, reproducerea și diseminarea rezultatelor cercetării științifice. În plus, datele științifice devin subiectul cererilor sponsorilor și fondatorilor, un aspect cheie al științei deschise. Multe instituții dezvoltă o gamă largă de servicii de date de cercetare (Research Data Services, RDS), care își ajută facultățile, laboratoarele, oamenii de știință și studenții să gestioneze în mod eficient seturile de date științifice în timpul ciclului de viață al cercetării. (5) Știința Deschisă crește capacitatea de inovare și oferă transparență în procesul de cercetare.

Bibliotecile, depozitele și centrele de date sunt actori-cheie și facilitatorii de bază ai Științei Deschise. Abordând această mișcare din perspectiva publicațiilor în Acces Deschis, continuând preocupările cu toate celelalte aspecte, bibliotecile și-au adaptat rolul

și sunt activ implicate în păstrarea, publicarea și diseminarea materialelor științifice digitale (publicații, date și alte tipuri de conținut științific). Bibliotecile și depozitele constituie infrastructura fizică care facilitează partajarea și reutilizarea rezultatelor cercetărilor științifice (3).

În acest context, una din prioritățile profesionale ale anului 2021 pentru bibliotecile din Republica Moldova este „Dezvoltarea și promovarea Științei Deschise”. Această prioritate are următoarele repere și inițiative cheie :

- poziționarea bibliotecii ca creator și utilizator al conținutului științific deschis (dezvoltarea și menținerea repozitoriilor instituționale și al celui tematic, acces la baze de date);
- crearea, dezvoltarea și valorificarea bibliotecilor digitale;
- intensificarea implicării bibliotecilor

publice în dezvoltarea științei cetățenilor (realizarea cercetărilor prin implicarea cetățenilor în colectarea datelor, efectuarea experimente științifice, soluționarea problemelor de cercetare; o mai bună înțelegere a științei de către public, prin accesul mai larg la informații despre procesul de cercetare (abilitatea de a utiliza date deschise de cercetare sau descărcarea articolelor în acces deschis); abilitatea cetățenilor de a înțelege și a se angaja în activități cu cercetătorii, printr-o comunicare mai deschisă prin bloguri și promovarea în mass-media; implicarea publicului în procesul de elaborare a politicilor, prin stabilirea de agende pentru sistemele de cercetare);

- promovarea deschiderii, disponibilității și vizibilității rezultatelor activității de cercetare;

- dezvoltarea abilităților digitale ale utilizatorilor în vederea folosirii resurselor în Acces Deschis;

- instruirea și sprijinirea cercetătorilor pentru a-și deschide fluxurile de lucru de cercetare, împărtășirea și reutilizarea rezultatelor cercetării produse de alții (sprijin în obținerea DOI (ID – identificator al lucrării cercetătorului) și ORCID (ID – identificator personal al cercetătorului));

- implementarea stimulentei pentru dezvoltarea în bibliotecă a culturii Științei Deschise (stimularea cercetătorilor – concursuri, premii etc.; introducerea elementului de deschidere a cercetării în procesele de evaluare a activității bibliotecii, de obținere/confirmare a categoriilor de calificare a personalului din bibliotecile publice);

- echitatea și incluziunea rezultatelor cercetărilor din bibliotecă cu oferirea accesului egal și nepărtinitor tuturor membrilor comunității profesionale la ele.

Fiind creator și utilizator al conținutului științific deschis, biblioteca dezvoltă și menține repozitoriile instituționale pentru arhivarea rezultatelor cercetărilor:

- **IRMS – Nicolae Testemitanu SUM-Ph** (Institutional Repository in Medical Sciences) menținut de către Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie “Nicolae Testemițanu” (<http://repository.usmf.md/>)

- **ORA USARB** (Open Research Archive Balti „Alec Russo” State University)

- Universitatea de Stat „Alec Russo” din Balti (<http://dspace.usarb.md:8080/jspui/>)

- **IREK – ASEM** (Institutional Repository of Economic Knowledge) - Academia de Studii Economice a Moldovei (<http://dspace.usarb.md:8080/jspui/>)

- **IR-MSU** (Institutional Repository of Moldova State University) – Universitatea de Stat din Moldova (<http://dspace.usm.md:8080/xmlui/>)

- **Institutional Repository of Technical University of Moldova** – Universitatea Tehnică a Moldovei (<http://repository.utm.md/>)

- **IRAS SAUM** (Institutional Repository in Agricultural Sciences) – Universitatea Agrară de Stat din Moldova (<http://dspace.uasm.md/>)

- **DIR SPU (Digital Institutional Repository)** (Repozitoriul Bibliotecii Științifice a Universității Pedagogice „Ion Creangă”) (<http://dir.upsc.md:8080/xmlui/>)

- **Repository of National Institute For Economic Research** Institutul Național de Cercetări Economice (<http://dspace.ince.md/jspui/>)

- **Instrumentul Bibliometric Național** Repozitoriul Institutului pentru Dezvoltarea Societății Informaționale AȘM (<https://ibn.idsi.md/>)

Repozitoriul tematic NTR Mold-LIS (<http://moldlis.bnrm.md/>) este menținut de către Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Aici venim cu un îndemn către întreaga comunitate bibliotecară, de a contribui cu publicații relevante în domeniu biblioteconomie și științe ale comunicării.

Nu tot ce este în acces deschis este gratis și nu tot ce este deschis este știință. Și aici intervine biblioteca, care promovează și oferă acces la baze de date, arhive de reviste cu acces deschis și la alte resurse credibile, de bună calitate.

Repozitoriile tematice internaționale:

- **e-Lis** – cel mai mare Repozitoriu internațional deschis în domeniul Biblioteconomiei și Științe ale Informării (<http://eprints.rclis.org/>);

Alte repozitorii pot fi găsite în registrele:

- **DOAR** Directory of Open Access Repositories (<https://v2.sherpa.ac.uk/opensdoar/>)

- **ROAR** Registry of Open Access Repositories (<http://roar.eprints.org/>)

Bibliotecile publică și promovează reviste cu acces deschis :

- **Magazin bibliologic** (<http://bnrm.md/index.php/publicatii/bibliografii/15-publicatii/editii-periodice-de-specialitate/26-magazin-bibliologic>)

- **BiblioPolis** (<http://ojs.hasdeu.md/index.php/bibliopolis/>)

- **Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării** <http://www.rrbsi.ro/index.php/rrbsi>

- **Biblioteca:** revista de bibliologie și știința informării <http://www.bibnat.ro/Arhiva-s231-ro.htm>

- **Revista „Studii de Biblioteconomie și Știința Informării”** (Universitatea din București) <http://lisr.unibuc.ro/>

- **Library and Information Science (Elsevier) 10 reviste** <https://www.elsevier.com/social-sciences/library-and-information-science>

Promovează arhivele de reviste:

- **IBN:** Instrumentul Bibliometric Național (<https://ibn.idsi.md/>) – include 55 de reviste din republică.

- **DOAJ:** Directory of open access journals (care include 36 reviste din Republica Moldova) (<http://www.doaj.org>)

- **Elsevier:** Open access archive journal directory (<https://www.sciencedirect.com/browse/journalsand-books>)

- **SpringerPlus și SpringerOpen Journals** (<https://www.springeropen.com/journals>)

- **Wiley Open Access Journals** (<https://authorservices.wiley.com/openscience/open-access/browse-journals.html>)

- **Hindawi Publishing Corporation** (www.hindawi.com/journals)

Patrimoniul cultural de mâine este construit pe informațiile digitale de astăzi. Bibliotecile digitale sunt și ele create, dezvoltate și valorificate de către biblioteci, care gândesc conservarea pe termen lung. Este necesară dezvoltarea și promovarea de mai departe a acestor proiecte.

Drept exemple ne pot servi:

- Moldavica – Biblioteca Națională Digitală a Moldovei (<http://www.moldavica.bnrm.md/>)

- World Digital Library (WDL) (<https://www.wdl.org/>)

- Europeana (<https://www.europeana.eu/>)

- The European Library (<https://www.theeuropeanlibrary.org/>)

- Library of Congress (<https://www.loc.gov/collections/>)

- The British Library (<https://www.bl.uk/catalogues-and-collections/digital-collections>)

- Biblioteca Națională Digitală a României (<http://www.bibnat.ro/Colectii-digitale-s94-ro.htm>)

- Научная Библиотека «Киберленинка» (<https://cyberleninka.ru/>)

- National Geographic (<https://www.nationalgeographic.com/>)

- Internet Archive - o bibliotecă non-profit cu milioane de cărți gratuite, filme, software, muzică, site-uri web, etc. (<https://archive.org/>)

Să le facem mai vizibile!

Știința cetățenilor face parte din implicarea cetățenilor în știință și cercetare. Observăm un interes tot mai mare al cetățenilor de a contribui la o societate mai bună. Împreună cu noile tehnologii disponibile, se deschide o lume de oportunități pentru instituțiile de cercetare, iar bibliotecile publice se implică din ce în ce mai mult în dezvoltarea Științei cetățenilor. Rolurile sugerate în continuare includ:

- dezvoltarea abilităților pentru implicarea în proiecte de știință participativă;

- activități de advocacy, dezvoltarea sau implementarea unui set de instrumente pentru proiecte privind știința participativă sau oferirea serviciilor respective altor organizații;

- construirea și întreținerea colecțiilor de protocoale, formularelor de date și materialelor educaționale;

- contribuirea la crearea de date FAIR (Findable, Accessible, Interoperable, Reusable) și dezvoltarea colecțiilor de seturi de date

- oferirea infrastructurii (pentru servicii IT, servere, repozitorii instituționale, spații pentru întâlniri și conferințe)

- contribuirea la procesele de evaluare

- comunicarea tuturor descoperirilor noi

și sprijinirea atât a comunicării științifice, cât și a comunicării cu privire la știință

- participarea la recrutare și asistarea voluntarilor pentru participarea în proiecte;
- participarea la activități de marketing
- promovarea atitudinii pozitive față de știința participativă (4).

Bibliotecile promovează rolul științei în viața cotidiană a întregii societăți în cadrul:

- Săptămânii Internaționale a Accesului Deschis – anual în luna octombrie
- Zilei Internaționale a Științei - 10 noiembrie
- Zilei/Luna Științei Cetățenilor - se desfășoară din 2016 în luna aprilie. Din 2020 evenimentele se desfășoară pe parcursul lunii aprilie.

<https://www.citizenscience.org/events/citizen-science-month/>

Promovarea beneficiilor Științei Deschise ar trebui să aibă loc în paralel cu dezvoltarea instrumentelor și serviciilor, stimulentele și mecanismele de recunoaștere care susțin excelența în această mișcare. Bibliotecarii sunt tot mai recunoscuți în misiunile lor de instruire. Este necesar de a avea un personal dedicat și bine instruit, care la rândul lui va:

- promova cunoștințe și deprinderi privind competențele digitale
- studia instrumente noi adaptând

competențele bibliotecarilor la mediul electronic

- instrui utilizatorii
- instrui cercetătorii

Importanța crescândă a publicațiilor electronice din oferta bibliotecilor universitare și dezvoltarea instrumentelor online au promovat apariția unor noi abilități. Gestionarea unui sistem informațional care cuprinde din ce în ce mai multe aplicații complexe au permis bibliotecarilor să dobândească experiențe pe care le pot utiliza în deservirea cercetătorilor din instituția lor. Bibliotecile includ servicii tehnice concrete în oferta lor de servicii de asistență în cercetare, care variază de la asistență în indexarea corectă a documentelor într-o arhivă deschisă (prin structurarea metadatelor necesare, prin utilizarea arhivelor deschise, cerere pentru crearea DOI, sfaturi privind identitatea digitală a cercetătorului etc.) la întreținerea tehnică a platformelor și accesului, prin monitorizare bibliometrică. Aceste propuneri fac parte dintr-o gamă mai globală de servicii personalizate (digitalizare, indexare, crearea de baze de date). Obiectivul este de a asigura difuzarea cât mai largă a datelor și a publicațiilor științifice, promovând re folosirea lor datorită vizibilității optime. Succesul Științei Deschise implică dezvoltarea de noi practici de bază pentru cercetători. Acest lucru necesită definirea de noi competențe, dezvoltarea de noi programe de formare și crearea de noi servicii. Este dificil pentru doctoranzi și cercetători să fie vizibili pe internet și să-și creeze o adevărată identitate profesională digitală. Bibliotecile sunt mult mai conștiente de ce au de făcut la acest capitol și astfel pot instrui și sprijini cercetătorilor pentru a-și deschide fluxurile de lucru în cercetare, împărtăși și reutiliza rezultate cercetării produse de alții: (sprijin în obținerea DOI în zenodo.org (ID – identificator al lucrării cercetătorului) și ORCID (ID – identificator personal al cercetătorului), sprijin la nivel practic pe tot parcursul ciclului de cercetare.

Bibliotecarii pot oferi îndrumare, instruire și servicii în:

- furnizarea de informații în etapa ex-

ploratorie a cercetării;

- oportunități și cerințe de finanțare;
- bibliografie și gestionarea datelor;
- aplicarea metadatelor;
- identificarea metodelor de cercetare deschise și a instrumentelor de analiză;
- partajarea și publicarea rezultatelor;
- citarea datelor, licențierea și alte probleme de proprietate intelectuală;
- pregătirea datelor pentru depozitarea și conservarea pe termen lung a datelor.
- efectuarea analizelor bibliometrice.

Un aspect esențial în activitatea bibliotecii moderne este evaluarea calității informației referitoare la cercetarea științifică și studierea laturii ei cantitative. Aspectele cantitative ale informațiilor sunt măsurate cu ajutorul unor instrumente informatice speciale, aceasta fiind o preocupare a științelor: bibliometria, scientometria, webometria, infometria, altmetria, vizimetria.

În acest context, bibliotecile evaluează calitatea informației prin:

- efectuarea analizelor bibliometrice în baza Instrumentului Bibliometric Național, Google Scholar, Publish or Perish, Scopus
- identificarea factorului de impact al revistelor într-un anumit domeniu în vederea unei potențiale publicări a articolelor cercetătorilor
- acordarea asistenței privind personalizarea producției științifice (ORCID, indiciile Hirsch, etc.)

Pentru a motiva susținerea incluziunii digitale a personalului de specialitate este necesară și implementarea stimulentei pentru dezvoltarea în biblioteci a culturii Științei Deschise:

- stimularea cercetătorilor – concursuri, premii etc.;
- introducerea elementului de deschidere a cercetării în procesele de evaluare a activității bibliotecii, de obținere/confirmare a categoriilor de calificare a personalului din bibliotecile publice

Dezvoltarea Științei Deschise este un proces lung, de mare importanță, dificil și include contribuția fiecăruia. Munca ne v-a aduce multă satisfacție, asigurând astfel funcția esențială definită de Lorcan Dempsey (bibliotecar și academician irlandez, vicepreședinte și strateg principal al OCLC

(Online Computer Library Center)) în modelul său de bibliotecă din interior spre exterior. Nobilă misiune, nu-i așa (1) ?

Pentru biblioteci se deschid noi oportunități:

- Diversificarea colecției cu publicații de calitate în diverse moduri de acces (audio, video, online etc.);
- Economisirea resurselor din buget pentru achiziții de publicații;
- Descoperirea și studierea unor instrumente noi adaptând competențele bibliotecarilor la mediul electronic;
- Regândirea, crearea unor servicii noi mai diversificate și mai extinse;
- Extinderea funcțiilor educaționale;
- Acordarea serviciilor de gestionare a datelor de cercetare;
- Operativitate în diseminarea informației – livrând informația prin diferite mijloace (mesaje e-mail, sms, messenger, telefon, etc.);
- Acces gratuit, echitabil, pe termen lung, la nivel mondial la publicații și date de cercetare;
- Mărirea numărului de utilizatori;
- Susținerea învățământului la domiciliu/ distanță;
- Parteneriate durabile pentru rezolvarea problemelor legate de costurile ridicate ale resurselor electronice licențiate;
- Consolidarea imaginii în comunitate – pune biblioteca într-o poziție de frunte, pe măsură ce se redefineste rolul său în secolul XXI etc.

Concluzii: Dacă biblioteca dorește să ofere *valoare*, trebuie să găsească acele activități/servicii/produse informaționale pe care doar ea le poate face, care nu pot fi realizate mai eficient de altcineva. Dacă nu le identifică pe acestea, nu are motive întemeiate să existe. Din fericire, există astfel de servicii, iar bibliotecile și specialiștii ei sunt poziționați în mod unic pentru a le face; majoritatea sunt, însă, diferite de cele pe care le-au făcut în trecut (2). Mișcarea Științei Deschise își propune să construiască un ecosistem în care știința să fie mai cumulativă, mai puternică bazată pe date, mai transparentă, mai rapidă și universal accesibilă. A venit timpul să acționăm!

Referințe bibliografice:

1. AYMOUNIN, David. L'idéal de l'accès / David Aymonin // Ar(abes) ques.- 2019. – Apr.-iun. – pp. 3. [online]. [citată 12 februarie 2021]. Disponibil: <https://publications-prairial.fr/arabesques/index.php?id=1460&file=1>
2. OLARIU, Ivona. Rolul bibliotecilor în tranziția către open access (OA): tendințe europene. [online]. [citată pe 12 februarie 2021]. Disponibil: https://ciccre.uvt.ro/sites/default/files/qr/qr_viii_2_ivona_olariu.pdf
3. ȘTIINȚA DESCHISĂ în Republica Moldova: Studiu. Chișinău : Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale, 2018, pp. 25. ISBN 978-9975-3220-3-4, eISBN 978-9975-3220-4-1, DOI 10.5281 / zenodo.1468417
4. ȚURCAN, Nelly. Biblioteca publică și știința participativă / Nelly Țurcan // BiblioPolis: Revistă de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură, editată de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău. nr 4 (75). pp. 5 -16. [online]. [citată 12 februarie 2021]. Disponibil : <http://moldis.bnrm.md/bitstream/handle/123456789/1165/BIBLIOTECA%20PUBLIC%c4%82%20%c8%98I%20%c8%98TIIN%c8%9aA%20PARTICIPATIV%c4%82.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
5. РЕДЬКИНА, Наталья. „Открытая библиотека” для открытой науки. [дата обращения: 7 марта 2017]. [online]. [citată 12 februarie 2021]. Disponibil : <https://www.libway.ru/2020/conference/program/5efaba62d2cf29f414fe6110?locale=ru>

ASIGURAREA ACCESULUI COMUNITĂȚII ACADEMICE LA RESURSELE INFORMAȚIONALE ȘTIINȚIFICE PE TIMP DE PANDEMIE: SCHIMB DE BUNE PRACTICI

Silvia HABAȘESCU,
Biblioteca Științifică a Academiei
de Studii Economice a Moldovei

Rezumat: *Articolul reflectă experiența Bibliotecii Științifice a Academiei de Studii Economice a Moldovei, prezentând oferta resurselor electronice disponibile în/prin bibliotecă. Un sistem performant de căutare, regăsire și furnizare operativă de informații este Catalogul electronic partajat LibUniv pe platforma ExLibris Primo. Autorul se referă și la experiența privind crearea cursurilor de Cultura informației și prezentarea lor online în sistemul MOODLE.*

Cuvinte-cheie: *resurse informaționale, catalog electronic, cultura informației.*

Abstract: *The article reflects the experience of the Scientific Library of the Academy of Economic Studies of Moldova to present the offer of electronic resources available in the library and with the help of it. The LibUniv shared electronic catalog on the ExLibris Primo platform is the efficient system for search, retrieving and operatively providing of information. The author refers to her experience of creating Information Culture classes and presenting them online in the MOODLE system.*

Keywords: *information resources, electronic catalog, information culture.*

În primăvara acestui an, activitatea sistemului educațional din Republica Moldova a fost încorsetată de restricțiile globale impuse de Covid-19. Parte a acestui sistem, și Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice a Moldovei la rândul său a fost scoasă din rutină și forțată la adaptare, în plin proces de elaborare și susținere a tezelor de licență și masterat. Chiar dacă se află într-o poziție mai avantajoasă comparativ cu alte biblioteci din învățământ, oferind deja utilizatorilor acces la distanță la colecțiile și serviciile sale, totuși a fost necesar suficient efort și timp pentru actualizarea site-urilor și sistemelor informatice existente în bibliotecă și pentru reorganizarea activității bibliotecii în așa fel, încât să rămânem conectați unii cu ceilalți, să asigurăm accesul la resursele

bibliotecii prin intermediul tuturor mijloacelor disponibile, în sprijinul procesului de studii.

Materialul expus în acest articol ne va permite să înțelegem în ce măsură am reușit să facem față provocărilor, să păstrăm funcționalitatea și să ne atingem finalitățile. Ceea ce este important, și valoros în același timp, ține de faptul că am avut multe de învățat și, prin urmare, multe de câștigat. Lecțiile desprinse din această criză a izolării sociale ne-au îndemnat să găsim abordări noi pentru o continuitate a interacțiunii sociale, iar beneficiile descoperirilor făcute vor fi vizibile pe termen lung.

Activitățile de informare a comunității academice privind resursele informaționale științifice au devenit un proces indispensabil al activității Bibliotecii Științifice

a ASEM, care în calitatea sa de coordonator al Consorțiului eIFL Direct Moldova a impulsionat apariția, răspândirea pe scară largă a publicațiilor electronice și integrarea lor ca parte componentă a colecțiilor în

bibliotecile din Republica Moldova. Astăzi biblioteca oferă acces la 17 baze de date, majoritatea reprezentând resurse științifice licențiate full-text, care pot fi accesate pe pagina web a Bibliotecii Științifice ASEM.

Oferta de resurse electronice disponibile în Biblioteca Științifică a ASEM

 http://primo.libuniv.md/	Catalogul Electronic Unic al Bibliotecilor Universitare din Republica Moldova.
 http://irek.ase.md	Repozitoriul instituțional al ASEM.
 Instrumentul Bibliometric Național (IBN) https://ibn.idsi.md/ro	Cea mai mare bibliotecă electronică cu Acces Deschis la articole publicate în revistele științifice, în culegerile manifestărilor științifice, în revistele de popularizare a științei și în revistele socio-culturale din Republica Moldova în perioada 1993-prezent.
 Baza de date EBSCO Publishing http://search.ebscohost.com/	24 000 de reviste științifice full-text din diverse domenii.
 http://methods.sagepub.com/	Peste 1000 de cărți, lucrări de referință, articole și videoclipuri de instruire din toate domeniile științelor sociale, inclusiv cea mai mare colecție de metode calitative disponibile online de la orice editor științific.
 https://www.cambridge.org/core	Colecție multidisciplinară de 390 de reviste.
 Baza de date „Legislația Republicii Moldova” și Practica Judiciară (of-line)	Totalitatea actelor juridice din Republica Moldova, în limbile română și rusă.
 Bibliotecă electronică a Băncii Mondiale http://elibrary.worldbank.org/	6000 de cărți și rapoarte ale Băncii Mondiale.
 Repoziitoriul Băncii Mondiale https://openknowledge.worldbank.org/	14596 de publicații disponibile (cărți, rapoarte anuale, reviste, studii etc.).
 Bibliotecă electronică a Uniunii Europene https://publications.europa.eu/en/web/general-publications/publications	Totalitatea publicațiilor Uniunii Europene.

 Cele mai bune articole din mass-media în limba rusă. http://polpred.com/	53 de industrii; 600 de surse; 235 de țări și teritorii; articole și interviuri.
 Fondul Monetar Internațional (FMI) eLibrary http://www.elibrary.imf.org/	Acces direct la ediții periodice, cărți, studii (statistica, macroeconomie, globalizare, demografie etc.).
 Publicațiile editurii Edward Elgard http://www.elgaronline.com/	5 reviste de management, drept și peste 160 de materiale didactice.
 Publicațiile editurii Duke University Press https://www.dukeupress.edu/	45 de reviste full-text a editurii Duke.
 https://royalsociety.org/journals/	Royal Society este cea mai veche editură științifică din lume. Reviste științifice full-text din domeniile matematică, inginerie etc.
 http://www.openedition.org/	160 de reviste din științele umaniste și sociale. Aproximativ 80% din publicații sunt în limba franceză.
 ASTM Compass Abstract https://www.astm.org/astm-portals.html	ASTM Compass Abstract este o colecție de standarde și informații tehnice.

Una dintre cele mai des utilizate baze de date este EBSCO Publishing, dar pentru a avea acces la ea cercetătorii și studenții trebuie să se afle în incinta ASEM. Administrația bibliotecii a depus tot efortul pentru a exclude această barieră, iar compania EBSCO a mers în întâmpinarea mediului academic oferind acces nelimitat (perioada 01.04.2020 - 31.05.2020) la bazele de date EBSCO, Cambridge University Press, la o colecție largă de cărți *Harvard Business Review*, extinzând accesul la colecția uriașă de resurse electronice în orice moment și din orice locație, scutindu-i pe utilizatori de necesitatea aflării în incinta blocurilor ASEM.

O altă activitate extrem de importantă, care rămâne actuală în continuare și care a permis accesul utilizatorilor noștri la resurse electronice internaționale, naționale și instituționale, este promovarea pe larg a Accesului Deschis la publicațiile științifice din registrul internațional DOAJ (Directory of Open Access Journals), repozitoriul instituțional ASEM „IREK – AESM: Institutional Repository of Economic Knowledge – Depozit digital instituțional ASEM” și Instrumentul Bibliometric Național (IBN) cea mai mare bibliotecă electronică cu Acces Deschis la articole publicate în revistele științifice, în culegerile manifestărilor științifice, în revistele de

popularizare a științei și în revistele socio-culturale din Republica Moldova în perioada 1993 - prezent.

Un instrument indispensabil în activitatea de cercetare este și Catalogul electronic partajat LibUniv pe platforma ExLibris Primo - un sistem performant de căutare, regăsire și furnizare operativă de informații, în care pe lângă cataloagele electronice a celor șapte biblioteci universitare partenere este integrată și baza de date EBSCO. Datorită faptului că softul ALEPH permite catalogarea publicațiilor cu atașarea linkurilor/formatului PDF al documentelor, rezultatele căutărilor efectuate de utilizatori întrunesc nu doar descrierile documentelor deținute de biblioteci dar și documente full-text a acestora, fapt extrem de important în perioada de studii la distanță.

Odată cu trecerea la învățământul la distanță, bibliotecarii universitari au trebuit să păstreze atât calitatea și caracterul complet al funcțiilor și activităților tradiționale, cât și să ofere studenților și profesorilor un set de noi servicii pentru sprijinul informațional de înaltă calitate și, în special - suport pentru e-learning. În această perioadă studenții au avut nevoie de un acces constant și, într-o măsură mai mare, de la distanță la centre educaționale și metodologice electronice, la consultanță în ceea ce privește utilizarea informațiilor, în contextul unei ponderi tot mai mari de muncă independentă în volumul total al activităților educaționale. În acest context pe site-ul bibliotecii au fost plasate mai multe tutoriale cum ar fi „Oferta de resurse electronice disponibile în Biblioteca Științifică ASEM, ghidurile: „Uniunea Europeană”, „International Monetary Fund”, „Utilizarea Sistemului PRIMO”. În ajutorul elaborării tezelor de licență și masterat au fost plasate tutorialele „Căile etice de utilizare a informației” și „Modele de prezentare a referințelor bibliografice”. Cu regularitate a fost reînnoită expoziția virtuală, care conține informații despre cele mai noi apariții în bibliotecă, atât de necesară utilizatorilor noștri.

Pe lângă faptul că a fost oferit pe larg accesul la resursele informaționale existente, au fost oferite și o gamă largă de alte servi-

cii. Pe site-ul Academiei de Studii Economice și pe site-ul bibliotecii au fost plasate anunțuri despre serviciile oferite de către bibliotecă și adresele electronice la care pot apela pentru ajutor utilizatorii noștri. Astfel în perioada aprilie - mai a anului curent au fost elaborate și expediate prin intermediul poștei electronice 87 de bibliografii la cere, 48 de cercetări bibliografice tematice ce au constituit circa 528 de documente full-text. Aceste informații au fost solicitate în mare parte de către studenții și masteranzii ASEM, care nu reușeau să le găsească de sine stătător, dar aveau o necesitate stringentă de ele pentru elaborarea tezelor. Tot în această perioadă au fost oferite circa 42 de consultații individuale în scopul regășirii informațiilor în resursele electronice oferite de BȘ ASEM. Au fost indexate conform Clasificării Zecimale Universale circa 840 de teze de masterat/doctorat și articole din revista „Economica” și diverse conferințe la care au participat colaboratorii ASEM.

A fost necesară o coordonare foarte bună între bibliotecari, deoarece în goana de a primi un răspuns cât mai rapid unii studenți trimiteau aceleași solicitări la toate adresele electronice afișate pe site, lucru ce ar fi dus la dublarea răspunsurilor. A fost o perioadă destul de încărcată, cu momente care ne-au dat uneori un simțământ de mândrie, când am înțeles că primim solicitări și de la studenții altor instituții de învățământ și altele care ne-au trezit îngrijorare, când la un moment dat nu am mai primit nici o solicitare, lucru straniu la acea perioadă. Și iarăși datorită eforturilor depuse de întreaga echipă am reușit să depistăm problema. În realitate din cauza numărului mare de scrisori, sistemul le trecea în mapa „Nedorite”, unde se acumulasă într-un număr destul de impunător. Acum îmi amintesc sentimentul de bucurie când am depistat problema, care s-a mai atenuat puțin când am văzut numărul de solicitări acumulate.

Am sperat cu toții că odată cu venirea căldurilor din perioada de vară virusul va dispărea și vom reveni la normalitate, dar nu a fost să fie. La început de an de studii situația rămânea aceeași, învățământul la distanță revenind în forță în universități.

O adevărată provocare pentru angajații bibliotecii au devenit orele de Cultura informației pentru studenții anului întâi, ciclul licență. Pe de o parte exista pericolul infectării, iar pe de altă parte necesitatea de ai familiariza pe studenți cu spațiile bibliotecii și cu modalitățile de accesare a documentelor din fondurile ei. Luând în considerație faptul că studenții anului întâi, oricum trebuiau să vină la bibliotecă pentru a li se elibera permisul de cititor și seturile de manuale, am decis organizarea lecțiilor cu prezența studenților în săli. Atât lecțiile propriu zise cât și excursiile în sălile bibliotecii s-au petrecut cu luarea tuturor măsurilor de protecție recomandate.

Dar după ce am finalizat instruirea studenților anului întâi am început pregătirile pentru organizarea lecțiilor online. Primele lecții online, au fost orele de Cultura informației pentru doctoranzi. Orele au fost prezentate pe platforma ZOOM, una din cele mai folosite aplicații de videoconferință în această perioadă și au fost petrecute de către doamna Ana Gudima șeful serviciului Multimedia. Tradițional doamna Gudima este prima în ceea ce ține de procesele de informatizare, ulterior împărtășind experiența acumulată colegilor. Cu toate că ZOOM este o aplicație foarte bună, în varianta gratuită a timpului nelimitat cât folosești doar două camere, tu plus încă una, de la conectarea celei de-a treia ești limitat la sesiuni a câte

40 minute, pe care le poți repeta ulterior. Iar reluarea procesului nu este tocmai comodă. Reieșind din aceste considerente, de comun acord cu administrația bibliotecii, am decis școlarizarea angajaților bibliotecii privind crearea cursurilor de Cultura informației și prezentarea lor online în sistemul MOODLE. Utilizarea platformei MOODLE pentru biblioteca noastră este binevenită din mai multe considerente cum ar fi: utilizarea acestei platforme pe larg în cadrul ASEM, asigurarea școlarizării gratuite de către instituția noastră, existența unui ghid bine gândit de creare a cursurilor online pe platforma E-learning MOODLE ASEM și a multiple tutoriale create de către cadrele didactice din ASEM.

În această perioadă foarte grea pentru întreaga societate am demonstrat din nou că, contrar unor voci care susțin că internetul va substitui activitatea bibliotecilor, am demonstrat odată în plus că bibliotecile au un rol important în promovarea resurselor informaționale, ghidarea utilizatorilor săi în multitudinea de baze de date, platforme online și asigurarea accesului la informații cu un conținut relevant activității de cercetare.

Sper că lecțiile desprinse din această criză a izolării sociale ne vor îndemna să găsim abordări noi pentru soluționarea problemelor apărute, în interesul comunităților academice și de ce nu, a întregii societăți.

Referințe bibliografice:

1. HABAȘESCU, Silvia, PANCRATOV, Elena, STUDZINSCHI, Svetlana, IAROVAIA, Alla. Cultura Informației - obiectiv strategic în activitatea Bibliotecii Științifice ASEM. In: Conferința internațională „MISISQ: Implicare. Creativitate. Durabilitate”, 27-28 septembrie, 2018. Chișinău, 2018. pp. 246-249.
2. Key Resources for Libraries in responding to the Coronavirus Pandemic [online]. [citată 01.11.2020]. Disponibil: <https://www.ifla.org/covid-19-and-libraries>
3. Masa rotundă „Accesul Deschis – construirea echității structurale și a incluziunii” [online]. Chișinău, 2020. [citată 01.11.2020]. Disponibil: <https://eifloamoldova.wordpress.com/2020/10/23/masa-rotunda-online-accesul-deschis-construirea-echitatii-structurale-si-a-incluziunii/>
4. MUNCA-AFTENEV, Daniela, CUTASEVICI, Angela. Biblioteca digitală Educație Online – conturarea unei pedagogii a continuării procesului educațional în perioada pandemiei. In: Didactica Pro. 2020, nr. 1-2, pp. 73-75.
5. PORTĂRESCU, Serghei. MOODLE ASEM [online]. [citată 04.12.2020]. Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=QbUdkujRdgs&list=PL5sLm1EW2tpNjzmzXN4E1OUqVxcoLZzm4S&index=3>
6. SCLIFOS, Constantin, CHICU, Olga. Instrucțiune privind crearea /restabilirea contului și înregistrarea la curs în sistemul E-learning MOODLE ASEM pentru anul de studii 2020-2021 [online]. [citată 07.12.2020]. Disponibil: https://vle.ase.md/static/info/2020_2021-Instr_inregistrare_moodle_sept%20FINAL.pdf

BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ A ASEM ÎN PERIOADA PANDEMIEI: NOI PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI DE DEZVOLTARE

**Natalia SUVAC,
Ina NICUȚĂ,
Biblioteca Științifică a Academiei
de Studii Economice a Moldovei**

Rezumat: *Articolul reflectă direcțiile specifice de dezvoltare a bibliotecii universitare în mediul informațional și educațional actual, influențate de criza sanitar-epidemiologică, ca de exemplu, utilizarea resurselor electronice cu acces la distanță, dezvoltarea conținuturilor digitale pe paginile web, dezvoltarea serviciilor online pe baza colecțiilor documentare proprii și altor resurse informaționale, abordare de marketing pentru gestionarea bibliotecilor.*

Cuvinte-cheie: *biblioteca universitară, resurse informaționale; servicii online.*

Abstract: *The article reflects the specific directions of development of the university library in the actual information and educational environment, influenced by COVID-19 pandemic, such as the use of electronic resources with remote access, development of digital content on web pages, development of online services based on proper documentary collections and other information resources, marketing approach to library management.*

Keywords: *university library, information resources; online services.*

Activitatea bibliotecilor universitare moderne este determinată de creșterea ritmului schimbărilor care au loc în spațiul informațional, sistemul de învățământ și comunicarea științifică. Noile tehnologii informaționale care au pus la îndoială existența formelor tradiționale de educație și știință, concurența crescută pe piața serviciilor educaționale, globalizarea în domeniul științei și educației, apariția proiectelor științifice de amploare de tipul „megascience” etc. – acestea constituie doar o mică parte din schimbările cu care se confruntă universitățile moderne. Nu există nici o îndoială că lumea de astăzi s-a schimbat dramatic, s-a format nucleul unei noi revoluții industriale, care ne schimbă gândirea și modul de viață.

În modelul monologic (modelul clasic

de bibliotecă) al bibliotecii, cel mai înalt nivel a fost ocupat de Carte ca simbol al Colecțiilor, în care toate funcțiile și serviciile au fost construite în jurul operațiunilor cu cărțile, iar toate procesele principale erau realizate în biblioteci prin implicarea forțelor proprii. Bibliotecile se îndreaptă acum către modelele deschise, pluraliste, în care cititorii, utilizatorii și societatea în ansamblu sunt participanți cu drepturi depline în activitatea bibliotecilor.

Menționăm faptul, că manualele universitare și materialele se dezactualizează rapid, iar disponibilitatea în biblioteci a unei varietăți de materiale contribuie la formarea gândirii creative, la asimilarea cunoștințelor și la formularea problemelor pentru instruirea ulterioară. În contextul modernizării sistemului de învățământ su-

perior din țară, sarcina procesului didactic nu este doar de a transmite studenților un anumit set de cunoștințe, ci și de a le oferi posibilitatea de a se familiariza cu metodele de cercetare moderne. Datorită muncii independente, studentul va putea să-și dezvolte propriul algoritm de învățare, să determine metodele de studiu a unei anumite probleme și să dobândească abilitățile de cercetare. În acest context, biblioteca universitară devine o „a doua sală de curs” și „al doilea profesor” pentru studenți, iar conceptul dezvoltării bibliotecii universitare în mediul modern de informare și educație se bazează pe principiul constructiv al accesului subiecților din învățământul superior la informațiile de care au nevoie „în orice moment și din orice loc”.

Cele mai importante direcții de dezvoltare a bibliotecilor universitare din Republica Moldova în mediul informațional și educațional actual sunt următoarele:

- utilizarea resurselor electronice cu acces la distanță;
- dezvoltarea și promovarea site-urilor web ale bibliotecilor;
- dezvoltarea serviciilor online pe baza fondurilor documentare proprii;
- consolidarea funcției educaționale datorită rolului mai activ al bibliotecii universitare în interacțiunea dintre utilizatori și informații;
- abordare de marketing pentru gestionarea bibliotecilor.

De-a lungul anilor, Biblioteca Științifică ASEM a acumulat resurse informaționale colosale, corespunzătoare domeniilor de instruire a specialiștilor, precum și experiență în utilizarea și promovarea acestora în procesul activităților educaționale. Acest lucru a făcut posibilă adaptarea rapidă la noile realități, când în luna martie 2020 Organizația Mondială a Sănătății a declarat starea de pandemie legată de răspândirea noului coronavirus SARS-CoV-2. Măsurile restrictive impuse în acest sens au condus la închiderea pentru vizitatori a bibliotecilor din toate țările și regiunile lumii. Biblioteca Științifică a ASEM nu a constituit o excepție. Pentru a-și continua implementarea misiunii de a furniza informații relevante și fiabile utilizatorilor săi, biblio-

teca și-a transferat activitatea în formatul online, iar bibliotecarii au trecut la regimul de lucru la distanță.

Astfel, pentru a susține activitatea științifică, instruirea la distanță și pentru a satisface nevoile utilizatorilor din cadrul universității, în acel moment a fost asigurat accesul la distanță gratuit la resursele electronice disponibile pe site-ul bibliotecii - www.lib.ase.md:

- catalogul online al bibliotecii;
- Repozitoriul Instituțional, creat de specialiștii din bibliotecă, care conține articole, monografii, rezultate ale cercetărilor, teze de doctorat și autoreferate ale tezelor de doctorat ale profesorilor ASEM;
- baze de date licențiate (EBSCO Publishing, Cambridge University Press, Oxford University Press, Open Knowledge Repository, Taylor & Francis Online, Royal Society Publishing, Open Edition portal, Portalul analitic Polpred analytical etc.);

Instrumentul Bibliometric Național. Servicii online oferite de Biblioteca Științifică a ASEM în acest moment:

- căutări de surse la temă pentru tezele de licență, masterat, doctorat.
- redactarea bibliografiilor la tezele de licență, masterat, doctorat în conformitate cu Standardul SM ISO 690: 2012 Informare și documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare (ISO 690: 2010, IDT).
- precizarea ISBN și ISSN pentru publicațiile din lista bibliografică.
- oferirea informațiilor cu caracter juridic din baza de date Moldlex.
- redactarea referințelor pentru articolele științifice.
- atribuirea cotei CZU pentru tezele de master și pentru articolele din Revista Economică și culegeri de la conferințe.

Profesorii și studenții universității au avut posibilitatea de a contacta personalul Bibliotecii Științifice a ASEM prin e-mail sau telefonic pentru a obține informațiile necesare. În fiecare zi, timp de trei luni, angajații și-au împărtășit experiența de lucru în regim de carantină pe site-ul bibliotecii și pe rețelele sociale.

La 18 mai, în legătură cu măsurile de relaxare a carantinei, bibliotecarii și-au relan-

sat activitatea în spațiile bibliotecii. Servirea tradițională a utilizatorilor în sălile din bibliotecă s-a decis să fie lansată în etape și, prin urmare, biblioteca a funcționat atât în condițiile tradiționale, cât și în mediul online.

Reluarea serviciilor tradiționale pentru utilizatori a avut loc în strictă conformitate cu restricțiile stabilite necesare pentru asigurarea normelor de distanțare socială și respectarea măsurilor sanitare și igienice: regim obligatoriu de purtare a măștilor și a mănușilor, prelucrarea mâinilor cu produsele dezinfectante, respectarea distanței sociale. Restituirea manualelor de către studenții absolvenți a fost efectuată conform programului elaborat de personalul Serviciului „Comunicarea Colecțiilor” în colaborare cu decanatele ASEM.

De la 1 septembrie 2020 au devenit din nou disponibile următoarele servicii: înregistrarea utilizatorilor, eliberarea permiselor de acces la bibliotecă, servirea utilizatorilor în sălile de lectură, Oficiul „Împrumut la domiciliu”, Centrul Multimedia, servicii de împrumut interbibliotecar.

Orele de „Cultura informației” pentru studenții din anul I de învățământ, secția zi, au fost desfășurate conform unui program planificat din timp, ținându-se cont de respectarea tuturor măsurilor de protecție.

În sălile de lectură ale bibliotecii prezența simultană a utilizatorilor este permisă în număr de până la 50% din capacitatea de primire. Zilnic, înainte de începerea programului, în toate spațiile bibliotecii are loc o curățenie generală cu utilizarea soluțiilor dezinfectante (inclusiv curățarea și dezinfectarea suprafețelor mobilierului, pereților și a altor obiecte). După ce au fost returnate de către utilizatori, documentele sunt plasate „în carantină” timp de până la 72 de ore, după care sunt aranjate pe rafturi. Este asigurată aerisirea permanentă a spațiilor. Biblioteca este deschisă pentru utilizatori zilnic, de la 8:00 la 16:30, sâmbăta - de la 9:00 la 15:00.

În prezent, utilizatorii bibliotecii ASEM au acces la colecțiile de cărți, periodic, diverse servicii – scanare, obținerea referințelor tematice și de adresă, este reluată activitatea legată de achiziții. Biblioteca

Științifică a ASEM a găzduit, de asemenea, diverse evenimente online:

- lansarea cărții ”In memoriam: Paul BRAN – personalitate marcantă al științei românești: la 80 de ani de la nașterea marelui economist”;

- diverse expoziții virtuale: informative - „Intrări noi”; tematice: *Omagiu aniversar: Lilia GRIGOROI* - conferențiar universitar, doctor în economie, decanul Facultății „Contabilitate”, „In Memoriam: Paul BRAN - personalitate marcantă a științei românești: la 80 de ani de la nașterea marelui economist”;

- întocmirea listelor de referințe tematice, redactarea bibliografiilor pentru lucrări științifice etc.

Bibliotecarii au învățat să lucreze în sistemul de conferințe video ZOOM și participă activ la conferințe, cursuri online, organizate în mediul bibliotecar.

Astăzi, există nenumărate modalități de a lucra de la distanță, care pot fi aplicate în practică în condiții reale de criză. În situația actuală, determinată de condițiile impuse de pandemie, activitatea Bibliotecii Științifice a ASEM, la fel ca și a multor altor biblioteci universitare din țară, s-a desfășurat utilizându-se noile oportunități de lucru în spațiul online, folosind noile tehnologii pentru a interacționa cu utilizatorii.

Experiența bibliotecilor universitare servește ca bază pentru interpretarea bibliotecii universitare moderne drept „poartă” pentru acces convenabil la toate informațiile necesare pentru subiecții din învățământul superior, indiferent de prezența acestora în fondul bibliotecii.

În același timp, la o nouă etapă de dezvoltare a bibliotecii universitare, necesitățile informaționale ale utilizatorilor continuă să fie satisfăcute de biblioteci pe baza colecțiilor de documente proprii.

În acest sens, dezvoltarea bibliotecilor universitare se bazează pe conceptul stabilirii unui nivel optim de integrare în mediul informațional și educațional, care este necesar pentru ca biblioteca să obțină o eficiență maximă a comunicării între utilizatori și informații, în condițiile actuale specifice.

Biblioteca ar trebui să contribuie la individualizarea traseului educațional al studenților, masteranzilor, doctoranzilor,

oferind în spațiul său posibilitatea existenței diferitelor formate de lucru disponibile tuturor grupurilor de utilizatori.

Referințe bibliografice:

1. GHINCULOV, Silvia; CHERADI, Natalia. Dezvoltarea noilor servicii informaționale pentru învățământul economic superior din Republica Moldova. [online]. Disponibil: https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/75/S_Ghinculov_N_Cheradi_ASEM_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. RECOMANDĂRI privind managementul bibliotecii în situația generată de pandemia Covid-19 [online]. [citat 26.10.2020]. Disponibil: <https://en.calameo.com/read/0061964970cc0272a08e4>
3. OSOIANU, Vera. Paradigma bibliotecii în „Noua realitate / Normalitate” sau biblioteca la viitorul prezent [online]. [citat 24.10.2020]. Disponibil: http://moldlis.bnrm.md/bitstream/handle/123456789/1127/Osoianu_Paradigma.pdf?sequence=6&isAllowed=y
4. Biblioteca Științifică a ASEM [online]. Disponibil: <http://lib.ase.md/>.

BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ ÎN MEDIUL INFORMAȚIONAL: MODALITĂȚI ȘI MIJLOACE DE PROMOVARE

Angela GHEORGHÎȚA,
Biblioteca Științifică Medicală
a IP USMF „N.Testemițanu”

Rezumat: Astăzi bibliotecile își stabilesc principiile dezvoltării, ținând cont de tendințele globale, îmbinând mai multe modele de paradigmă, ținând pasul cu tranziția comunicării în digital. Noile tendințe sunt importante și benefice pentru dezvoltarea strategiilor de marketing, deoarece adaugă valoare strategiei generale a instituției de a întâlni utilizatorii actuali și de a atrage utilizatori potențiali. Strategiile de marketing, politicile de comunicare reprezintă un necesar relevant cu schimbările majore atât din punct de vedere al canalelor prin care se transmit mesajele, cât și prin prisma conținutului care trebuie adaptat la noile tipuri de „call to action”. Combinarea sau utilizarea unui mix de canale și metode depinde de obiectivele strategice, produsele și serviciile oferite de bibliotecă.

Cuvinte-cheie: bibliotecă modernă, marketing, comunicare, canale și metode de promovare.

Abstract: Today the libraries establish principles of their own development taking into account global trends, combining several paradigm models, keeping pace with the transition to digital communication. The new trends are important and beneficial for development of library marketing strategies, add value to general policy of the institution to meet current users and attract potential users. Marketing strategies and communication policies represent necessity relevant to major changes. It goes about the channels through which messages are transmitted and of content that should be adapted for new types of "call to action". The combination of channels and mixture of using methods depends on the strategic objectives, products and services offered by the library.

Keywords: modern library, marketing, communication, channels and promotion methods

Dezvoltarea bibliotecilor universitare astăzi are loc într-o perioadă caracterizată printr-o creștere colosală a vitezei de modificare a spațiului informațional, reformare a sistemului de învățământ și a comunicării științifice, într-o perioadă afectată de pandemia COVID – 19 la nivel global. În aceste condiții anume bibliotecile sunt considerate instituții publice fundamentale care asigură factorii relevanți pentru crearea unor comunități informate și bine documentate.

Noile tehnologii informaționale pun la îndoială existența unică a forme-

lor tradiționale de instruire și știință. Cunoașterea a devenit posibilă indiferent de locația fizică a consumatorului în condițiile în care universitatea clasică a încetat să fie singurul loc în care poți primi cunoștințe. Creșterea concurenței pe piața serviciilor educaționale, trecerea la învățarea on-line, globalizarea științei și educației, apariția proiectelor științifice multispectuale etc. reprezintă doar o mică listă de modificări care se confruntă universitățile moderne.

Transformarea globală a mediului educațional, pe de o parte, a devenit și o anumită provocare pentru activitatea bi-

bliotecilor universitare. Pe de altă parte, ea deschide perspective noi de implementare a ceea ce nu era posibil fără consolidarea poziției bibliotecii în comunitatea academică. Bibliotecile universitare adesea demonstrează soluții de succes pentru problemele universității, fiind locomotivele dezvoltării, formulându-și propriile programe de acțiuni și solicitând fonduri dedicate special pentru implementarea lor. De la activitățile interne doar cu Cartea – simbol al Bibliotecilor (toate funcțiile și serviciile fiind construite anterior doar în jurul cărții), instituțiile infodocumentare își deschid activitățile, adaptează modele pluraliste în care utilizatorii, comunitățile și societatea devin participanți deplin.

În ultimele decenii, bibliotecile demonstrează din ce în ce mai mult valoarea personalului lor, a serviciilor și a existenței în general, atât pentru fondatori, cât și pentru utilizatorii care și-au schimbat comportamentul informațional. Cheia succesului constă în flexibilitatea mediului intern de bibliotecă, precum și în capacitatea de a prezice, utiliza și gestiona modificările din mediul extern. Acest lucru depinde în mare măsură de faptul dacă biblioteca are o politică de marketing – o înțelegere atât a necesității sale, cât și a principiilor implementării sale.

Studiile actuale indică apariția diverselor modele, mai bine zis a unui conglomerat de diferite modele, roluri și nișe deschise bibliotecilor universitare. Astfel, raportul „Cartografierea viitorului bibliotecilor academice”, elaborat de Asociația bibliotecilor publice, școlare și universitare din Marea Britanie, a demonstrat câteva paradigme de dezvoltare a bibliotecilor universitare:

- *Biblioteca hibridă*, apărută la finele anilor 1990 rămâne actuală în continuare. Într-o astfel de bibliotecă convețuiesc în armonie resursele tipărite și cele electronice.

- *Biblioteca orientată spre exterior* asigură utilizatorii săi cu resurse informaționale din exterior și concomitent promovează produsele interne la nivel informațional global.

- *Biblioteca în viața utilizatorilor* se implică în pregătirea, scrierea și promovarea lucrărilor științifice ale cercetătorilor.

- *Biblioteca deschisă – știința deschisă*. Biblioteca, ca centru de informare al universității, promovează inițiativa știința deschisă, reflectând conținutul cel mai complet și calitativ, produs de personalul universității în spațiul informațional global. Biblioteca contribuie la „descoperirea” nu numai a surselor de informații publicate, dar și a „literaturii gri” - rapoartelor științifice etc.

- *Biblioteca ca spațiu* vrea să ofere cercetătorilor posibilitatea de a crea în comun cunoștințe - *coworking space*.

- *Biblioteca ca infrastructură specială*, cu spații fizice și virtuale, resurse informaționale, experți, rețele sociale în care se desfășoară activități științifice și educaționale, existente în infrastructuri globale. Un exemplu de implementare a acestei paradigme este experimentarea bibliotecilor în domeniul datelor științifice deschise și crearea sistemelor de gestionare a datelor.

- *Biblioteca-computer* care are scopul de a furniza accesul la informații și date în baza cererilor utilizatorilor. O paradigmă asociată cu o serie de tendințe globale în domeniul inteligenței artificiale, învățării informatizate, remedierii nevoii de implicare mai profundă a bibliotecarilor în aceste zone.

- O altă paradigmă sunt *bibliotecile care își construiesc obiectivele în jurul serviciilor* mai mult decât în jurul colecțiilor. O astfel de bibliotecă trebuie să fie foarte explicită pentru utilizatorii săi în vederea prezentării sale și a serviciilor pe care le oferă.

- *Biblioteca globalizată* este cea de a noua paradigmă, sintetizată de specialiști, în care se susține dezvoltarea bibliotecilor în rețea cu posibilități de conservare digitală sau furnizare de servicii comune, reorientarea bibliotecilor de la nivel instituțional la nivel global.

- *Biblioteca fără frontiere* trece peste frontierele organizaționale, angajează profesioniști din alte domenii pentru a asigura activitatea multiaspectuală prin deschidere și flexibilitate în implementarea cooperării.

- *Biblioteca este cel de al treilea loc digital*-această paradigmă generează biblioteci care colaborează la nivel internațional pen-

tru construirea și susținerea comunităților virtuale ale oamenilor de știință în vederea asigurării accesului și schimbului de cunoștințe și discipline. Această paradigmă necesită gândire și acțiune la nivel de rețea și creează un potențial extraordinar pentru profesioniștii bibliotecilor.

Evident că aceste paradigme nu sunt exhaustive și nici independente. Orice bibliotecă își stabilește principiile dezvoltării ținând cont de tendințele globale, formulează inițiative, proiecte manageriale și organizaționale cu soluții reale, identifică factorii care îi afectează dezvoltarea. Există exemple reale când unele biblioteci universitare îmbină cu succes mai multe modele de paradigmă, iar fiecare instituție ține pasul cu tranziția comunicării în digital.

Noile tendințe sunt foarte importante pentru dezvoltarea strategiilor de marketing în bibliotecile universitare, deoarece sunt inovatoare și adaugă valoare strategiei generale a instituției de a întâlni utilizatorii actuali și de a atrage utilizatori potențiali. Strategiile de marketing, politicile de comunicare reprezintă un necesar relevant cu schimbări majore atât din punct de vedere al canalelor prin care se transmit mesajele, cât și prin prisma conținutului care trebuie adaptat la noile tipuri de „call to action”.

Marketingul digital vine cu provocări la nivelul întregii instituții, obligând să fie redefinite obiectivele, dar și să se asigure ca există resurse și capacități de a pune în practică aceste schimbări. În același timp, specialiștii trebuie să asigure integrarea eficientă a noilor canale și instrumente on-line cu cele tradiționale off-line.

Numărul persoanelor care se conectează la mediul on-line crește de la un an la altul. Oamenii obțin informații, se documentează, accesează diverse resurse informaționale, cumpără și vând pe cale on-line, situație care transferă aproape integral marketingul în zona digitală. Explozia canalelor, a tehnicilor și instrumentelor de marketing digital pun o mulțime de probleme, de planificare și management. Specialiștii din domeniu vin cu o explicație clară a felului în care fiecare instituție, anume prin comunicare, își poate atinge obiectivele stabilite. Cei care se ocupă de marketing

trebuie să planifice, să prevadă și să asigure tot mai multe resurse – umane și financiare, dar și să acopere tot mai multe canale și arii de comunicare. Dr. Dave Chaffey grupează toate instrumentele și canalele de comunicare în dependență de șase funcții principale: căutări on-line, relații publice, parteneriate, publicitate, marketing prin e-mail și marketing viral. Dave Chaffey este cofondatorul și directorul de conținut al publicației de consiliere în marketing on-line *Smart Insights*. Din 1994 este specializat în schimbul de cunoștințe privind aplicarea cea mai reușită a mediului digital și a tehnologiilor pentru marketing, asigurând consultanță, instruirea specialiștilor și studenților din domeniu. În 2004 a fost recunoscut de Chartered Institute of Marketing drept unul dintre cei 50 „guru” în domeniul marketing din întreaga lume, care au contribuit la modelarea viitorului marketingului.

În funcție de strategia adoptată de instituție sunt alese instrumentele și canalele de comunicare. În toate acestea, trebuie să se țină cont de faptul că la nivel mondial se înregistrează o tranziție a accesării on-line de la desktop spre terminale mobile.

Care sunt cele mai pertinente mijloace de comunicare?

Cu ajutorul lor se transmit mesajele în cel mai eficient mod, ele ajungând la publicul-țintă în timp real, pe cale legeră în condiția folosirii a cât mai puține resurse. De regulă, în bibliotecă este un specialist în domeniu care ajută la maximizarea și eficiența fiecărui act de comunicare. Orice strategie de comunicare on-line este constituită din patru pași:

Primul pas – Cui se adresează Biblioteca? Care este publicul țintă? Din ce comunitate face parte, ce preferințe are, la ce încurajări reacționează și cum?

Al doilea pas – Ce obiective urmărește instituția? Obținerea reputației sau angajamentului celor care deja sunt utilizatori, care mereu urmăresc ce servicii noi au apărut ori se dorește fidelizarea potențialilor utilizatori. Pot fi toate sau doar unul dintre aceste obiective, dar trebuie cunoscută direcția pe care se lucrează și se măsoară cu atenție resursele și rezultatele.

Al treilea pas – Ce mesaje-cheie ajută la atingerea obiectivelor propuse? Utilizatorilor trebuie să li se comunice beneficiile colaborării cu biblioteca universitară. Argumentele trebuie concepute, plecând de la obiectivele trasate și promovarea rapoartelor către publicul țintă. Atunci când se cunoaște că utilizatorii astăzi caută ceva calitativ, nu ieftin, nu trebuie să fie folosite frecvent și inutil cuvinte ca „gratuit”. Al patrulea pas se referă la stilul de comunicare care reprezintă instituția, important este să fie cât mai consistent și explicit. De obicei, sunt respectate câteva orientări generale pentru o comunicare corectă: folosirea unui stil clar și simplu, scrierea în limba utilizatorilor, interesant și atractiv, nu se promite ceea ce nu se știe și nu se poate face.

O bibliotecă universitară caută să folosească trei tipuri de canale: **Proprii** – din Bibliotecă, **Prin Universitatea fondatoare și Externe**.

Proprii – din Bibliotecă

- *Contactele personale* (de la un individ la altul sau de la o persoană la grup). *Asistență directă și telefonică*: Biblioteca este conștientă de importanța acestui canal de marketing direct, din moment ce constituie primul contact sau prima imagine pe care o primește utilizatorul. Mesajele sunt clare și univoce, prin telefon, sms sau e-mail.

- *Poșta tradițională*.

- *Publicații* (mediile specializate: cărți, reviste, ziare, newslettere).

- *Media de imprimare*: Biblioteca trebuie să beneficieze de suporturi de imprimare a bannerelor, afişelor, pliantelor etc. în vederea răspândirii produselor, serviciilor și activităților sale spre diferite segmente de utilizatori, consolidându-și imaginea de brand. Aspectele de proiectare și utilizare a brandului fiind detaliate în manualul de identitate corporativă. Brandul este o parte importantă a procesului de marketing prin care utilizatorii reali și potențiali, autoritățile și societatea află ce face biblioteca, ce înseamnă biblioteca, inclusiv ce înseamnă biblioteca pentru diferite persoane, pentru diferite niveluri de instruire etc. Pe această cale se stabilesc și se comunică obiective clare, se dezvoltă o relație emoțională cu publicul care creează

„implicare”. Brandul bibliotecii evocă sentimentul și înțelegerea a ceea ce reprezintă biblioteca și valorile pe care le promovează și se manifestă în toate experiențele instituției, inclusiv în prezența sa on-line.

- *Publicitate*: mesaje contra plată on-line, în ziare, reviste și radio.

- *Ecran TV*: situat în holul clădirii ori într-un alt loc cât mai vizibil, în care derulează o prezentare atractivă și dinamică despre bibliotecă, colecțiile, serviciile și prezența sa în rețele.

- *Canale virtuale*: Biblioteca valorizează în special utilizarea acestor canale de comunicare pentru versatilitate, imediatitate și posibilități de difuzare.

- *Buletin informativ*: Biblioteca trimite periodic buletine de știri prin dispozitivele electronice pentru studenți și profesori printr-o listă de distribuție pe care o deține și care este actualizată periodic.

- *Audiovizualul* (mediile specializate: filme, diapozitive, casete video, televiziune cu circuit închis, rețelele de computere sau intraneturile)

- *Toate elementele vizuale* ce pot fi expuse la sediu (inclusiv postere, articole din ziare, afișe), CD-ROM-uri.

În activitățile de marketing on-line se îmbină căile **Proprii cu cele Externe**, actuale și foarte importante fiind :

- *Vebul Bibliotecii* – acesta trebuie gândit ca un bun imobiliar ce găzduiește tot ceea ce înseamnă azi bibliotecă. Doar bibliotecarii decid cum se prezintă cu resursele, serviciile și produsele lor. Toate acestea, inclusiv design-ul site-ului sunt elementele care îi generează reputația. Aceasta din urmă atrage creșterea vizibilității și a cererii pentru ceea ce se oferă, iar în definitiv se reflectă în statisticile anuale, succesele studenților, ale cadrelor didactice și cercetătorilor. Conținutul pe care se bazează site-ul unei bibliotecii universitare include catalogul electronic, repozitoriul instituțional, ebooks - *Biblioteca digitală* cu materiale didactice și metodice, link-uri pentru acces la baze de date cu specificări relevante, infografice, broșuri on-line privind achizițiile recente, expoziții informative și tematice, o diversitate de tutoriale în susținerea utilizatorilor, serviciul *Întreabă*

bibliotecarul, *Formular privind colectarea solicitărilor de achiziții*, tot felul de date utile prin care utilizatorii sunt informați și asistați în soluționarea problemelor uzuale cu care se confruntă.

- *Search marketing* – promovarea prin motoare de căutare (PPC și SEO)

Cautarea pe Internet astăzi este canalul principal prin care utilizatorii pot să ajungă la bibliotecă și produsele care îl interesează. În majoritatea cazurilor ei nu trec de prima pagină a motoarelor de căutare atunci când au nevoie de ceva. Bibliotecile care apar primele în topul căutărilor sunt considerate de mulți cele mai bune din domeniul lor chiar dacă performanța lor nu are legătură cu vizibilitatea. Iată de ce planificarea de marketing trebuie să includă activități care să asigure bibliotecii vizibilitate în căutări organice prin strategii de optimizare - SEO (Search Engine Optimization) - Optimizare pentru Motoare de Căutare. Deci, conținutul paginilor web trebuie optimizat și modificat în vederea obținerii relevanței anumitor cuvinte -cheie pentru a fi depistate de motorul de căutare și colectarea de referințe de la alte website-uri cu conținut similar (link-uri).

- *PPC (Pay-per-click)* – este o formă de plată pentru traficul generat prin afișarea de reclamă, la fiecare click se achită o anumită sumă. Această formă de marketing este disponibilă atât pe Google, cât și pe Facebook, LinkedIn, HI5 etc.

- *Ambient Media marketing* este o altă modalitate de promovare – OOH (out of home advertising). Reușita campaniei de ambient marketing depinde foarte mult de mesajul folosit. Este caracterizat ca o publicitate în care accentul principal este pus pe plasare, atragerea suporturilor originale. Publicitatea ambientală are marele avantaj că conduce mesajul direct către consumatorul final.

- *Publicitatea BTL (below the line)* este un tip de publicitate pe termen scurt, accentuând obiectivele de comunicare într-un mod mai eficient cu un buget limitat. Prin această metodă este urmărit scopul de a convinge utilizatorii să testeze, să beneficieze și să utilizeze brandul oferit. Touch & feel – atinge și simte, acest procedeu asigură impactul imediat asupra utilizatorului și necesitățile lui.

Product placement (plasarea de produse) presupune integrarea unui produs, brand sau logo într-un film, producție TV, opera scrisă (roman, piesă de teatru), videoclip muzical, eveniment, ș.a.

Life placement (plasarea în viață) este o tehnologie de promovare a produsului, cu ajutorul publicității ascunse atunci când anumiți promotori laudă cu insistență produsele concrete în spațiile aglomerate.

Marketingul viral este promovarea unui produs util, asigurat cu detalii tehnice, gen - butoane de expediere prin email sau distribuite în social media. Avantajul acestui mod de publicitate constă în acceptarea și difuzarea ulterioară a informației de către destinatar. Pentru aceasta este utilizat Internetul, email-ul, site-uri, blog-uri, forumuri, messenger, sms-uri, spoturi etc.

Buzz marketing este generat de marketingul viral și face ca lumea să vorbească cât mai mult despre produsele promovate pe rețelele on-line, paginile personale de opinii, chat, pe grupuri de referință și influență. Unicul scop în *buzz marketing* este acela ca mesajul să devină foarte atractiv, încântător încât cel ce află despre un serviciu ori produs să dorească neaparat să comunice despre el și altora.

Word-of-mouth marketing (WOMM, WOM marketing – Marketing prin viu grai) aceasta este publicitatea ce are loc în comunicarea dintre interlocutori. Este cea mai credibilă formă de promovare a unui serviciu sau produs de la un prieten, profesor, de la un cunoscut cu autoritate.

Event-Marketing, Entertainment Marketing reprezintă experiența de a promova interesele organizației cu ajutorul unui eveniment semnificativ. Un eveniment reprezintă o ocazie unică de interacțiune între brand și consumator pentru a crea o relație de perspectivă. La acest eveniment se adună cât mai mulți consumatori, este realizat cu succes pentru a crea o imagine pozitivă și pentru a rămâne pentru mult timp în memoria participanților. Un exemplu de event – marketing poate fi Târgul Proiectelor unei anumite instituții ori ale unor Consorții.

Guerrilla marketing presupune utilizarea unei tactici neordinare cu scopul de a fi cu un pas în fața competitorului. Termenul de guerrilla marketing a fost utilizat prima oară în 1984 de către Jay Conrad Levinson

în cartea cu același nume. Această tehnică a devenit una dintre cele mai inovatoare metode de marketing. Ea se bazează pe timp, energie și imaginație și nicidecum pe un buget mare, lucru care i-a adus la început numele de “publicitatea săracului”.

Folosind această tactică fiecare organizație poate să atragă atenția publicului în cele mai neașteptate locuri. Cu cât acțiunea este mai spontană și campania mai creativă, cu atât impactul va fi mai mare.

Web analytics – instrumente și servicii de analiză a tuturor activităților de marketing.

Social media: este locul în care este promovat brandul și conținuturile pentru activitatea infodocumentară în sensul convingerii potențialilor utilizatori. Pentru aceasta este folosit Facebook, Instagram, LinkedIn, Twitter, Snapchat, Pinterest etc. Pentru o mai mare diseminare a serviciului pe rețelele sociale și tehnologiile mobile, chat-ul poate fi integrat în profilul de Facebook, precum și în profilurile bibliotecarilor și se lucrează la accesarea chat-ului prin intermediul telefoanelor mobile. Este un plus de accesibilitate și confort pentru utilizatori prin care se obțin informațiile de care are nevoie.

Entitățile digitale interactive: era digitală asigură un pachet ce poate fi exploatat cu inteligență artificială. Dacă biblioteca vrea să fie cel mai căutat furnizor de informații, chatbot-ul este un nou agent digital care poate să țină cât mai aproape pe utilizatorii săi.

Newsletter: dacă se dorește a fi cât mai aproape de utilizatorii existenți și pentru a-i cuceri pe cei indeciși se apelează la oportunitățile oferite de e-mail marketing. Pe această cale este comunicat conținutul promovat, sunt transmise informațiile cu privire la ofertele și evenimentele organizate sau se redirecționează abonatul spre website-ul, blogul, bibliotecile și platformele deschise în care s-au înregistrat de curând lucrările instituționale, social-media cu biblioteca.

Aplicațiile mobile: care permit utilizatorilor să se conecteze la site-ul bibliotecii pentru a accesa în primul rând noutățile și catalogul electronic.

Campanii de marketing care urmăresc, de regulă, creșterea numărului de utilizatori, creșterea gradului de conștientizare a Bibli-

otecii, a scopului și rolului său educațional ca bibliotecă universitară de importanță națională și internațională, creșterea gradului de conștientizare a publicului cu privire la servicii, evenimente și activități.

Se disting diverse *campanii de marketing*: expoziționale, corporative, de colectare, de vizitatori, campanii de ambient marketing, campanii on-line prin bannere. Pentru fiecare tip de campanie este elaborată o strategie, iar pentru o mai mare eficiență este utilizat *mixul de marketing*, introdus ca termen în anii '50 și care sugerează ideea antrenării resurselor de marketing în diferite combinații. În viziunea lui Philip Kotler elementele mixului de marketing sau „cei patru P” sunt : *Produsul, Plasamentul, Prețul și Promovarea*. *Produsul* reprezintă combinația de bunuri, servicii, idei pe care le oferă Biblioteca. *Plasamentul*, vizează canalele de distribuție. *Plasarea* reprezintă acele activități ale bibliotecii care fac disponibil produsul publicului-țintă. Pentru satisfacerea acestora, produsul trebuie să fie disponibil la momentul oportun, într-un loc cât mai convenabil. *Prețul* este foarte important pentru utilizatori întrucât aceștia sunt preocupați de valoarea pe care o obțin. *Promovarea* conține activități legate de prezentarea produselor, publicitate, relațiile publice. *Promovarea* reprezintă activitatea ce comunică meritele produselor și convinge utilizatorii să le folosească.

Următorul canal de comunicare este Universitatea fondatoare. Pentru a mări numărul de canale utilizate pentru comunicare, Biblioteca trebuie să profite de mass-media virtuală a Universității: web-ul instituțional, buletine interne în care biblioteca își are pagina ei, videoclipuri multidisciplinare, evenimente, revista digitală universitară, interviuri participative, rapoarte, cronici etc., liste de distribuție instituțională cu un administrator universitar care moderează toate mesajele, inclusiv ale bibliotecii. Prin aplicația respectivă biblioteca poate trimite notificări despre știri, modificări de program, reguli de împrumut, etc. Este foarte importantă și necesară implicarea bibliotecii în proiectele și evenimentele universitare. De asemenea, sunt folosite facilitățile oferite de diferite facultăți, centre de servicii către studenți, rectorat și centre ale diverselor asociații

studentești ori ale cadrelor didactice care au spațiu pentru feedback.

Extern: Pe lângă toate canalele indicate pentru a obține un impact mai mare pot fi contactate diverse centre și unități cu care instituția este în colaborare pentru a publica știrile privind produsele și serviciile pe site-urile lor web și rețelele sociale.

Foarte importante pentru promovare sunt Asociațiile profesionale, Liga bibliotecarilor, paginile consorțiilor, instituțiilor profesionale de nivel național și internațional.

Mass-media – Biblioteca își generează propriile informații derivate din activitățile lor care în multe cazuri au proiecție publică. Este important ca mass-media urbană, națională și internațională să fie articulate pe colaborarea cu biblioteca, pe furnizarea de informații în timp util despre diverse evenimente și pe coordonarea posibilităților interviuri, reportaje etc.

Pentru producția de materiale audio-vizuale care completează și susține diseminarea activităților Bibliotecii se poate conta pe Media Centru univestiar în cazul în care biblioteca nu îl deține în structura sa. Televiziune – spațiu publicitar contra cost (spot-uri, teleshopping, plasare de produse, emisiuni sponsorizate), Televiziune - apariții în cadrul emisiunilor (știri, debateri, culturale, etc.)

Presă scrisă – apariții în articole (advertoriale), inserturi publicitare, cupoane,

spațiu publicitar

Radio – spot-uri publicitare, emisiuni sponsorizate, invitații în emisiuni.

Asociația Americană de Marketing (AMA) subliniază că „marketingul este un set de activități și procese ale instituției pentru a crea, comunica, livra și schimba oferte de valoare pentru utilizator. Axa principală pe care gravitează toate ideile și inițiativele de marketing sunt utilizatorii, obiectivul principal fiind satisfacerea dorințelor, nevoilor și așteptărilor lor. Prin urmare, eforturile organizației ar trebui să fie direcționate către realizarea acestui scop.

În ceea ce privește serviciile, satisfacția utilizatorului apare atunci când se percepe „diferența dintre așteptările utilizatorului față de un serviciu și serviciul pe care îl primesc efectiv”. În acest sens, oferta serviciilor este orientată către percepția satisfăcătoare a utilizatorilor, unde ei sunt participanți la procesul și furnizarea serviciului.

Combinarea sau utilizarea unui mix de canale și metode variază în funcție de obiectivele strategice ale bibliotecii, produsele și serviciile oferite. Important este să fie asigurate analiza și inventarierea tuturor oportunităților ori descoperirea unor modalități și tactici noi. Toate aceste canale funcționează cel mai bine împreună, integrat, iar granițele dintre acestea sunt tot mai fluide.

Referințe bibliografice :

1. BENÍTEZ GÓEZ, Ángela María, MONTOYA RESTREPO, Luz Alexandra, MONTOYA RESTREPO, Iván Alonso. Estrategia de marketing basada en nuevas tendencias para bibliotecas universitarias. [on-line] [citată 12 august 2020]. Disponibil: <https://core.ac.uk/download/pdf/268087963.pdf>
2. CHERADI, Natalia, Elena RAILEAN. Instrumente inovative pentru promovarea serviciilor de bibliotecă [on-line] [citată 12 august 2020]. Disponibil: <https://dokumen.tips/documents/instrumente-inovative-pentru-promovarea-serviciilor-de-biblioteca.html>
3. ENACHE Ionel, GHEORGHE Simona. Marketingul de bibliotecă în lume [on-line] [citată 12 august 2020]. Disponibil: <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A27092/pdf>
4. PATIL, S. K., PRANITA, Pradhan. Library promotion practices and marketing of Library services: A role of Library professionals [on-line] [citată 12 aug. 2020]. Disponibil: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814031012>
5. VASILEIOU, Magdalini. Marketing and promotion of e-books in academic libraries [on-line] [citată 12 august 2020]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/235311839_Marketing_and_promotion_of_e-books_in_academic_libraries
6. ГУГЛЯ, Л. В. Маркетинг в работе вузовской библиотеки [on-line] [дата обращения: 12 августа 2020]. Режим доступа: <http://www.spsl.nsc.ru/fulltext/IZDGPNTB/bibliot/bibliot15.pdf>
7. КОРМИШИНА, Г. М. Внешняя коммуникационная политика библиотек [on-line] [дата обращения: 12 августа 2020]. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/vneshnyaya-kommunikatsionnaya-politika-bibliotek5> etc.).

ELABORAREA UNUI TUTORIAL VIDEO DIDACTIC – STRUCTURĂ, ETAPE, MIJLOACE

Adela NEGURĂ,
Biblioteca Științifică Medicală
USMF „Nicolae Testemițanu”

Rezumat: *Articolul reflectă o metodă inovativă, utilizată în procesul instructiv-educativ – tutorialele video, metodologia elaborării și avantajele utilizării lor. Astăzi, când știința cuprinde spații noi, nevoia de personal calificat a crescut semnificativ. Pentru asigurarea cu lucrători de înaltă calitate, nivelul de formare, atât în școli cât și în universități, a crescut considerabil. În procesul educațional sunt introduse noi tehnici, cum ar fi: cursuri, seminare, exerciții practice. Tutorialele video ocupă un loc special, atât în procesul educațional principal, cât și în cursurile de formare avansată.*

Tutorialul video este un tip special de organizare a procesului educațional, constând în faptul că la lecții sunt utilizate diferite echipamente video: ecran, proiector, laptop etc. Tutorialele video devin din ce în ce mai populare, datorită eficienței lor ridicate. Practica de utilizare a tutorialelor video a demonstrat, că nivelul de calificare a specialiștilor în acest caz este mult mai mare decât a celor, care au frecventat orele obișnuite.

Cuvinte-cheie: *tutorial video, tutorial didactic, educație on-line, metode de elaborare, programe specializate.*

Abstract: *The article reflects an innovative method used in the instructional-educational process - video tutorial. It surveys methodology of their elaboration and the advantages of using them. Today, when science encompasses new spaces, the need for qualified personnel grows significantly. To provide high quality workers, the level of training both in schools and universities increases considerably. New techniques are introduced in the educational process - courses, seminars, practical exercises. Video tutorials play a special part in the main educational process and in the advanced training courses.*

The video tutorial is a special type of organization of the educational process, including different video equipment being used during lessons: screen, projector, laptop, etc. Video tutorials become more and more popular due to their high efficiency. Practice of using video tutorials shows that the level of qualification of the specialists in this case grows higher than that of those who attended regular hours.

Keywords: *video tutorial, didactic tutorial, on-line education, elaboration methods, specialized programs.*

„O imagine valorează cât o mie de cuvinte”.

Fred R. Barnard

Utilizarea tehnicilor video în societatea contemporană devine foarte necesară. Acestea pot fi atât camerele video obișnuite, cât și computerele modernizate sau telefoanele performante. **Disponibili-**

tatea și gratuitatea tutorialelor didactice - acestea sunt principalele argumente ale lecțiilor video. Dar este imposibil să vorbim doar despre aceste avantaje, deoarece educația on-line din mai multe puncte de

vedere este mult mai eficientă decât instrumentele didactice tradiționale. Și acest lucru este exprimat în primul rând prin eficacitatea formării. Dacă culegerile de exerciții sau manualele pur și simplu enumeră mai multe moduri de a rezolva o problemă particulară, prezentând-o într-o formă uscată și impersonală, apoi în procesul de formare video, profesorul se concentrează asupra nuanțelor cheie ale acestui subiect. Acest moment simplifică foarte mult procesul de învățare, deoarece profesorul, în calitate de tutor, cu intonația, emoțiile și gesturile sale concentrează atenția asupra factorilor cheie și ia în considerare atât excepțiile de la reguli, cât și exemplele sistemice. În plus, tutorialele video de formare combină cu succes teoria și partea practică a materialului, fapt ce le permite să fie mult mai eficiente decât lecțiile școlare obișnuite. Vizibilitatea, emotivitatea, intonația profesorului în explicarea temelor simplifică foarte mult percepția materialului și permit învățarea materialului predat mai repede și mai eficient, decât atunci când manualul este studiat în mod independent.

Educația on-line are prioritate față de lecțiile tradiționale cu profesorii, deoarece este **confortabilă, eficientă și practică**:

- instruirea are loc într-un regim optim pentru elevi și studenți;
- planificarea lecțiilor la discreția dvs. vă oferă posibilitatea de a descărca zilele cele mai intense, nu în detrimentul studiilor;
- instruirea are loc într-un mediu confortabil, fapt care sporește rezultatul și eficacitatea instruirii;
- repetarea materialului nu durează prea mult timp, este suficient să vizionăm încă o dată tutorialul didactic pentru a sistematiza cunoștințele.

Dar, în pofida tuturor beneficiilor, formarea la distanță necesită disciplină și autoorganizare. Prezența unei motivații puternice a elevului, studentului permite nu numai asimilarea întregului material propus, ci și sistematizarea, aprofundarea cunoștințelor. Tutorialele video compilate profesional, în care instructorul prezintă materialul într-o formă accesibilă și simplă, conform experților, permite elevului să însușească 89% din materialul propus, iar

restul 11% reprezintă munca independentă a elevului.

Internetul oferă acces la astfel de surse de informații, care permit combinarea educației tradiționale și a tehnologiilor moderne și, prin urmare, nu numai îmbunătățesc cunoștințele, dar dezvoltă, în același timp, noi competențe, care vor fi foarte utile în viitor.

Rolul tutorialelor video în educație

În procesul de învățare, o persoană percepe cel mai bine și memorează informațiile video. Pe locul doi sunt plasate sursele audio, deoarece fiecare persoană, chiar de la naștere percepe informații vizuale și audio, creându-și o imagine a lumii cu ajutorul a două sisteme fundamentale de percepție: vederea și auzul. Gândul de a pierde una dintre aceste abilități prețioase va îngrozi pe oricine. Prin urmare, tutorialele video în sistemul de formare de astăzi joacă un rol imens, care nu poate fi subestimat. Dar, să nu uităm, că numai videoclipul cu sunet oferă un efect uimitor în procesul de învățare, pentru că numai atunci creierul este foarte aproape de mediul natural de percepție, și numai din această cauză lecțiile video și cursurile video sunt atât de populare și solicitate.

Avantajele tutorialelor video

La momentul actual diferite tutoriale video sunt în topul popularității. Acest mod de predare este unul din cele mai convenabile și mai eficiente în procesul de învățare a informațiilor noi.

Dar practica a demonstrat, că acestea nu sunt nici pe aproape toate avantajele cursurilor și lecțiilor video.

Primul avantaj: o gamă largă de cursuri cu diferite tematici.

Dacă vom scrie „tutoriale video” în bara de căutare a browserului, ne vom asigura, că gama lor este cu adevărat largă. Putem alege tutoriale video, care se referă la diferite științe exacte, științe naturale, tehnologii informaționale, precum și subiecte mai puțin serioase - modă, frumusețe și psihologie. **Tutorialul video** este o sursă excelentă de informații utile cu exemple ilustrate și poze colorate.

Al doilea avantaj: ele pot fi ascultate sau vizionate oricând și oriunde. O posibilitate

excelentă ar fi descărcarea tutorialului în calculatorul personal, în player sau telefon. Atunci când apare timpul liber, putem asculta și asimila toate informațiile necesare. Putem face acest lucru atunci când suntem în drum spre casă sau serviciu, în timpul când facem sport sau suntem la plimbare prin oraș.

Al treilea avantaj: tutorialele video pot fi asimilate de toți. Fiecare persoană are anumite priorități în asimilarea informației. Cineva percepe mai bine informația auzită, altcineva are nevoie de contactul vizual cu textul sau imaginea. Tutorialul video combină acești doi factori într-un tot întreg. Chiar și cea mai dificilă informație poate fi asimilată simplu și ușor.

Al patrulea avantaj: tutorialele video – sunt un cadou perfect pentru diferite categorii de persoane. Putem oferi un tutorial de masaj persoanelor, care nu sunt indiferenți față de acest mod de relaxare, un tutorial cu tematică istorică poate fi util persoanelor interesate de evenimente și fapte istorice, iar tutorialele despre o alimentație sănătoasă și un mod sănătos de viață vor deveni un izvor nesecat de informație pentru persoanele, care încearcă să-și schimbe modul de viață.

În afară de aceste avantaje mai putem menționa:

- **Utilizarea accesibilă** - pentru auto-educația cu ajutorul cursurilor și lecțiilor video nu sunt necesare dispozitive suplimentare, este necesar doar un calculator cu acces la Internet. După descărcarea cursului, îl putem vedea pe orice dispozitiv. Nu este nevoie să facem notițe sau să conspiciăm informația primită, pentru că putem întotdeauna să revenim de nenumărate ori la orice porțiune video și să repetăm materialul deosebit de dificil. Prețul tutorialelor video este un alt avantaj. Acest tip de instruire este mult mai ieftin decât un dispozitiv pentru cursuri speciale, iar materialul primit poate fi mult mai interesant, actual și relevant.

- **Abordare profesională** - tutorialele video sunt elaborate în așa mod, ca să ofere elevilor și studenților o cantitate maximală de informații. Cu ajutorul lor pot fi îndeplinite cele mai dificile sarcini didactice, care

sunt greu de înțeles atunci, când doar citești textul, mai ales când conțin o terminologie dificilă, deoarece întregul proces este oferit și poate fi urmărit vizual pas cu pas.

- **Conținut optimal** - Profesorul nu va omite nimic, din ce și-a planificat, nu se va abate de la temă în timpul explicațiilor și va ști exact cât timp va dura explicația temei noi. O structură bine chibzuită. Drept urmare, astfel de proiecte sunt din ce în ce mai utilizate în scopuri educaționale, mai ales că tehnologiile multimedia moderne permit crearea de materiale de înaltă calitate.

Tipuri de tutoriale video:

● **Screencast** (capturare de ecran) - înregistrare de pe ecranul calculatorului și voice-over (voce în afara cadrului), care comentează tot ce se întâmplă în video. E genul perfect, scopul căruia este de a instrui spectatorii să utilizeze programul Photoshop sau oricare alt program de calculator.

● **Asistență video sau videoul cu „capul vorbitor”** - omul stă în fața camerei și citește textul. Acest format video se utilizează, de regulă, în calitate de supliment la prezentările PowerPoint, când este necesar de comentat slide-urile.

● **Tutorial (lecție video)** - un clip scurt cu conținut didactic. Ca format seamănă mult cu o emisiune TV. Tutorialele video se disting printr-o serie bogată de secvențe video și o „dramaturgie a operei”, concepută în mod ideal.

Crearea de tutoriale video este un proces complex. Există două **metode** principale de elaborare:

- înregistrarea video utilizând o cameră video pe diferite tipuri de suporturi media;
- înregistrarea semnalului de la echipamentul care produce imaginea (TV, monitor etc.).

Prima metodă utilizează o cameră video pentru înregistrare. O cameră video este un dispozitiv electronic de imagine pentru obținerea de imagini optice ale obiectelor ce urmează a fi filmate pe un element fotosensibil, adaptat pentru a înregistra sau a transmite imagini în mișcare la televizor. Această metodă nu este convenabilă atunci când înregistrăm munca în program ca o lecție. Pentru aceasta este necesar să utili-

zăm a doua metodă.

În cel de-al doilea caz, este înregistrat un semnal, care vine de pe ecranul monitorului, televizorului, altor echipamente pe un anumit mediu (de exemplu, un hard disk de computer).

Acest semnal este înregistrat într-un format special pentru o prelucrare ulterioară. Înregistrarea are loc folosind software speciale. Aceste software au multe setări, inclusiv setări de înregistrare audio.

Cele mai populare și mai frecvent utilizate programe specializate de elaborare a tutorialelor video:

1. **Camtasia Studio** – un instrument puternic pentru înregistrarea imaginilor pe ecran în fișiere video de diverse formate, permite editarea video, sunt încorporate elementele Macromedia Flash (SWF) și video playere. Camtasia captează acțiuni și sunete în orice parte a sistemului Windows și memorizează totul într-un fișier standard AVI. Videoul creat cu ajutorul Camtasia Studio poate fi exportat în unul din formatele acceptate de program: AVI, SWF, FLV, MOV, WMV, RM, GIF, CAMV.

2. Programul **Screen2exe** captează imaginile de pe ecranul calculatorului și le memorizează ca o consecutivitate de imagini într-un fișier *.exe. (Она делает скриншоты с экрана и воспроизводит их в той же последовательности из *.exe). Permite și memorizarea sunetului. După oprirea înregistrării, putem optimiza înregistrarea, efectua modificări sau le putem menține neschimbate. Fișierul poate fi memorizat în: calitate superioară, 16-bit, normală – 4096 culori, simplă – 256 culori, alb-negru (Grayscale). De asemenea avem posibilitatea de a vedea volumul fișierului final, care se va schimba în dependență de calitate. Vizualizarea fișierelor create în Screen2exe (*.exe), este posibilă fără instalarea programului pe calculator.

3. **Jing** – permite nu doar înregistrarea video, dar și capturi de ecran. Oferă posibilitatea să adăugăm câmpuri cu text, săgeți sau dreptunghiuri pentru a evidenția punctele dorite.

4. **Werbineria** – un program foarte accesibil în utilizare, „open source” pentru înregistrări video. Înregistrarea se efectuează

în formatul AVI cu posibilitatea ulterioară de convertire în FLV. Utilizând „butoanele fierbinți”, putem porni/opri înregistrarea cu ușurință. Programul are, de asemenea, o funcție interesantă de combinare a două surse video (de exemplu, o cameră web și înregistrarea de pe ecran).

5. **Wink** – program de creare a tutorialurilor și prezentărilor video, care permite capturarea ecranului, adăugarea textului, butoanelor, titlurilor. Susține o varietate de formate : .EXE, .FLV, .HTML etc.

6. **UV SoundRecorder** - programul este proiectat pentru a înregistra sunetul de la un microfon, difuzoare, linie telefonică și alte surse de sunet.

7. **BB FlashBack Express** – o versiune gratuită a unui program mai avansat. Poate înregistra de la sursa video, ecran, audio. Rezultatul poate fi exportat în formatele AVI și FLV. Acordă suport pentru descărcarea rapidă a videoclipurilor în serviciile video populare.

Elaborarea unui tutorial video didactic

Un tutorial video, ca și cea mai obișnuită prelegere sau lecție practică de la universitate, conține anumite informații. Mai mult ca atât, spre deosebire de film sau alt tip de Let's Play (din engleză „hai să ne jucăm” – un videoclip, uneori un set de capturi de ecran, însoțite de text, în care un jucător sau un grup de jucători demonstrează și comentează un joc pe calculator), informația trebuie prezentată în așa mod, ca să rămână în capul spectatorului. În așa mod, orice tutorial video devine un tip aparte de clipuri video cu destinație și conținut special. Ele necesită mai multă atenție, decât alte tipuri de Let's Play, menționate mai sus, și anumite abilități pedagogice.

Metodologia și etapele elaborării tutorialului

Orice înregistrare video pornește de la o anumită idee, de aceea trebuie să determinăm în mod clar ideea și scopul videoclipului.

Passul 1. Identificarea publicului-țintă. În cazul nostru, am elaborat un scenariu, scopul căruia era crearea și gestionarea profilului cercetătorului în Google Academic, în timp real. Drept public-țintă a fost identificat acel utilizator al bibliotecii, care

este nemijlocit implicat în procesul de cercetare, și anume: cadru didactic, academician, medic-practician etc.

Deci, în urma vizionării acestui tutorial video spectatorul urma să capete anumite abilități în crearea și gestionarea propriului profil în **Google Academic**, fără a apela la ajutorul bibliotecarului (tutorialul creat poate fi vizionat la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=jVeRQudFLVc&t=299s>).

Pasul 2. Scrierea scenariului – este ce mai dificilă etapă în elaborarea unui tutorial video. El este necesar pentru a evita: pauzele nedorite, abaterile de la ideea principală, apariția inițiativei nesănătoase în momente nepotrivite, explicațiile proaste, repetările, anumite greșeli și pauze de genul mmm..., îi... etc. Deci, scenariul este foarte necesar. Prin urmare, pentru a obține un scenariu reușit, scrieți și analizați fiecare cuvânt, aduceți explicația aproape de ideal. Textul scenariului trebuie să fie clar și simplu. Pentru a fi mai siguri de calitate, acest text ar trebui descărcat în programul calculatorului Correct Spelling. Acest serviciu ne va ajuta să evităm șabloanele, generalizările și alte „gunoaie verbale”. De asemenea, ne va spune cum să modificăm textul astfel, încât spectatorul să poată asimila cu ușurință informațiile. Înregistrați și explicați toate acțiunile dvs. În așa mod veți obține un video profesionist și calitativ.

Pasul 3. Alegerea instrumentelor necesare

Elaborarea unui video tutorial didactic, ca și oricare alt tip de clip video, necesită instrumente corespunzătoare, cu ar fi:

- Baza tehnico-materială: microfon, cameră video, boxe, laptop.
- Programe specializate de înregistrare video și audio.
- Programe de montare și redactare a materialului filmat (Adobe After Effects, Adobe Premiere).
- Software de editare audio.

O atenție deosebită necesită alegerea microfonului și camerei video. Discursul trebuie să fie clar și distinct, iar imaginea nu trebuie să fie neclară. Asemenea defecte în editarea videoului sunt foarte dificil de rezolvat. Acestea pot influența spectatorul să închidă videoclipul în primele secunde.

Deci, avem nevoie de un microfon foarte calitativ.

Pasul 4. Alegerea locului pentru înregistrare

Popularitatea înregistrării video depinde în mare măsură de imagine și fundal. În mod ideal locul înregistrării trebuie să corespundă 100% temei reflectate. Fundalul stabilește tema. Deci, dacă o persoană se află pe fundalul unei biblioteci, o asociație cu un scriitor sau un om de știință apare în mod inconștient.

Pasul 5. Înregistrarea

Această etapă este la fel de importantă, dar mai plăcută. Scenariul este deja elaborat și imprimat, stăm în fața camerei de filmat și, fără grabă, metodic îndeplinim acțiunile, prevăzute de scenariu, pe care urmează să le preia spectatorul în urma vizualizării videoului nostru. În același timp, citiți în scenariu sau redați din memorie explicațiile acțiunilor dvs. Nu înregistrăm videoul integral, dar pe părți. Înainte de înregistrare trebuie să citim textul scenariului cu voce tare, să alegem tembrul și volumul potrivit. În mod obligatoriu testăm microfonul și calitatea vocii înregistrate. După ce citim un fragment din text, trebuie să facem o pauză de cel puțin 5 secunde. Dacă pentru înregistrare nu ni s-a oferit un studiu profesional și suntem nevoiți să înregistrăm într-un spațiu adaptat artificial, atunci trebuie să țineți cont de următoarele lucruri:

1. Opriți toate aparatele de aer condiționat, echipamentele de birou și notificările pe computer – dacă înregistrați video pe o cameră web sau pe laptop;
2. Înregistrați videoclipul într-o sală de conferințe sau într-un birou în spatele unei uși închise;
3. Evitați sălile goale, deoarece sunetul din astfel de încăperi se reflectă din pereți și creează un ecou inutil;
4. Verificați dacă scaunul dvs. nu scârțâie;
5. Opriți tot ce sună și clipește. Mai bine scoateți aceste lucruri din încăpere.

Nu uitați, că Internetul a redus drastic nivelul mediu de concentrare. Twitter și Instagram au învățat oamenii cu porțiuni scurte de informații. Prin urmare, durata

ideală a unei lecții video nu trebuie să depășească 7 minute.

Menționăm încă o dată: nu vă leneviți să înregistrați din nou în caz de pauze sau greșeli. În cel mai rău caz, greșelile vor fi eliminate în timpul montării.

Pasul 6. Montarea

Această etapă este de asemenea importantă. Lipim anumite părți într-un tot întreg, eliminăm tot, ce este în plus, experimentăm cu volumul vocii, putem adăuga și muzica de fon, dar să nu fie foarte agresivă și să se audă foarte încet. În așa mod vom putea ascunde zgomotele nedorite și video-ul va deveni mai atrăgător. Putem vizualiza versiunea finală a tutorialului nostru și îl putem încărca pe orice platformă on-line.

Structura unui tutorial video poate fi următoarea:

- Cuvânt de salut;
- Informații generale despre produsul prezentat;
- Explicarea fiecărui element din meniu;
- Explicații pas cu pas, navigarea în program;
- Vizualizarea rezultatelor;
- Cuvânt de rămas bun.

Cuvântul de salut

Cuvântul de salut nu are un rol foarte important. Uneori este suficient doar să ne salutăm, să ne prezentăm și să explicăm cât mai succint conținutul tutorialului, ce urmează a fi prezentat. În primele secunde de vizualizare spectatorul involuntar atrage atenție la calitatea vocii, dicției și imaginii. Un screensaver scurt și concis va fi, de asemenea, foarte util.

Informații generale despre produsul prezentat

Povestiți cât mai amănunțit care este scopul acestui video. Covingeți spectatorul, că nu va pierde timpul în zadar și va înțelege totul. Dar faceți acest lucru cât mai clar și laconic.

Explicații pas cu pas de navigare în program

Explicațiile nu trebuie să fie plictisitoare. Este partea cea mai importantă și cea mai voluminoasă. Necesită eforturi deosebite. Faceți totul clar și filmați din unghiul cel mai favorabil. Explicați fiecare pas, dar nu

vă repetați. Orice repetare, greșală sau pauză este un cadru „stricat”. Și nu vă leneviți să înregistrați totul de 5-6 ori. Rezultatul merită efortul.

Vizualizarea rezultatelor

Analizați rezultatele obținute, menționați beneficiile produsului vizualizat, comparați rezultatele obținute cu alte rezultate, obținute în alt mod etc.

Cuvânt de rămas bun

Mulțumiți-i spectatorului pentru atenție, recomandați-i și alte videoclipuri, create de dvs., care ar putea să-i fie utile, luați-vă rămas bun pe o notă pozitivă. Aici totul depinde de fantezia dumneavoastră.

Concluzii

Odată cu dezvoltarea tehnologiilor informaționale (TI), se dezvoltă și noi forme promițătoare de educație - webinare, tutoriale video, simulatoare. Lecția video descărcată pe Internet devine o formă din ce în ce mai eficientă.

În martie 2014 s-a constatat, că mai mult de 96% dintre studenți folosesc Internetul. Acest lucru face posibilă vizualizarea tutorialurilor video de oriunde în lume, în permanență, de la orice dispozitiv tehnic conectat la Internet: calculator, telefon mobil, tabletă.

Instruirea utilizatorilor prin tutoriale video devine din ce în ce mai accesibilă, deci este important să evaluăm perspectivele acestei tehnologii din două puncte de vedere:

- pentru instituțiile superioare de învățământ;
- pentru utilizatori.

Un tutorial video este o formă de învățare la distanță, prin care putem schimba forma clasică de predare într-o instituție de învățământ superior prin înlocuirea lectorilor de la tablă, prelegerilor cu înregistrarea acestor acțiuni pe o cameră video sau efectuarea de acțiuni pe un computer cu voce.

Din proprie experiență pot afirma, că pentru elaborarea unui tutorial video de calitate sunt necesare:

- O idee bună și unică;
- Timp;
- Bază materială;
- Dorință;

- Răbdare;
- Simț estetic rafinat;
- Unele abilități în editarea și montarea materialului video și audio.

Prin combinarea tuturor acestor lucruri, vi se garantează obținerea rezultatului așteptat.

Un avantaj important al tehnologiei de învățare folosind tutorialele video, încărcate pe YouTube, este posibilitatea de a le comenta, adică, sub ecran există o bandă de întrebări (comentarii) ale publicului și răspunsuri la acestea. Astfel, studenții se

pot consulta cu un profesor pe problemele, care apar după ce au vizionat o lecție video, oricând în timpul semestrului. După primirea notificării de apariție a unei întrebări la videoclip, profesorul îi poate răspunde la întrebare sau poate șterge oricând orice întrebare sau comentariu. Aceste întrebări și răspunsuri sunt vizibile pentru toți utilizatorii lecției video, fapt care va ajuta la evitarea dublării întrebărilor și a răspunsurilor la acestea, adică la economisirea timpului atât a profesorului, cât și a utilizatorului.

Referințe bibliografice:

1. ДЕМКИН, В. П., МОЖАЕВА, Г. В. Видеоуроки как основа учебно-методического обеспечения подготовки учителей в области информационных технологий [Электронный ресурс]. Томск: 2003. [Дата обращения: 27 сентября 2019]. Режим доступа: https://ido.tsu.ru/files/pub2003/2003_Demkin_Mojaeva.pdf
2. Инструкция для регистрации на сайте «Google Академия» для авторов научных публикаций Университета ИТМО. [Дата обращения: 3 октября 2019]. Режим доступа: <http://aspirantura.ifmo.ru/file/other/rqnk55R8o7.pdf>
3. Инструкция по регистрации и работе в системе Google Scholar Информационно-библиотечного центра ФГБОУ ВО «Гос. ИРЯ им. А.С. Пушкина» [Дата обращения: 4 октября 2019]. Режим доступа: http://www.pushkin.institute/science/publikacii/Google_Scholar_instrukciya.pdf
4. ПИЧУГОВА, И. Л. К вопросу об использовании видеоматериалов при обучении иностранному языку профессионального общения [Текст] / И.Л. Пичугова. В: Язык и культура. 2009, № 3, pp. 94-100.
5. Пролетарская общеобразовательная школа I-III ступеней г. Ровеньки. Видеоуроки и их использование в школе [Электронный ресурс]. [Дата обращения: 7 октября 2019]. Режим доступа: http://school-pro.ru/index/videouroki_ispolzovanie_v_shkole/0-7
6. ПУЛЯЕВСКАЯ, А. М. Формы и программные средства реализации тьюторского сопровождения дистанционного обучения учащихся [Текст] // В: Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. 2011, № 15, pp. 209-214.
7. Рекомендации по созданию презентаций [Электронный ресурс]. [Дата обращения: 25 сентября 2019]. Режим доступа: <http://csr.spbu.ru/wp-content/uploads/2010/05/>
8. ЧАЛИЕВ, А. А. Видеоурок как перспективная информационная технология обучения в вузах // В: Современные проблемы науки и образования. 2014, № 5. [Дата обращения: 6 сентября 2019]. Режим доступа: <http://science-education.ru/ru/article/view?id=15233>

PROGRAMUL NAȚIONAL *LECTURACENTRAL* 2020 : BILANȚURI, LECȚII ȘI ÎMPLINIRI

Vera OSOIANU,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Rezumat: *Articolul prezintă o sinteză a ediției a III-a a Programului Național LecturaCentral, anul 2020. Scopul Programului – centrarea contribuțiilor bibliotecilor din cadrul Sistemului Național de Biblioteci, ale comunității, ale factorilor de resort pentru minimizarea analfabetismului funcțional, promovarea lecturii, dezvoltarea competenței de cultura lecturii. Autorul reliefează două axe tematice ale ediției anului 2020: „Biblioteca pentru o comunitate armonioasă, de ordine și respect reciproc” și „Strategii câștigătoare pentru comunitate – Știința participativă sau Știința cetățenilor”. Este specificată orientarea programului pentru intensificarea activității bibliotecilor drept actori cheie în edificarea comunităților unite, participative, durabile.*
Cuvinte-cheie: *Programul Național LecturaCentral, Anul lecturii, promovarea lecturii.*

Abstract: *The article presents a synthesis of the 3rd edition of the National Program LecturaCentral-2020, which focuses on contributions of libraries within the National Library System and communities, on relevant factors directed to minimize functional illiteracy, on reading promotion and reading culture. The author highlights two thematic axes of this year LecturaCentral edition: "Library for harmonious community, order and mutual respect" and "Participatory Science or Citizens' Science as Winning strategies for the community". LecturaCentral National Program's orientation for intensifying the activity of libraries as key actors in building united, participatory, sustainable communities is specified.*

Keywords: *LecturaCentral National Program, The Year of Reading, promotion of reading.*

La 3 decembrie 2020 a avut loc activitatea de totalizare a celei de-a III-a ediții a Programului Național *LecturaCentral*. Desfășurată în cadrul Anului lecturii, această ediție a fost una total deosebită. Însuși anul 2020 a fost unul care plasează omenirea în mijlocul istoriei. De aici încolo lumea va opera cu noțiunile până și după pandemia virusului Covid-19. Un an care pretindea a fi al echilibrului a schimbat agenda și prioritățile lumii, punând la respect săraci și bogați, deopotrivă.

Proiectul Cultural Programul Național *LecturaCentral* este unul dintre cele mai im-

portante proiecte realizate în acest an și a depășit cu mult cadrul gândit de echipa Bibliotecii Naționale, responsabilă de realizare: atât ca format de desfășurare, cât și conținut de participare și arie de implicare.

În linii mari scopul proiectului este stimularea interesului pentru lectură în cercurile largi de cititori reali și potențiali și consolidarea eforturilor tuturor actorilor cu responsabilități pe acest segment de activitate.

Ne dorim cu adevărat constituirea unei platforme, care în timp ar putea crește într-o Agenție sau Fundație Pro Lectură, după

modelul celora existente în Marea Britanie, Germania, Franța etc.

PNLC a fost gândit ca un proiect integrator care să includă întreg SNB, dar și toți actorii cu responsabilități de promovare a cărții și lecturii, indiferent de format.

Deși la acest capitol este loc de mai bine, trebuie de menționat că rezultatele ediției a III-a a PNLC sunt o mare bucurie pentru organizatori. Nu în zădar se spune că marea mobilizare apare, în special, în situații de criză.

Ediția 2020 a PNLC a fost una complexă, incluzând mai multe componente, pornind de la:

- Organizarea activităților de formare pe diverse teme adiacente fenomenului lecturii, în special promovarea lecturii, cultura lecturii, stimularea interesului pentru lectură etc., cu invitarea unor experți din interiorul, dar și din afara domeniului.

- Asistență metodologică și logistică. Deplasări. Conferințe zonale. Conferința internațională *Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare*.

- Organizarea evenimentelor pentru cititori, cu implicarea mai multor instituții responsabile de promovarea lecturii.

- Distribuirea informațiilor și conținuturilor, prin utilizarea tuturor instrumentelor disponibile: mass-media tradițională, bloguri, pagina de Facebook a BNRM, a Programului Național *LecturaCentral*, grupul de pe Facebook *LecturaCentral*, canalul de YouTube al BNRM etc.

Formatul de comunicare cu cititorii, impus de situație, a fost unul nou, asimilat din mers, respectiv au fost și mici deficiențe. Nu vom vorbi despre marele dezavantaj, impus cititorilor, de a nu experimenta bucuriile și emoțiile întâlnirilor față-în-față cu autorii preferați.

Dar au existat, totuși, și avantaje, acestea incluzând posibilitatea de a lichida barierele geografice, participarea unui auditoriu extins, posibilitatea de a accesa repetat înregistrările evenimentelor difuzate live etc. Indicatorii de participare, impact, interacțiune, vizualizări se numără cu zecile de mii – eficiență de care nici nu poate fi vorba în cazul formatului tradițional de comunicare.

Printre activitățile de mare răsunset, organizate în cadrul PNLC, un loc deosebit ocupă cele două campanii „10 scriitori/ 10 întâlniri/ 10 localități” și „10 experți/ 10 întâlniri/ 10 localități”.

Printre cele mai de răsunset activități organizate în cadrul Programului Național *LecturaCentral* se numără întâlnirile cu 20 de scriitori, cercetători, experți în domeniul cărții. Publicul cititor a avut ocazia să-i cunoască pe Oleg Serebrian, Tatiana Țibuleac, Nina Corcinschi, Iulian Filip, Dorian Furtună, Nelly Țurcan, Vasile Romanciuc, Alex Cozmescu, Tatiana Ciocoi, Sergiu Stanciu, Gheorghe Erizanu, Iurie Colesnic, Nadejda Pădure, Aurelian Silvestru, Valeriu Turea, Dumitru Crudu, Maria Pilchin, Claudia Partole, Marinela Lungu, Savatie Baștovoii – o galerie de personalități, care, cu siguranță, vor amplifica interesul pentru lectură și cuvântul scris.

Este adevărat că schimbarea formatului de desfășurare a activităților a schimbat și concepția generală a campaniilor, care au fost transferate online, dar indicatorii au fost o revelație adevărată.

Conform datelor de la 02.12.2020 impactul era 65.367, iar numărul total de vizualizări – 27.214.

Majoritatea întâlnirilor au fost transmise live, rămân în spațiul virtual și vor putea fi vizualizate în continuare.

Și ne convingem încă o dată că viitorul aparține bibliotecii mixte, care va îmbina formatul tradițional și formatul online al comunicării cu membrii comunităților din aria de servire.

De la tribuna Conferinței internaționale *Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare*, care, la această ediție, s-a desfășurat pe parcursul a trei zile, participanții au interacționat cu specialiști versați în diverse aspecte, interesați de fenomenul lecturii. Comunicatorii au reprezentat toate instituțiile cu responsabilități în domeniu: decidenți, cadre didactice de divers nivel, inclusiv învățământul de specialitate, bibliotecari, librari, editori de carte etc. A fost prezentă și experiența altor țări cu experiențe remarcabile în domeniu. Numărul de vizualizări pe canalul YouTube al BNRM constituie la 02.12.2020 – 4603.

Studiul sociologic *TOP-ul celor mai citite 10 cărți editate în 2019* intrigă prin lista de nume nou-descoperite, fenomen care încă urmează a fi interpretat.

Dacă până acum câțiva ani în TOP apăreau în mare parte personalități cunoscute și arhicunoscute în mediul cultural și doar la debut apăreau stelute în devenire, cum a fost cazul Tatianeii Țibuleac, Liliei Calancea etc., de ceva vreme în top figurează nume relativ noi pentru publicul larg de cititori. O explicație ar fi faptul că începând cu anul 2018 studiul este realizat în formatul online, dominat de generația net și respectiv reprezentanții acesteia sunt și cei mai activi respondenți. Unicul lucru care a putut fi realizat în acest an a fost perfecționarea filtrelor pentru a nu permite votarea multiplă. În rest este vorba de simpatia cititorilor, care are legile proprii.

Este cunoscut faptul că investiția în cultură este cea mai durabilă investiție în viitor. Despre impactul PNL (cu mii de participanți, mii de vizualizări, mii de interacțiuni și impact) încă vom discuta. Dar deja este clar că prin susținerea Proiectului cultural Programul Național *LecturaCentral*, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a făcut o investiție serioasă în viitor. Mulțumiri MECC pentru susținerea acestui proiect și cu anticipație pentru proiectele viitoare.

Vom menționa, din start, că n-am fi reușit să realizăm un proiect de asemenea anvergură fără susținerea MECC prin Proiectul cultural. Situația ne-a impus să schimbăm din mers formatul de organizare și cu susținerea MECC am putut procura o serie de echipamente pentru formatul online al evenimentelor. Sperăm foarte mult că acest Proiect va fi susținut în continuare, pentru că în consens cu celebra expresie „Regele a murit, trăiască regele”, noi deja lucrăm la conceptualizarea ediției a IV-a a

PNLC. De fapt, adevărul este că începusem lucrul chiar înainte să moară regele, pentru a putea respecta termenul limită de depunere a dosarelor.

Despre criza lecturii se vorbește de mulți ani și probabil că se va vorbi în continuare. Însă atât timp cât fiecare dintre cei responsabili de promovarea lecturii realizează partea de contribuții ce îi revine, avem dreptul să așteptăm rezultate.

Instrumentele Web 2.0 elaborate de echipa BNRM demonstrează că printre conținuturile plasate în spațiul virtual, cele vizând lectura se bucură de mare căutare. Cele mai vizualizate conținuturi de pe contul de SlideShare sunt culegerile de citate despre carte, bibliotecă, lectură, bibliotecar. De exemplu, citatele despre cărți au fost vizualizate de 18 246 ori; câteva lucruri știute despre carte și cărți, Vasile Romanciuc au acumulat mai multe zeci de mii de accesări. Printre cele mai accesate articole de pe Blogul de biblioteconomie și știința informării se numără „Argumente pro... lectură”.

Promovarea lecturii este un câmp imens. Aici întotdeauna va fi ceva de făcut și întotdeauna va fi loc de mai bine. Această responsabilitate este garantul existenței bibliotecii în viitor. În activitățile noastre vom ține cont de îndemnul marilor înaintași, atât ale lui Jorge Luis Borges, care susținea că „Lectura este o formă a fericirii, dar nu poți impune pe nimeni să fie fericit”, dar și de cele ale concetățeanului nostru academicianul Serghei Capița, care era convins că „Cultura trebuie impusă. Câteodată chiar cu forța. Altfel ne așteaptă vremuri grele”.

Cred că cel mai potrivit Motto pentru acest final de proiect este gândul înaripat al scriitorului Vasile Romanciuc: „Cât citești, atâta crești, cât citești, atâta ești”. Noi avem marea responsabilitate de a convinge cât mai multă lume de acest mare adevăr.

IMPLICAREA BIBLIOTECILOR ÎN IMPLEMENTAREA PROGRAMULUI NAȚIONAL LECTURACENTRAL PRIN PRISMA INDICATORILOR STATISTICI (ediția a III-a, anul 2020)

**Victoria POPA,
Lilia POVESTCA,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova**

Rezumat: Autorii prezintă indicatori statistici privind implicarea comunității bibliotecare în implementarea Programului Național LecturaCentral, ediția a 3-a, 2020 în baza datelor din Sistemul de Raportare lunară online (ORT): numărul de activități de instruire, numărul de activități informaționale de promovare a lecturii, numărul de utilizatori participanți/instruiți, numărul de activități de promovare a Științei Participative, date privind „Topul celor mai citite 10 cărți”, etc.

Cuvinte-cheie: Programul Național LecturaCentral, promovarea lecturii, bibliotecă.

Abstract: The authors present statistical indicators regarding the involvement of the library community in implementation of the LecturaCentral National Program's 3rd edition-2020, based on data from the Online Monthly Reporting System (ORT). The article analyses number of training activities, number of informational activities to promote reading, number of participations / trained users, number of activities to promote Participatory Science, data on the "Top 10 Most Read Books", etc.

Keywords: LecturaCentral National Program, promotion of reading, library.

Programul Național LecturaCentral, ediția a 3-a, 2020 a avut drept scop promovarea lecturii și a valorilor unei societăți moderne. Sistemul Național de Biblioteci (SNB) a contribuit substanțial la dezvoltarea competențelor de cultura lecturii și cultura informației. De asemenea, bibliotecile s-au implicat activ în dezvoltarea și promovarea Științei Participative ori a Științei Cetățenilor.

La implementarea Programului s-au implicat, în mod deosebit, 36 de centre biblioteconomice teritoriale și rețelele pe care le reprezintă.

Pe parcursul proiectului, perioada martie-octombrie, Biblioteca Națională a Republicii Moldova a monitorizat datele statistice privind desfășurarea activităților/experiențelor programate pentru membrii

comunității.

În continuare sunt reflectate rezultatele din Sistemul de Raportare lunară online (ORT) privind:

- Numărul de activități de instruire / numărul de utilizatori privind formarea competențelor de cultura lecturii/cultura informației;

- Numărul de activități informaționale de promovare a lecturii organizate / numărul de utilizatori (ex.: zile de informare, reviste bibliografice, elaborarea și distribuirea listelor bibliografice de noi achiziții/tematice/aniversare, prezentarea expozițiilor de carte, etc.);

- Numărul de activități culturale de promovare a lecturii / numărul utilizatori;

- Numărul de activități de promovare a Științei Participative organizate / număr utilizatori participanți (activități de promovare a științei, noilor descoperiri; organiza-

rea de întâlniri între membrii comunității și oamenii de știință cu scop de impact vizibil (asupra sănătății, vieții sociale, mediului etc.); activități de promovare a proiectelor civice cu subiecte de interes ale comunității, etc.;

- Numărul total de împrumuturi al cărților, incluse în „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018”;

- Numărul de activități de promovare a cărților din „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018”;

- Forme și metode de organizare a activităților de promovare a cărților incluse în „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018”;

- Promovarea Proiectului, inclusiv materiale promoționale elaborate, în format tradițional și electronic;

- Promovarea Proiectului pe rețelele de socializare administrate de bibliotecă;

- Promovarea Proiectului pe rețelele de socializare create de BNRM: grupul public de discuții Facebook „Lectura Central”

https://www.facebook.com/groups/205286133498142/?epa=SEARCH_BOX;

- Implicarea partenerilor în activitățile de promovare a cărții și lecturii, organizate în cadrul Proiectului.

În total, în centrele biblioteconomice teritoriale, au fost organizate **3471** activități de instruire, la care au participat **21193** de utilizatori dezvoltându-le competențele de cultura lecturii și cultura informației. Analizând datele procesate de Sistemul ORT, printre cele mai active, top 10 biblioteci, s-au plasat: Sângerei, Chișinău, Leova, Ungheni, Telenești, Briceni, Hâncești, Soroca, Orhei, Fălești.

În baza datelor colectate și sistematizate privind numărul de utilizatori instruiți în cadrul Programului privind formarea competențelor de cultura lecturii și cultura informației evidențiem următorul top, 10 centre biblioteconomice: Chișinău, Sângerei, Ungheni, Orhei, Leova, Hâncești, Soroca, Briceni, Telenești, Ialoveni.

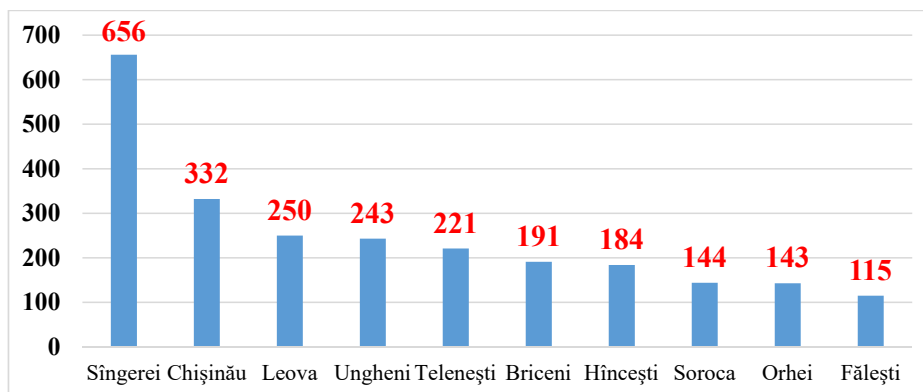

Diagrama 1. Activități privind cultura lecturii și cultura informației

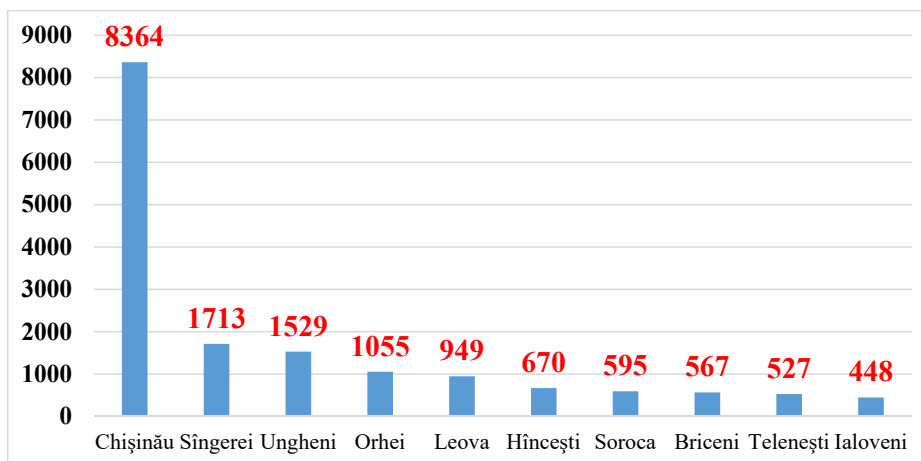

Diagrama 2. Numărul de utilizatori instruiți

Pe parcursul Proiectului au fost organizate un număr impunător de activități informaționale de promovare a lecturii - **6293** (ex.: zile de Informare, reviste bibliografice, elaborarea și distribuirea listelor bibliografice de noi achiziții/tematice/ani-versare, prezentarea expozițiilor de carte etc.). Comunitatea bibliotecară participantă la Proiect s-au manifestat activ la acest segment. Reieșind din datele analizate, menționăm următorul clasament: Sângerei, Ungheni, Briceni, Călărași, Taraclia, Hâncești, Leova, Soroca, Fălești, Bălți.

În cadrul Programului Național LecturaCentral au fost dezvoltate/formate competențe informaționale de promovare a lecturii la **59915** de utilizatori. Printre cele mai active raioane au fost Ungheni, Chișinău, Orhei, Sângerei, Taraclia, Râșcani, Călărași, Florești, Soroca, Leova.

Bibliotecile au organizat **3564** activități de promovare a lecturii. Din totalul datelor raportate, evidențiem următoarele raioane active: Sângerei, Ungheni, Leova Chișinău, Fălești, Telenești, Hâncești, Briceni, Călărași, Orhei.

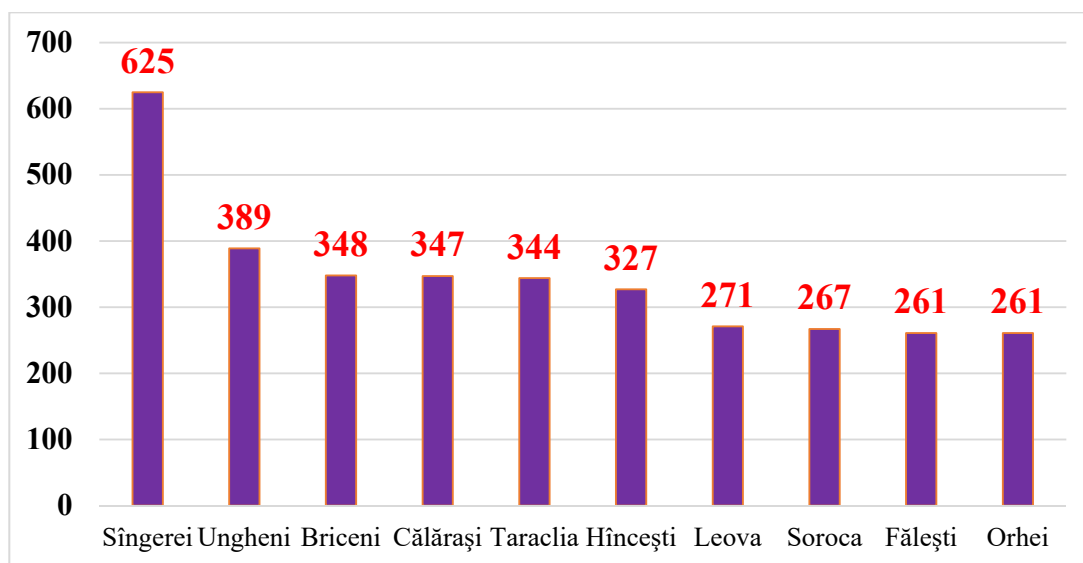

Diagrama 3. Activitățile informaționale de promovare a lecturii

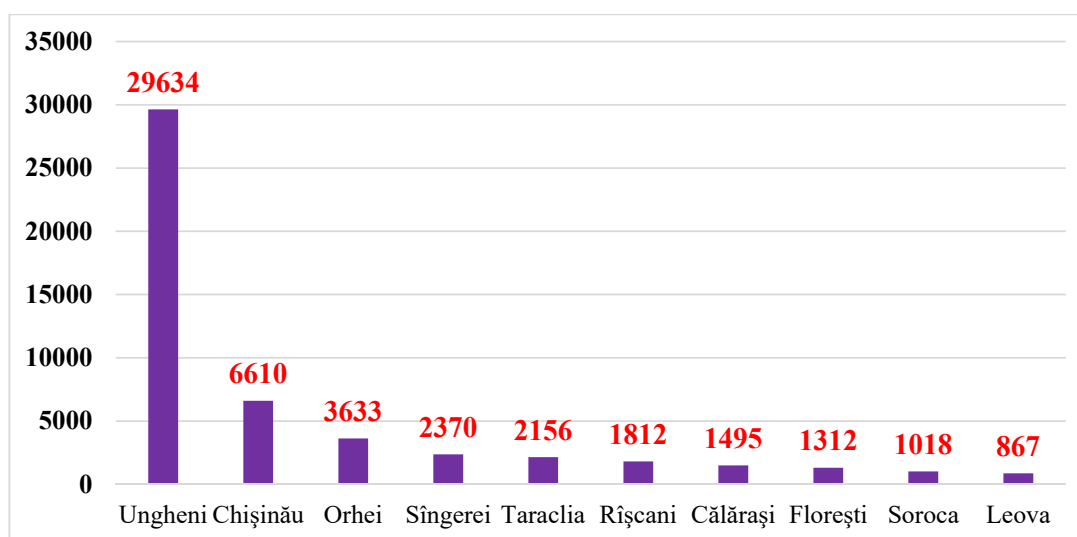

Diagrama 4. Numărul de utilizatori instruiți

La subiectul dat în total au fost instruiți **56364** de utilizatori, fiind centrate eforturile bibliotecilor în promovarea/acceptarea lecturii drept indispensabilă dezvoltării unei personalități active civic și educate.

Specificul ediției a 3-a a inclus inițiative educative de dezvoltare și promovare a dimensiunilor Științei Participative/Științei Cetățenilor. Bibliotecile au oferit comunității noi modalități de cunoaștere și integrare în minimizarea fenomenului analfabetismului funcțional.

În acest context, au fost organizate **896**

activități de promovare a Științei Participative: activități de promovare a științei, noilor descoperiri; organizarea de întâlniri între membrii comunității și oamenii de știință cu scop de impact vizibil asupra sănătății, vieții sociale, mediului, etc.; activități de promovare a proiectelor civice cu subiecte de interes ale comunității, etc. Cel mai activ s-au implicat rețeaua de biblioteci din Căușeni, Sângerei, Ungheni, Chișinău, Telenești, Cahul, Ialoveni, Râșcani, Criuleni, Cantemir.

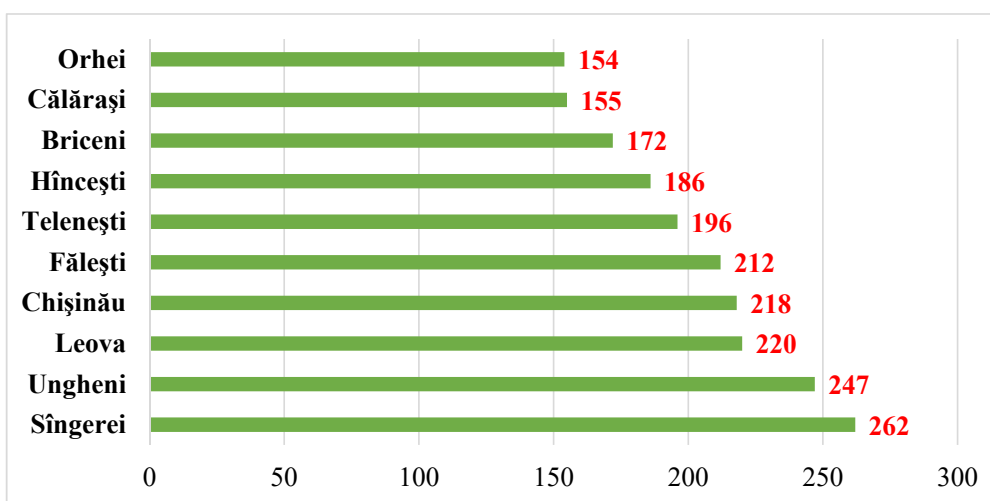

Diagrama 5. Activitățile de promovare a lecturii

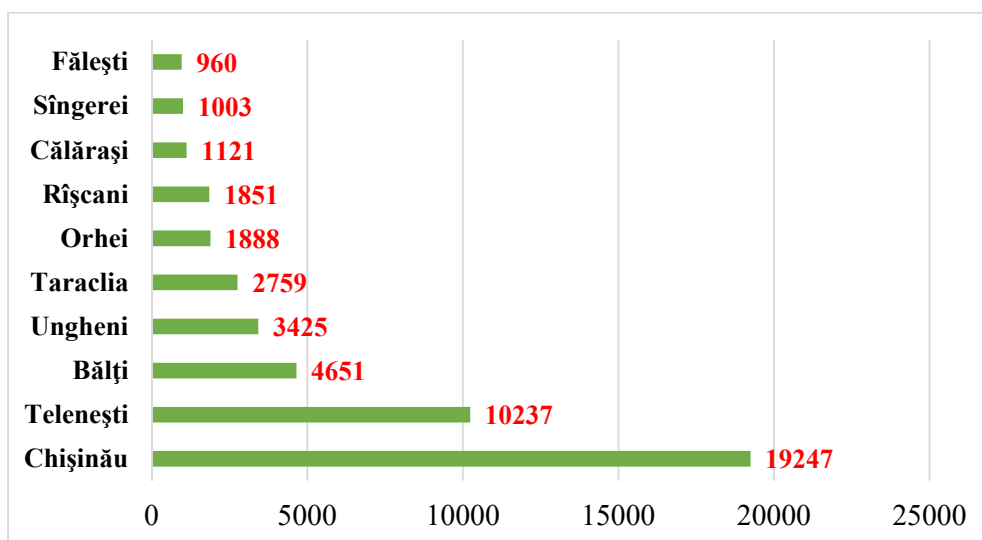

Diagrama 6. Numărul de utilizatori instruiți

Tema dată a prezentat interes pentru **5568** membri ai comunității care s-au implicat în procesul de lectură, de dezvoltare a competențelor de cercetare participativă prin intermediul bibliotecii.

În cadrul Programului a fost organizat studiul sociologic și descriptiv „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018” destinat tuturor celor interesați de subiect, în mod deosebit personalului din biblioteci, implicat în promovarea lecturii, dezvoltarea competenței de cultura lecturii.

voltarea competenței de cultura lecturii.

În baza sintetizării datelor statistice colectate în ORT, numărul total de împrumuturi al cărților, incluse în „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018” – **11186**, iar numărul de activități de promovarea a cărților din „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018” este de **1738**. Datele statistice pe fiecare raion sunt prezentate în următorul tabel, în ordine descrescătoare.

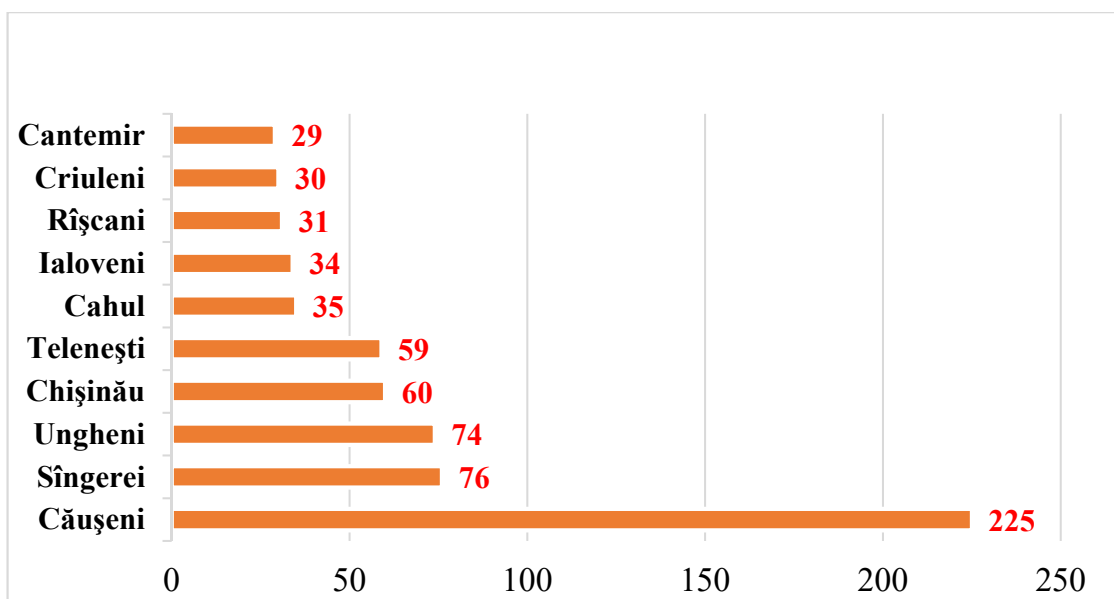

Diagrama 7. Activitățile de promovare a științei participative

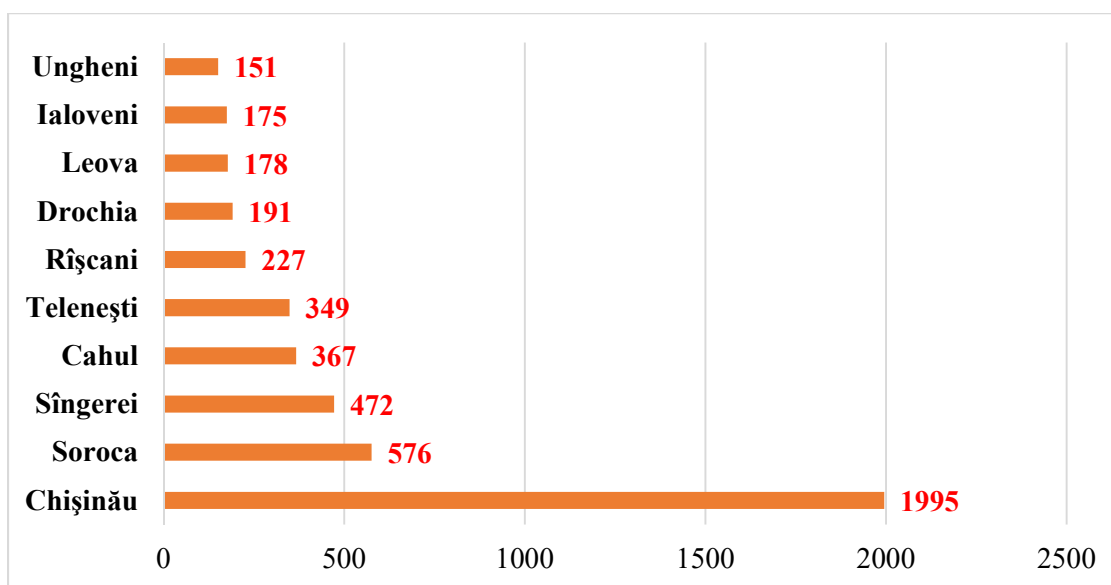

Diagrama 8. Numărul de utilizatori instruiți

TOPUL CELOR MAI CITITE 10 CĂRȚI, EDITATE ÎN ANUL 2018			
Raionul	Numărul total de împrumuturi al cărților, incluse în „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018”	Raionul	Activitățile de promovare a cărților din „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018”
Ungheni	2309	Ungheni	219
Sîngerei	923	Telenești	127
Leova	912	Leova	119
Cimișlia	902	Cimișlia	116
Rîșcani	522	Briceni	105
Soroca	505	Hîncești	99
Briceni	467	Sîngerei	95
Ștefan-Vodă	467	Soroca	86
Telenești	405	Fălești	79
Hîncești	388	Ialoveni	63
Ialoveni	346	Cantemir	62
Fălești	336	Rîșcani	58
Orhei	332	Florești	54
Glodeni	292	Glodeni	53
Cantemir	271	Ștefan-Vodă	44
Călărași	266	Călărași	38
Anenii Noi	195	Anenii Noi	36
Chișinău	178	Criuleni	30
Florești	151	Șoldănești	29
Edineț	139	Orhei	28
Criuleni	129	Căușeni	26
Strășeni	104	Strășeni	24
Nisporeni	98	Dubăsari	23
Căușeni	97	Drochia	22
Drochia	83	Ocnița	22
Cahul	81	Cahul	19
Șoldănești	80	Dondușeni	14
Ocnița	71	Chișinău	13
Dubăsari	64	Edineț	11
Rezina	44	Basarabeasca	8
Dondușeni	20	Rezina	7
Basarabeasca	8	Nisporeni	6
Bălți	1	Taraclia	2
Găgăuzia	0	Bălți	1
Taraclia	0	Găgăuzia	0

Tabelul 1. Promovarea cărții în „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018”

În baza datelor analizate din tabel, 10 raioane cu cei mai buni indicatori cantitativi privind numărul total de împrumuturi al cărților, incluse în „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018” sunt: Ungheni, Singerei, Leova, Cimișlia, Rîșcani, Soroca, Briceni, Ștefan-Vodă, Telenești, Hîncești. Cele mai active raioane la capitolul „Activitățile de promovare a cărților din Top” - Ungheni, Telenești, Leova, Cimișlia, Briceni, Hîncești, Singerei, Soroca, Fălești, Ialoveni.

În cadrul Programului au fost aplicate 38 de forme și metode de organizare a activităților de promovare a cărților incluse în „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2018”. Printre cele mai des utilizabile, menționăm: expoziții de carte, întâlniri cu scriitorii, mese rotunde, lansări de carte, filmulețe video, campanii de promovare, lecturi cu voce tare, lecturi în aer liber, materiale promoționale, cluburi de lectură, grupuri de lectură pe rețelele de socializare (Facebook, Instagram, bloguri, etc.).

Activitatea promoțională în cadrul Programului a oferit un ansamblu coerent de activități care au avut ca obiectiv general

cunoașterea de către utilizatori a serviciilor și produselor de bibliotecă, stimularea utilizatorilor de a promova cartea și lectura. Au fost elaborate diverse materiale promoționale: bannere, afișe, semne de carte, etc. Participanții la proiect au oferit interviuri radio/TV, au publicat articole în presa scrisă, bloguri.

Bibliotecile au argumentat promovarea, implicarea în cadrul Programului cu **8545** postări pe rețelele de socializare administrate de bibliotecă.

Pe pagina de Facebook, în grupul public de discuții *LecturaCentral*, fiind creat de Biblioteca Națională a Republicii Moldova, bibliotecile publice teritoriale au postat rezultatele și succesele privind promovarea cărții și a lecturii; stimularea interesului utilizatorilor pentru actul lecturii și cultura lecturii; interconexiuni directe între utilizatorii bibliotecii și personalități notorii din țară (scriitori, cercetători, psihologi, pedagogi, universitari etc.) care au contribuit la crearea unui mediu benefic lecturii și cercetării științifice, prietenos utilizatorilor. Au fost contabilizate **5252** de postări în grupul public.

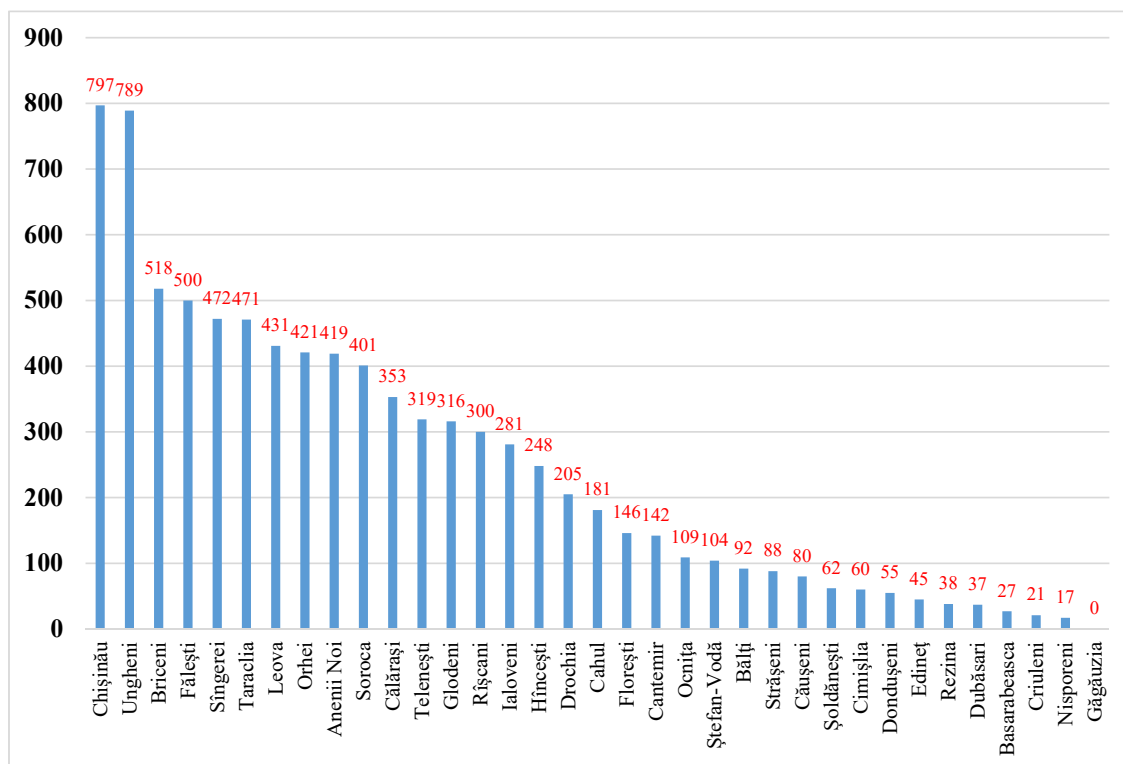

Diagrama 9. Numărul de postări pe rețelele de socializare

În cadrul programului de promovare a cărții și lecturii, au fost atrași/implicați 2073 parteneri, actori sociali (APL, ONG, instituții de învățământ, etc.).

Concluzii: Datele statistice colectate, procesate și sintetizate din Sistemul de Raportare online (ORT) ne indică implicarea activă a bibliotecilor în realizarea scopului Programului Național *LecturaCentral* – de a promova inovativ lectura prin centrarea

contribuțiilor bibliotecilor, comunității, factorilor de resort pentru minimizarea analfabetismului funcțional. Multitudinea activităților organizate au promovat lectura în scopul educării pe tot parcursul vieții a membrilor comunității; cultura lecturii, drept condiție indispensabilă a unei comunități de calitate, de perspectivă, constituită din membri interesați, cu un nivel înalt de cultură intelectuală și de co-

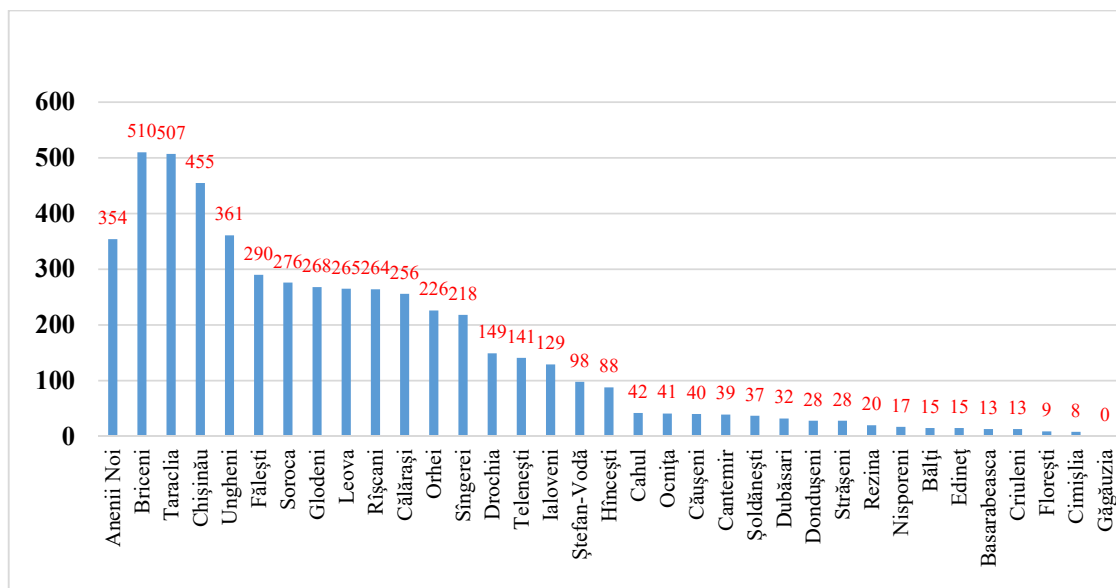

Diagrama 10. Promovarea Programului *LecturaCentral* pe rețelele de socializare create de BNRM

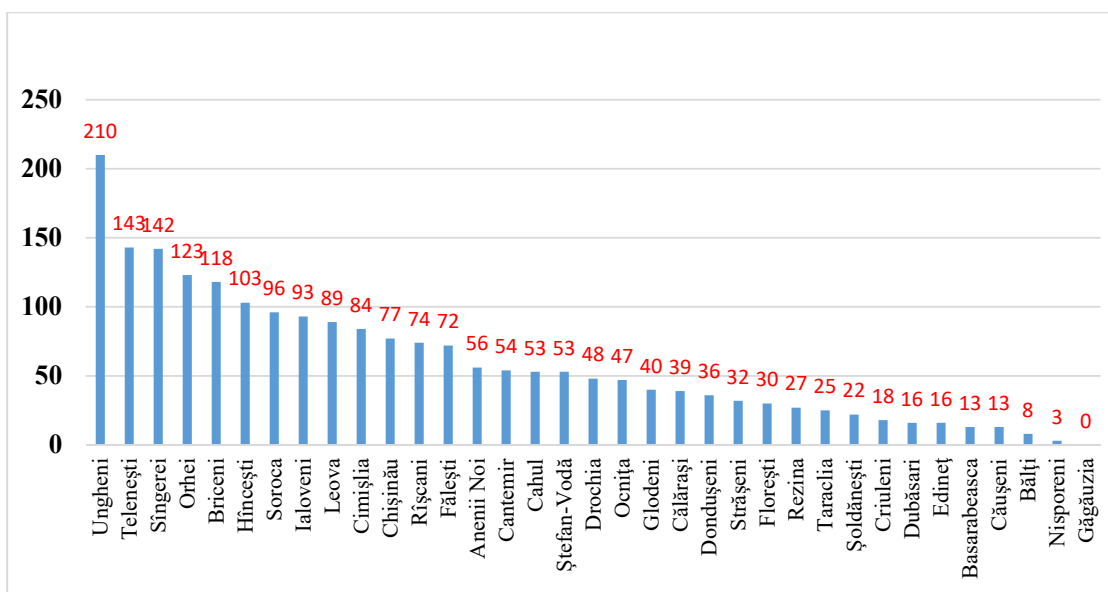

Diagrama 11. Numărul de parteneri implicați

municare; cultura informației a membrilor comunității care influențează potențialul de participare și integrare a acesteia în mecanismele democratice, de implicare a persoanelor în dezvoltarea comunității.

De asemenea, în baza datelor analizate, menționăm implicarea bibliotecilor în promovarea și aplicarea conceptului „Științei Deschise”, care contribuie la creșterea gradului de circulație a informației, publicării și valorizării rezultatelor cercetărilor științifice. Rezultatele ne demonstrează creșterea încrederii membrilor

comunităților în capacitatea bibliotecilor de a satisface cerințele lor față de lectură și de dezvoltarea personală. Bibliotecile, prin implicarea activă în cadrul Programului, și-au promovat resursele/serviciile/produsele, au contribuit la educarea pe parcursul vieții a comunității, crearea unei imagini pozitive în societate, etc. Implicarea activă a bibliotecilor în Programul Național LecturaCentral denotă faptul că trebuie să existe continuitate cu noi idei, servicii, produse, parteneri și actori sociali.

CZU 021.6:008

CONCURSUL RAIONAL: PATRIMONIUL CULTURAL – TOTALITATE DE VALORI ALE NEAMULUI

Tamara COȘCIUG,
secția Cultură și Turism, Soroca

La Forumul Managerilor din Sistemul Național de Biblioteci (30 octombrie 2019), anul 2020, a fost declarat drept *Anul Lecturii*. Pentru realizarea acestui obiectiv bibliotecile publice din Soroca au dat start mai multor servicii și activități diverse ca tematică și durată. În luna martie, pandemia COVID-19, a pus stăpânire pe noi și a stopat activitatea bibliotecilor. S-au dat peste cap toate proiectele, programele și întreaga activitate a bibliotecilor. O bună parte din biblioteci nu au activat sau au activat doar de la distanță (on-line). Pentru a salva această situație deloc ușoară pentru biblioteci, Secția Cultură și Turism din cadrul Consiliului Raional Soroca, a venit cu inițiativa organizării unui concurs raional, care ar antrena în activitate atât bibliotecarii, cât și utilizatorii.

Concursul a fost organizat în regim on-line, în parteneriat cu ziarul *Observatorul de Nord* și publicația periodică *Ziarul Nostru*, în cadrul *Anului 2020 – Anul promovării lecturii în comunitate*.

Obiectivele concursului au fost axate pe promovarea lecturii în comunitate, valorificarea și promovarea patrimoniului cultural, scoaterea din anonimat și promovarea utilizatorilor talentați și activi ai bibliotecii, promovarea lecturii în regim on-line de către bibliotecă.

Concursul s-a desfășurat în perioada

25 iunie-5 septembrie 2020. Referitor la condițiile de participare menționăm următoarele. În cadrul Concursului au participat utilizatori care au atins vârsta de 18 ani și mai mult, și care au reușit prin diferite modalități (poezie, eseu, descriere, declamare on-line, desen, fotografii, filmulețe) să promoveze componentele patrimoniului cultural din localitate (zone turistice, monumente, personalități, colective artistice, tradiții, port popular, legende despre localitate, istorioare și altele). La compartimentul poezie au fost solicitate creații proprii.

Bibliotecarii au fost antrenați să descopere oameni creativi și talentați din localitate, care au reușit să prezinte cele mai valoroase capodopere ce țin de patrimoniul cultural. În cadrul Concursului au participat 35 de utilizatori din municipiul și raionul Soroca, reprezentanți ai 26 de biblioteci. Participanții au fost desemnați cu diplome și premii bănești oferite de Secția Cultură și Turism Soroca, cât și cu mențiuni din partea partenerilor, ziarului *Observatorul de Nord* și publicația periodică *Ziarul Nostru*.

În cadrul Concursului au fost descoperiți oameni valoroși, care au demonstrat calitățile și dragostea de lectură, de neam ce se împletește într-un cuvânt - PATRIMONIUL. Astfel, împreună cu Marina Matei (decernată cu mențiune) a fost descoperită la Zastânca o biserică din lemn, demult

uitată, dar care până astăzi mai trăiește în inimile oamenilor prin oaza de lumină și credință pe care a lăsat-o băștinașilor drept moștenire: „Biserița au clădit-o cum își clădește rândunica cuibul din lemn și lut, cu multă dragoste și dăruire de sine. În anul 1715 au lucrat toți gospodarii din localitate, aducând fiecare dintre ei aportul la construcția biseriței din lemn în mijlocul așezării cu numele „Nașterea Maicii Domnului”. Ținând în inimă Cuvântul lui Dumnezeu, i-au dat formă de corabie (probabil corabia salvatoare a lui Noe). Această biserică are valoare spirituală, făcându-și serviciul divin până la începutul războiului. Biserița n-a fost distrusă de obuze, dar de indiferența ateistă față de lucrurile sfinte. În locul bisericii acum crește un copac înalt și frumos. În apropiere a existat și un cimitir, unde se mai văd rămășițe ale crucilor de piatră răsturnate de alunecările de teren. Și totuși, ceva a mai rămas – CREDINȚA. Este un citat din eseul, prezentat de către participanta la concurs.

Cu Nicolae Bulat (laureat al Premiului II), utilizator al bibliotecii municipale „Mi-

hail Sadoveanu” Soroca, au fost realizate călătoriile prin locurile sfinte de la Rudi: o descriere în 65 de pagini despre mănăstirea Rudi, cetățuia inelară „Farfuria Turcului”, cetatea „La Trei Cruci”, cetatea „La șanțuri”, Arcul geodezic Struve, Schitul Rudi, Rezervația naturală Rudi-Arionești, peșteri și grote, care te fac să cunoști multe din trecutul și prezentul acestor capodopere cam prea uitate de vreme: „Civilizații, istorii demult trecute, așternute sub solul negru, sub prundișul adus de Nistru repede, trecute și ascunse azi sub rădăcinile stejarilor seculari. Pe cărările ocolite cu poteci abrupte și ridicări spre ceruri, te oprești la porțile orașului antic Maetonium, unde se îmbină trecutul rătăcit prin ceața timpurilor, prezentul și viitorul fumuriu. Aici, la Rudi, la Samoleuca, la Tătărauca Veche și Nouă, la Cremnciug, Holoșnița, Cureșnița sau la Cosăuții Sorocii,... unde s-a făcut istorie, se caută și se descoperă mereu țara moșilor și a strămoșilor mei, a strămoșilor noștri. M-am reîntors la locurile dragi și sfinte. M-am reîntors... Nu mai țin minte a câta oară la Mănăstirea Rudi...”.

Farfuria Turcului

Nicolae Bulat la sfințirea Mănăstirii Rudi

Mănăstirea Rudi

Schitul Rudi

Peștera răposașilor

Tot datorită utilizatorilor bibliotecilor publice teritoriale, participanții la concurs, au fost reliefate numele personalităților marcante, originari din raionul Sorooca, care ne poartă cultura și faima în lume: actorul Andrei Sochircă-Dubna, poetul, eseistul, criticul literar Vitalie Raileanu-Soloneț, Simion Gogu-Slobozia Cremene și mulți alții.

La compartimentul poezie (creație proprie) am sorbit din dragostea de neam, de săteni, de lectură împreună cu Anastasia Nesterenco (74 de ani) – Egoreni (decernată cu mențiune), Taviania Tomescu - Rudi, Constantin Ciumac (71 de ani) - Cosăuți (mențiune), Valentina Gâlcă (68 de ani) – Volovița (mențiune). Revelația concursului de poezie a fost Inessa Cojocar - Vasilcău (câștigătoarea premiul I), care a reușit să-i dea poeziei sale un colorit aparte îmbinând versurile cu imaginile pitorești din localitate într-un filmuleț. Mai jos prezentăm câteva creații proprii ale participanților la concursul de poezie.

Inessa Cojocar, Biblioteca Publică Vasilcău

Vasilcău în viziunea mea

Soarele își varsă zorii
 Peste pragul casei mele.
 Se-mpletesc încet fiorii
 Printre zbor de rândunele...
 Nistrul lin și-ndreaptă cursul
 Cu un val șerpuitor,
 Pe meleagurile mele,
 Scăldate de-un falnic dor.
 Mă trezesc, pășesc pe iarbă,
 E un vis ce l-am trăit
 Ca într-o poveste oarbă,
 Ce-n mine s-a tănuit.
 Am trăit povești și basme,
 Cu Cenușărese, Zâne,
 Într-o curte cu fantasme,
 Unde tot se schimbă-n bine.
 Orice loc este o taină,
 Pentru grădinița mea.
 Și-am simțit o primă faimă
 De-a-ncerca... de a cânta...
 Am trăit adânc miracol
 În școala din satul meu,
 Unde-am îngrelat desagul
 Cunoștinței, spre trofeu!
 Și am fost, și sunt și-acuma
 Dornică de-a mă ruga,
 În Lăcașul Sfânt, ce-i urma
 Soarelui din viața mea.
 Am trăit un vis fantastic,
 O copilărie amplă,
 Sub un orizont elastic,
 Acompaniat de-o diplă...
 Pe cărări și pe coline,
 Azi de toate-mi amintesc
 Și mă-ntorc când doru-mi vine,

Și din nou simt că-nfloresc.
 Când în larga libertate
 Predomină doar magie
 Și-n plină intimitate,
 Vreau doar pace ca să fie...
 Nu e loc mai drag în suflet,
 Decât plaiul, satul meu,
 Ce-i un sunet de camuflet,
 Când mă cheamă dorul greu.
 Zbuciumul de pe coline,
 Apa dulce de izvor,
 Cine-o fi pe lume, cine?
 Mai aproape, mai sonor?
 Decât falnicul său cântec
 Al cocoșului din zori
 Și-a păsărilor din curte...
 Ce viață, ce comori...
 Oameni harnici, oameni dornici
 De-a munci, de-a aduna,
 Bogăția-n anii rodnici
 Și la vatră a cânta...
 Oameni, care știu s-accepte
 Fericire-așa cum e
 Și la mal de râu s-aștepte
 Primăveri, cu zâmbete...
 Vasilcău e-o piatră rară,
 Între-o vale, între dealuri,
 La o margine de țară,
 Lângă Nistru, chiar pe maluri.
 Și deschid acea poveste,
 Care-n mine-a tănuit...
 Vreau să știe toți, ce este
 Satul meu, frumos, iubit!

Autor: Inessa Cojocaru

Gustar aprinde vara

Sfârșitul verii e setos de rouă,
 Iar pașii noștri iar cărări adună...
 Vrăjiți de-un strop de lună nouă,
 Gutuii lampele își pun cunună.
 Floarea de cicoare cerul soarbe-n sine.
 Timpul ne mai doare, norii ne mai dor...
 Orice pasăre la cuibul său revine.
 Orice om este un suflet călător.
 Creatori de soarte suntem fără vrere,

Pana arde file, viață să le dea...
 Oameni printre oameni, schitnici printre ere,
 Fiecare cupa cu pelin își bea.
 Gustar aprinde stelele în noapte,
 Bobițele-durerea mustului din ploi...
 Trăim o vară cu arome coapte...
 Iar focul verii astea, rămâne-va în noi.

Autor : Taviانا Tomescu –Rudi

Totalurile Concursului, înmânarea premiilor și a diplomelor a avut loc la 25 septembrie 2020, când Soroca a sărbătorit Zilele Europene ale Patrimoniului. Cetatea Sorocii a fost binevoitoare să găzduiască acest eveniment care a culminat cu un program artistic prezentat de utilizatori, soliști și declamatori din raionul Soroca.

Este important să menționăm sprijinul administrației publice raionale în organizarea activităților din cadrul concursului. Prezentă la eveniment, Președintele juriu-

lui, doamna Svetlana Păunescu a menționat necesitatea organizării acestui concurs, care a venit ca o oază de lumină în întuneric, datorită varietății expunerii gândurilor și exprimării prin versuri și proză a concurenților care au dat viață multor poezii, eseuri și au adus valori în fața noastră. Grigore Bucataru, șeful secției Cultură și Turism Soroca, a remarcat reușita mobilizare a bibliotecarilor și a utilizatorilor în promovarea patrimoniului prin lectură, dorindu-le succese tuturor și continuitate concursului.

Secvență din cadrul evenimentului de decernare a premiilor

Svetlana Păunescu, vicepreședinte al raionului Soroca

SIMPOZIONUL ȘTIINȚIFIC NAȚIONAL: BIBLIOTECA NAȚIONALĂ – LIANT DINTRE PATRIMONIUL CULTURAL ȘI EDUCAȚIE (NOTĂ)

**Veronica COSOVAN,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova**

Educația și patrimoniul cultural sunt două dimensiuni esențiale ale vieții spirituale a unui popor. De aceea în rubrica "Moștenire culturală" a revistei "Magazin bibliologic" vom include articole la această temă. În acest context Biblioteca Națională a Republicii Moldova, prin bogata ei tradiție în valorificarea și promovarea patrimoniului cultural, a organizat la 15-16 octombrie 2020 în colaborare cu Mitropolia Moldovei, Simpozionului științific național *Biblioteca Națională – liant dintre patrimoniul cultural și educație*. Evenimentul a fost gândit să pună în lumină rolul învățământului basarabean din secolul al XIX-lea, în deosebi cel teologic, la dezvoltarea patrimoniului cultural și la cultivarea valorilor spirituale. Partenerii media care au asigurat transmisiunea live a fost IDSI/Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale.

Lucrările Simpozionului au fost prezentate de către directorul general al Bibliotecii Naționale dna Elena Pintilei, care a salutat călduros audiența și a vorbit despre importanța acestei manifestări. Simpozionul a debutat cu un recital de muzică bisericească susținut de grupul coral bărbătesc „GNO-SIS”, sub îndrumarea lui Sergiu Crudu, în fosta clădire al Seminarului teologic (deschis la Chișinău în 1813, astăzi blocul 2 al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova).

În prima zi a forului au fost prezentate 9 comunicări. Ariile tematice abordate au vizat rolul școlii teologice din Basarabia în cultivarea valorilor spirituale și personalitățile de vază care au contribuit la dezvoltarea patrimoniului cultural în sistemul educațional basarabean. În a doua zi s-a realizat un pelerinaj la Mănăstirea Căpriana, prin care a fost

adus un omagiu de comemorare a Sfântului Ierarh Gavriil Bănulescu-Bodoni. La vechea mănăstire, pelerinii s-au închinat la sfintele moaște ale ierarhului și au săvurat discursuri moral-spirituale ghidate de maestrul Iulian Filip alături de părintele Maxim Melinti.

Acest eveniment a fost unul inedit deoarece în premieră Forumul s-a desfășurat cu binecuvântarea Înalt Preasfințitului Vladimir, Mitropolit al Chișinăului și al Întregii Moldove care a întrunit înalți prelați ai bisericii care se evidențiază prin activitățile lor, în promovarea și valorificarea valorilor spiritual-morale, făcând astfel cinste poporului și culturii în deosebi. Printre vorbitori au fost: Prot., dr. Octavian Moșin, Facultatea de istorie, USM; Prot., dr. Ioan Lisnic parohul Bisericii „Sf. Irh. Nicolae”, Putinești, Florești; Prot. dr. Maxim Melinti, parohul Bisericii „Acoperământul Maicii Domnului”, s. Ghidighici, mun. Chișinău; Preot., drd. Vasile Manică, clericul Bisericii „Acoperământul Maicii Domnului”, s. Ghidighici, mun. Chișinău; Preot., Mihail Bulmaga, Colegiul „Alexei Mateevici” din Chișinău; Protoiereul Eugen Onicov, lector la Academia de Teologie Ortodoxă din Moldova; Doctorul în istorie Diana EȚCO, Institutul de Istorie, MECC; Veronica Cosovan, Biblioteca Națională a Republicii Moldova și Doctorul în istorie Vlad Ghimpu, coordonator la Muzeul Național de Istorie a Moldovei.

Sperăm că evenimentul va deveni o piatră de temelie a unei colaborări fructuase dintre Bibliotecă și Biserică, să devină o tradiție frumoasă prin care cele două instituții vor promova spiritualitatea, cultura și patrimoniul ecleziastic.

PĂRINTELE PAUL MIHAIL – O COMOARĂ PENTRU CULTURA ROMÂNEASCĂ (115 ANI DE LA NAȘTERE)

Prot. Maxim MELINTI,
parohul Bisericii „Acoperământul
Maicii Domnului” din s. Ghidighici,
mun. Chișinău

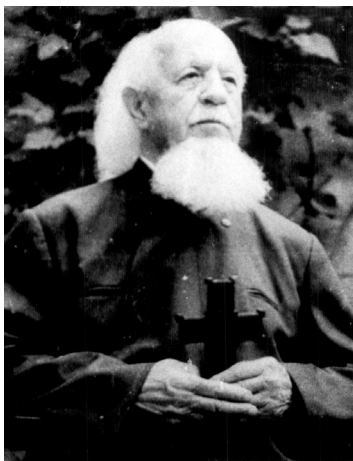

Rezumat: Anul curent se împlinesc 115 ani de la nașterea marelui cărturar, neobosit cercetător și slujitor al Bisericii Basarabiei – avva Paul Mihail. În ultimii ani de zile s-au scris numeroase articole și memorii despre viața părintelui Paul Mihail. Consider că activitatea și munca prodigioasă a părintelui nu este atât de cunoscută publicului larg, mai ales în cercul tinerilor teologi – viitori preoți. Ar fi mare păcat să dăm uitării meritul și contribuția adusă la studierea trecutului, relațiilor culturale și spirituale între Țara Moldovei și Muntele Athos etc. Nutresc speranța că în viitor vom cunoaște despre apariția unor urmași fideli ai părintelui Mihail, care vor ști să iubească Biserica, pământul Basarabiei, istoria, cultura și spiritualitatea românească.

Cuvinte-cheie: Basarabia, Paul Mihail, spiritualitatea ortodoxă, Facultatea de Teologie, Seminarul Teologic, Muzeul bisericesc.

Abstract: This year marks 115 years since the birth of the great scholar, tireless researcher and minister of the Church of Bessarabia - Avva Paul Mihail. In recent years numerous articles and memoirs have been written about the life of Father Paul Mihail. I believe that the prodigious activity and work of the father is not so well known to the general public, especially in the circle of young theologians, future priests. It would be a great pity to forget the merit and contribution brought to the study of the past, the cultural and spiritual relations between the Land of Moldova and Mount Athos. I hope that in the future we will know about the appearance of some faithful descendants of Father Mihail, who will know how to love the Church, the Land of Bessarabia, Romanian history, culture and spirituality.

Keywords: Bessarabia, Paul Mihail, Orthodox spirituality, Faculty of Theology, Theological Seminary, Church Museum.

„E așa de scurtă viața noastră.
Toate răutățile provin de la oameni și împrejurări.
Dar în esență, e așa de plăcut să trăiești,
să vezi și mai ales să gândești” [14, p. 119].

Paul Mihail (fost Pavel Mihailovici) s-a născut la 29 iunie 1905 în s. Cornova, județul Orhei (azi raionul Ungheni), în familia dascălului și învățătorului Iustin Mihailovici și a Elenei, născută Huzun, descendenta mai multor generații de preoți cărturari români. Neamul Mihailovici provine din comuna Ciuciulea, fostul ținut al Iașilor,

unde predecesorii au fost preoți și dascăli.

Tatăl său, pe când era elev la Seminar, sub influența poporanismului s-a dedicat mișcării pentru ridicarea poporului. Plecând din clasa a 5-a din Seminar, a fost numit într-un sat îndepărtat de capitala județului – Cornova – unde la cele 80 de case ale locuitorilor răzeși și țărani lipsea o școală începătoare. Tânărul învățător a început să învețe copiii în 1893 pe la casele lor, apoi satul a ridicat o construcție modestă din cărămidă, sală pentru clasă, unde el a predat până la tragica moarte prin accident din 1909. Odată cu slujba de învățător, a îndeplinit-o și pe cea de dascăl al bisericii „Sf. Dumitru” și a fost președintele comitetului de construcție a bisericii din piatră, cu hramul Sf. Gheorghe. Prin căsătoria cu Elena Huzun, fiica căpitanului de mazăli din satul Meleşeni, jud. Orhei, și-a întemeiat gospodăria și a avut nouă copii, ultimul băiat fiind Paul.

Paul, rămânând orfan de tată la vârsta de 3 ani, a fost dus la orfelinatul mănăstirii Hârjauca, unde a urmat școala mănăstirească, iar în 1918 a fost admis ca elev la Seminarul Teologic din Chișinău. Sporind în învățătură, Paul Mihail a fost cel dintâi la absolvire, în 1926 [21, pp. 7-9].

Fiind în seminar, el a condus secția culturală a Societății culturale a elevilor Seminarului „Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni”. În cadrul acestei secții a prezentat diverse referate, care puțin mai târziu au fost publicate în revistele din Chișinău și Iași: *Luminătorul*, *Studentul*, *Calendarul Bisericesc*, *Cuvânt Moldovenesc* ș. a. Anume aici, în clasele seminarului, tânărul teolog studiază documente și manuscrise din bibliotecile parohiale și mănăstirești și din arhivele instituțiilor de învățământ și ale statului.

În toamna anului 1926 devine studentul Facultății de Teologie din Chișinău, care a fost inaugurată la data de 8 noiembrie a aceluiași an. Mai târziu, pe paginile revistei „Luminătorul”, părintele Paul va lăsa o amintire caldă despre înființarea primei Facultăți de Teologie în Chișinău, despre activitatea ei, despre mari dascăli ai teologiei, care au îndrumat și au crescut mai multe generații de preoți, savanți și slujitori vred-

nici ai Bisericii [15].

În 1928 debutează în presa periodică. Publică primul său articol „Despre bibliotecile parohiale”, în care tânărul teolog arată dragostea sa pentru cărți și biblioteci, și mai ales, relatează despre ordinea și starea lor în parohiile basarabene. La Facultatea de Teologie îndeplinește timp de 4 ani funcția de secretar al facultății (ianuarie 1927 - decembrie 1930).

Paralel, din 1928, urmează cursurile Facultății de Litere, secția Istoria Românilor a Universității din Iași, unde a fost remarcat de profesorii Ilie Minea, Dan Simonescu, Orest Tafrali, Petre Constantinescu-Iași.

În noiembrie anului 1930 susține teza de licență la catedra „Istoria Bisericii Române”, obținând notarea „Magna cum Laude” pentru lucrarea „Legături culturale-bisericești dintre români și ruși în secolele XV-XX. Schiță istorică” (în extras 78 de pagini), publicată în revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești [13]. Luând în considerare străduința lui pentru cunoașterea trecutului Bisericii, Eparhia Chișinăului, în fruntea căreia se afla Mitropolitul Gurie Grosu, îi acordă bursă pentru studii în sud-estul Europei: Iugoslavia, Bulgaria, Grecia și Turcia (1930-1932). Prin greutate, uneori flămând, fără odihnă, bolnav, lucrează insistenț, studiind și copiind numeroase documente, hrisoave, acte voievodale și manuscrise vechi, privitoare la istoria patriei și a neamului.

Rămâne cu impresii și amintiri deosebite, pe care le expune în agenda sa, mai târziu publicată cu titlu *Jurnalul călătoriei de studii în Sud-Estul Europei*: „Ce-am simțit aici nu pot exprima prin cuvinte. Trebuie să fii aici ca să simți harul acoperământului divin” [14, p. 67]. Iar aflându-se zilnic la slujbele divine din mănăstirile Muntelui Athos, văzând viața curată și înălțătoare, pe care o duceau călugării athoniți, își pune întrebarea privind planurile de viitor: „Voi merge la călugărie, la viața curată, la muncă și rugăciune...” [14, p. 69] și în altă parte: „Da sau nu? Spre preoția de mir sau spre călugărie?” [14, p. 72].

Se întoarce la Chișinău cu un număr mare de documente, hrisoave, manuscrise,

tipărituri și corespondențe, care au format un bun al Patrimoniului Cultural Național.

Materialele aduse de Paul Mihail în țară, la începutul lunii februarie 1932, constituiau o mare noutate științifică, fiind descoperite în locurile unde nici un român până atunci nu fusese. Erau texte și informații despre aprox. 1000 de documente din secolele XV-XIX, între care acte necunoscute, dinaintea și în timpul domniei lui Ștefan cel Mare și a altor domni, descrieri de manuscrise și tipărituri vechi. Rezultatele cercetărilor întreprinse au văzut lumina tiparului în studii și articole fundamentale pentru istoriografia românească, elogios apreciate de istoricii vremii: N. Iorga, Mihai Costăchescu, Gh. Ghibănescu, P. P. Poniștescu, Damian Bogdan.

Cel mai vechi document descoperit de Paul Mihail este *Hrisovul lui Alexandru cel Bun*, care datează din 6 ianuarie 1406. Prin acest act domnesc, Alexandru dăruiește mai multe sate mănăstirii Bistrița. „Când am dat de el..., mărturisește Paul Mihail, cu dreapta îmi făceam cruce, iar cu stânga îl strângeam la piept...”

Se căsătorește și este hirotonit diacon (1933) la Catedrala „Nașterea Domnului” și preot (1936) la „Soborul Vechi” din Chișinău. Aici a slujit din anul 1936 până la 28 iunie 1940 și din iulie 1941 până la 18 august 1944.

În anul 1930, în calitate de secretar al Comisiunii Monumentelor Istorice, secția Basarabia, a efectuat o călătorie prin satele provinciei, pentru a aduna informații despre bibliotecile parohiale, cărțile și icoanele vechi din biserici. Materialul adunat din cele 21 de biblioteci parohiale ale județelor Bălți, Orhei, Lăpușna și Soroca a fost publicat în anul 1934, sub titlul „Cărți bisericești, manuscrise și icoane din Basarabia. Însemnări vechi și inscripții”. Reeditat în cartea „Mărturii de spiritualitate românească din Basarabia. Așezăminte, scrieri, personalități”, a primit premiul „Eudoxiu Hurmuzachi” al Academiei Române, în anul 1993.

Ion Madan menționează că lucrarea „Mărturii de spiritualitate românească din Basarabia” deține „o puternică încărcătură emoțională care vine, bineînțeles, din sufletul celui ce semnează volumul. Auto-

rul a intenționat să-i ajute pe cei setoși de a cunoaște istoria neamului, cât și istoria unor valoroase cărți, manuscrise, mănăstiri, biserici, viața unor fețe bisericești, demult trecute în lumea celor dreپți. Lansarea cărții a avut loc la Chișinău cu prezența autorului, pe atunci în vârstă de 88 de ani, plin de dorința să continue a munci, adică a căuta, a găsi, a cerceta și a scrie” [11, p. 145].

Munca sa de cercetător în istorie era orientată, în primul rând, către cunoașterea trecutului pământului natal. Pentru lucrarea sa în manuscris „Tipărituri românești din Basarabia de la 1812 până la 1918” Academia Română i-a acordat Premiul Năsturel (în sumă de 5000 lei) la 13 iunie 1939 și a tipărit-o în 1940 în colecția „Studii și cercetări”. Apariția cărții i-a adus părintelui Paul aprecierea în rândurile savanților și cercetătorilor. Astfel, generalul Rady Rosetti o numește „una dintre cele mai importante cărți citite în ultimul timp” [20, p. 30].

La 19 februarie 1945, la Râmnicu-Vâlcea, unde se afla temporar Facultatea de Teologie din Cernăuți, preotul Paul Mihail susține teza de doctorat: „Ctitorii românești către Locurile Sfinte și popoarele vecine”, manuscris în 313 pagini. Comisia îl declară Doctor în teologie, specialitatea „Istoria Bisericii”, cu calificativul „magna cum laude”.

În deceniile următoare și-a continuat cercetările, publicând peste 400 de studii, articole, recenzii și note [16, pp. 342-405, 17].

A activat în calitate de subdirector (1933), apoi director (1941) al Muzeului Istorico-Bisericesc din Chișinău. În 1940, Muzeul a fost evacuat în România, iar la 1942, se redeschide în clădirea Mitropoliei vechi (construită la 1792), fostă reședință a Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni. După 1944, Muzeul este devastat, iar soarta exponatelor nu este cunoscută. Părintele Paul Mihail, ultimul șef al Muzeului, care mult a suferit după distrugerea Muzeului, își amintește cu durere în suflet: „[...] A rămas Muzeul istoric-bisericesc, cel plin cu cărți vechi și manuscrise multe, comoara trecutului istoric-bisericesc al Basarabiei, cu documente, obiecte de artă și veșminte. Atâtea mitre arhieresti, atâtea cărți și evanghelii îmbrăcate în aur și argint, atâtea cruci

vechi de chiparos, atâtea odoare și icoane! *Cazania* Mitropolitului Varlaam, *Viețile Sfinților* ale lui Dosoftei, *Biblia* lui Șerban Cantacuzino, *Mărgăritarul Sf. Ioan Gură de Aur*, *Evangheliile*, manuscrise românești și slavone, grecești și rusești [...]” [16, p. 13].

Este director al Școlii de cântăreți bisericești în perioada 1941-1944. În această calitate a prezentat rapoarte despre activitatea școlii în revista „Luminătorul”.

La 28 iunie 1940, a fost nevoit să se refugieze, temporar, împreună cu familia, la Iași. Apoi, din luna martie 1944, definitiv, în România, pentru salvarea sa fizică și a membrilor familiei sale. Conform propriilor mărturisiri, părintele Paul Mihail a dus, multă vreme, „o viață de refugiat, alungat din casă, cu multe strămutări, frică și lipsuri”.

După 1944, este preot la biserica „Buna Vestire” din Râmnicu Vâlcea (1944-1946).

Între anii 1946-1980 deține funcția de paroh al bisericii „Banu” din Iași, despre care amintește în lucrarea intitulată „Contribuții documentare la istoria orașului Iași”, apărută în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” din Iași” (vol. I și II din anul 1987), în anul 1942 este avansat în treapta de iconom stavrofor. Aici a predicat și a catehizat la fiecare slujbă, a introdus cântarea de obște în biserică și s-a îngrijit pentru buna conservare a inventarului parohiei.

Este asistent la Facultatea de Filologie a Universității din Iași (1948-1949) și participant la mai multe congrese și simpozioane istorice din străinătate (Sofia, Praga, Varșovia, Moscova ș. a.).

Au fost apreciate scrierile sale prin înregistrarea lor în „Bibliografia veche românească”, „Bibliografia românească de lingvistică”, „Bibliografia istorică a României” și în bibliografii de peste hotare. De asemenea, citarea acestora în diverse lucrări de specialitate arată contribuția sa în domeniul istoriei și valoarea studiilor sale pentru întreaga lume și, în special, pentru cultura neamului nostru.

Împreună cu fiica sa, dr. Zamfira Mihail, a publicat volumul „Acte în limba română, tipărite în Basarabia”, precedate de bibliografia tipăriturilor românești din Basara-

bia, I, 1812-1830, care „constituie una din pietrele de temelie, din monadele templului bibliologiei noastre” [19, pp. 1-2]. Această lucrare fundamentală apare în 411 de pagini, la București, în 1993.

A fost omagiat la împlinirea a 70, 75 și 80 de ani în publicații bisericești și științifice [2, 4, 5, 7, 8, 10].

Pentru îndelungata și excepționala slujire preoțească a bisericii și culturii române, părintele Paul Mihail a fost distins, în anul 1974, cu ordinul „Crucea Patriarhală Comemorativă” de către Preafericitul patriarh Iustinian. Iar pentru activitatea de slujitor al Bisericii de peste 50 de ani, în anul 1980, Prea Fericitul Patriarh Teoctist, pe atunci Mitropolit al Moldovei și Sucevei, îi acordă părintelui Paul Mihail gramota către ziua Învierii Domnului, prin care i s-a conferit titlul onorific de „Avva”.

În noaptea de 10 spre 11 octombrie 1994, preotul Paul Mihail a trecut în lumea dreptilor. „Paul Mihail s-a stins din viață așa cum a trăit, senin și blând, împăcat cu sine și cu lumea, în liniștea patriarhală a casei sale din București, un adevărat templu, cum puține mai sunt astăzi în țară” [18, p. 291].

„După cum mărturisesc apropiații dumnealui, și ultima sa zi a început-o tot la masa de scris, având ca și pe parcursul întregii vieți, un program bine definit” [11, p. 145]. Deci, luni, 10 octombrie a fost o zi obișnuită și chiar a terminat studiul privind „Obștea Mănăstirii Neamț la anii 1836-1837”, care a și fost dus de fiica sa, cercetătoarea științifică dr. Zamfira Mihail, dlui academician prof. Virgil Căndea, spre a-l avea la momentul când urma să se sărbătorească împlinirea a 200 de ani de la trecerea din viață a Sfântului Cuviosului Paisie Velickovski, arhimandritul și starețul Mănăstirilor Secu și Neamț – la 15 noiembrie 1994 în Catedrala „Înălțarea Domnului” de la Mănăstirea Neamț.

Dorința testamentară era ca să fie dus și înmormântat lângă părinții săi, în satul natal Cornova, județul Orhei (astăzi Ungheeni). Lucrul acesta nu s-a împlinit. Trupul neînsuflețit al părintelui a fost înmormântat în cimitirul Mănăstirii Căldărușani, lângă Muzeul cu icoane basarabene și în

apropierea Mitropolitului Grigore Dascălul al Ungrovlahiei.

Părintele Paul a suferit ca pe o răstignire prelungită neputința de a merge zece ani la locurile copilăriei sale, deși s-a aflat în permanentă activitate științifică de cercetare în spațiul de parohie, de arhive și biblioteci de toate nuanțele (bisericești și laice). A suferit în anul 1985, când, la împlinirea a optzeci de ani, în unele articole de omagiere, din cauza „cenzurii”, nu s-au putut înscrie corect datele biografice în coordonatele reale ale spațiului geografic românesc de unde provenea, ci doar: crește (sau a crescut) în localitatea (sau satul) Ciuciulea din ținutul Iașului (sau „din vechiul ținut Iași”) [9, p. 123].

Prin studiile sale istorice a adus o contribuție importantă la descoperirea și studierea surselor medievale ale istoriei naționale, fiind cel dintâi cercetător român al Arhivei Metocului Sfântului Mormânt din Istanbul (Constantinopol).

Multe alte documente inedite pe care le-a descoperit și publicat – ca și unele manuscrise și obiecte de artă – le-a donat Bibliotecii Academiei Române, Bibliotecii Centrale Universitare din Iași, Arhivelor Statului din Iași, Institutului de Istorie din Iași.

Părintele Paul Mihail a rămas și va rămâne pe veacuri pentru neamul nostru, pen-

tru istorie și Biserică, un preot și cercetător cu „caldă afecțiune umană” [4, p. 934], „un părinte al dragostei” [1, p. 3], „un patriot al meleagurilor natale, al limbii, tradiției poporului nostru și al culturii” [12, p. 145].

O imagine de excepție a părintelui Paul Mihail ne oferă Iurie Colesnic în cartea sa *Timp și istorie. Autori de la „Viața Basarabiei”*: „M-am întâlnit cu el o singură dată. În 1992, la Muzeul Literaturii Române din București, unde am prezentat o expoziție de portrete ale scriitorilor basarabeni. Ne vedeam pentru prima și ultima oară. Dar aveam senzația că ne cunoșteam de-o viață, stabilind că pe undeva suntem rude, căci bunicul meu avea pământ pe moșia Cornovei și botezase acolo. Dar cel mai important moment pe care mi l-a descoperit Paul Mihail, dovedind o profundă cunoaștere a limbii ruse, a fost atunci când mi-a descifrat etimologia satului meu de baștină, Dereanu, atestat documentar din 1495, adică din timpurile lui Ștefan cel Mare. Denumirea provenea de la cuvântul slav *deoren* – în traducere, copac de corn, ceea ce corespunde realității. Satul și astăzi e înconjurat de păduri de corn. Am corespondat, ne-am amintit de lucruri uitate, de oameni uitați și în sufletul meu a rămas lumina unui om nemaipomenit – părintele Paul Mihail...” [3, p. 224].

Referințe bibliografice:

1. BĂLAN, Ioanichie. Dascăl de teologie ortodoxă: Paul Mihail. In: *Literatura și Arta*. 1992, nr. 7, p. 3. ISSN 1857-3835.
2. CAPROȘU, Ion. Paul Mihail la a 70-a aniversare. In: *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”*. Iași, 1975, pp. 417-418.
3. COLESNIC, Iurie. *Timp și istorie. Autori de la „Viața Basarabiei”*. Chișinău: Grafema Libris, 2011. 440 p. ISBN 978-9975-52-117-8.
4. DAVID, Petre. Preotul Paul Mihail la 70 ani. In: *Biserica Ortodoxă Română*. 1975, nr. 7-8, p. 934.
5. GAȘPAR, Ion. Preotul Dr. Paul Mihail la 80 de ani. In: *Mitropolia Moldovei și Sucevei*. 1985, nr. 10-12, pp. 795-800.
6. CÂNDEA, Virgil. Trecutul la timpul prezent: Paul Mihail. In: *Literatura și Arta*. 1992, nr. 7, pp. 1, 3. ISSN 1857-3835.
7. GOROVEI, Ștefan. Dr. Paul Mihail la 80 ani. In: *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”*. Iași, 1985, pp. 999-1000.
8. IRIMIA, T., GAȘPAR, I. Preotul Paul Mihail la 75 de ani. In: *Mitropolia Moldovei și Sucevei*. 1980, nr. 3-5, pp. 396-397.
9. IVAN, Ioan. „Avva Pavel” – preot dr. Paul Mihail. In: *Teologie și viață*. 1994, nr. 11-12, p. 123.
10. LEMNY, Ștefan, Pr. dr. Paul Mihail. In: *Mitropolia Moldovei și Sucevei*. 1985, nr. 10-12, pp. 814-815.
11. MADAN, Ion. O viață cu calificativul „Magna cum Laudae”. In: *Basarabeni în lume*. (Colecție de

- materiale și documente, prezentate la polipticul cultural-istoric și științific omonim). Vol. 3. Chișinău: BNRM, 2007, pp. 142-146. ISBN 978-9975-9954-9-8.
12. MELINTI, Maxim. Paul Mihail – preot și istoric al neamului. In: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice”*. Chișinău: CEP USM, 2005, vol. 3, pp. 142-145, ISBN 978-9975-9954-9-8.
13. MIHAIL, Paul. Legături culturale-bisericești dintre români și ruși în secolele XV-XX. Schiță istorică. In: *RSIAB*. 1932, nr. 22, pp. 199-276.
14. MIHAIL, Paul. *Jurnalul călătoriei de studii în sud-estul Europei (1931)*. București, 1991. 128 p.
15. MIHAIL, Paul. *Facultatea de Teologie a Universității din Iași (1926-1940)*. In: *Luminătorul*. 1992, nr. 2, pp. 38-40.
16. MIHAIL, Paul. *Mărturii de spiritualitate românească din Basarabia*. Chișinău: Știința, 1993. 408 p. ISBN 5-376-01648-X.
17. MIHAIL, Paul. *Jurnalul (1940-1944) și corespondență*. București, 1999. 380 p. ISBN 973-9368-12-3.
18. MITU, Mihail. In memoriam Paul Mihail. In: *Romanoslavica*, 1994, p. 291.
19. RĂU, Alexe. Pe cărarea lui Desiderie (La centenarul nașterii Avvei Paul Mihail). In: *Gazeta bibliotecarului*. 2005, nr. 6, pp. 1-2.
20. SIMONESCU, Dan. *Lucrările bibliografice ale părintelui avva Paul Mihail*. In: *Magazin bibliologic*. 1993, nr. 1, p. 30-31.
21. VORNICESCU, Nestor. Cuvânt înainte, In: MIHAIL, Paul. *Mărturii de spiritualitate românească din Basarabia*. Chișinău: Știința, 1993, pp. 7-9. ISBN 5-376-01648-X.

200 DE ANI DE LA NAȘTEREA ARHIMANDRITULUI ANDRONIC POPOVICI

Prot. Maxim MELINTI,
parohul Bisericii „Acoperământul
Maicii Domnului” din s. Ghidighici,
mun. Chișinău

Rezumat: Istoria Mănăstirii Noul Neamț nu poate fi evaluată fără cunoașterea unei personalități remarcabile – Arhimandritul Andronic Popovici, cel care, alături de Egumenul Teofan Cristea, a stat la fundarea și dezvoltarea noului așezământ monahal din Basarabia, dar s-a evidențiat, mai ales, prin activitatea cărțurărească de copist, bibliotecar și istoric, lăsând urmașilor numeroase cărți, scrieri și colecții de manuscrise.

Cuvinte-cheie: Andronic Popovici, Mănăstirea Secu, Mănăstirea Neamț, Mănăstirea Noul Neamț, spiritualitatea ortodoxă, tipărituri, bibliografie, biografie, secularizarea.

Abstract: The history of the Noul Neamț Monastery cannot be evaluated without the knowledge of a remarkable personality - Archimandrite Andronic Popovici, who, together with the Abbot Teofan Cristea, stood at the foundation and development of the new monastic settlement in Bessarabia, but distinguished especially through his scholarly activity of librarian and historian, leaving to his descendants numerous books, writings and collections of manuscripts.

Keywords: Andronic Popovici, Secu Monastery, Neamț Monastery, Noul Neamț Monastery, Orthodox spirituality, prints, bibliography, biography, secularization.

„Preoții care își țin bine dregătoria,
să se învrednicească de îndoită cinste,
mai ales cei ce se ostenesc
cu cuvântul și cu învățătura”.
(I Timotei 5, 17)

De-a lungul secolelor, mănăstirile românești s-au considerat așezăminte celebre destinate rugăciunii neîntrerupte, centre de „spiritualitate monahală, liturgică și filocalică” [4, p. 61]; adevărate refugii și adăpost pentru isihăști; necropole domnești; dar, mai ales, centre de artă, cultură și patrimoniu național. Aș alătura remarca lui Ioan C. Popa care afirmă că „alături de clasa socială a țărănimii, un alt pilon al păstrării identității românești în Basarabia, sub ocupația țaristă și apoi sovietică, l-a reprezentat clerul, din cădelnițele cărui, cum afirmă un autor inspirat, nu ieșea numai mirosul de tămâie, ci și puțin parfumul culturii naționale” [8, p. 93].

După reforma secularizării averilor bisericești ale lui Alexandru Ioan Cuza, „la locul cuviincios nu am zis «Alexandru Ioan», precum îl pomenea pe aiurea pe domnul României, pe Cuza, ci am zis numai așa: «Preablagocestivului marelui domnului nostru Alexandru», după cum și totdeauna zicem așa, și pe la ectenii, din vreme de pe când intrase Cuza domn și începuse tirăniile asupra mănăstirilor și a monahilor” [10, f. 57], „cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh” ia naștere o nouă oază a monahismului românesc, de data asta pe teritoriul dintre Prut și Nistru, numit „Basarabia”, care, în urma războiului ruso-turc (1806-1812), prin Pacea de la București (12/28 mai 1812), a intrat în componența Imperiului țarist.

Acest așezământ, numit Noul Neamț, devine o adevărată *lavră*, „subt sceptrul pravoslavniciei împărății a Rusiei” [10, f. 74].

Meritul deplin îl putem atribui unuia din co-fondatorii ei – schiarhimandritul Andronic Popovici, un neobosit ostenitor, cărturar și chivernisitor al Sfintei Mănăstiri a Înălțării Domnului – Noul Neamț, „om de înaltă statură duhovnicească” [1, p. 5].

Viața și activitatea părintelui Andronic Popovici a fost foarte bogată și productivă, în special după ce a fost ales, la 10 aprilie 1885, egumen al Mănăstirii Noul Neamț. El a devenit primul egumen-stareț al Mănăstirii Noul Neamț, care a combinat cu mare succes misiunea de administrator responsabil și cărturar neobosit.

Arhimandritul Andronic, în lume Andrei Nicolaevici Nanu-Badenschi, numit și Popovici, s-a născut la 4 iulie 1820 în satul Lungani, în familia preotului Nicolae Nanu și a soției sale Măria, născută Badenschi. La Sfântul Botez copilul a primit nume de Andrei, în cinstea Sfântului Ierarh Andrei Criteanul și întru pomenirea celor care l-au primit la botez [10, f. 3]. În familie erau trei copii. Andrei a mai avut un frate – Gheorghe și o soră – Anastasia. Dar, Andronic ne mărturisește că „s-au mai născut încă trei prunci, dar fiind eu nevârstnic și încă și prost, și ei luați fiind de Dumnezeu în vârstă pruncească, nu-i țin minte cum s-au numit din Sfântul Botez” [10, f. 3]. Educația și instruirea primară le-a primit în casa pă-

rintească, sub îndrumarea mamei sale, care „știa bine carte și cântări” [10, f. 4]. Dar în 1829, când avea 9 ani, mama sa a decedat și el a fost dat la învățătură la dascălul satului Lungani Teodor, unde s-a aflat până în 1831, când a murit tatăl său. După aceasta a fost adăpostit de unchiul său din partea tatălui, părintele Ioan din același sat Lungani. Mai târziu, Andrei a hotărât să se consacre slujirii Domnului. Mai întâi el a plecat la bunelul său din partea mamei, schimonahul Daniil Badenschi. Acesta l-a rugat pe egumenul Mănăstirii Neamț, arhimandritul Dometian, să-l primească în ascultarea pe copilul de 11 ani. Fratele lui Andrei, Gheorghe, a fost foarte tânăr și de aceea n-a fost primit la mănăstire, iar fratele mai mare a rămas în calitate de ascultător. Până în 1839, Andrei a studiat Tipicul bisericesc și a îndeplinit diferite ascultări: bucătar, vizitiu, fierar, copertar, lemnar și altele la moșia mănăstirească Oancea. În 1839, Andrei a fost călugărit la Lavra Neamțu, primind numele Andronic. La 5 aprilie 1842, Meletie, Episcopul de Stavropolis, l-a hirotonit ierodiacon la Biserica „Buna Vestire” din Iași.

În 1847, ierodiaconul Andronic a fost numit tipicar la Mănăstirea Secul, unde concomitent avea grijă de păstrarea cărților.

Biblioteca nu avea o încăpere aparte. Predecesorul lui Andronic, ieromonahul Neofit, păstra toate cărțile mănăstirii într-un cuțăr din chilia sa. Iar după incendiu, care avut loc în mănăstire în anul 1844, aproape toate cărțile au ars, pentru că era dificil a fi scoase din cuțăr, aflat în chilie. După cum ne mărturisește însuși Andronic în cartea sa „Oareșcare aduceri aminte...”: „Am fost rânduit de ascultare, ca să fiu tipicariu soborniceștei biserici, în locul părintelui duhovnicului Neofit... Pentru că pătimise încă și mare primejdie când a fost pojarul, că au ars barba și i-a fript obrazul și mâinile și picioarele, fiindcă el pe toate cărțile mănăstirii le ținea într-un dulap în chilie: și s-au sârguit, pe cât s-au putut de le-au scăpat...” [10, f. 22].

Deci Andronic hotărâște să amenajeze biblioteca într-o clădire separată, având grijă să procure pentru mănăstire cărți în limbile română, slavonă și greacă. Despre lucrul acesta ne relatează Andronic în con-

tinuare: „Și am întemeiat biblioteca, deasupra sfintei porți supt clopotnița cea mare... Și m-am sărguit de am adunat tot felul de cărți în limba moldovenească, slavenească și grecească, așezându-le în două dulapuri mari, și am făcut dinspre fereastră un pat mare, din dulapi groși, de brad, pe carele se întind cărțile, de se usucă, ne urmând nevoia, a se mai scoate afară” [10, f. 22].

El găsea permanent timp, de rând cu alte ocupații, să citească și să transcrie textele, care i-au plăcut. În iunie 1850, Andronic a fost hirotonit ieromonah de Episcopul Mardarie. Anume de această perioadă a aflării lui Andronic la Mănăstirea Secul ține datarea primelor sale manuscrise. În baza cercetării mai multor cărți el a alcătuit trei ontologii după *Psaltire*. La ultima, el anexează *Acatistul Sf. Cuv. Parascheva*. În 1851 Andronic copie două manuscrise cu „Journal de călătorie a ieroshimonahului Chiriac, care descrie calea de la Mănăstirea Secul până la Sfântul munte Athos și în Ierusalim în 1849”, precum și „Notițe de călătorie în Rusia în 1850” ale aceluiași ieroshimonah Chiriac, având drept anexă evenimentele din istoria bisericii. Aceste notițe se păstrează în fondul Mănăstirii Noul Neamț. Originalul notițelor părintelui Chiriac se află în biblioteca Mănăstirii Neamțul. Ieroshimonahul Chiriac a tradus câteva lucrări din limba rusă, printre care și lucrarea ierarhului rus Dmitrii Rostovschi „Cercetarea”, adică examinarea schismei, pe care părintele Andronic a copiat-o în 1855 și a dăruit-o schitului Acoperământului Maicii Domnului. La Mănăstirea Secul, părintele Andronic scrie două volume ale lucrării sale în patru volume „Istoriei bisericești și politicești de la nașterea Domnului până în 1858” (cronograf), v. II – 1850 și v. III – 1851. Primul și ultimul volum au fost scrise la Mănăstirea Neamțul în 1853 și 1858, probabil în lipsa unor surse documentare la Mănăstirea Secul. Ulterior, manuscrisele au fost, de asemenea, dăruite schitului „Acoperământului Maicii Domnului”. Este o lucrare voluminoasă, care include peste o mie de pagini, fiind în cea mai mare parte compilativă. Ea reprezintă începutul cercetărilor părintelui Andronic în domeniul istoriei Bisericii Ortodoxe Universale

și, în special, a celei din Țara Românească. În același timp, istoriograful acorda o atenție deosebită istoriei mănăstirilor, cu care l-a legat pronia dumnezeiască. Un rol decisiv în formarea viitorului istoriograf l-a avut activitatea arhimandritului Andronic la Mănăstirea Neamțu, unde el trece în septembrie 1853. Acolo el a îndeplinit mai multe funcții: duhovnic (a fost numit duhovnic încă la Mănăstirea Secul, la 15 mai 1853, cu binecuvântarea mitropolitului Moldovei și Sucevei Sofronie Miclescu, bibliotecar, iereu și ajutor de egumen, iar la 3 ianuarie 1855 a fost numit ecleziarh superior la Lavra Neamțu). Părintele Andronic se străduia să completeze golul unor studii sistematizate printr-o neobosită autoinstruire în bibliotecă și în fondurile arhivistice ale Mănăstirii Neamțu. Încetul cu încetul, prin mâinile părintelui Andronic a trecut toată biblioteca amenajată de Mitropolitul Moldovei Veniamin Costachi. El a făcut multe extrase, pe care le-a folosit mai apoi în lucrările sale. Totodată el reușea să urmărească toate aparițiile editoriale ale tipografiilor românești.

Autoinstruirea sa a dat roade bogate. El a lăsat un material valoros despre starea bibliotecii monastice după incendiul din 1862, în timpul căruia o bună parte din fonduri a fost pierdută irecuperabil. Din lucrările perioadei anteincendiare face parte „Condica averilor bisericești și iconomicești a sfintelor Mănăstiri Neamțu și Secul”, scrisă de părintele Andronic în 1853, când a preluat funcția de bibliotecar principal. În această lucrare, de rând cu averea și cărțile bisericii Înălțarea Domnului, este inclusă și lista tuturor cărților din bibliotecă. La acel moment, la Mănăstirea Neamțu se păstrau 104 de manuscrise românești, tălmăciri din greacă ale cărturarilor români din școala paisiană; 146 de manuscrise românești, copii de pe originalele traducerilor; 118 de manuscrise slavone, majoritatea realizate la școala lui Paisie; 96 de manuscrise în limba greacă; 995 de cărți editate în limba română; 773 de cărți în limbile slavone și rusă. Conform părintelui Andronic, această „Condică...” nu cuprinde cărțile păstrate în Turnul mare al mănăstirii, numit „Pendulul”, unde se aflau câteva mii de alte manuscrise și tipărituri dintr-o peri-

oadă mai timpurie.

Părintele Andronic avea experiență de muncă în toate sferile de activitate, ce ținea de buna așezare a vieții monahale, dar totuși el acorda prioritate necesităților duhovnicești ale călugărilor. De rând cu cele 30 de manuscrise aduse de el de la Mănăstirea Neamțu, părintele Andronic primea numeroase donații de carte din partea Mitropoliei Moldovei, a altor mănăstiri și schituri românești, de la persoane particulare în scopul creării celei mai mari biblioteci monastice din Basarabia. În 1884, la Mănăstirea Noul Neamț erau 146 de manuscrise din secolele XIV-XIX și 2272 de cărți tipărite, printre care și mostre ale edițiilor vechi românești. Această bibliotecă, după cum afirma cercetătorul Petre Constantinescu-Iași: „este una din puținele comori de acest fel pe care le posedă Basarabia” [3, p. 43].

Iată o dovadă de netăgăduit a dragostei părintelui Andronic față de cultura și poporul său. El nu numai că solicita donații de cărți pentru biblioteca Noului Neamț de la instanțele și instituțiile bisericești, dar însuși o completa cu creații literare proprii. Peste 40 de manuscrise din fondul bibliotecii Mănăstirii Noul Neamț sunt semnate de părintele Andronic și datează cu perioada basarabeană a activității sale. Majoritatea lor sunt continuări ale lucrărilor începute de el la Mănăstirea Neamțu. Prima lucrare, de care s-a apucat părintele Andronic în Basarabia, este „Istorie a Mănăstirilor Neamțu și Secul”.

În timpul aflării sale în Basarabia, arhimandritul Andronic a mai scris o lucrare serioasă. Este vorba despre „Sinaxar”, pe care l-a alcătuit în baza Mineilor grecești, românești și slavone. Particularitatea acestei lucrări constă în folosirea de către autor a spuselor sfinților părinți, preluate din „Filocalie”. Părintele Andronic citează multe pasaje din creația starețului Paisie Velicovski, legende despre minunile făcute la Icoana Maicii Domnului de la Mănăstirea Neamțu și multe altele. Din cele 12 volume, părintele Andronic a scris doar trei luni: septembrie, octombrie, noiembrie și 6 zile din luna decembrie. Iată, în linii mari, ce reprezintă moștenirea literară a shiarhi-

mandritului Andronic Popovici în cei 50 de ani de activitate la Mănăstirile Neamțu, Secul și Noul Neamț.

Atunci când apăruse o rară ocazie ce l-ar fi ajutat, într-o oarecare măsură, să-și ușureze munca de legare a cărților (manuscrise), acest lucru nu s-a întâmplat. Mărturie în acest sens ne servește adresa din 19 iunie 1886 (nr. 46), către arhiepiscopul Serghie. Părintele Andronic solicita să i se permită utilizarea inventarului tipografic ce zăcea în lăzile sigilate din incinta mănăstirii. Acesta mai indică scrupulos, precum că „la mănăstire sunt frați care se pricep în meșteșugul legatului cărților și ar putea să amenajeze și un atelier de legătorie”. Sursele de arhivă, însă, nu ne mărturisesc nimic mai mult în această privință. Să mai notăm că în partea inferioară a filei – dosarul de arhivă – poate fi decodificată următoarea însemnare: „Din spusele verbale ale arhiepiscopului Serghie, Tipografia Eparhială a fost vândută lui Șlimovici din Chișinău, la anul 1887”. Se pare, cel care a lăsat acest comentariu a scris mult mai târziu după cele întâmplate. Problema organizării unei tipografii în incinta Mănăstirii Noului Neamț a rămas, în fond, un proiect nerealizat, deși în acest scop anume fusese procurat de către mănăstire utilajul Tipografiei Eparhiale (închisă în luna ianuarie 1883), la insistența arhiepiscopului Serghie (1882-1891) [5, p. 176].

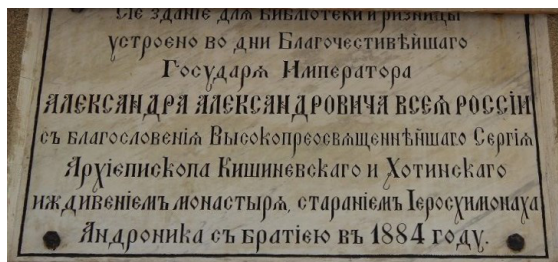
Viața și activitatea părintelui Andronic au fost prodigioase și în sfera administrativă, în special după ce a fost ales, la 10 aprilie 1885, egumen al Mănăstirii Noul Neamț [6, p. 121]. El a devenit primul egumen-stareț al Mănăstirii Noul Neamț, până la el egumenul era ales formal de sinodul fraților de la Mănăstirile Neamțu și Secul, dar acest lucru era deja imposibil din cauza evenimentelor tragice, menționate anterior.

Preluând ocârmuirea mănăstirii de la egumenul Teofan Cristea, părintele Andronic a pornit mai multe construcții. Pe timpul lui a fost înălțată și sfințită Biserica „Înălțarea Sfintei și de Viață Făcătoarei Cruci” a Domnului Iisus Hristos, cu un bloc de chilii în două etaje (sfințită la 11 septembrie 1886). Biserica are 25 m lungime, 20 m lățime, 10 m înălțime. În perioada sistării

vieții mănăstirii, care a adăpostit spital de tuberculoză, biserica a fost transformată în cinematograf.

Concomitent a fost încheiată și construcția spitalului. În 1884, au fost construite un hambar pentru cereale și un depozit. În 1886 – o bucătărie de piatră cu două chilii pentru bucătari; în 1891, a fost înălțat un zid de piatră în jurul mănăstirii. În 1892, au fost deschise o prăvălie de cărți și una de icoane. În scurt timp această mănăstire a devenit una din cele mai mari și mai prospere [2, p. 51].

Pentru aceste lucrări părintele Andronic a fost menționat cu diverse distincții, printre care Crucea Sinodală (14 iulie 1887 sau 24 iulie 1886 Gurie). La 15 aprilie 1890 la Catedrala din Chișinău părintele Andronic a fost hirotosit în treapta de arhimandrit de către Preasfințitul Arkadie Filonov, Episcop de Akkerman, vicarul Eparhiei Chișinăului și a Hotinului [12, p. 57].

Anunțând despre acest eveniment în cronica sa, părintele Andronic adaugă: „Lavra Neamțu, care există din 1367, nu a avut un egumen arhimandrit până în 1790, când arhiepiscopul Poltavei Ambrozie, sosit în România cu trupele rusești în timpul războiului ruso-turc l-a hirotosit în acest cin pe Paisie Velicicovski; de atunci s-a făcut parcă lege ca egumenul ales al Lavrei să fie hirotonit, odată cu alegerea sa, în rânduiala de arhimandrit. După o sută de ani de la începutul arhimandriții la Lavra Neamțu cu contribuția Rusiei, aceeași Rusie mănăstirea m-a făcut și pe mine, simplu și necioplitul arhimandrit al noii Mănăstiri Neamțu” [9, f. 71].

În septembrie 1887, părintele Andronic s-a simțit rău și s-a gândit că se apropie sfârșitul vieții sale. Cu acest prilej el scrie un vast testament, compus din câteva părți.

Prima parte constituie un testament și povețe duhovnicești adresate frăției. În el, părintele arhimandrit amintește pe scurt despre cele mai principale momente din viața sa, mulțumește Domnului pentru toate binefacerile Sale, cere iertare la obștea monahală, indicând cum trebuie să fie repartizate lucrurile sale personale. Referindu-se la soarta cărților din biblioteca mănăstirească după moartea sa, arhimandritul Andronic roagă ca acestea „câte ar fi ele, în limbile română, rusă, greacă, și tipărite, adunate cu multă străduință, precum și cărțile cu cântări bisericești și cele cu istorii, scrise cu atâta efort, să rămână întru îmbogățirea bibliotecii Mănăstirii Noul Neamț...” [9].

Părintele Andronic adresează povețe duhovnicești obștii monahale și egumenu-lui, care va fi ales după moartea sa. El cere sfinte rugăciuni și dă indicații, cum să fie săvârșită rânduiala prohodului, dar, în special, roagă să fie respectată tradiția și să fie citite toate rugăciunile necesare.

Acest testament a fost scris la 3 septembrie 1887, dar părintele Andronic roagă ca el să fie înmormântat în partea de răsărit a zidului de cimitir și trupul lui să fie pus în groapă fără sicriu de lemn, înfășurat doar în mantie, iar deasupra să fie pusă lespede de marmură, pe care el și-a pregătit-o cu inscripția „anul 1890”.

Cea de-a doua parte a acestui testament este adresată Înaltpreasfinției Sale, Arhiepiscopului Chișinăului și a Hotinului, fără să-i indice numele. Părintele Andronic îl roagă pe „vladâca” să aibă în special grijă de mănăstire și de respectarea tradiției și a rânduielilor, stabilite de Cuviosul Paisie Velicicovski. El cere iertare și dezlegare păcatelor sale, precum și sfinte rugăciuni. Testamentul a fost scris 13 septembrie 1887.

În cea de-a treia parte, părintele Andronic include rugăciunea cuviosului Iosif, alcătuitorul de canoane, condace și stihuri, la rânduiala „Despărțirea sufletului de trup”, precum și o rugăciune a sa foarte vastă la darea duhului. Această rugăciune vedește foarte multe trăiri interioare, precum și o cunoaștere profundă a învățaturii creștine despre moarte:

Binecuvântează-mă, Doamne, Dumnezeu meu!
Binecuvântează-mă, Preacurată Maică a lui Dumnezeu!
Acoperă-mă de vedeniile diavolești, sfinte Îngere păzitor al sufletului meu!
Binecuvântează, părintele meu duhovnicesc duhovnicesc,
Pe fiul Tău, Andronic!
Mâinile Tale, Doamne, m-au făcut și m-au creat:
În mâinile Tale, Doamne Iisuse Hristoase,
Îmi dau sufletul meu.
Pământule, maica ființei mele! Deschizând
Acum brațele tale, primește trupul meu, ca al tău,
Ca ceea ce îi luat de la tine cu mâinile Domnului...

Testamentul părintelui Andronic nu a fost îndeplinit imediat, deoarece Domnul i-a mai dăruit 6 ani de viață.

După multe trude și o boală îndelungată la sfârșitul vieții, părintele Andronic s-a împăcat cu toții, a primit Sfânta Împărtașanie și i-a fost administrată Taina Sfântului Maslu, a trecut la Domnul la 12 august 1893. El a fost înmormântat în curtea cimitirului Mănăstirii Noul Neamț, dar mormântul său nu s-a păstrat, deoarece în perioada sovietică acest cimitir a fost distrus, iar mormintele au fost făcute una cu pământul.

La insistența proprie, părintele nu a fost înmormântat în subsolul Catedralei Înălțării Domnului, ci în cimitirul mănăstiresc, și să nu fie pus în sicriu, ci doar acoperit cu mantia, considerând că sicriul este privilegiu oamenilor sfinți, și nu a celor păcătoși, precum se considera el însuși pe sine. Mormântul lui era format din cruce și piatră funerară, care avea inscripția: „Sub această piatră se odihnește trupul ieroschimonahului, celui de-al doilea egumen al Mănăstirii Înălțarea Domnului – Noul Neamț, primul nastoiateli arhimandrit Andronic. S-a născut la 4 iulie 1820. A trecut în locașul celor veșnice la 12 august 1893”. Iar crucea avea următoarea inscripție: „Sub această cruce se odihnește trupul ieroschimonahului arhimandrit Andronic, murit în ziua a 12-a, anul 1893, la cei 73 ani de la naștere” [12, p. 60].

Schiarhimandritul Andronic a lăsat un testament, în care menționează: „... Eu, din mică pruncie pre cât îmi aduc aminte am fost ne iubitor de avere multă, averea cea mai iubită mi-au fost ca să aibă sfinte icoane, frumoase și sfinte cărți multe. Deci,

dintre toate cele ce se află în chilie, mă rog, ca sfintele cărți, toate, câte se vor afla în limba moldovenească, și grecească, tipărite și adunate prin multă sânguință a mea aici... să rămâie spre îmbogățire bibliotecii mănăstirii, și spre folosul sufletelor fraților în veci, ne înstrăinându-se nici odată, de la această sfântă novaia monastire” [11, f. 4-6].

După cum rezultă din conținutul citatului de mai sus, părintele Andronic lăsând prin testament mănăstirii lucrările sale, urmarea două scopuri: întâi – completarea colecției și doi – folosul sufletesc al frăției lăcașului. Prin intermediul acestui stareț, se creează o legătură nemijlocită între tradițiile Mănăstirii Neamț și Secu cu Neamțul cel nou din Basarabia. Activitatea sa este o continuare a poruncilor lui Paisie Velicovski, în primul rând, a celor ce țin de luminarea spirituală și activitatea cărturărească. În pofida tuturor greutăților, schiarhimandritul Andronic a rămas un fidel cronicar al tradițiilor nemțene, în sensul larg al cuvântului.

În amintirile ucenicilor săi, părintele Andronic apare ca un om cu o morală înaltă, fiind un conducător iscusit în viața duhovnicească, care nu căuta la ceea cum să conducă obștea, ci cum să o povățuiască. Problemele ce țineau de gospodărie le încredința economului și altora, singur însă nu se amesteca în treburile gospodărești și înțelegea funcția sa în sensul conducerii celor ce caută mântuirea sufletelor în mănăstire. Pe tot parcursul vieții sale, părintele Andronic s-a dedicat scrisului și cititului. El a lăsat urmașilor un bogat tezaur de manuscrise.

Referințele despre activitățile cărturărești ale lui Andronic sunt destul de sumare, acesta fiind așezat în tagma cronicarilor: „În rândul lor putem aminti și lucrările călugărului Andronic [...]. Sunt scrise într-un stil aproape naiv, care îl fixează în familia cronicarilor drept un întârziat urmaș al lor, cu o frumoasă scriere ce amintește de faimoșii călugări de la mănăstiri – fără nici o ilustrație [...]. Manuscrisele de la Noul Neamț [...] pot sta cu cinste alături de cele de la Putna sau Dragomirna ale Mitropolitului artist Anastasie Crimca” [3, p. 44-47].

Din cele afirmate mai sus, observăm activitatea arhimadritului Andronic Popo-

vici, atât în sfera literară, cât și în cea administrativă, fiind prezentat ca un neobosit truditor, istoriograf și un fidel custode al învățaturii starețului Paisie.

Meritul părintelui este inestimabil, iar contribuția sa la conservarea, păstrarea și copierea manuscriselor și cărților vechi ne ajută să cunoaștem trecutul pământului nostru, nutrind speranța că „societatea contemporană, ieșită din robia și dictatura comunistă, s-a copt pentru a putea citi cu detașare și unele opinii care contrazic ideea generală formată despre o epocă politică și istorică” [1, p. 9].

Referințe bibliografice:

1. CECAN, Paisie. Cronicar luminos la unor vremi întunecate. In: Schiarhimandritul Andronic (Popovici), Aduceri aminte (1820-1892). București: Cathisma, 2007, pp. 5-9. ISBN 978-973-88143-5-6.
2. CIORBĂ, Veaceslav. Biserica Ortodoxă din Basarabia și Transnistria (1940-2010). Chișinău: Pontos, 2011. 460 p. ISBN 978-9975-51-299-2.
3. CONSTANTINESCU-IAȘI, Petre. Manuscrisele de la Mănăstirea Noul Neamț. In: Viața Basarabi-ei. 1933, nr. 2, pp. 43-47.
4. CIOBOTEA, Daniel. Dăruire și dăinuire. Raze și chipuri de lumină din istoria și spiritualitatea românilor. Iași: Trinitas, 2005. 440 p. ISBN 973-7834-07-0.
5. DANILOV, Maria. Repere în istoriografia Bibliotecii Mănăstirii Noul Neamț. Probleme și interpretări. In: Tyragetia, vol. VIII (XXIII), 2 (2014), pp. 173-182. ISSN 1857-0240.
6. GROSU, Gurie. История Ново-Нямецкого Свято-Вознесенского монастыря. Кишинев, 1911. 160 p.
7. MELINTI, Maxim. Arhimandritul Andronic Popovici – 115 ani de la trecerea la cele veșnice. In: Curierul ortodox. 2008, nr.7, p. 6.
8. POPA, I.C. Țărănimea și biserica – piloni ai apărării identității românești în Basarabia. In: Limba Română. 2012, nr. 5-6, pp. 90-95. ISSN 0235-9111.
9. POPOVICI, Andronic. Istorie pentru începutul și întemeierea și împodobirea Sf. Mănăstiri ceea Nouă a Înălțării Domnului, care se numește Neamțul în Basarabia. ANRM, F. 2119, Inv. 3, nr. 83.
10. POPOVICI, Andronic. Oarceșicare aducere aminte despre mine. ANRM, F. 2119, Inv. 3, nr. 95.
11. POPOVICI, Andronic. Testament. Agenția Națională a Arhivelor. Fond 2119, Inv. 3, nr. 88.
12. ТАФУНЯ, Ириней. История Свято-Вознесенского Ново-Нямецкого Кицканского монастыря. Ново-Нямецкий монастырь: Изд-во «Преп. Паисия Величковского», 2004. 172 p.

BIBLIOTECA SEMINARULUI TEOLOGIC DIN CHIȘINĂU: RECONSTITUIRI ISTORICE

Veronica COSOVAN,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Rezumat: Cercetările noastre sunt orientate spre reconstituirea cadrului istoric al procesului de formare a colecțiilor de carte din biblioteca Seminarului, prima instituție de învățământ din Basarabia gubernială, înființată la Chișinău de către Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni, în anul 1813.

Prima bibliotecă pe care a avut-o Seminarul era alcătuită din 2 secții: Фундаментальная (Biblioteca Fundamentală) și Учебная (Biblioteca pentru studii). Secția Фундаментальная era compusă exclusiv din cărți în limba rusă, achiziționate în primii ani de activitate a Seminarului. Domeniile exemplarelor vizau literatura teologică și ele erau utilizate, împrumutate doar profesorilor. Secția Учебная a fost creată pentru elevi și cu contribuția proprie a elevilor abia în 1868. La început aici se regăseau circa 100 de cărți. Cea de-a 3-a bibliotecă a Seminarului Teologic a fost de carte românească și a început a fi formată abia în 1919.

Cuvinte-cheie: Seminarul Teologic din Chișinău, Gavriil Bănulescu-Bodoni, învățământul basarabean, instituții teologice, școala basarabeană, biblioteci școlare.

Abstract: The article focuses on reconstruction of the historical framework of book collections' formation process in the library of Chisinau Theological Seminary, the first educational institution in governmental Bessarabia, founded by Metropolitan Gavriil Bănulescu-Bodoni in 1813. The first library of the Seminary consisted of two sections: "Фундаментальная" (Fundamental, or Basal) and "Учебная" (For Studies). The Basal Department was composed exclusively of books in Russian, purchased in the early years of the Seminary. The divisions of the copies concerned theological literature, which were borrowed and used only by teachers. The Study Books section was created for students and with their own contribution in 1868. Initially there were about 100 books. The third library of the Theological Seminary included Romanian books and was formed already in 1919.

Keywords: Chisinau Theological Seminary, Gavriil Bănulescu-Bodoni, Bessarabian education, theological institutions, Bessarabian school, school libraries.

Reconstituirea cadrului istoric al procesului de formare a colecțiilor de carte din biblioteca Seminarului Teologic din Chișinău este foarte dificilă deoarece nu există în literatura de specialitate o lucrare dedicată cărților adunate pe parcursul timpurilor și puse la dispoziție primilor seminariști basarabeni. În lipsa unor

mărturii certe despre colecțiile bibliotecii respective, am folosit drept punct de reper cercetările ce abordează istoria propriuzisă a Seminarului, deoarece mărturiile documentare propriu zise referitoare la constituirea bibliotecii Seminarului sunt foarte modeste.

Seminarul Teologic a fost o instituție

de învățământ din Basarabia gubernială, înființată la Chișinău de către Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni, în 1813, după modelul Seminarului de la Socola.

Amplasarea bibliotecii

La început instituția a avut doar 2 clase în care au fost înscriși doar 53 de elevi, primul local fiind 2 odăi puse la dispoziție de către Comisia de Aprovizionare. În primul an de activitate seminarul nu dispunea de bibliotecă, ea fiind deschisă abia în 1814 când seminarul este transferat în Casa Eparhială.

Tocmai la 27 septembrie 1817 a fost construit un edificiu special pentru instituție, cu 2 nivele, la intersecția străzilor regele Ferdinand I (Ștefan cel Mare) și Mitropolitul Gavriil Bănulescu Bodoni. La primul etaj se afla doar localul Inspectorului și biblioteca.

Deoarece creștea numărul elevilor, vechea clădire nu mai avea suficiente săli de clasă. Prin urmare, s-a decis construirea unei noi clădiri, temelia căreia a fost pusă în aprilie 1900, și dată în exploatare doi ani mai târziu, adică în 1902.

Noua clădire metropolitană a fost construită la colțul actualelor străzi Bănulescu-Bodoni și 31 August 1989. Ansamblu în sine este format din două clădiri: una cu 3 etaje (astăzi clădirea UTM) și alta cu 2 etaje. Anume la parterul clădirii cu 2 etaje din partea actualei străzi pe 31 August 1989, era amplasată prima bibliotecă a seminarului: *Фундаментальная* și *Учебная*, actualmente secțiile Carte veche și rară și Colecția de Arte și Hărți ale Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. În perioada interbelică, la etajul doi al aceleiași clădiri pe lângă sala de festivități, a fost amplasată biblioteca de carte românească a Seminarului.

Structura bibliotecii

Puține surse pun în lumină activitatea, soarta și conținutul bibliotecii seminarului.

Prima bibliotecă pe care a avut-o Seminarul era alcătuită din 2 secții: *Фундаментальная* și *Учебная*. Secția *Фундаментальная* era compusă exclusiv din cărți în limba rusă, achiziționate în primii ani de activitate a Seminarului. Domeniile exemplarelor vizau literatura teologică și ele erau împrumutate doar profesorilor.

Secția *Учебная* a fost creată pentru elevi și cu contribuția proprie a elevilor abia în 1868. La început aici se regăseau circa 100 de cărți [5, p. 11].

În 1910 secția *Фундаментальная* număra peste 3515 titluri de carte, 39 hărți geografice în 54 de exemplare și 39 de manuscrise și 18 tablouri pictate de discipolii seminarului Al. Plămădeală și Mihail Berezovschi [11, p. 90]. Din șirul manuscriselor făceau parte și cărțile scrise cu mâna, conținând *Ode* închinat Mitropolitului Gavriil de către elevii săi și dăruite cu ocazia onomasticii în 1817. În aceeași perioadă secția *Учебная* număra 3126 cărți, 1015 reviste.

Un compartiment aparte a bibliotecii seminarului era „*Biblioteca de carte străină*” care întrunea în sine câteva sute de exemplare în franceză, latină, germană, engleză, greacă, slavonă etc, oferite în dar de diferite personalități [8, p. 5]. De fapt în această secție se regăseau cele mai vechi cărți precum: *Biblia* lui Ivan Feodorov de la 1581, *Dreaptă alcătuire a gramaticii slavonești*, alcătuită de Meletie Smotrițki și tipărită la Snagov, 1697; *Mărturisirea ortodoxă* a lui Petru Movilă de la 1743, care au fost donate instituției cu diverse ocazii. Aceste daruri și alte cărți de valoare au fost făcute cunoscute publicului larg în cadrul manifestărilor de sărbătorire a centenarului seminarului, adică în 1913 [9, p. 20-21], moment descris de mai mulți autori din acea perioadă.

În perioada interbelică Seminarul dispunea de 3 biblioteci, dintre care doar 2 erau puse la dispoziția elevilor [6, p. 101].

Cea de-a 3-a bibliotecă este biblioteca românească a început a fi formată abia în 1919. Prima achiziție de carte românească constituia un lot din 20 exemplare, ca în următorii 6 ani să ajungă la 3012 volume! fără reviste.

Deși N. Negru [5, p.11] citează o sursă precum că în biblioteca seminarului, pe timpul Mitropolitului Gavriil Bănulescu Bodoni „*n-a intrat nici o carte românească*”, eu îmi permit să mă îndoiesc, și să-mi pun întrebarea chiar să nu fi donat mitropolitul bibliotecii seminarului, care potrivit afirmațiilor lui O. Ghibu „*era mai bine organizat decât cel de la Iași*”, [3, p. XXXIX],

nici un exemplar din primele sale cărți tipărite la Chișinău în limba română? Oare întemeietorul și ctitorul primei tipografii din Chișinău, care avea să devină pentru toată perioada dominației rusești unicul centru spiritual al Basarabiei să nu se fi îngrijit și de suflul spiritual al elevilor? Puțin probabil, doar că lipsesc dovezile documentare, pe care cercetătorii urmează a le descoperi.

Natalia Derevenco în studiul său dedicat învățământului din Chișinău în primele decenii ale secolului al XIX-lea [4, p. 90-91] subliniază că „... *La finele secolului XIX ... cărțile în limba română puteau fi găsite la biblioteca Seminarului, creată de Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni și reorganizată de arhiepiscopul Dimitrie Sulima*”.

Printre primele manuale din colecțiile bibliotecii seminarului a făcut parte „*Mărturisirea ortodoxă*” a lui Petru Movilă. Ulterior, special pentru elevii seminarului, a fost alcătuit și tipărit manualul *Gramatica rusească din 1819*, considerat de Ștefan Ciobanu „*cel mai vechi manual școlar din Basarabia care s-a păstrat în mai multe exemple*”. Este o traducere selectă după originalul rusesc și adaptată pentru nevoile școlii locale despre care același Ștefan Ciobanu spunea că este redat „într-o limbă moldovenească destul de corectă”.

O altă ediție bilingvă, identificată de Ștefan Ciobanu în Biblioteca Seminarului Teologic din Chișinău și datată între anii 1830-1840 este ediția *Abecedarului rusesc* ce cuprinde 56 de pagini. Textul rusesc este tipărit cu caractere rusești (civile). Cel românesc este tipărit cu caractere chirilice vechi moldovenești, ceea ce conferă acestei ediții o importanță deosebită și o clasifică printre una dintre cele mai interesante bucoavne basarabene. [2, p. 183]

De completarea bibliotecii se ocupa bibliotecarul în baza solicitărilor parvenite de la profesori. În perioada interbelică cheltuielile financiare de la Stat ajungeau la aproximativ 49, 000 lei pe an.

O altă cale de îmbogățire a bibliotecii de carte românească au fost donațiile. Una din mărturii este adresarea lui Dimitrie Sulima către Sfântul Sinod, din 6 august 1830, prin care solicita permisiunea de a distribui gratuit de la depozitul Societății biblice,

25 exemplare din *Noul Testament* în limba română elevilor bursieri ai Seminarului Duhovnesc.

Potrivit M. Danilov [2, p. 138] în jurnalul Dicasteriei pe anul 1833, mai 20, în care este notat că „Măria Sa Dimitrie, Arhiepiscopul Chișinăului și Hotinului în 10 mai curent a dăruit pentru Biblioteca Seminarului două cărți traduse din greacă de sfințenia Sa Mitropolitul Valahiei, Grigore: „*Despre purcederea Sfântului Duh a lui Iosif Vrienos, Scrisoare Patriarhului de Constantinopol și Tălmăcirile lui Ioan Damaschin*”, tipărite la Iași, în 1816”.

Constantin Tomescu a identificat în Biblioteca Seminarului Teologic numeroase titluri dintre cărțile aduse la Chișinău la porunca Mitropolitului Ungro-Vlahiei, Grigorie al IV-lea, în perioada aflării în exilul de la Chișinău (1829-1832). Din corespondența Mitropolitului cu episcopul Neofit al Râmnicului, Grigorie scria „*Frații de aici erau lipsiți de hrană bisericască*”. De aceea mitropolitul dorea să le deie „în dar cele mai însemnate cărți, spre folosul sufletesc”. Datorită intervenției sale colecțiile bibliotecii seminarului teologic a fost completat cu un impunător lot de carte românească îndeosebi religioasă adus de la București [7, p. 240-244].

Un alt exemplu elocvent este gestul Academiei Române care a binevoit să doneze seminarului toate publicațiile secțiilor literare și istorice, astfel punând la dispoziția elevilor cărți cu conținut științific valoros.

Biblioteca Seminarului a avut donații și de la unele societăți culturale din Basarabia, printre acestea Comisia Gubernială Științifică a Arhivelor din Basarabia a donat spre folosință elevilor un lot de carte de 685 exemplare și 166 manuale. [6, p. 103]

Bibliotecarii

Primul bibliotecar din cadrul Seminarului teologic avea să fie Isidor Gherbanovschi care s-a ocupat de completarea bibliotecii până la 24 ianuarie 1819. Ulterior funcția a fost preluată de starețul Ioanichie care a lucrat mai bine de 2 ani în această funcție, mai exact din 1819 până în 1822. Dumnealui îi revine întâietatea de a fi alcătuit primul catalog al bibliotecii seminarului. În 1823 ca bibliotecar este numit un

elev absolvent și anume Ioan Rodostat, care a făcut prima încercare de a clasifica cărțile din bibliotecă, clasificare care din păcate n-a fost aprobată de conducerea seminarului.[10, p. 138-146]

În 1900 bibliotecar devine un alt absolvent: Pavel Lotoșkii, care între timp își desăvârșise educația teologică la Academia din Kiev (1900-1904), după care a revenit la Chișinău în calitate de profesor .

În 1924 biblioteca era condusă de pedagogul M. Spinei, care se ocupa și de legarea/copertarea cărților într-un atelier înzestrat cu instrumentele necesare, în care lucrau însăși elevii.

Pe unde să fie răvășită biblioteca Seminarului? Greu de spus. Cert este că în vâltoarea evenimentelor istorice de la începutul secolului XX, Chișinăul a fost în epi-

centrul unor evenimente cruciale pentru istoria ținutului. În vara anului 1915 și până în 1918, perioadă în care orașul și-a schimbat de 3 ori statutul¹ clădirile seminarului au fost ocupate de spitale de război, deoarece Chișinăul se afla în în preajma liniei frontului și cine știe dacă biblioteca a fost evacuată în acea perioadă sau a avut soarta cărților prețioase din biblioteca personală a lui Vasile Stroiescu, cu care bolșevicii au făcut trei zile la rând foc în sobe.

Clădirea seminarului a suferit în cel de-al doilea Război Mondial, dar a fost restaurată și păstrată până în zilele noastre și, în plus, îndeplinește într-o anumită măsură unele dintre funcțiile sale originale – studenții (Universitatea Tehnică) studiază în clădirea cu trei etaje și clădirea cu două etaje, deținută de Biblioteca Națională, în care sunt amplasate colecțiile de patrimoniu.

Referințe bibliografice:

1. CIOBANU, Șt. Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă. Chișinău, 1923. 346 p.
2. DANILOV, Maria. Carte și cenzură în Basarabia: teza de dr hab. în istorie. Chișinău, 2018. 383 p.
3. GHIBU, O. De la Basarabia rusească la Basarabia românească, Cluj, 1926. 714 p.
4. IDENTITĂȚILE Chișinăului: materialele Conferinței Internaționale „Identitățile Chișinăului”. Ediția a 3-a. Chișinău, 2016. 273 p. ISBN 978-9975-61-871-7.
5. NEGRU, Nina. Bibliotecile Basarabiei și ale Transnistriei și conștiința de comunitate. Chișinău, 2002. 191 p. ISBN 9975-9992-5-5.
6. POPOVICI, Constantin. Anuarul seminarului teologic superior „Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni” din Chișinău. Chișinău, 1926. 168 p.
7. TOMESCU, C.N. Mitropolitul Grigorie IV al Ungro-Vlahiei. In: Revista Societății istorico-arheologice bisericești din Chișinău. Vol. 17. Chișinău, 1927, pp.1-300.
8. КИРТОКА, А. Государственная республиканская библиотека имени Н.К. Крупской. Кишинев, 1961. 79 p.
9. КУРДИНОВСКИЙ, В.Г. Описание празднования столетия Кишиневской Духовной Семинарии. Кишинев, 1913. 142 p.
10. ЛОТОЦКИЙ, Павел. История Кишиневской Духовной Семинарии. Выпуск 1-й : (1813-1823 годы). Кишинев, 1913. 177 p.
11. ПАРХОМОВИЧ, Иосиф. Духовно-учебные заведения Кишиневской Епархии : Краткий очерк к столетию ее. 1813-1913 . Кишинев, 1913. 198 p.

¹ A fost capitala Republicii Democratice Moldovenești (în 1917), capitala Republicii Independente Moldovenești (ianuarie 1918), iar din 27 martie același an orașul face parte din Regatul Român.

ROLUL CAPELEI „ÎNTÂMPINAREA DOMNULUI” DIN CHIȘINĂU ÎN FORMAREA DUHOVNICEASCĂ A TEOLOGILOR (140 de ani de la târnosirea sfântului locaș)

Prot. Octavian MOȘIN,
Universitatea de Stat din Moldova

Rezumat: Capela „Întâmpinarea Domnului” este un monument istoric din secolul XIX cu un trecut cultural și religios semnificativ nu doar pentru istoria Chișinăului, dar și pentru întreg spațiul pruto-nistrean. Începutul zidirii capelei a avut loc la 18 aprilie 1879, pe un teren donat de către Primăria Chișinăului pentru Școala Duhovnicească (Spiritală). Biserica „Întâmpinarea Domnului” a fost proiectată de către arhitectul eparhial Mihail Serotinski, care a asigurat și asistența tehnică. Sfințirea bisericii a avut loc la 24 august 1880.

Prin studiul inițiat se urmărește de a scoate în evidență importanța uneia dintre Bisericile de casă sau a capelei Școlii Spirituale din Chișinău, fondată în perioada păstoriei arhiepiscopului Pavel Lebedev. Este de remarcat rolul sfântului locaș în formarea duhovnicească a teologilor, care de-a lungul timpului, consecutiv, a fost capela Seminarului Teologic din Chișinău (în perioada interbelică), apoi a Facultății de Teologie din Chișinău (1991-1993), iar între 1993-2007 a găzduit studenții Academiei de Teologie din Chișinău și actualmente reprezentând Biserica uneia dintre cele mai importante instituții de învățământ superior din republică, a Universității de Stat din Moldova.

Cuvinte-cheie: Capela „Întâmpinarea Domnului”, Seminarul Teologic din Chișinău, Biserica Universității de Stat din Moldova.

Abstract: The "Grace of the Lord" Chapel is a historical monument of the 19th century with a significant cultural and religious past. It is important both for the history of Chisinau and the entire Prut-Dniester area. Start of the church building took place on April 18, 1879, on a territory donated by municipal government for the Spiritual (Orthodox Ecclesiastical) School. The "Grace of the Lord" church was designed by the diocesan architect Mikhail Serotinsky, who also provided all technical assistance. The consecration of the church took place on August 24, 1880.

The study aims to highlight the importance of the chapel of the Spiritual School in Chisinau, founded during the pastorate of Archbishop Pavel Lebedev. It is worth noting the role of this holy place in the spiritual formation of theologians. Over time, consecutively, it served as the chapel of the Theological Seminary in Chisinau (in the interwar period), of the Faculty of Theology in Chisinau (in 1991-1993), and between the years 1993 -2007 it hosted the students of the Academy of Theology in Chisinau. Currently it represents the Church of the State University of Moldova, one of the most important higher education institutions of the country.

Keywords: "Grace of the Lord" Chapel, Theological Seminary in Chisinau, Church of the State University of Moldova.

Preliminarii

Capela „Întâmpinarea Domnului” a Școlii Spirituale din Chișinău a avut o soartă vitregă de-a lungul existenței sale, având de suferit enorm. În timpul Primului Război Mondial, clădirea școlii și biserica au fost cedate provizoriu unui lazaret militar, fiind retrocedate în anul 1919. Între anii 1919-1940, apoi 1941-1944 aici și-a avut sediul Seminarul Teologic. În martie 1944 Seminarul a fost evacuat la Rusca Montană, județul Caraș-Severin, iar Capela „Întâmpinarea Domnului” a fost folosită contrar destinației. În primii ani ai dominației sovietice corpul de clădiri, unde este încadrată Biserica „Întâmpinarea Domnului”, a fost atribuit organelor de represiune totalitare sovietice, aici avându-și localul Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne (NKVD-ul), fiind inaugurată catedra militară și tirul, unde militarii deprindeau „mănuirea armelor”. Pictura de pe pereții capelei a fost acoperită cu vopsea [4, p. 132-135]. Odată cu înființarea Universității în anul 1946, respectiva clădire a fost utilizată și ca spațiu de cazare pentru noii studenți, dar și în calitate de sală de sport [7, pp. 5-6].

Începând cu anii '90 ai secolului XX, Capela „Întâmpinarea Domnului” a revenit la destinația sa inițială, când odată cu reînființarea Facultății de Teologie pe lângă Universitatea de Stat din Moldova, biserica a fost reamenajată și folosită pentru oficierea de servicii religioase. Prin strădaniile părintelui Petru Buburuz, pe atunci decan al Facultății de Teologie din Chișinău, care în perioada octombrie 1991-noiembrie 1993 a funcționat în fostul local al Seminarului de Teologie [3], iconostasul a fost readus din România și instalat în Capela „Întâmpinarea Domnului”.

În perioada 1993-2005, capela s-a aflat în componența Academiei Teologice, ce activa în blocul II de studii al Universității de Stat din Moldova (transferată ulterior în alt sediu de pe strada Ismail). Oricum, în perioada 2005 și 2007 în lăcașul sfânt, studenții teologici săvârșeau practica liturgică, până la deschiderea unei noi capele pe teritoriul școlii cu hramul ”Sf. Trei Ierarhi”.

Din anul 2000 au început lucrările de renovare a bisericii. Principalul aport l-a avut

Universitatea de Stat din Moldova. Biserica a fost sfințită la 13 mai 2007 de un sobor de preoți condus de ÎPS Vladimir, Mitropolit al Chișinăului și al Întregii Moldove.

Acest locaș divin, în pofida vicisitudinilor timpului, a rămas să fie un centru de rugăciune, destinat învățăcelilor și dascălilor care au activat în instituțiile de învățământ, care au funcționat în corpul de clădiri situat în campusul actual al Universității de Stat din Moldova.

Istoricul acestui edificiu de la fondare până în zilele noastre a fost cercetat, descris de numeroase personalități ale timpului. Primele informații publicate cu privire la edificarea Bisericii Școlii Spirituale din Chișinău coincid cu perioada propriu-zisă a edificării acesteia și au fost publicate pe paginile publicației Eparhiei Chișinăului și a Hotinului, *Buletinul Eparhiei Chișinăului* („Кишиневские Епархиальные Ведомости”), dar și de unele personalități marcante care au slujit aici, în special a preotului Mihail Ciachir [11], dar și în cadrul unor materiale cu tentă publicistică dedicate Chișinăului, semnate de neobositul cercetător al istoriei locale și în speță a Chișinăului, Vladimir Tarnachin [14, pp. 33-49].

Construirea și sfințirea Bisericii „Întâmpinarea Domnului”

Începutul zidirii Capelei „Întâmpinarea Domnului” din Chișinău a avut loc la 18 aprilie 1879 [12,], pe un teren donat de către Primăria Chișinăului pentru Școala Duhovnicească. Capela a fost proiectată de către arhitectul eparhial Mihail Serotinski, care a asigurat și asistența tehnică. Sfințirea bisericii a avut loc la 24 august 1880. Cu această ocazie a fost oficiată o slujbă de sfințire de arhiepiscopul Pavel Lebedev și un sobor de preoți [7, p.16]. Era o construcție din blocheți, încununată cu cinci cupole. Iconostasul era cioplit din lemn, suflat cu aur.

Conform *Buletinului Eparhial al Chișinăului* din 1880 se nota: „Biserica frumoasă, clădită din piatră, cu cele cinci cupole, care reprezintă o raritate în regiunea noastră, mărește valoarea, frumusețea și grandiozitatea clădirilor școlii, le lărgeste și le conferă un aspect frumos și măreț asemeni unui castel sau unei mănăstiri mărețe” [12],.

În nota făcută pe marginea aceleiași descrieri se indica: „Aspectul exterior al bisericii întru totul corespunde interiorului, iconostasul (foto 1) cu incrustarea în lemn, aurit și cu picturile frumoase și cu semcoloanele fine. Specificul iconostasului este că pe el sunt rediate evenimentele în cea mai mare parte ce descriu copilăria Mântuitorului și a copiilor care se roagă în templu, pentru care a și fost zidită biserica; din cele 6 icoane mari numai trei îi reprezintă pe Iisus Hristos, Maica Domnului și cea cu hramul, care de obicei sunt obligatorii pentru fiecare biserică. Celelalte sunt o raritate pentru alte biserici, care pe lângă destinația directă, au și un alt scop, special de a înveșnici în memorie acele fețe, față de care școala datorează biserica și alte binefaceri [12, p. 71].

Din motivul că numărul elevilor Școlii Duhovnicești fiind în continuă creștere, biserica a devenit neîncăpătoare. Astfel, în octombrie 1899 direcția școlii îi încredințează arhitectului Mihail Seroținski întocmirea planului și devizul pentru lărgirea sfântului locaș. Reconstrucția bisericii a durat până în 1902, când la 17 octombrie este resfințită de către Episcopul Chișinăului și al Hotinului Iacob (Piatnițki). Lungimea bisericii

împreună cu pridvorul, s-a mărit cu șapte stângeni, astfel încât la serviciile divine puteau asista până la 700 de enoriași [6, p. 23].

Biserica „Întâmpinarea Domnului” pe lângă faptul că reprezenta un element important în educarea elevilor și pregătirea acestora, devenise o structură care completa veniturile necesare Școlii Spirituale de Băieți. Prin edificarea Bisericii „Întâmpinarea Domnului” de pe lângă Școala Spirituală de Băieți din Chișinău, instituția beneficiară a asigurat, pe durata activității sale până în anii `20 ai secolului al XX-lea, elevii și cadrele didactice cu un lăcaș de rugăciune, care a avut menirea de a instrui viitorii seminariști în laudele Bisericii și oficerii serviciilor religioase.

Personalități marcante care au contribuit la pregătirea teologilor

Capela cu hramul „Întâmpinarea Domnului”, ajunsă la un popas aniversar – 140 de ani de la târnosire, reprezintă o vie mărturie a faptului, că credința dreptmăritoare dăinuie de veacuri în aceste ținuturi creștinate încă din vremea apostolilor. Capela a fost ca un „laborator de formare duhovnicească” pentru atâtea generații de slujitori, care au studiat la prima școală teologică basarabeană.

Iconostasul Capelei Seminarului Teologic din Chișinău, perioada interbelică (arhiva Bisericii „Întâmpinarea Domnului”)

**Preotul Mihail Ciachir
(Ceachir, Cekir, Ciakir)**

Un rol deosebit în activitatea Capelei „Întâmpinarea Domnului” l-a avut Protoiereul Mihail Ciachir, care a activat 35 de ani în cadrul capelei. Numit de găgăuzii contemporani „apostolul limbii găgăuze tipărite”, M. Ciachir în calitate de slujitor al bisericii, administrator și pedagog, a contribuit mult la formarea duhovnicească a teologilor.

Mihail Ciachir s-a născut la 27 aprilie 1861 în familia pălamarului Mihail Vasilevici Ciachir din satul Ceadâr-Lunga, Ținutul Bender, Basarabia (azi raion din componența Unității Teritoriale Administrative Găgăuzia, Republica Moldova). Deși trăiau foarte modest, părinții le-au dat studii bune ambilor fii, Mihail și Fiodor. Aceștia au învățat la Școala spirituală și la Seminarul Teologic din Chișinău, care la acea vreme erau unicele instituții de învățământ superior din Basarabia. La 15 iunie 1881, a absolvit cursurile Seminarului Teologic cu titlul „Studentul Seminarului”.

Cea mai mare parte a vieții sale Mihail Ciachir a consacrat-o activității pedagogice. Prima sa ascultare pe acest tărâm a fost funcția de educator la Școala spirituală de băieți din Chișinău, pe care a exercitat-o din septembrie 1881 - până în iulie 1883[1], după care numit șef al bibliotecii. Trei ani mai târziu, a fost ales președinte al consiliului pedagogic Chișinău pe lângă Ministerul Învățământului.

Hirotonit preot la 15 august 1884 pe seama capelei cu hramul „Întâmpinarea Domnului”, doar în zece ani părintele Mihail a reușit într-atât de mult să amenajeze loca-

șul, îndestulându-l cu obiecte de cult, cărți și toate celelalte trebuincioase, încât Congresul protopopilor, convocat la Chișinău în 1894, a decis să-i acorde un supliment la salariu. În calitatea sa de responsabil de locaș, părintele Mihail era și duhovnicul elevilor și al pedagogilor, numărul cărora creștea pe an ce trecea. Printre ucenicii săi figurează și personalități notorii, precum viitorul arhiepiscop Gurie Grosu și poetul Alexei Mateevici [5, p. 209].

Datorită faptului că își îndeplinea cu pioșenie misiunea, în repetate rânduri a fost inclus în componența diferitor comitete și comisii de revizie[1]. A fost ales membru al Consiliului pentru școli din județul Chișinău pe lângă Ministerul Învățământului (1884-1897); membru, după care succesiv secretar al Consiliului școlar județean Chișinău (1888) și respectiv președinte (1894).

În cadrul Școlii Duhovnicești din Chișinău a predat religia, limbile rusă și greacă, aritmetica și științele naturii (1881-1883). Disciplinele teologice au ocupat un rol esențial în activitatea sa, fiind gata să instruiască, stăpânind aproape tot ansamblul disciplinelor teologice de bază, printre care: Legea divină, Catehismul, Liturgica, Istoria bisericească ș.a.

Pr. Mihail a făcut parte din conducerea Frăției „Sf. Aleksandr Nevski” de pe lângă Catedrala Mitropolitană; a contribuit la înființarea Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Basarabia; s-a numărat ca funcționar din componența Consistoriului Duhovnicesc (membru din 1901), responsabil de cenzura cărților editate în limbile rusă și găgăuză. *A fost deputat în Zemstva gubernială (1905-1908).*

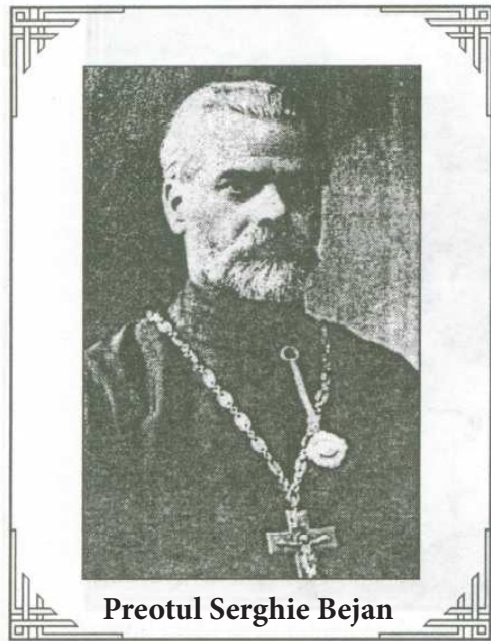
Pe tărâmul cărturăresc s-a afirmat cu publicațiile: *Bucoavna* (1900) – un ghid/ajutor al moldovenilor la studierea inițială a limbii ruse, după sistemul „învățătorului celor de alt neam” al lui Nikolai Ilminski; *Rusesc și moldovenesc cuvântelnic* (1907) – *Dicționarul rus-moldovenesc*, care cuprindea peste 22.000 de cuvinte, considerat cel mai voluminos dicționar moldovenesc de până la 1917. *Printre alte tipărituri se numără: Evanghelia (Chișinău, 1909); Datoria și stăpânirea Blagocinilor, adică a privighitorilor pentru buna orânduială (Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Chișinău, vol. XVI, Chișinău, 1925) etc.*

A plecat la Domnul în anul 1938, locul său de veci fiind în Cimitirul Central de pe strada Armenească din Chișinău.

Preotul Serghie Bejan

În anii '30 ai sec. XX în calitate de preot la capela „Întâmpinarea Domnului” a activat Serghie Bejan, care asigura conducerea Seminarului, excelent gospodar și eminent profesor de Dogmatică.

S-a născut la 25 septembrie 1879, în satul Bravicea, județul Orhei, Basarabia.

Preotul Serghie Bejan

Cleric al Bisericii Ortodoxe din Basarabia, econom stavrofor, profesor de teologie, membru al Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Chișinăului și al Congresului Național Bisericesc, vicepreședinte al Societății Istorice, Arheologice Bisericești din Chișinău (1934-1940), membru al comitetelor de redacție ale revistelor: *Luminătorul* (1920-1940) și *Biserica Ortodoxă Română* (1921-1933).

După absolvirea școlii primare din satul natal, urmează cursurile la Școala Duhovnicească din Chișinău (1890-1894). În continuare, cu mențiune, absolvă Seminarul Teologic din Chișinău, (1894-1900). Timp de patru ani studiază la Academia Teologică din Kiev, specializându-se în Teologia Dogmatică și Dreptul Canonic Bisericesc (1907-1911). Titlul de magistrul în științe teologice l-a obținut în baza tezei cu titlul: *Bazele dogmatice ale credinței în teologia rusă*.

La vârsta de 22 de ani a fost hirotonit pe

seama parohiei Crăsnășeni din jud. Orhei (1901-1907). I-a fost acordat titlul de econom stavrofor (1920).

După studii, revenit la baștină, a fost acceptat ca profesor de religie la Liceul nr.1 din Chișinău (1911-1914), apoi, în aceeași calitate a activat la Școala Duhovnicească (1914-1927). Ulterior a fost numit director și profesor la Seminarul Teologic de 8 ani din Chișinău, unde a muncit până la pensionarea sa (1927-1939). În calitate de profesor suplinitor a predat Teologia Dogmatică studenților de la Facultatea de Teologie din Chișinău (1928-1940).

A participat la Congresul Învățătorilor din 1917 (25-28 mai), la care a fost ales vicepreședinte, după care, aflat la București, a luat parte la lucrările Congresului Preoților din România (17-19 decembrie 1919), în cadrul căruia s-a pus problema unificării Bisericii Ortodoxe Române și ridicarea ei la rangul de patriarhie.

Pe parcursul a mai multor ani a fost membru al Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Chișinăului și al Congresului Național Bisericesc. A fost vicepreședinte al Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Chișinău, membru al comitetelor redacționale ale revistelor bisericești *Luminătorul* și *Biserica Ortodoxă Română*.

Ocuparea forțată a Basarabiei l-a determinat să se refugieze peste Prut – întâi la Focșani, apoi la Pitești (1940-1941). Însă, declanșarea războiului și lipsa de cadre au făcut ca el să mai revină la baștină pentru a da o mână de ajutor (1941-1943).

Activitatea publicistică a fost reflectată în diverse reviste de specialitate. Printre lucrările elaborate se numără: *Psihologia budistă*, (Harkov, 1913); *O pagină din istoria Bisericii ortodoxe basarabene* (studiu apărut în revista *Luminătorul* în perioada 1920-1921); *Păcatul strămoșesc și mozaismul în teologia Sfântului Apostol Pavel* (Chișinău, 1925, publicată consecutiv în mai multe numere ale revistei *Luminătorul*); *Dogma Sfintei Treimi în concepția creștinismului: studiu dogmatico-istoric* (Chișinău, 1930) ș. a.

Cursul de lecții în trei volume de Dogmatică Ortodoxă (sub formă de manuscris), de care-l folosea zilnic când ieșea în fața studenților de la Facultatea de Teologie din Chișinău a rămas nepublicat.

A tradus în limba română opera monumentală a Prot. Pavel Svetlov *Învățătura*

creștină în expunere apologetică (vol. 1, tipărit în 1935, vol. 2 – 1936, în colaborare cu Constantin N. Tomescu); a mai tălmăcit *Crucea lui Hristos* a aceluiași autor; *Ideea împărăției lui Hristos și importanța ei în învățătura creștină despre contemplare* (1947, traducere neterminată); precum și 18 articole referitoare la teologie, selectate din *Dicționarul filosofic* al lui Silvestru Gogoțki („Философский лексикон”: в 4-х томах).

Serghe Bejan a decedat la 12 decembrie 1954 și înmormântat în Cimitirul Ghencea-civil din București, România.

Pentru capela seminarului a făcut tot ce i-a stat în puteri fie bine amenajată și să reprezinte un model de biserică.

Arhimandrit Ermoghen (Adam)

După redeschiderea sfântului locaș în anul 1991, timp de 16 ani la capelă a slujit regretatul **arhimandrit Ermoghen (Adam)** – unul dintre fondatorii învățământului teologic contemporan din cadrul Bisericii Ortodoxe din Moldova, duhovnic și profesor de Liturgică la Academia de Teologie Ortodoxă din Moldova.

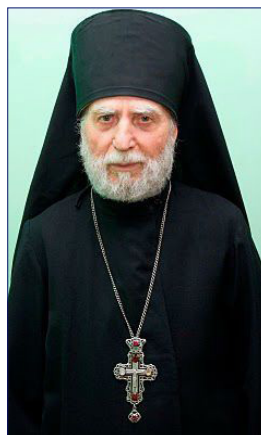
Părintele Profesor Arhim. Ermoghen (Adam), renumit specialist în Liturgică, a fost un dascăl erudit, un om onest și un teolog mărturisitor. A fost o fire harnică și ordonată, un om de aleasă cultură, corect până în măduva oaselor și luptător pentru dreptate. Este cel care a suferit pentru credință în anii prigoanei comuniste și unul dintre cei mai erudiți profesori și teologi autohtoni din ultimele decenii.

S-a născut la 6 august 1929 în s. Boldurești, r. Ungheni. Absolvă pe rând Seminarul Teologic din Sankt Petersburg (1959), Academia Teologică din Sankt Petersburg (1963), aspirantura la Academia Teologică din Moscova (1964). A fost hirotonit în treapta de diacon la 7 ianuarie 1965, iar în cea de preot la 1 ianuarie 1976.

În anul 1965 este numit paroh al Bisericii din s. Beleavenți, r. Briceni, în 1974 devine paroh al Bisericii „Schimbarea la față” din Bender, iar peste doi ani este numit cleric al Catedralei „Sf. M. Mc. Teodor Tiron” din Chișinău.

Din anul 1980 devine membru al Comisiei de traducere a cărților liturgice în limba română.

La 23 octombrie 1999, prin decretul ÎPS Mitropolit Vladimir, Arhimandritul Ermoghen (Adam) este numit membru al

**Arhimandritul
Ermoghen (Adam)**

Comisiei pentru examinarea și cercetarea candidaților la hirotonie în treptele de diacon și preot. La 14 iunie 2000, Mitropolitul Vladimir îl decorează pe Arhim. Ermoghen cu dreptul de a sluji cu Ușile Împărătești deschise până la „Tatăl nostru” și cu dreptul de a purta cea de a doua Cruce cu Pietre Scumpe. La 16 octombrie 2007, printr-un Decret Mitropolitan, este numit duhovnic al Academiei de Teologie Ortodoxă din Moldova și responsabil de capela Academiei, cu hramul „Sf. Trei Ierarhi”. La 11 decembrie 2007, în cadrul Liturghiei săvârșite la Biserica „12 apostoli” din or. Capernaum, Israel, Părintele Ermoghen, primește dreptul de a purta Toiag. Trece la cele veșnice la 27 noiembrie 2013.

Părintele Ermoghen, în egală măsură, a însemnat mult pentru Facultatea de Teologie Ortodoxă din Chișinău, pentru învățământul academic teologic în general, precum și pentru capelele studentești „Întâmpinarea Domnului” și „Sf. Trei Ierarhi” din capitală, fiind duhovnicul teologilor peste două decenii.

Părintele profesor acoperea un domeniu vast de preocupări, depășind cadrul inițial al formării sale de liturghist și reușind o abordare interdisciplinară a unor domenii teologice variate. Specificul cercetării sale teologice îl constituie particularizarea unor secvențe concrete, investigate cu acrivia științifică a detaliului minuțios explorat, pentru a oferi cele mai înțelepte soluții unor situații adeseori generatoare de controverse, confuzii sau dezbinări.

Însă înainte de a fi profesor, a fost un monah trăitor. Zilnic stătea ore întregi îngenuncheat în fața proscomidiarului și sco-

tea părțile pentru mii de suflete care l-au rugat să îi pomenească în sfintele rugăciuni. Părintele rămâne a fi modelul slujitorului autentic, care s-a consacrat și a fost smerit lucrător în toate ascultările încredințate de către arhipăstoriile locului.

A împodobit capela studențească cu cele necesare și a coordonat practica liturgică a sute de studenți teologi.

Deși au fost și alți slujitori care au trecut prin această biserică, ne-am oprit doar la aceste trei figuri proeminente ale teologiei autohtone. Evident, în acest locaș au făcut primii pași de slujire o bună parte din actualii slujitori din republică, fiecare lăsându-și amprenta.

Concluzii

Este de remarcat importanța locașului de cult care, de-a lungul timpului, consecutiv, a aparținut Seminarului Teologic din Chișinău în perioada interbelică (odată cu strămutarea acestei instituții din sediul vechi după înființarea Facultății de Teologie la Chișinău) sau actualmente, reprezen-

tând Biserica Universității de Stat din Moldova. Prezentarea unor figuri de preoți care au slujit la altarul credinței dreptmăritoare în diferite perioade în cadrul capelei, scoate în evidență rolul vădit al capelei în formarea duhovnicească a teologilor.

La ziua de azi, Capela „Întâmpinarea Domnului” reprezintă o oază de liniște și un spațiu al renașterii pentru foarte mulți tineri, și nu numai, care găsesc sprijin și încurajări din partea preoților slujitori. Astfel, preotul joacă un rol considerabil în viața tinerilor, dând dovadă de înțelegere, răbdare și îngăduință față de cei pe care îi asistă și îi îndrumă spiritual, astfel ajutându-i să-și găsească rostul în viață și liniștea launtrică.

Este de menționat faptul că pe lângă acest sfânt locaș activează Asociația Studenților Creștini Ortodocși din Republica Moldova, săptămânal se desfășoară Seri duhovnicești și alte activități culturale și spirituale, reprezentând un adevărat centru de educație pentru tineri.

Referințe bibliografice:

1. ANRM, Acronim Fond 208, inventar 12, dosar 138, fila 17; Fond 208, inventar 12, dosar 196, filă 92v.
2. ANRM. Fond 208, inventar 12, dosar 196, fila 90v.
3. Alfa și Omega, 1997, 1-15 decembrie.
4. COLESNIC, Iurie. Basarabia necunoscută. Vol.3. Chișinău, 2000. 300 p. ISBN 978-9975-8639-2-9.
5. COLESNIC, Iurie. Chișinăul din amintire. Chișinău, 2011. 526 p.
6. MOȘIN, Octavian. Vrednici slujitori la Biserica „Întâmpinarea Domnului”. In: Educație și viață spirituală în Basarabia. Tradiții și perspective. Conferință științifică cu participare internațională, 1-3 octombrie 2015, Chișinău. Chișinău: CEP USM, 2015, pp. 22-30.
7. MOȘIN, Octavian, CANDU, Teodor. Unele aspecte privitoare la zidirea și sfințirea Bisericii „Întâmpinarea Domnului” din Chișinău. In: Educație și viață spirituală în Basarabia. Tradiții și perspective. Conferință științifică cu participare internațională, 1-3 octombrie 2015, Chișinău. Chișinău: CEP USM, 2015, pp. 5-21.
8. PALADE, Gheorghe. Facultatea de Teologie din Chișinău. Profesori și studenții (1926-1940). In: Cugetul. 2000, nr. 2, p. 45.
9. PĂCURARIU, Mircea. Basarabia. Aspecte din istoria bisericii și a neamului românesc. Iași, 1993. 152 p. ISBN 978-606-8141-77-0.
10. Protoiereul Mihail Ceachir : Articole privind istoria și cultura găgăuzilor din Basarabia publicate în revista „Viața Basarabiei” = Протоиерей Михаил Чакир : Статьи по истории и культуры гагаузов Бессарабии в журнале „Viața Basarabiei” („Бессарабская жизнь”). Сост. : Виктор ЦВИРКУН [et al.]. Кишинев, 2018. pp. 8-16.
11. МОШИН, Октавиан, КОПУЩУ, Виктор. Протоиерей Михаил Чакир: служение Богу и ближним. Кишинев, 2013. 123 p.
12. ОСВЯЩЕНИЕ места для церкви при Кишиневском Духовном училище 18 апреля сего 1879 года. В: Кишиневские Епархиальные Ведомости. 1879, nr. 10.
13. ОСВЯЩЕНИЕ церкви Кишиневского мужеского училища. В: Кишиневские Епархиальные Ведомости. 1880, nr. 17.
14. ТАРНАКИН, Владимир, МАТЕЙ, Зинаида. Кишиневское Духовное Училище. В: ТАРНАКИН, Владимир, Зинаида МАТЕЙ. Учебные заведения Кишинева XIX-го – начала XX веков. Chișinău: Pontos, 2014, pp. 33-49.

ȘCOLILE SPIRITUALE DE BĂIEȚI DIN CHIȘINĂU ȘI EDINEȚ

Prot. Eugen ONICOV,
Academia de Teologie Ortodoxă
din Chișinău

Rezumat: Printre primele instituții de învățământ teologic din Basarabia, după deschiderea Seminarului Teologic, a fost Școala Spirituală de Băieți din Chișinău, întemeiată în urma reformei Seminarului Teologic. Până în anii '60 ai secolului al XIX-lea, această școală a fost unica instituție de acest gen din provincia românească.

Autorul pune în lumină termenul de studii la Școala Spirituală de Băieți care era de patru ani. Relevante sunt constatările despre procesul de studii potrivit cărora absolvenții școlii aveau dreptul de a se înscrie în clasa întâi a Seminarului Teologic. Sunt trecute în revistă principalele obiecte de studiu incluse în programul de învățământ al Școlii Spirituale de Băieți din Chișinău și Edineț, cea din urmă întemeiată ca urmare a deciziei Congreselor Eparhiale din 1867 și 1869.

Cuvinte-cheie: Școala Spirituală de Băieți din Chișinău, Seminarul Teologic din Chișinău, educație teologică.

Abstract: Among the early institutions of theological education in Bessarabia, after the opening of premiere Chisinau Theological Seminary, second was the Orthodox Ecclesiastical School for Boys, founded as the result of reform of this Theological Seminary. Until the 1960s this school was the unique institution of this kind in the Romanian province.

The author highlights that the term of study at the Orthodox Ecclesiastical School for Boys constituted four years. Relevant are his observations on the study process. According to it the school graduates had the right to enroll in the first class of the Theological Seminary. Are observed the main objects included in the school program - curriculum of the ecclesiastical school for boys in Chisinau and Edinet. The last one was founded after the decision of the Diocesan Congresses of years 1867 and 1869.

Keywords: Chisinau Orthodox Ecclesiastical School for Boys, Chisinau Theological Seminary, theological education.

Printre primele instituții de învățământ teologic din Basarabia, după deschiderea Seminarului Teologic, a fost Școala Spirituală de Băieți din Chișinău. În 1823 este reformat Seminarul Teologic după un nou regulament. Ca rezultat, în seminar au rămas numai clasele superioare, din cele inferioare autoritățile ecleziastice țariste formând în acest an școala superioară de băieți.

Această școală, reprezenta o instituție de învățământ teologic primar, care se scria în lista școlilor de categoria a doua. Ea funcționa în baza mijloacelor financiare colectate

de la preoțimea locală și a celor furnizate de Sinodul de la Petersburg. Termenul de studii la Școala Spirituală de Băieți era de patru ani. Absolvenții școlii aveau dreptul de a se înscrie în clasa întâi a Seminarului Teologic. La studii erau admiși copiii între 10 și 12 ani, care puteau să citească în limba rusă și în slavonă, să scrie în limba rusă, cunoșteau rugăciunile și predicile principale, și știau pe de rost primele două colonite ale tăbliței înmulțirii [4, p. 244].

Procesul de studii în această instituție de învățământ era organizat în exclusivitate în

limba rusă. Erau obligați atât în clasă - în timpul cursurilor - cât și în afara orelor, să vorbească între ei numai rusește. Din cauza impunerii indezirabile a unei limbi străine în învățământ, elevii de origine română, întâlneau mari impedimente în asimilarea materialului școlar. Analiza documentelor de arhivă confirmă că elevii moldoveni aveau cele mai proaste note (note de „2”) în exclusivitate la limba rusă.

Afirmația, precum că copiii autohtonilor nu ar fi avut înclinații pentru limbile străine este eronată, deoarece la celelalte limbi străine, de exemplu, latina, greaca, aceeași elevi aveau rezultate bune. Explicația este alta - copiii români li s-a impus în mod formal o limba nedorită. Din toată literatura pusă la dispoziție de biblioteca Școlii Spirituale de Băieți nici o carte nu era în limba română sau în altă limbă decât cea rusă, cu excepția manualelor de latină și greacă. Predominau lucrările cu conținut tendențios care glorificau perseverent istoria Rusiei [3, p. 71].

Principalele obiecte de studiu incluse în programul de învățământ al Școlii Spirituale de Băieți din Chișinău, erau: limba rusă (oral), limba rusă (scris), istoria Rusiei, catehismul, statutul bisericesc istoria Sfântă, urmau apoi geografia, aritmetica, limba latină, limba greacă, cântul și desenul.

Consultând dările de seamă despre rezultatele reexaminării elevilor școlii, observăm că majoritatea acestora erau restanțieri la limba rusă-oral și la limba rusă-scris. Alertată de acest fapt conducerea seminarului a adoptat în anul 1825 o serie de măsuri metodice și coercitive în vederea asigurării succesului limbii ruse în școala spirituală din Basarabia, (fapt, ce ulterior a dat rezultate fructuoase) deoarece din punct de vedere instructiv-educativ, școala spirituală se afla sub egida seminarului teologic din Chișinău [1].

Administrația școlii spirituale era formată din directorul școlii („smotritel”-ul) și adjunctul directorului. Lunar învățătorii școlii spirituale raportau directorului despre rezultatele testării elevilor, succesele și insuccesele în procesul educativ-instructiv, volumul materialului de studiu predat etc. În baza lor, directorul, la rândul său, elab-

ora un raport despre activitatea instructiv-educativ în ansamblu a școlii spirituale prezentându-l cu regularitate arhierelui episcopal, care îl transmitea pentru verificare și dezbateră conducerii seminarului teologic din Chișinău. De regulă, directorul școlii spirituale era instituit din persoanele care aveau titlul de magistrul sau candidat al Academiei teologice. Împreună cu adjunctul său, directorul era responsabil atât de organizarea și monitorizarea procesului de studiu în școala spirituală, cât și de gestionarea finanțelor.

Învățătorii școlii spirituale erau desemnați de către arhierul eparhial, la propunerea conducerii seminarului, atât din rândurile absolvenților academiilor teologice, cât și a elevilor ce aveau titlul de student în seminar. Puteau fi invitați pentru a preda în școala spirituală, având autorizația arhierelui eparhial, învățători din alte instituții a căror salarizare era stabilită conform înțelegerii dintre persoanele respective și conducerea școlii spirituale. Conducerea seminarului controla activitatea școlii spirituale prin intermediul reviziilor efectuate de către rectorul seminarului, verificându-se în cadrul lor nu numai evoluția procesului instructiv-educativ, dar și dacă gestionarea finanțelor școlii este organizată adecvat, sumele transferate pe acest cont au fost utilizate conform destinației lor, nu s-au înregistrat anumite fraude financiare, etc. În cazul atestării anumitor inconveniențe în comportamentul învățătorilor școlii spirituale, conducerea seminarului cerea destituirea persoanelor respective din funcția încredințată. Cererile de eliberare din funcția de serviciu, pe motive variate, ale învățătorilor școlii spirituale erau scrise la adresa conducerii seminarului. Directorul școlii spirituale, comunica cu regularitate conducerii seminarului atât despre locurile vacante de învățători, cât și despre elevii, care au abandonat studiile.

Marea majoritate a elevilor care-și făceau studiile la școala spirituală de băieți din Chișinău erau de regulă, copii ai clerului. În cazul în care din anumite motive parinții vreunui dintre acești elevi erau lipsiți de dreptul de a face parte din categoria clerului, elevul în cauză, prin urmare,

era exmatriculat din școala spirituală. Cazuri de acest gen întâlnindu-se destul de frecvent în istoria școlii spirituale de băieți din Chișinău.

De asemenea, conform statutului școlii în cauză, elevul repetent de două ori în aceeași clasă era exmatriculat, iar elevii cu o reușită nesatisfăcătoare erau obligați să facă armata. Cel mai des însă elevii erau exmatriculați, din cauza, că nu aveau cu ce achita taxa pentru studii. Reieșind din aceste considerente, în 1829, administrația școlii a intervenit pe lângă conducerea seminarului în vederea formării unei grupe de elevi a căror întreținere în timpul studiilor ar fi fost asigurată completamente din partea statului. Drept criterii pentru selectarea acestor elevi urma să servească reușita la învățătură și situația financiară precară. În continuare, conducerea seminarului a luat decizia de a interna gratuit în spitalul seminarului elevii bolnavi ai școlii spirituale, din contul mijloacelor financiare seminariale. În anii '50 ai secolului al XIX-lea, în școala spirituală au fost introduse un șir de înlesniri pentru elevii săraci. Ei erau asigurați gratuit cu manuale pentru procesul de studiu, li se acordau compensații financiare ș.a.

De regulă, cadrele didactice ale școlii spirituale erau formate din absolvenții seminarului teologic, cu excepția reprezentanților administrației școlii.

În 1854-1856 în școală activau 3 profesori cu studii superioare academice, toți candidați în teologie ai Academiei din Kiev. Aceștia erau: directorul școlii spirituale, Gheorghii Romanovici Tabuci, originar din Basarabia, (a absolvit Seminarul Teologic din Chișinău în 1842, apoi și-a urmat studiile la Academia Teologică din Kiev, pe care a absolvit-o în 1853, iar în anul următor la 19 martie 1854 a fost instituit în calitate de director al școlii spirituale); inspectorul școlii Vasilie Parhomovici și profesorul de limbă greacă, Emilian Ghepețchi. Gheorghii Tabuci s-a menținut relativ puțin timp

în funcția de director al școlii spirituale din Chișinău pe motiv că el nu avea nici o pasiune pentru meseria de profesor, mai curând avea predilecție pentru serviciile de cancelarie.

După eliberarea lui Gheorghii Tabuci din funcția de director al școlii spirituale din Chișinău, în 1856 locul vacant a fost suplinit de inspectorul școlii Vasile Mihailovici Parhomovici¹.

După numirea lui Vasile Parhomovici în funcția de director al școlii, cea de inspector a revenit lui Emilian Ghepețchi. Vasile Parhomovici preda catehismul detaliat și limba latină, iar Emilian Ghepețchi - limba greacă și geografia.

Profesorii cu studii seminariale, ei întâlneau mari dificultăți în procesul de predare. În secția inferioară paralelă istoria sfântă catehismul, (limba rusă, limba română și cântul bisericesc, erau predate de preotul Bisericii "Bunei Vestiri" Eftimie Popovici.

La istoria sfântă și catehism în calitate de manual servea lucrarea lui Filaret „Inițiere în învățătura creștină”. Expunerea concisă și vocabularul oneros al manualului în cauză obstacula procesul de studiu, elevii învățând mecanic și tocind pe de rost fiecare cuvânt fără să pătrundă în sensul lor.

Statutul bisericesc, cântul pe note, limba rusă erau predate de preotul Bisericii "Nașterea Maicii Domnului" Nicolai Perteatcov. În calitate de manual la limba rusă servea lucrarea lui Greci.

În anii '50 ai secolului al XIX-lea, bugetul anual alocat pentru întreținerea seminarului și școlii spirituale constituia cca 12-14 mii de ruble. O parte din această sumă era funizată de Sfântul Sinod, iar restul era încasat din veniturile eparhiale locale. Pentru întreținerea unui elev în școala spirituală erau prevăzute doar 22 ruble 84 copeici, pentru alimentația lui cheltuindu-se 11 ruble 42 cop. anual.

Elevii școlii spirituale care și-au făcut studiile aici anterior ale anilor '50 nu au

¹ A. Parhomovici a absolvit Academia Teologică din Kiev în 1853, tot în același an a fost instituit în funcția de inspector al Școlii Spirituale de Băieți din Chișinău. În 1860 eliberându-se din această funcție, se angajează în calitate de profesor de religie la gimnaziul din Chișinău, în 1875 este ales rector la seminarul teologic din Chișinău. Rămas văduv în 1885 s-a călugărit, ulterior a fost numit Episcop al Novgorodului, apoi Episcop de Sarapulic, în 1891 - Episcopul Ecaterinburgului, în 1894 este numit Arhiepiscop al Novocerkaskului, în 1908 s-a eliberat la pensie și a decedat în 1910 la 5 septembrie.

fost supuși să treacă prin aceste dificultăți de ordin material. Astfel, în 1826 elevilor li se eliberau cartuze, năframe, batiste de prins la gât, încălțăminte suficientă, cojoace de lână de oaie. Anual se eliberau: 3 cămăși, 3 complete de lenjerie, 2 batiste, 2 perechi de cizme noi, 2 perechi de ciorapi de iarnă, o vestă din demicaton, un halat pentru doi ani, o redingotă din postav de culoare verde închis, o mantă din același postav, o blană din oaie, un cartuz din postav.

Analizând în ansamblu problema mijloacelor alocate pentru întreținerea activității școlii spirituale din Chișinău, nu putem trece cu vederea un alt aspect, care vizează mijloacele repartizate pentru întreținerea personalului pedagogic al școlii.

Astfel, Directorul școlii spirituale avea fixat anual un salariu de 114 ruble, sau 12 ruble lunar; în caz că mai preda ore de studiu pe lângă funcția de bază, suplimentar i se plătea 12 ruble 51 cop. lunar, iar anual – 150 r. 15 cop.

Inspectorul școlii avea fixat un salariu lunar de 4 ruble 76 cop. și suplimentar pentru orele de studiu – 12 ruble, 51 cop. De asemenea, la salariul de bază se mai adăuga un supliment în dependență de gradul științific.

Învățătorii școlii primeau un salariu lunar de 10 ruble 72 copeici, iar anual – 128 ble 70 cop. Prin urmare, situația financiară precară a angajaților în instituțiile de învățământ teologic îi determina să abandoneze acest serviciu și să se transfere la alte instituții de învățământ.

O măsură importantă, care a contribuit esențial la asigurarea procesului instructiv-educativ la un nivel calitativ nou a fost separarea Școlii Spirituale din Chișinău de Seminarul Teologic. Lucru imperios necesar, datorat măririi considerabile a contingentului școlar în ambele instituții (numărul lor ajungând la 650 de elevi). Conducerea seminarului la 30 decembrie 1865 a decis „să fie dat în exploatare Școlii Spirituale noul local procurat de curând, și să fie utilat cu toate cele indispensabile, în cantitățile cerute: mobilier de clasă, pentru dormitoare, pentru cantină, etc. Sfântul Sinod în baza raportului arhiepiscopului Antonie (de la 24 martie 1966) referitor la

evenimentul în cauză a autorizat acest lucru prin decizia de la 2 august 1866. Din acest moment Școala Spirituală a funcționat separat de Seminarul Teologic.

Astfel, în anul 1823, ca urmare a reformării Seminarului Teologic din Chișinău, a fost deschisă prima școală spirituală din Basarabia - Școala Spirituală de Băieți din Chișinău. Până în anii '60 ai secolului al XIX-lea această școală a fost unica instituție de acest gen din provincia românească.

Inițial, în anii '20 - '30 ai sec. al XIX-lea Școala Spirituală din Chișinău dispunea de un suport material suficient pentru a asigura procesul instructiv-educativ la nivelul cerut de către autoritățile ecleziastice, ulterior, în anii '50, Școala Spirituală de Băieți din Chișinău trece printr-o acută criză economică, financiară, generată de criza economică din Rusia, lucru care s-a repercutat nefavorabil asupra organizării funcționării acestei școli în intervalul de timp indicat. Pe parcursul perioadei indicate cel mai mare contingent de elevi a fost înregistrat în anul 1835. Prin urmare, avem schițată următoarea radiografie a contingentului școlar al acestei școli în prima jumătate a secolului al XIX-lea a Școlii Spirituale de Băieți din Chișinău în prima jumătate a secolului al XX-lea.

Sub imperativul noilor realități social-politice din anii '60 ai secolului al XIX-lea, au fost conectate la opera transformărilor din interiorul societății ruse printr-un nou cadru legislativ și școlile spirituale din Imperiul Rus.

Administrația școlii spirituale activa sub președinția directorului, în componența căreia intra adjunctul directorului, un reprezentant al învățătorilor școlii respective, ales de administrație și doi membri din partea clerului eparhial din circumscripția școlară din care făcea parte școala, fiind aleși pe un termen de 3 ani. Acești trei membri erau confirmați în funcție printr-un decret eparhial.

Directorul Școlii Spirituale trebuia să aiba gradul științific de magistrul sau candidat al Academiei. În caz de situație excepțională se admitea instituirea în această funcție a unui student al seminarului, care a activat cu succes nu mai puțin de șase ani

în calitate de învățător al școlii seminariale.

Epitropul de onoare, responsabil de la-tura gospodărească era ales de consiliul administrativ școlar din rândurile nobililor, cetățenilor de onoare, sau negustorilor, fiind confirmat în această funcție de arhiepiscopul eparhial.

Obiectele care se predau în școala spirituală după modificările introduse de regulamentul din 1867 erau următoarele: Istoria Sfântă a Vechiului și Noului Testament, Catehismul creștin detaliat, Explicații la oficierea serviciului divin, Statutul bisericesc, Limbile străine, Limba rusă și slavona bisericească, Limba latină, Limba greacă, Geografia, Aritmetica, Caligrafia, Cântul bisericesc simplu și pe note [2].

Cazarea privilegiată a elevilor, ștampilele și stemele de care dispuneau, precum și statutul recunoscut al acestor instituții de învățământ erau de asemenea reglementate în această lege.

Cântul bisericesc în clasele a III-a și a IV-a era prevăzut în afara orelor de studii. Astfel, în rezultatul aplicării reformelor în învățământul teologic au fost inobilizate toate eforturile autorităților țariste pentru asigurarea unui proces de studii cu succes în școlile spirituale. În acest sens congresul eparhial al clerului din circumscripția Chișinăului care a avut loc la 1869 a supus unor dezbateri furtunoase problema pregătirii copiilor clerului pentru a-și continua studiile în școala spirituală. Principalul obstacol în asigurarea unui randament maxim în procesul de studiu se identifica în neposedarea limbii ruse de către copiii clerului autohton. Autoritățile țariste, în loc să ia atitudine, modificând sistemul de predare, în favoarea limbii române, fie și parțial, au abordat într-o manieră totalitaristă problema respectivă. S-a elaborat un plan coerent și complex de măsuri coercitive, care vizau rusificarea perseverentă a acestor copii.

Prin urmare, congresul a decis să se intervină pe lângă Arhiepiscopul Chișinăului și Hotinului Antonie să exercite presiune intolerantă față de clerul local în vederea intensificării implementării limbii ruse în școlile rurale teologice și în special, în clasa pregătitoare a școlii spirituale [5, p. 449-500].

Arhiepiscopul Pavel, clasicul rusificator al bisericii românești dintre Prut și Nistru a amplificat dinamica a dezastruosului proces, confirmând imuabil principiile autorităților ecleziastice țariste prin directivele sale: „Clerul să-și asume univoc responsabilitatea de a pregăti cu succes copiii pentru școala spirituală să se impună limba rusă în calitate de limba lor maternă și să persevereze în studierea ei încă din fragedă copilărie”.

Sub presiunea arhiepiscopului congresul eparhial din 1873 a adoptat deciziile de a obliga întregul contingent al clerului să învețe copiii limba rusă în școală-acasă, în școlile mănăstirești, preconizându-se înființarea școlilor proprii pentru studierea limbii ruse. În cadrul rezoluției congresului se specifică, drept măsură coercitivă, că elevii care nu vor da dovadă de cunoaștere temeinică a limbii ruse nu vor fi admiși pentru a face studii la școala spirituală.

Acționând cu ferventă vigoare în „gestionarea” tendențiosului scop, Pavel a instituit pe lângă școlile spirituale clase pregătitoare destinate pentru extirparea vocabularului român al elevilor și rusificarea lor prin implementarea forțată a limbii ruse. „Înființarea claselor pregătitoare pe lângă școlile din eparhia Chișinăului nu va da rezultatul scontat, atâta timp cât elevii școlilor vor locui cum locuiesc în prezent, la gazde particulare, la moldoveni care nu cunosc, și chiar dacă posedă nu utilizează între ei limba rusă” [3, p. 179].

În escaladarea acestei circumstanțe „nefavorabile” arhiepiscopul Pavel, mobilizând eforturile financiare ale eparhiei a dat în exploatare în termen record la 1878 noile cămine spațioase pentru cazarea întregului contingent școlar al școlilor spirituale care funcționau în Basarabia.

Luând atitudine față de contingentul de elevi exagerat de mare al Școlii Spirituale de Băieți din Chișinău, congresele eparhiale din 1867 și 1869 au decis să deschida la 1869 o nouă școală spirituală.

S-a convenit ca ea să fie amplasată în orasul Bălți, formându-se o circumscripție școlară nouă (cea a Bălțului), din care faceau parte județele Hotin, Iași, Soroca, și o parte din județul Orhei. În prima circum-

scripție școlară, cea a Chișinăului rămânând la Școala Spirituală de Băieți județele Chișinău, Tighina, Cetatea Alba și restul județului Orhei.

Școala Spirituală din Bălți s-a deschis la 1 septembrie 1869, cu un contingent școlar de 174 de elevi.

Conform deciziei Sfântului Sinod pentru asigurarea activității ambelor școli spirituale din Basarabia se transfera din bugetul său suma de 19.773 ruble 66 copeici anual. Pentru Școala Spirituală de Băieți din Chișinău se alocau 4.020 rub. din contul direct al Sf. Sinod de la Petersburg, și 5.524 ruble din veniturile eparhiale locale.

La început școala funcționa într-un local arendat, ceea ce mai devreme ori mai târziu ar fi impus problema construirii unui edificiu nou prevăzut premeditat pentru școală ceea ce s-a și produs curând, precum era de așteptat. Soluția la care s-a convenit era de a construi o școală nouă nu la Bălți precum ar fi fost firesc, ci la Edineț. Autorii ei luând această decizie au fost ghidați de anumite raționamente cu caracter materialist. Precursorul ei, arhiepiscopul Pavel, motiva prin faptul că Edinețul s-ar fi aflat în centrul Basarabiei de nord, terenul unde urma să se înățe noua clădire se oferea de proprietarul locului în condiții foarte avantajoase, lemnul de construcție la Edineț era mai eficient decât în toate celelalte localități, iar proprietarul târgului local și locuitorii orașului au făgăduit o ofertă de 200 de ruble.

Reieșind din circumstanțele deosebit de favorabile expuse mai sus, congresul eparhial din 1872 a adoptat decizia de a se demara în anul curent (1872) lucrările de construcție a Școlii Spirituale din Edineț. La sfârșitul anului 1875 a fost dată în ex-

ploatare școala din această localitate [3, p. 180].

O nouă reorganizare a școlilor spirituale din Basarabia a avut loc în 1884 realizată în corespundere cu noile tendințe politice ale regimului Pobiedonoștev din Imperiul Țarist. Principala măsură, de modificare a programei de studiu în școlile spirituale pe care ținem să o reliefăm înscrisă în spiritul clasic al politicii coloniale țariste se identifică prin faptul că regulamentul școlar adoptat la 22 august 1884 impunea mărirea considerabilă a numărului de ore la limba rusă și bisericească slavonă.

Astfel, în loc de 11 ore de l. rusă și bisericească slavonă la ambele obiecte au fost stabilite câte 19 ore, reducându-se, totodată, numărul de ore la limbile vechi, care, în general, au fost scoase din programul de studiu pentru clasa întâia, fiind înlocuite cu ore de limbă rusă și cânt bisericesc, declarate obligatorii pentru toate clasele.

Conform regulamentului din 1867 erau prevăzute doar două ore de cânt bisericesc, și acelea doar pentru clasa I-a și a II-a.

E important de reținut că în baza noii reforme a învățământului teologic din 1884 a fost „abolit” principiul eligibilității cadrelor de conducere și didactice ale școlilor spirituale.

Activitatea în ansamblu a școlilor spirituale (instructivă, educativă, financiară) era verificată la ordinul arhiepiscopului de reprezentanții administrației seminariale prin intermediul reviziilor.

Astfel, noul regulament din 1884, introdus în școlile spirituale, suprima ostentativ puținele libertăți care au fost acordate școlii teologice țariste prin regulamentul din 1867.

Referințe bibliografice:

1. ANRM, fond 218, inv.1, dosar 5, fila 4.
2. ANRM, fond 218, inv.1, dosar 579, fila 2.
3. POPOVSKI, N., Istoria bisericii din Basarabia în veacul al XIX-lea sub ruși. Chișinău, 1931, p.71.
4. Кишиневския епархиальныя Ведомости. 1888, Nr. 6. p. 244.
5. Кишиневския епархиальныя Ведомости. 1873, Nr.22. pp. 449-500.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL ÎN CADRUL ȘCOLILOR TEOLOGICE DIN PARTEA DE NORD A BASARABIEI (1869 -1944)

Prot. Ioan LISNIC,
parohul Bisericii „Sf. Ierarh Nicolae”,
Putinești, Florești

Rezumat: Autorul pune în lumină școlile existente la mijlocul secolului al XVIII-lea în partea de nord a Basarabiei, printre care și Școala de la Hotin, condusă de către Episcopul Amfilohie Hotiniul. Sunt relevante datele istorice despre înființarea în anul 1869 a școlii spirituale în partea de nord a Basarabiei, întâi la Bălți, apoi la Edineț. În 1924, la Mănăstirea Dobrușa, se înființează Seminarul monahal și de cântăreți bisericești. Această școală avea menirea de a pregăti cântăreți bisericești cu o educație aleasă în deprinderea anumitor meșteșuguri și pentru mănăstiri, elemente știutoare de carte și cu pregătire pentru viața monahală. Școala de cântăreți a fost transferată la Mănăstirea Rudi, iar în 1943 la Bălți. În 1927, la Mănăstirea Japca, se înființează Școala de gospodine sătească, menită de a pregăti fetele de la sate în cunoștințe superioare, însușind și variate lucrări practice de gospodărie sătească. Cu începerea anului școlar 1938-1939, la Bălți își deschide cursurile Liceul Seminarial. În toamna anului 1938, au fost înființate în Eparhia Hotinului patru școli mănăstirești pentru adulți: Mănăstirile Dobrușa, Japca, Călărășăuca și Cușelăuca. Scopul înființării acestor școli era de a reduce numărul călugărilor neștiutori de carte. La dezvoltarea învățământului din cadrul Episcopiei Hotinului cu reședința la Bălți, au depus eforturi arhieriei titulari care au condus eparhia, în perioada ei de existență, 1923-1944. După anul 1944 s-a revenit la situația din perioada 1940-1941, impusă de regimul sovietic.

Cuvinte-cheie: școli teologice, învățământ teologic.

Summary: The author highlights the theological schools existing in the northern part of Bessarabia in the mid-18th century. One of them was the Hotin School, led by Bishop Amfilohie Hotiniul. The historical data describes establishment in 1869 of other spiritual schools on the north of Bessarabia - first in Bălți, second in Edineț. In 1924, at the Dobrușa monastery, the Monastic and Church Singers Seminary was inaugurated. This school was meant to give church singers a special education, including knowledge of certain crafts, elements of pray books, general preparation of them for monastic life. For some time this school of singers was transferred to Rudi Monastery, then, in 1943, to Bălți. In 1927 at the Japca monastery the School of village housewives was organized, meant to teach young girls to practice various works of village household, next to general knowledge given. At the beginning of the 1938-1939 school year, the Seminary High School opened its classes in Bălți. In autumn 1938 four monastery schools for adults were inaugurated in the Diocese of Hotin, exactly in the monasteries of Dobrușa, Japca, Călărășăuca and Cușelăuca. The purpose of these schools was to reduce the number of illiterate monks. In development of education in the Diocese of Hotin, with residence in Bălți, the titular bishops who led the diocese played the main part in all period of its existence (1923-1944). After 1944 returned the situation of the years 1940-1941, imposed by the Soviet regime.

Keywords: theological schools, theological education.

Una dintre școlile existente la mijlocul secolului al XVIII-lea în partea de nord a Basarabiei era Școala de la Hotin, condusă de către Episcopul Amfilohie Hotiniul, mare cărturar și păstor duhovnicesc. Datorită scrierilor sale, numele acestui ierarh s-a înscris printre cele mai importante ale istoriei culturii românești din perioada respectivă. A scris mai multe manuale, fiind primele cărți didactice din Moldova, bazate pe principii pedagogice, având ca normă manualele celor mai distinși dascăli din țările europene. Manualele episcopului erau utilizate în Academia Domnească din Iași, în Școala Mănăstirii Putna și în alte școli ale timpului [17, p. 23-24].

După ce teritoriul Moldovei de răsărit dintre Prut și Nistru a fost anexat la Rusia (anul 1812), Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni cu slujitorii lui s-au așezat la Chișinău, ceea ce va contribui la dezvoltarea Chișinăului, care, dintr-un târg cu aproximativ 5000 de locuitori, a devenit capitală a Basarabiei. În același an, înaintează Sinodului din Petersburg un proiect de organizare a vieții bisericești, cu propunerea ca în teritoriul anexat să se înființeze o eparhie nouă, motivând că pe atunci în Basarabia existau peste 750 de biserici în târguri și sate, ai căror credincioși se deosebeau de restul locuitorilor statului rus prin limbă, tradiții și obiceiuri. Proiectul Mitropolitului a fost aprobat. La 21 august 1813, Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse binecuvântează înființarea Eparhiei Chișinăului și a Hotinului, Mitropolitul Gavriil devenind primul ei arhipăstor și exarh. În organizarea și cărmuirea acestei eparhii trebuia să se țină cont de tradițiile locale, dacă acestea nu erau în contradicție cu legile civile și bisericești din Rusia.

Prin grija sa arhipăstorească, cu o deosebită abnegație, începe organizarea noii eparhii, se construiesc casele mitropoliei. În 1813 se înființază la Chișinău Seminarul Teologic [16, p. 1, 10]. Pe lângă disciplinele propuse spre instruire se acorda o mare atenție limbii române, întrucât viitorii preoți aveau să slujească în această limbă. În cele două clase formate, una pregătitoare și alta grămătică se învăța cititul, scrisul și gramatica – „gramatica curată scrisorii și

pravila scrisorii”. Limba maternă se preda de trei ori pe săptămână, câte două ore, la care profesorul de la această disciplină era obligat de două ori pe săptămână să petreacă câte două ore exerciții în această limbă. Erau admiși la seminar copii de vârstă nu mai mică de 8 ani și învățământul era gratuit – „iar pentru plata învățării nu se vor supăra” [19, p. 7-9, 21-23].

În anul 1814 se înființază la Chișinău prima tipografie eparhială din Basarabia în care se editau cărți în limba română, atât bisericești, cât și laice. În timpul păstoriei Mitropolitului Gavriil, în Basarabia au fost construite 200 de biserici, astfel că numărul lor spre sfârșitul păstoriei era mai mare de 900.

Pe lângă grija sa arhipăstorească, ia parte activă la organizarea primelor școli lancasteriene (după sistemul pedagogului englez L. Lancaster). La insistența ierarhului și a boierimii, în 1818, Basarabiei i se dă un „statut organic”, prin care i se recunoaște caracterul național – organizație administrativă distinctă în imperiu. Despre strălucitele realizări ale sale avea să scrie mai târziu istoricul Ștefan Ciobanu: „Fapt este că Mitropolitul Gavriil a pus bazele culturii românești în Basarabia sub stăpânirea străină, că în urma activității lui cultura românească s-a întărit, a luat o direcție care a contribuit foarte mult la conservarea spiritului românesc în provincia noastră. Și nu ne putem închipui unde ar fi ajuns Basarabia, dacă în capul Bisericii ei ar fi fost pus un episcop rus, un arhipăstor care nu cunoștea trecutul Basarabiei, sufletul popoului ei” [4, p. 37].

După trecerea în lumea celor dreți a Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, Eparhia Chișinăului și Hotinului a fost condusă de Arhiepiscopul Dimitrie Sulima (1821-1844), care a continuat activitatea desfășurată de predecesorul său. ÎPS Dimitrie insista ca preoții, păstorii duhovnicesți să se implice activ în înființarea școlilor parohiale, să se ocupe cu „povățuirea copiilor în credință și evlavie”. În acest scop a tradus din limba rusă „Pravilele” de învățătură, fiind distribuite în parohii. Ierarhul a mai tradus pentru școlile moldovenești „Începutul Învățăturilor creștinești”. Din inițiativa sa,

fiind încă episcop-vicar, cu binecuvântarea Mitropolitului Gavriil, a fost înființată pentru copiii clericilor, cât și ai celor de mazi și țărani o școală la Mănăstirea Curchi. Asemenea școli au mai fost înființate ceva mai târziu, la Mănăstirile Dobrușa, Hârjeuca ș.a.[14, p. 60-63]. Treptat, atât în Seminarul Teologic din Chișinău, cât și în școlile mănăstirești a pătruns limba rusă. În anii '70 ai secolului al XIX-lea, în toate școlile din Basarabia, cursurile se țineau doar în limba rusă. Părinții erau datori să învețe odraslele lor „din fragedă copilărie” limba rusă, ca mai apoi să învețe în școlile parohiale sau în cele elementare, să urmeze studiile la școlile mănăstirești sau în clasele pregătitoare ale Școlilor spirituale, condiții pentru îmbunătățirea cunoașterii limbii ruse [14, p. 177-181].

În anul 1823, Seminarul Teologic din Chișinău a fost reformat, alcătuiindu-se Școala spirituală, cu cele dintâi 4 clase, iar seminarul a rămas cu 3 clase superioare. Programul de studii a mai fost modificat în 1867 și 1884, ajungându-se la 6 clase superioare, în total pentru finalizarea studiilor seminariale se învăța timp de 10 ani [2, p. 14]. Potrivit regulamentului, în cele dintâi 4 clase de studii de la Școala spirituală, cursul inferior al seminarului teologic, se studiau atât obiectele laice, cât și cele teologice.

Din cauza numărului mare de elevi care învățau la Școala Spirituală din Chișinău (numărul lor se ridica la 500 de elevi), Congresul preoțimii, la 1 iulie 1869, hotărăște înființarea unei Școli spirituale la Bălți. Se prevedea ca la această școală să învețe copiii din partea de nord a Basarabiei, din ținuturile Hotin, Iași, Soroca și o parte din județul Orhei [14, p. 179]. Școala Spirituală din Bălți și-a început studiile la 1 septembrie 1869, într-un local închiriat. Dacă la Bălți nu s-au găsit clădiri potrivite pentru școală, Congresul cercului școlar respectiv a hotărât, la 12 septembrie 1872, mutarea școlii la Edineț. Proprietarul din Edineț, Cazițin a donat un teren pe care s-a și început construcția clădirii școlii. Până în anul 1876, cursurile Școlii Spirituale din Edineț s-au ținut într-o clădire cumpărată de la acest proprietar. La 11 martie 1877,

lucrările de construcție a clădirii școlii s-au încheiat și, de atunci, școala spirituală și-a desfășurat activitatea în acel imobil [5, p. 53 – 54]. Toate cheltuielile pentru construcția școlii au fost acoperite din bugetul eparhial. În luna noiembrie 1878, a fost târnosită capela școlii, construită din jertfa donatorilor locali. În această școală învățau 150 de elevi, dintre care 40 primeau bursă din fondurile preoțimii. În anul 1878, s-au mai adăugat încă 40 de burse din fondul moșiiilor mănăstirești. Cel mai mare număr de elevi era în anul de învățământ 1890-1891, când în școală învățau 248 de elevi. Școala Spirituală din Ismail a fost înființată în anul 1893 [22, p. 175-179].

Începând cu vara anului 1918, anul Marii Uniri, Biserica din Basarabia se încadrează în viața bisericii din România întregită. S-a procedat la o nouă organizare a centrului eparhial, la introducerea limbii române în multe biserici, mănăstiri, în Seminarul Teologic din Chișinău, cât și în celelalte școli teologice din Basarabia. Mai târziu, Seminarul Teologic din Chișinău, cât și Școlile Spirituale din Edineț și Ismail au fost reorganizate în seminarii cu 8 clase, după modelul seminariilor din România.

În anul 1923, în Basarabia are loc o restructurare substanțială a vieții bisericești. Se refac două eparhii: cea a Cetații Albe-Ismail, cu reședința în orașul Ismail și Eparhia Hotinului cu reședința în orașul Bălți. Episcopia Hotinului cuprindea județele Bălți, Soroca și Hotin și a fost condusă până în 1944 de ierarhi care s-au distins prin fapte mărețe și luptă continuă în apărarea dreptei credințe. Aceștia au fost: PS Episcop Visarion Puiu (1923-1935), PS Episcop Tit Simedrea (1935-1940) și PS Episcop Partenie Ciopron (1941-1944). Au desfășurat o activitate rodnică în direcția misionară și culturală, ridicând la nivel înalt pastorația și misionarismul clerului. În afară de opera gospodărească, în care s-au dovedit întemeietori și continuatori, au contribuit la dezvoltarea învățământului din eparhie, prin îndemnul preoților ca să dea tot sprijinul educației premilitare și străjeriei tinerețului, prin susținerea cursului de religie din școlile primare de către preoți și dezvoltarea atât pe plan material, cât și intelectual

a învățământului din școlile eparhiale întemeiate.

La reînființarea episcopiei exista numai Școala Spirituală din Edineț. Prin străduința Preasfințitului Visarion, cu începerea anului de învățământ 1923-1924, această școală a fost transformată în Seminar Teologic cu opt clase după programa seminarilor din țară. Acest seminar până în 1930 a dat o serie de absolvenți, majoritatea devenind preoți [15, p. 597].

Dorind de a avea seminarul în mai de aproape supraveghere, Episcopul Visarion, împreună cu Adunarea eparhială, hotărăște mutarea acestei școli de la Edineț la Bălți. În acest scop, încă în 1928, se procurase un local pentru seminar. În procesul-verbal al Adunării consiliului eparhial, din 8 iulie 1930, sub președenția Preasfințitului Visarion și a vicarului eparhial, arhimandritul Eugeniu Laiu, se scria: „am discutat din nou asupra greutăților ce întâmpină Seminarul din Edineț din pricina localității izolate în care se află [...]. Să luăm grabnice măsuri de evacuare a liceului de fete ce se află în clădirea din str. Coșbuc nr. 8 din Bălți a cărui contract expiră la 20 iulie a.c. și pregătirea localului pentru mutarea Seminarului din Edineț în mai sus numita clădire care trebuie să se facă numai de cânt în timpul vacanței mari, ca anul școlar 1930-1931 să se poată începe regulat și la vreme” [1]. După mutarea Seminarului la Bălți, datorită împrejurărilor grele economice, care prevedeau și reduceri bugetare, iar pe de altă parte, din lipsă de director destoinic și profesori cu pregătire teologică, la 1 ianuarie 1931, odată cu altele din țară, a fost desființat și Seminarul din Bălți [15, p. 597].

Prin străduința Episcopului Visarion, în 1924, la Mănăstirea Dobrușa, se înființează Seminarul monahal și de cântăreți bisericești. Această școală avea menirea de a pregăti cântăreți bisericești cu o educație aleasă în deprinderea anumitor meșteșuguri și pentru mănăstiri, elemente știutoare de carte și cu pregătire pentru viața monahală [6, p. 14]. Luând parte în comisia de examinare la această școală, în anul 1928, profesorul Facultății de Teologie din Chișinău, Constantin N. Tomescu avea să scrie despre „cumințenia și evlavia

mănăstirească a celor 60 de elevi, ce se pregătesc a fi cântăreții slavei întru cei de sus lui Dumnezeu și ai păcii pe pământ, dar și iscusiți gospodari, știind să calce țarina, s-o îndoiaie în brazde, pentru ca ea să toarne holde aurite și totodată să poată lămuri poporanilor din tainele științelor și să le ajute la nevoie cu îndrumări practice” [20, p. 185]. La această școală și-au făcut studiile copiii din Albania și Grecia.

Din inițiativa episcopului Visarion, în 1927, la Mănăstirea Japca, se înființează Școala de gospodine sătească, menită de a pregăti fetele de la sate în cunoștințe superioare, însușind și variate lucrări practice de gospodărie sătească, organizarea acestei școli a fost recomandată de Consiliul Central Bisericesc ca model pentru toate eparhiile din țară [6, p. 16].

La ședința Consiliului eparhial plenar de la 9 ianuarie 1936 s-a vorbit și despre situația activității școlilor eparhiale, Școala de cântăreți din Mănăstirea Dobrușa și Școala de gospodărie casnică din Mănăstirea Japca [12, p. 63]. Aceste școli fuseseră desființate în toamna anului 1935. Școala de cântăreți, deși fusese desființată, continua să funcționeze prin ținerea cursurilor. Avându-se în vedere că aceste școli eparhiale deveniseră absolut necesare pentru populația creștină din eparhie, s-a aprobat redeschiderea de drept a acestor școli pentru anul școlar curent 1935-1936. Pentru funcționarea normală a școlilor eparhiale pentru anii următori, secția culturală eparhială a fost însărcinată să pregătească regulamentele necesare.

În vara anului 1936, în urma vizitelor canonice efectuate de PS Episcop Tit la mănăstirile Dobrușa și Japca, au fost inspectate și școlile eparhiale. S-a constatat că ambele școli funcționau în localuri devenite neîncăpătoare, dar și neprielnice. Dormitoarele elevilor de la Școala de cântăreți se aflau într-o stare mizerabilă. Erau instalate în foste grajduri cu pereții din nuiele lipite cu lut și plini de igrasie. În urma acestor inspectări, în cuvântul de deschidere a Adunării eparhiale, PS Tit avea să menționeze în privința școlilor eparhiale: „...trebuie să ne hotărâm într-un fel: ori le păstrăm mai departe și atunci trebuiesc puse cu totul în

alte condițiuni de funcționare ori nu le mai menținem [...]. Dar credința mea neclintită este că aceste școli trebuie menținute cu orice sacrificii”. Fiindcă „Școala de cântăreți bisericești este absolut necesară eparhiei, iar Școala de fete din Mănăstirea Japca este cea mai frumoasă înfăptuire pe care o putem realiza acum, după ce eparhia a fost înzestrată cu catedrală, reședință, cancelarie, etc.” [12, p. 64], PS Episcop Tit pleda pentru păstrarea și crearea condițiilor necesare de funcționare a școlilor eparhiale. S-a hotărât ca din veniturile Episcopiei să se acorde credite necesare pentru construcția clădirilor acestor școli. Astfel, în cursul anilor 1937-1938, a fost zidită clădirea Școlii de gospodărie casnică din Mănăstirea Japca. Această școală a fost reorganizată încă în 1937 în Gimnaziul industrial de fete [18, p. 369]. Anul școlar 1938-1939 elevele Gimnaziului industrial l-au început în localul nou al școlii. Era o clădire cu parter și etaj, zidită din piatră tăiată, în care erau sălile de clasă, atelierile și dormitoarele (a fost dărâmată de autoritățile sovietice în 1959). Prin străduința PS Tit, școala a fost înzestrată de stat cu 300 ha de pădure pentru întreținere. În anul școlar 1938-1939 în Gimnaziul Industrial își făceau studiile 102 eleve [12, p. 66]. Școala a fost inspectată în 1939 de către delegații Inspectoratului Învățământului Ținutului Prut din Iași, iată ce se scria în darea de seamă în urma inspectării: „Localul nou s-a clădit în anul 1938 și este propriu, spațios, curat și bine întreținut. Școala are patru clase, cancelarie, cinci dormitoare, două sufragerii, spălătorie, bucătărie, cameră și o odaie în care se va instala baia. Atât sălile de clasă, cât și dormitoarele sunt luminoase, încăpătoare, ținute în ordine și prevăzute cu toate cele necesare unei bune funcționări, ce dovedește atât buna conducere a școlii, cât și deosebită grijă a Sfintei Episcopii a Hotinului, pentru această instituție, de educație a fetelor”. În această dare de seamă se arată și despre reușita elevelor: „Elevetele sunt voioase, disciplinate și sănătoase, dovedind la examen bune îndrumări, atât din punct de vedere a cunoștințelor teoretice, cât și practice, cerute de Programa Analitică [...]. Absolventele școlii, în număr de opt

– trei la secția croitorie și cinci la țesut, s-au prezentat bine pregătite la examenul de absolvire” [8, p. 173 – 174].

Vizitând în iulie 1936 Mănăstirea Rudi, PS Episcop Tit, hotărăște ca Școala de cântăreți din Mănăstirea Dobrușa să fie transferată la această mănăstire. Acest loc era prielnic pentru Școala de cântăreți. Mănăstirea se afla în mijlocul pădurii, într-un climat sănătos și cu apă bună de băut. Averele mănăstirii permitea întreținerea, pe lângă cei zece călugări, și a elevilor Școlii de cântăreți. Mănăstirea dispunea de: 75 ha teren arabil, livadă de pomi fructiferi, grădină de zarzavat și vie. În construcție se aflau mai multe imobile printre care și un nou corp de chilii.

Școala eparhială de cântăreți a mai funcționat în Mănăstirea Dobrușa până în vara anului 1937. În acest interval de timp, o clădire din cele aflate în construcție de la Mănăstirea Rudi a fost finisată și amenajată pentru sălile de clasă, atelier și locuință pentru profesori, fiind un local spațios cu două etaje. Începând cu anul școlar 1937-1938, Școala de cântăreți a fost transferată la Mănăstirea Rudi. Dormitoarele elevilor au fost instalate temporar în câteva chilii mai vechi, dar refăcute, iar în 1939, într-o clădire nouă construită cu această menire. Prin străduința PS Tit Mănăstirea și Școala de cântăreți de la Rudi au fost înzestrate cu o pădure de 100 ha, școala primea și o subvenție anuală de la Ministerul Cultelor [10, p. 88-89]. Programa analitică a școlii, pe lângă obiectele de bază prevedea deprinderea unor meșteșuguri pentru elevi în ramurile de gospodărie sătească, meșteșuguri în atelierile de tâmplărie, sculptură în lemn și fierărie. Școala de cântăreți a reușit să facă din absolvenții ei un ajutor efectiv al preotului în conducerea pastorală și gospodărească în parohie. În multe parohii absolvenții Școlii eparhiale de cântăreți deveneau președinți de cămine culturale, dirijori de coruri sătești și buni lucrători sociali [12, 69-70].

La Adunarea eparhială din 1936, în cuvântul de deschidere Episcopul Tit semnala nevoia unei școli teologice proprii a eparhiei pentru pregătirea viitorilor preoți. „O școală teologică liberată de rutina școlii

vechi, o școală în care să ardă cu pară flacăra entuziasmului duhovnicesc și a împlinirii datoriei pastorale complete, așa cum o cer vremurile de azi” [12, p. 69-70], menționa PS Tit în discursul său. Posibilitatea înființării unei astfel de școli a fost favorabilă în 1938, când potrivit unei decizii a Ministerului Educației Naționale, trebuia să fie redus numărul școlilor normale. Printre școlile supuse reducerii a fost și Școala normală de băieți din Bălți. Aflând despre aceasta, Episcopul Tit a dus tratative cu Ministerul pentru transformarea cursului inferior al acestei școli în seminar teologic, motivând că programa cursului inferior din școlile normale este identică cu cea a cursului inferior al seminarelor teologice. A fost susținut în această inițiativă de către prof. I. Savin, care ocupa în acea vreme postul de subsecretar la Minister. Tratativele ierarhului s-au încununat cu succes. Prin decizia Ministerului Educației Naționale din 20 iunie 1938, în localul școlii normale de băieți din Bălți, desființată, s-a înființat un liceu seminarial. Avea fostei școli normale, prin hotărâre ministerială, a trecut în posesia liceului seminarial [7, p. 207].

Deschiderea cursurilor la noul Liceu Seminarial din Bălți a avut loc cu începerea anului școlar 1938-1939. Festivitatea s-a petrecut în prezența PS Episcop Tit al Hotinului, a primarului mun. Bălți, prefectului județului și altor autorități de stat. După săvârșirea serviciului religios, directorul Liceului Seminarial, prot. Valerian Zaharia, a rostit o cuvântare în care menționa meritul PS Tit în înființarea acestei școli și că prin grija pentru cultură a reușit ca numai în doi ani de când este la Bălți să dea Nordului Basarabiei trei școli eparhiale. PS Episcop Tit a arătat apoi rostul noilor licee seminariale care în viitor vor aduce roade. A făcut un îndemn către profesori ca școala să le fie o a doua familie și părinților ca să fie sprijin în promovarea și educația copiilor. În anul de studii 1938-1939 Liceul Seminarial din Bălți a funcționat în localul fostei Școli normale și al fostului Seminar din Bălți, fiind formate cinci clase. Pentru admiterea în cl. I s-a organizat un examen, iar celelalte clase s-au format cu foștii elevi ai școlii normale, pentru admiterea în cl. a V-a, ce făcea par-

te din cursul superior al seminarului, foștii elevi din clasa a IV-a au susținut un examen de diferență la limba franceză. Puteau fi admiși în această clasă și cei transferați de la alte seminare sau licee teoretice. Liceul era cu regim intern, erau prevăzute burse pentru elevi, de la stat și de la episcopie [7, p. 207-208]. Corpul profesoral era compus din aleși slujitori ai bisericii, înzestrați cu o vastă cultură teologică și cu studii făcute în țară și peste hotare. Directorul Liceului Seminarial fusese mulți ani director al Școlii de cântăreți. Au fost primiți în calitate de profesori și doi aleși monahi, protos. Antim Nica și Ieromonahul Benedict Ghiuș, care avea și însărcinarea de spiritual al instituției.

În toamna anului 1938, din inițiativa PS Episcop Tit au fost înființate în eparhie patru școli mănăstirești pentru adulți și anume în Mănăstirile Dobrușa, Japca, Călărășăuca și Cușelăuca. Scopul înființării acestor școli era de a reduce numărul călugărilor neștiutori de carte. Majoritatea monahilor veneau din familii nevoiașe, lipsiți de posibilitatea de a învăța în școală. Cursurile școlilor mănăstirești erau de trei ani și aveau la bază programa școlilor primare la care se adăugau și obiectele religioase. Învățământul în școlile mănăstirești era obligatoriu pentru toți monahii până la vârsta de 30 de ani. Astfel, Școala de adulți de la Mănăstirea Dobrușa și-a deschis cursurile la 1 noiembrie. Examinarea monahilor pentru a fi înscriși la învățătură a fost efectuată la sfârșitul lunii octombrie de către Exarhul mănăstirilor din eparhie, protos. Antim Nica. Au fost admiși la învățătură pentru clasa I – 18 frați și pentru clasa a II-a – 12 frați. Cursurile se țineau în fiecare zi seara, în afară de sâmbătă și duminică. Școala de adulți din Mănăstirea Cușelăuca a început să funcționeze la 15 noiembrie. După examinarea surorilor din mănăstire, au fost înscrise la învățătură în clasa I – 31 de eleve și în clasa a II-a – 24. Cursurile se țineau temporar în trapeza mănăstirii, urma ca în primăvara anului următor să fie dată în exploatare o nouă clădire a mănăstirii unde să fie instalate și sălile de clasă [9, p. 302 – 305].

Prin binecuvântarea PS Tit, în toamna

anului 1938, la Mănăstirea Călărășauca a fost înființat un orfelinat de fete. În această mănăstire se aflau spre îngrijire câteva fete orfane din rândul refugiaților transnistreni din 1932. Deci în această mănăstire exista deja o practică de îngrijire a copiilor orfani. În orfelinatul de la Mănăstirea Călărășauca erau primite fetele orfane de ambii părinți de vârsta cuprinsă între 5 și 10 ani. În anul 1938 se aflau aici spre îngrijire 12 fete. Întreținerea acestui așezământ se făcea din fondurile mănăstirii și ale Consiliului eparhial. Fetele din orfelinat primeau o educație morală și religioasă, urmau învățământul primar și învățau câte o meserie, ca să le fie de ajutor în viitor.

La Mănăstirea Cușelăuca, în 1938, au fost înființate ateliere de țesătorie și tricotaj, amenajate într-o clădire nou-construită. În primul an de ocupație sovietică (1940-1941), școlile eparhiale din cele 3 eparhii basarabene își încetase activitatea. Împreună cu administrația civilă și militară românească s-au refugiat peste Prut un număr mare de populație, dintre care 486 de preoți din cele trei eparhii basarabene și 112 de preoți din Mitropolia Bucovinei [11, p. 45]. În perioada stăpânirii sovietice se desfășura o intensă propagandă antireligioasă. Bisericele erau supuse la plata unor impozite exagerate; în cazul neachitării la timp a sumelor stabilite de autorități, locașele sfinte erau închise și transformate în magazine, sali de spectacole, cazărmi, grajduri sau chiar closete, cum a fost cazul unor biserici din Hotin și Ismail. Preoții rămași sub stăpânirea sovietică erau și ei supuși la plata impozitelor. Erau obligați să îndeplinească tot felul de munci degradante, erau umiliți, bătuți, deportați și chiar omorâți [13, p. 45].

După eliberarea Basarabiei, viața religioasă a revenit la normal. Sub conducerea arhierilor numiți în funcție au început

lucrările de refacere a bisericilor distruse de sovietici, au fost redeschise școlile teologice, au început să repara periodicile bisericești. Din octombrie 1941 își încep cursurile școlile eparhiale din cadrul Episcopii Hotinului. Pe parcursul anului de învățământ 1941-1942 la Școala de cântăreți din Mănăstirea Rudi își făceau studiile 112 de elevi. La Gimnaziul Industrial de fete de la Mănăstirea Japca învățau 60 de eleve [3, p. 110].

În 1943 au fost reparate Catedrala Episcopală, clădirea Căminului eparhial, clădirea Consiliului Eparhial și clădirile fostului seminar din Bălți. După reparația capitală a clădirilor seminarului, Școala eparhială de cântăreți de la mănăstirea Rudi a fost transferată la Bălți.

După anul 1944 s-a revenit la situația din perioada 1940-1941, impusă de regimul sovietic. Din cauza lipsei de preoți, fiindcă în 1944 foarte mulți se refugiaseră în România, timp de doi ani, Episcopul Ieronim al Chișinăului (1944-1947) a hirotonit în preot mai mulți candidați care aveau studii teologice incomplete, astfel completându-se jumătate din numărul de preoți necesari pentru parohiile basarabene. Din inițiativa succesorului său, a Episcopului Benedict (1947-1948), în luna aprilie a anului 1947, se convoacă Consiliul Eparhial, la care se ia hotărârea ca în cadrul Eparhiei Chișinăului să se organizeze cursuri pastorale pentru candidații la preoție. Candidații la preoție erau selectați, ca regulă, din rândul cântăreților bisericești, absolvenți ai Școlilor de cântăreți, care, potrivit programului de studii însușit, aveau studiile Seminarului Teologic inferior. Cursanții studiau obiecte care se învățau la seminarele teologice, cu un număr de ore mai redus, și la încheierea cursurilor susțineau examene de absolvire [21, p. 42].

Referințe bibliografice:

1. ANRM, Fond. 1217, inventar 1, dosar 372, fila 17.
2. ANUARUL Eparhiei Chișinăului și Hotinului. Chișinău, 1922. 238 p.
3. BISERICA Basarabeană: Organul Eparhiei Hotinului. 1942, nr. 2. Bălți, p. 110.
4. CIOBANU, Ștefan. Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă. Chișinău, 1923. 342 p.
5. CUCIULSCHI, Teodor. Câteva cuvinte despre Episcopia Hotinului. In: Luminătorul. 1933, nr. 10, p. 597.
6. EPISCOPIA Hotinului: Anuar. Chișinău: Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1925, pp.

53-54.

7. EPISCOPIA Hotinului: Anuar. Chișinău: Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1930, p. 14.
8. EPISCOPIA Hotinului: Foaie eparhială oficială nr. 13-14. Bălți, 1938, pp. 207.
9. EPISCOPIA Hotinului: Foaie eparhială oficială. nr.13-14. Bălți, 1939, pp. 173-174.
10. ÎNSEMNĂRI Creștine. Revistă de orientări pastorale și misionar. Bălți, 1938, nr. 5, pp. 302-305. Care articol?
11. IONIȚĂ, Alexandru. Tit Simedrea Mitropolitul: repere biografice. Constanța: Ex Ponto, 2002. 121 p.
12. MORARU, Pavel. Bucovina sub regimul Antonescu (1941-1944). Chișinău: Prut Internațional, 2007. Partea a 2-a. 226 p.
13. Patru ani de lucrare în Eparhia Hotinului, 1936-1939. In: Însemnări Creștine: Revistă de orientări pastorale și misionare. 1939, nr. 9-10, pp. 63-66.
14. PLUGARU, Ștefan. Membrii clerului din Basarabia refugiați în România în vara anului 1940. In: Lohanul: Revistă cultural-științifică. 2011, nr. 1, p. 45.
15. POPOVSCHI, Nicolae. Istoria Bisericii din Basarabia în veacul al XIX-lea sub ruși. Chișinău: Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1931. 511 p.
16. PROTOIEREU IOAN LISNIC. Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni propus spre canonizare. In: Altarul Credinței: publicație periodică de informație bisericească, teologie și spiritualitate a Bisericii Ortodoxe din Moldova. 2012, 29 octombrie, pp. 1-10.
17. PROTOIEREU IOAN LISNIC. Episcopia Hotinului cu reședința la Bălți (1923-1944). Chișinău: Editura „Labirint”, 2014, pp. 23-24.
18. RAPOARTE generale asupra situațiunii bisericești, 1935-1938. București: Tipografia cărților bisericești, 1939, p. 469.
19. TOMESCU, Const. N. Înființarea Eparhiei Chișinăului și Hotinului – 1813. Acte. In: Arhivele Basarabiei. 1929, nr. 4, pp.7-9; pp. 21-23.
20. TOMESCU, Constantin N. Școala de cântăreți din Mănăstirea Dobrușa. In: Episcopia Hotinului: Foaie eparhială oficială. 1928, nr. 19-20, p. 185.
21. Журнал Московской Патриархии. 1947, nr. 8, p. 42.
22. ПАРХОМОВИЧЪ I. M. Духовно-учебныя заведенія Кишенивской Епархіи, 1813-1913 г., г. Кишиневъ: Епархіальная типографія, 1913. 195 p.

O BISERICĂ DE ZID DIN SECOLELE VI-VII DE LA MONUMENTUL ARHEOLOGIC SOBARI (SOROCA)

Vlad GHIMPU,
Muzeul Național de Istorie
a Moldovei

Rezumat: Studiul pune în valoare biserici și mănăstiri paleocreștine de la monumentul arheologic Sobari (Soroca), de la Peștera Bechir de lângă orașul Soroca, și de la complexul rupestru monastic din Butuceni (Orheiul Vechi), în care s-au expus o serie de evaluări creștine, arhitecturale, iconografice, folclorice și cronologice, care le-au imprimat o importanță excepțională, uneori de unicat, pentru istoria plaiului nostru. Unele din aceste valențe depășesc valoarea lor locală sau națională și se pot înscrie în categorii de modele ce pot completa patrimoniul creștin ori cultural general al spațiului european sau mondial.

Cuvinte-cheie: monument arheologic Sobari (Soroca), episcopie, biserica Peștera Bechir, templon, mănăstirea rupestră de la Butuceni (Orhei).

Abstract: The study highlights paleo-Christian churches and monasteries at the Sobari Archaeological Monument (Soroca), and, exactly, at Bechir Cave near the town of Soroca, and also at the monastic cave complex in Butuceni (Orheiul Vechi). A series of evaluations - Christian, architectural, iconographic, folkloric and chronological - were made to prove an exceptional, sometimes unique, importance of these objects for the history of our land. Some of these valences exceed their local or national value and can fall into categories of models that can complement the Christian heritage in general, or the European and the world cultural heritage.

Keywords: Archaeological monument Sobari (Soroca), diocese, Bechir Cave church, templon, cave monastery of Butuceni (Orhei).

Din anii 60 ai sec. XX arheologul sovietic E. Rikman, venit de la Moscova, a efectuat mai multe săpături arheologice la monumentul antic Sobari, raionul Soroca, în care ulterior s-a descoperit și o construcție de piatră (fig. 1), cercetările s-au reluat în anii 90 și continuă până astăzi, cu multe analize polemice, tributare, în fond, concepțiilor istorice sovietice. A fost o construcție a romanilor sau a barbarilor, mai multe erori conceptuale, dar și în cadrul publicării neadecvate a unor materiale, cum s-a dovedit recent printr-un studiu revăzut al unor vestigii. Este vorba de o cărămidă desenată

liniar, ce s-a colectat în monumentul arheologic și a fost publicată de cercetătorul E.

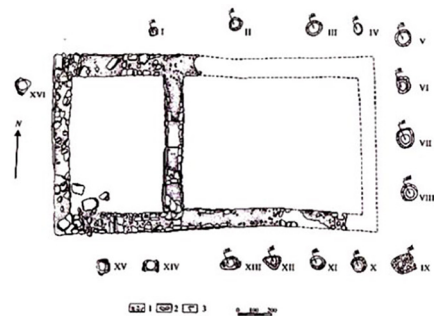

Fig. nr. 1. Planul arheologic cu urme de zid și baze de coloane al edificiului de piatră de la Sobari (Soroca), după Niculiță, Popa.

Rikman în anul 1970 [53, p. 180-197]. Descoperită într-un sit preponderent de cultură Sântana de Mureș – Cerneahov (sec. III-IV), piesa a și rămas încadrată cronologic acestei perioade, reprezentând un element de factură romană, cum se credea, provenind de la o construcție din piatră și cărămidă cu coloane, deci cu elemente arhitectonice specifice, inclusiv cu geamuri de sticlă, acoperiș de olane etc. Amestecul cu material arheologic dominant de secol III-IV nu i-a permis autorului să propună alte evaluări de datare, deși sublinia că fundația construcției a tăiat stratul cultural Sântana, însă fără să lase urme culturale proprii, semn că a durat puțin timp sau nu a fost definitivată. Ulterior, acest monument se considera interzis pentru valorificare. Apoi, în anii '90, investigațiile au fost reluate. Alți cercetători, care au reînceput săpăturile arheologice, au analizat monumentul de la Sobari în aceeași abordare culturală și cronologică [27; 28; 32].

Încă la sfârșitul anilor '60, la inițiativa lui E. Rikman, unele vestigii s-au analizat cronologic cu radio-carbon la Institutul de Arheologie al Academiei de științe a URSS, care le-ar fi datat, fie la hotarul secolului III-IV, ori la hotarul secolului VI-VII. În afară de considerațiile cronologice rezultate din evaluarea monumentului arheologic în ansamblu, cât și a construcției de piatră, E. Rikman, a publicat și cărămida cu reprezentarea unui plugar, aducând-o ca dovadă grăitoare la activitatea de cultivare a pământului în comunitatea ce a locuit în această așezare [53, p. 183]. Cum s-a dovedit ulterior, autorul nu a reprodus integral imaginile de pe cărămida liniată, repetând tendențios aceleași caracteristici și peste 5 ani în altă publicație [54], deși piesa conține și alte elemente, deosebit de importante, care pot fundamenta o nouă datare, cât și o altă apartenență culturală a "casei" de piatră de la monumentul arheologic Sobari, cu valențe excepționale pentru civilizația acestor locuri și românilor în întregime.

Privită (cărămida) ca o foaie de hârtie, expusă album, compoziția desenului poate fi împărțită în două părți: partea stângă și partea dreaptă. În stânga jos are reprezentată o cruce, iar de asupra, un rând de cifre

și posibil litere: "V", litera „v”, seamănă cu cifra 5 roman, numărul XX (20) și IX (9). După noi marchează o dată calendaristică, ziua de XX a lunii a IX-a, sau septembrie. „V”, despărțit de cifre printr-o linie în unghi, redă o abreviere a lui Vasile, asemenea cu Sfântul Vasile. Altă literă, singulară, „V” este inscripționată mai sus de prima, repetând-o ca dimensiune, apropiată de marginea cărămizii. Ultima, unică, s-a scris după ardere, considerăm noi, - ea se deosebește prin marginile (malurile) ascuțite, spre deosebire de toate celelalte linii care s-au zgâriat pe cărămida udă și au marginile mai rotunde. Să specificăm din caracteristica crucii - are gaură la bara de sus și putem aprecia, că repetă un model ce se lega la gât, și deci poate fi încadrată printre cruciulițele pectorale. Partea dreaptă a desenului este desenată cu linii mai puțin adânci decât prima, din cauza desenului mai complicat. Jos, într-un medalion rotund este redat, destul de schematic, chipul unui sfânt, probabil Maica Domnului, alături, în stânga ei, tot în cerc, posibil pruncul Iisus, stilizat, greu vizibil, mai sigur prin triunghiul corpului. De asupra, un agricultor în picioare, cu un plug de lemn, cu două brăzdare, ce ară cu un cal, iar spre margine, sus, în a 3-a bandă este liniat un simbol astral - soarele. Plugarul cu calul și simbolul de asupra, din margine, ultimul fără să fie numit, le-a publicat și arheologul E. Rikman [53, p. 183], ignorând orice referire la celelalte elemente. Cărămida poartă urme de mortar, semn că a fost pusă în zid, din greșală posibil. Din cele relatate, prin desenul liniat, observăm niște informații imaginare, consemnate artistic și "în scris", despre apariția obiceiului Plugușorului (fig. 2).

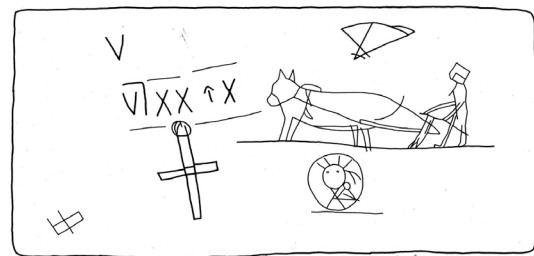

Fig. nr. 2. Cărămida desenată liniar din monumentul de la Sobari (interpretare V. Ghimpu).

Așa cum se relevă calendaristic pe cărămidă, marcarea *primei brazde* se serba la aratul de toamnă, în luna septembrie, când se celebra echinocțiul de toamnă, obicei asimilat religiei creștine, după cum ne dăm seama din crucea prezentă și după medallionul cu sfinți. Acest fapt ne îndrituește să propunem apariția Plugușorului, cu o evoluție mai concretizată decât cea din studiile cercetătorilor de până acum [1; 31, p. 25-131; 5, p. 249-292]. Pentru început, să pornim de la calendarul concret, cel iulian, cu datarea aratului de toamnă, iar Anul Nou se schimba iarna, la sfârșitul lunii decembrie. În secolul VII în Bizanț se trece la calendarul anului nou de la 1 septembrie [8, p. 858-860]. Drept element de datare a sărbătorii primei brazde, - o avem consemnată înscris și imaginar-artistic în perioada de până la acest moment. După trecerea la calendarul cu Anul Nou de la 1 septembrie sărbătoarea s-a transferat la această dată. Ulterior, mai târziu, datina înregistrată pe cărămidă s-a dezvoltat într-un obicei etnografic excepțional, așa cum este Plugușorul de astăzi, descris de câteva secole (cf. istoriografia cercetărilor [5, p. 7-35]; inclusiv studii monografice [1; 31]).

Obiceiul Plugușorului include în sine mai multe datini, primordial fiind fertilizarea ogorului cu plugul sacru, aratul primei brazde, prezent la mai multe popoare. Apărând din negura timpului, românii, probabil l-au avut încă de la geto-daci, și el s-a perpetuat inclusiv în epoca romană. Așa cum apreciază specialiștii, ca o sinteză într-un obicei complet Plugușorul s-a definitivat târziu, deoarece Dimitrie Cantemir nu-l menționează. Cantemir, având cunoștințe enciclopedice, a descris obiceiurile moldovenilor, relatând la Anul Nou manifestări bogate, practicate atât de țărani, cât și de boieri. Plugușorul, la vremea lui, trebuia deja să se fi transferat ca obicei la Anul Nou de 1 septembrie, - brazda cu arătură numai atunci s-a arat, nu iarna la 1 ianuarie, cum se urează și astăzi, ca o reminiscență de la anul nou bizantin. Aici noi trebuie să ne conducem de litera Calendarului, despre care majoritatea cercetătorilor îi vedeau începutul primăvara, când Anul Nou se marca la echinocțiul din martie, ceea ce

este greșit, probabil. După ce s-a trecut la calendarul iulian, pe timpul lui Cezar, Anul Nou se va marca la 1 ianuarie, iar o nouă schimbare a calendarului la 1 septembrie are loc în Bizanț începând din secolul al VII-lea. De la schimbarea din acest secol sărbătoarea primei brazde s-ar fi adaptat de la echinocțiul de toamnă ceva mai devreme la Anul nou din 1 septembrie. Ulterior, când se trece din nou la marcarea Anului nou iulian la 1 ianuarie (Dimitrie Cantemir redă sărbătorile după calendarul iulian), ar fi putut începe transferul de sinteză cumulativă de iarnă, adică anul nou de la 1 septembrie se serba la 1 ianuarie. Obicei care s-a finalizat deja, după primul sfert al secolului XVIII, manifestat până la noi, ca o tradiție a Plugușorului de Anul Nou, ce va continua într-o datină originală până în zilele noastre. Cu o precizare însemnată: Plugușorul, cu toate componentele sale se va contopi și cu obiceiul Orația de Anul nou, deosebită, care a existat mai înainte la anul nou de iarnă, împreună cu jocurile cu măști, cu prezentări satirice, având și un accentuat caracter de cronică și critică socială. Astfel, importanța cărămizii desenate de la Sobari, datată plauzibil în secolul VI-VII, are valoarea de a puncta un obicei dintre cele mai fundamentale ale folclorului românesc, împreună cu atestarea uneia dintre primele manifestări de iconografie creștină, o operă de artă românească cu profunde semnificații, inclusiv ale primului document "scris".

În urarea clasică a Plugușorului protagonistul de bază este badea Vasile, moș Vasile, sau Sf. Vasile: "S-a sculat badea Vasile de dimineață...". Conform calendarului creștin, astăzi se face o legătură directă între sărbătoarea *Plugușorului* și *Sărbătoarea Sfântului Vasile cel Mare* de 1 ianuarie [16, p., 316-317; 35, p. 341]. Dar noi nu știm cum s-a ajuns la aceasta contaminare, deoarece ele nu au fost identice. Era creștină a Calendarului s-a început din secolul VIII [15, p. 109; 8, p. 859]. Sărbătoarea de Anul Nou este un prilej de veselie generală, pe când modelul de viață al sfântului este unul dintre cele mai exemplare, determinate de cumpătare creștinească, deci, probabil, cu atât mai mult nu la el se refereau atunci

când a apărut în luna septembrie. Deoarece avem marcată, totuși, o sărbătoare creștină, găsim în unele izvoare folclorice, relatări interesante în acest sens, de pildă, în popor se susține că și pe *Iisus Christos îl chema Vasile. Numele de Christos i s-a pus la 30 de ani, când s-a botezat*. Sau, în altă interpretare, *Domnul Christos s-a născut de Crăciun, iar la săptămână, de Sf. Vasile, l-au botezat în legea cea veche și i-au pus numele "Vasile"*. Antroponimul Vasile provine de la termenul grecesc „vasileos”, cu sensul de „împărat, rege”, să fi fost marcajul pe cărămida arheologică inițial ziua lui Iisus Christos sau a împăratului? Nu știm. Ceea ce am putea aprecia ca naivități folclorice, de peste un mileniu, le găsim însă la băutorii de vin de la sărbătorirea zilelor lui Bacchus [25, p. 95], la culesul viei, care aveau loc tot în luna septembrie, iar masca cu cap de cerb, purtată de bachante atunci, este menționată și de D. Cantemir la români în obiceiul numit Turca, care se desfășura deja la Crăciun [9, p. 141-142; 10, p. 155-156; 11, p. 169-171], inclusiv în altă variantă, masca cu bourul [12, p. 175-177; 13, p. 251] sau capra, care au loc și astăzi la sărbătorile de Crăciun și de Anul Nou. În cazul nostru, la evenimentul însemnat, nu știm dacă se avea în vedere ziua lui Iisus Christos, sau a împăratului, ori a Sf. Vasile, însă inscripția (cu litera latină “V”) s-a făcut cu siguranță în limba română, nu în greacă și nici în latină, care trebuia să fie Bazilius.

Probabil, în icoana din medalion avem imaginea Maicii Domnului cu pruncul, ce s-a redat destul de stilizat, și s-a imprimat cu linii mai puțin adânci din cauza complexității desenului. După reprezentarea unor efigii imperiale pe monedele romane de la sârșitul secolului IV – începutul secolului V, se crede că acestea au stat și la baza apariției iconografiei paleocreștine în medalioane [33, p. 55; 36, p. 227-233], un medalion cu imaginea lui Daniel în groapa cu lei s-a găsit în Dobrogea, datat la mijlocul secolului V [30, p. 337-338]. Alt exemplar s-a descoperit într-un monument mai la nord, în Moldova, datat prin analogie, tot la mijlocul sec. V [36, p. 227-233], apariția medalioanelor cu tematică creștină a fost generală în teritoriile romane [39, p.

19-27]. Ulterior, după cum s-a reconstituit de către cercetători, templonul bisericii Sf. Sofia (anul 537) din Constantinopol (precursorul iconostasului), avea, de asemenea icoane în medalioane (rotunde) [51, p. 62-196]. Acestea nu au avut o circulație prea largă, deja în bisericuța de la Peștera lui Bechir, secolul VII, în templon avem icoane dreptunghiulare [45, p. 135-138]. Icoana din medalionul de pe cărămidă s-ar data tot aproximativ în secolul VI-VII, inclusiv, coroborată și prin cruciulița pectorală imitată în desen, așa cum acestea apar în secolele VI-VII arheologic, unul dintre indicatori, care este susținut și de analiza cu radiocarbon. Astfel, la datarea Cărămizii de la Sobari avem însemnați următorii indici: calendarul iulian secolul VII, crucea pectorală și icoană în medalion din secolele VI-VII, corelate și cu informațiile etnografice.

Încercăm să ne referim și la persoana ce a liniat cărămida de la Sobari, care era un preot cel mai probabil, român, și reprezenta o comunitate românească, aproape de Nistru, iar cum edificiul de piatră era prea somptuos pentru o biserică simplă, s-ar putea să reprezinte autoritatea unei episcopii. Așa cum au apreciat și alți autori [38, p. 82; 27, p. 20; 28, p. 69; 31, p. 153, 158], din cauza lipsei stratului cultural (fără urme de lociure), edificiul de piatră de la Sobari putea fi o biserică cu altarul pătrat. În mediul romano-bizantin o așa bazilică cu altarul neabsidat numită siri-ană s-a descoperit în orașul Callatis (Mangalia), datată în secolele V-VI d. Hr. [40]. La biserica din Sobari colonadele din interiorul bazilicii clasice s-au scos prin simplificarea înafară (fig. 3). După afirmarea religiei

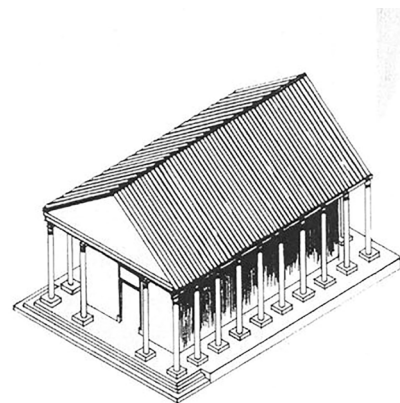

Fig. nr. 3. Reconstrucția casei (bisericii) de piatră de la Sobari, după A. Popa.

creștine, ca și în trecut, apanajul stabilirii calendarului îl aveau preoții. Ei trebuiau să anunțe populația cu privire la zilele de sărbători religioase, atunci când nu se muncea, dar trebuia să se meargă la biserică. Și doar nici preoții singuri nu fixau aceste zile individual, dar erau anunțați de o autoritate mai generală, care se făcea probabil la episcopie. Astfel, s-a liniat și cărămida de la Sobari, de către un preot, abilitat cu anunțarea calendarului poporenilor, plus că s-a dovedit și cu un oarecare talent, care ne-a lăsat o imagine sugestivă a sărbătorii Plugușorului din secolele VI-VII. Apreciind posibilitatea care ne indică o biserică somptuoasă episcopală, acoperită cu olane și cu ferestre de sticlă, putem considera că aici să se fi aflat sediul unui horepiscop, termen arătat de Mircea Păcurariu pentru zone de la nordul Dunării, cu semnificația de episcop de țară (adică de sate) [34, p. 117], aflați într-o relație strânsă canonică și liturgică cu biserică creștină romano-bizantină. Cât privește biserică cu altarul pătrat de la Sobari, ea avea două încăperi, în cea mică se afla altarul, iar în cea mare naosul pentru credincioși, iar orientarea altarului era spre vest [20, p. 307-311; 22, p. 36; 55, p. 79-81, 83-84], care iarăși ne susține o cronologie destul de veche. Implicit, la reconstrucția edificiului putem adăuga coloane (de lemn) și portice pe toate cele patru laturi, așa cum sunt descrise în analogiile dintre cele mai strânse cu bisericile creștine siriene [55, p. 83].

Biserica rupestră Bechir de lângă Soroca

La o înălțime de circa 6.50 m de asupra nivelului de călcare, în afara bisericuței Peștera lui Bechir de lângă Soroca se vede o ușă și, alături de ea, o mică fereastră pătrată, săpată în roca de cretă, cu o structură asemănătoare cu cele din perioada primilor creștini [18, p. 43-56; 19, p. 31-46; 21, p. 144-162; 23, p. 9-17; 45, p. 135-138]. Ea se compune dintr-o mică încăpere dreptunghiulară, plus altarul semicircular, în care se pătrunde printr-o singură intrare arcuită în partea superioară (fig. 4). Ceea ce-i dă valoare, în contrast cu simplitatea planului, este o exuberantă plastică decorativă de pe pereții din fața altarului,

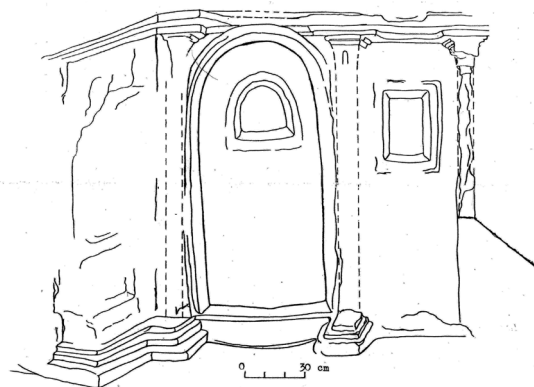

Fig. nr. 4. Intrarea în altar în biserică rupestră Bechir de lângă Soroca.

de pe unul lateral, care se prelungește până de-asupra ferestrei de la peretele din spate, într-adevăr, asemenea decorație noi nu am mai întâlnit în spațiul românesc. Decorația sculptată s-a păstrat doar fragmentar, fiind în mare parte distrusă, iar edificiul în întregime este înnegrit de la focul care s-a făcut în interior, ulterior, procedeu de vandalizare ce continuă până în zilele noastre.

Această biserică are unele asemănări cu lăcașele de cult de la Basarabi-Murfatlar (Dobrogea) prin faptul că sunt realizate în aceeași rocă de cretă [2, p. 180-233; 3, p. 81-106; 4, p. 54-59], iar la peretele din spate, de o parte și de alta a ușii are câte o banchetă cruțată în rocă. Peretele din partea laterală dreapta a avut bancheta pe toată lungimea sa, de la ușă până aproape de altar, care a fost scurtată, după informațiile culese de Vasile Curdinovschi în anul 1918 [48, p. 1-11], lucru explicabil, deoarece acest perete nu are decorație, iar deasupra banchetei rămasă numai lângă ușă i-a fost săpat un cotlon în care s-a făcut focul, scoțându-se un hogoag afară, de la care s-a păstrat o gaură în perete. Prezența acestor utilități relevă că încăperea în cauză a fost locuită, probabil în secolul XIX sau într-a doua jumătate a secolului XVIII, cum se crede, când în ea ar fi trăit un haiduc cu numele Bechir.

În altarul destul de neîncăpător ce pătrunde print-o singură intrare, el având o groapă în centru, în care fie că s-a aflat îngropată masa sfântă din lemn, fie că era la fel cruțată în cretă (asemenea ca la Basarabi - Murfatlar), fiind apoi distrusă de căutători de comori. Altarul, mai îngust decât compartimentul principal, este deteriorat

în partea dreaptă și, mai larg aici, se prezintă actualmente într-o formă puțin asimetrică. La o primă comparație vizuală a planului cu cele ale bisericilor de la Basarabi – Murfatlar, cât și de la Dumbrăveni [14, p. 249-269], secolele X–XI, cea de la Peștera lui Bechir, având altarul orientat spre nord, pare mai arhaică și ar fi anterioară acestora. Ceea ce s-a mai păstrat la ora actuală din decorația sculptată pe trei pereți ai naosului sunt niște capiteli de forma unui trunchi de piramidă inversată, imposte, care se unesc între ele prin benzi în retragere. De o parte și alta a altarului ele aveau, probabil, colonete până jos, pe podea, ce se sprijineau pe baze în trepte și, posibil, o a treia colonetă în dreapta naosului (privită din altar) se sprijinea, de asemenea, pe o bază în trepte, fără să se fi păstrat nici capitelul, dar care adăuga un dulăpior cu două polițe, servind de proscomidie, cum a fost descris de V. Curdinovschi, acum în mare

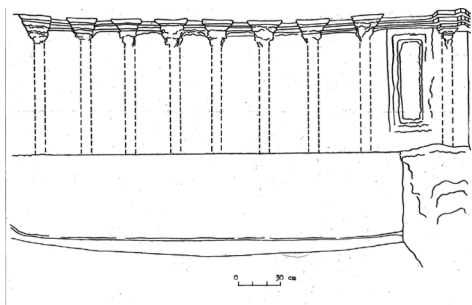

Fig. nr. 5. Reconstrucția grafică a peretelui lateral cu capiteli sculptate și icoană.

parte distrus. Celelalte 12 capiteli de pe peretele lateral aveau colonete scurte, până spre mijlocul peretelui, păstrate cu câte un fragment destul de mic numai în colțuri (fig. 5). Capitellurile de la acestea din urmă se deosebesc de cele din fața altarului, care, deși se unesc cu celelalte prin benzi în retragere, forma lor pare mai elegantă, probabil că ele să fi avut altfel de ornamente, dată fiind amplasarea lor favorizată. Cele de pe peretele lateral, mai multe, au, ca și benzile care le unesc, - o structură de trepte în retragere din toate trei părți. Sistemul decorativ, sculptat destul de iscusit în cretă, se prezintă ca o realizare artistică remarcabilă, compozițional bine încheată pe cei trei pereți până la fereastră (fig. 6).

În ceea ce privește structura templonului,

Fig. nr. 6. Foto. Element sculptat de asupra ferestrei.

îi vom prezenta și alte valențe nu mai puțin importante. Mai întâi vom propune unele criterii preliminare de datare. Biserița cu decorație sculptată de la Soroca are altarul orientat spre nord, asemenea bisericilor mai sunt și în Munții Buzăului [34; 26, p. 17-33], ele datându-se în perioada secolelor V–IX, răstimpul când se stabilește definitiv orientarea altarelor spre est. Pentru biserica de la Peștera Bechir noi avem posibilitatea de a restrânge limita de jos a existenței sale, pe baza prezenței icoanelor, remarcate prin chenare puțin adâncite în altar: în ax; inclusiv, altele două pe peretele din fața altarului și pe cel lateral, între colonetele sculptate, propriu-zis, pe templon. Astfel, datarea cea mai apropiată a Peșterii Bechir poate corespunde, în faza superioară a altarelor orientate spre nord, atunci când s-ar fi putut generaliza și începerea amplasării icoanelor pe temploane.

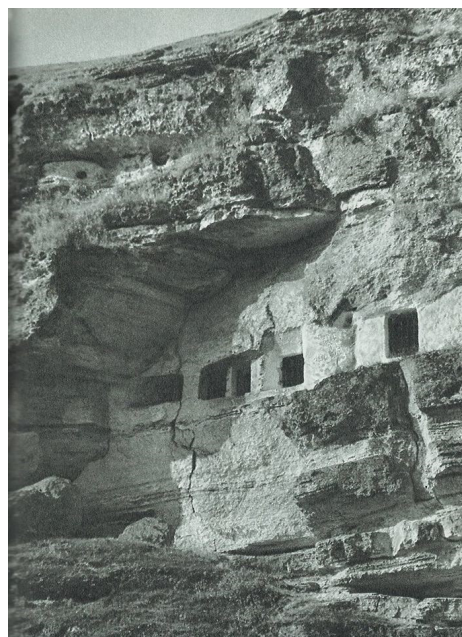
Conform celor descrise mai sus, rezultă, că structura compusă din colonete și icoane de la biserica rupestră ce se află lângă orașul Soroca reprezintă un templon bizantin, apărut terminologic în limba greacă din latinescul *templum*, denumire dată după colonadele asemănătoare cu cele de la lăcașele de cult precreștine. Această construcție a luat naștere la dezvoltarea pe verticală a unui cancel, separând sanctuarul (bema) unei biserici ortodoxe de spațiul rezervat credincioșilor (naosul). O istoriografie cu privire la temploane a prezentat-o V. M. Kovaleva (47, p. 55). Apariția și evoluția templonului în arealul ortodox până la iconostas a fost studiată în special de V. N. Lazarev [51, p. 162-196; 50, p. 128-139; 52, p. 110 – 136]. Evidențiind crearea

a două feluri de bariere ale altarului în perioada creștinismului timpuriu, de tip vestic și estic, acest autor a specificat geneza templonului bizantin din construcția bazată pe colonade, iar imaginile sfinților fiind inițial în relief, pictate sau încrustate în arhitravă sub forma medalioanelor. Drept model clasic ele s-au propagat în Biserica "Sf. Sofia" din Constantinopol, construită în anul 537. Dacă în bisericile mari toată structura barierei altarului se făcea din marmură, în cele provinciale se realiza din lemn. V. N. Lazarev recunoștea, totuși, că în intercolumnie (e și cazul nostru) icoanele au putut apare mai timpuriu în temploane de lemn. În realitate, modele de temploane au fost mai multe, pe care le-a prezentat L. V. Betin. Unii autori antici ca Sofronie din Ierusalim descrie un templon cu icoane în biserică încă înainte de anul 629 [43, p. 57]. La baza dezvoltării lor s-a aflat elaborarea simbolisticii și dogmaticii altarului, care s-a definitivat, cum se consideră, la începutul secolului al VIII-lea [44, p. 43].

Noi mai putem adăuga aici și lipsa din bisericuța noastră a unor imagini fitoforme sau animaliere, motive ce au fost inițiate de iconoclaști (în lupta împotriva icoanelor), apoi propagate pe larg ca parte a artei laice, atât în temploane, dar care au rămas și mai târziu la iconostase (până astăzi). Astfel, construcția modelului de templon, asemănător cu cele de lemn, l-ar fi adus lângă Soroca unii călugări refugiați de la prigoana iconoclaștilor. Luând în considerație, totuși, schema nedezvoltată de numai două-trei icoane la noi, putem admite construcția bisericii de la Peștera Bechir de lângă Soroca, cât și a templonului, nu prea târziu după cel din Sf. Sofia, în secolul al VII-lea. Ca ultimă remarcă, să precizăm că, templonul de la bisericuța de lângă Soroca a fost realizat și pe peretele lateral în imitație, fără destinația lui directă, ca barieră între altar și naos, în fond, și din cauza dimensiunilor mici ale bisericuței, cât și pentru a înfrumuseța lăcașul și a pune icoane.

Mănăstirea rupestră de la Butuceni (Orhei)

Interesul pentru cunoașterea complexului monastic rupestru din satul Butuceni (Orhei) s-a început din secolul al XIX-lea,

**Fig. nr. 7. Foto. Ferestre exterioare ale
mănăstirii rupestre de la Butuceni (Orhei).**

ori o activitate umană de asemenea anvergură, ce a rămas din săparea stâncii de piatră nu putea să rămână neobservată. Este evident, că localnicii din sat îl știau de mai devreme, urmele de ferestre și intrări de pe suprafața exterioară a stâncii se vedeau de la distanță (fig. 7), iar unii dintre locuitori au și surmontat cu siguranță stânca ca să viziteze construcția, după care, sătenii, au hotărât să continue tradiția și, prin alte eforturi de muncă, au străpuns o nouă intrare de acces liber din direcția satului, continuând practica creștină de acum într-o biserică parohială [49, p. 1313-1317]. În RSS Moldovenească, unde aproape toate mănăstirile (exceptând una din ele) și majoritatea bisericilor au fost închise, cercetarea științifică a edificiilor religioase era interzisă, cu unele excepții, tangențial, când unii autori publicau ediții de istoria artei. O istoriografie a acestei probleme noi am scris-o într-o lucrare de doctorat, susținută la Universitatea „A. I. Cuza” din Iași, și publicată ulterior într-o monografie [21, p. 16-42]. Despre acest așezământ monastic de la Butuceni au scris, mai puțin sau mai mult preocupați unii istorici de artă, însă despre reala importanță a lui în cadrul *practicii religioase creștine* din țara noastră, sau despre valențele lui universale ori cronologice, pe care le are, încă nu s-a conștientizat încă. După proclamarea Independenței Re-

publicii Moldova, de un real folos s-a dovedit cercetarea, realizarea și publicarea unui plan complex și al releveului ansamblului monastic rupestru de către colaboratorii Institutului de Istorie a Artei din Chișinău [17, p. 20], corectând o altă variantă de plan mai simplistă din anii 1886-1887, extrasă din arhive de către Vasile Curdinovschi [48, p. 4].

Din istoria creștinismului se cunoaște că adaptarea și construcția de biserici în perioada antică s-a început mai întâi în locuințele personale, apoi în unele case de rugăciune pentru unele colective, și, mai mari, au culminat cu bazilicile paleocreștine, ce preluau locul edificiilor publice civile. Geneza lor poate fi studiată mai concludent după prezența absidelor semicirculare. De regulă, se admite că biserica paleocreștină s-a adaptat inițial de la casa romană dreptunghiulară cu absidă semicirculară, ulterior ca semn distinctiv al altarului. Însă, în Siria, Mesopotamia și în alte părți, acolo unde au fost nuclee timpurii creștine mai dezvoltate, primele biserici ale noii religii s-au construit și după altă formă a casei romane tradiționale, dreptunghiulare, așa-numitele biserici fără absidă, cu altar pătrat sau dreptunghiular [55, p. 79-81, 83-84].

Dacă bisericile antice, ce au urmat în temei tradiția cultă a creștinismului de tip urban roman și romano-bizantin, de unde s-a propagat și în localitățile rurale [24, p. 112], este (s-au poate fi) mai clară, constituirea celor medievale timpurii, ca și cele rupestre, aici situația mai trebuie studiată. Este mai greu de evaluat, pe de o parte, cronologic, apoi și din cauza condițiilor instabile a marilor migrații ale popoarelor spre lumea bizantină, ce au produs mai multe perturbări social-politice și etnice, iar pe de altă parte, în plan subiectiv, s-au comis și unele erori de concepție, urmările cărora se resimt și astăzi. Avem în vedere aici aprecierile despre construcția de biserici medievale, la care aproape că s-a pus greșit semnul egalității între evoluția lor și cele din epoca antică, în special în ce privește originea pronaosului [41, p. 94; 42, p. 120-123], despre care am scris și în alte lucrări. Să mai remarcăm că, perioada medievală timpurie, este și mai greu de explicat arheologic, însă, cu toate acestea,

Fig. nr. 8. Foto. Altarul pătrat de la biserica mănăstirii de la Butuceni.

pentru înțelegerea evoluției creștinismului, ea poate fi demonstrată deja și prin unele biserici paleocreștine, de zid sau rupestre. În primul rând, cum considerăm noi, prin forma altarului și orientarea lor geografică.

Asemenea cum este și biserica rupestră de la mănăstirea din Butuceni (Orheiul Vechi), ce are un altar pătrat de tip sirian (fig. 8), dar și un dormitor comun al călugărilor, care au durat de la legislația împăratului Iustinian I, între secolul VI și XII în Bizanț, după care ele (dormitoarele comune), vor dispărea [46, p. 54-55], adică, se va schimba structura lor. Eugen Bâzgu, un cercetător cu mai multe contribuții al ansamblurilor rupestre, a apreciat, totuși, fără dovezi concludente, că biserica de aici ar fi avut de la început în componenta de plan și pronaos [7, p. 130-139]. Însă, construcția bisericii, cu stâlpul în mijlocul biserii, acolo unde trebuia să fie ușa, denotă altceva, dar și, ținând cont de amplasamentul ei la înălțime (greu de urcat pentru femei) [21, fig. 69; 22, p. 69], că inițial ea nu putea avea pronaos, decât din anul 1821, după o lungă perioadă de părăsire având căile de acces de pe stâncă prăbușite, iar apoi s-a săpat o intrare dinspre sat, din partea opusă, și a fost transformată în biserică parohială (Курдиновский 1906, 1313-1316), cu adausul unui pronaos.

Astfel, mănăstirea rupestră de la Butuceni (Orhei), având biserica cu altarul pătrat orientat spre est și cu un dormitor comun al călugărilor de aproximativ 12 chilii, s-a contruit în tradiția bizantină cea mai tipică, așa cum e consemnată în legislația

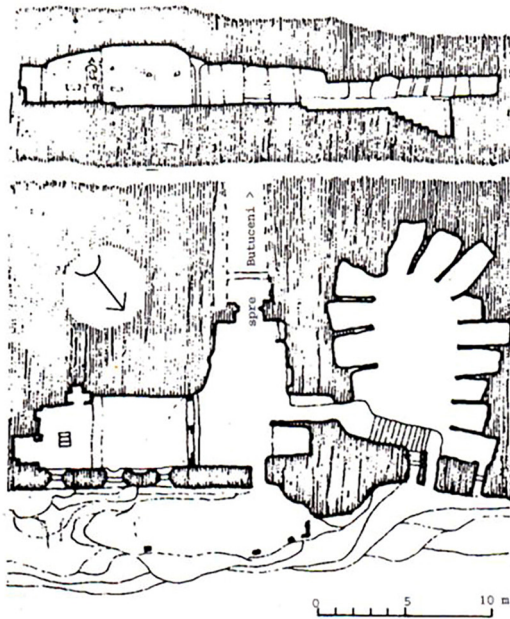

Fig. nr. 9. Plan și secțiune longitudinală a complexului monahal de la Butuceni.

împăratului Iustinian (527-565), care a reglementat și unele norme pentru organizarea mănăstirilor. Și altarul pătrat, reprezintă un element de vechime al ei, dintre primele din cele construite după modelul casei romane dreptunghiulare, asemenea cu altarul bisericuței de zid de la Sobari, ce a avut un rol episcopal. Tot un element de construcție timpurie este și dormitorul comun cu 12 chilii inițial (fig. 9), rămas așa în istoria arhitecturii, de parcă a încremenit, sculptat într-o epocă din acele secole, deoarece în bisericile construite de zid ele au dispărut demult, fiind înnoite și prefăcute, după cum astăzi le găsim numai consemnate documentar, sfârșind existența lor în secolul al XII-lea. În cazul cu numărul de chilii în număr de 12, la fondare, ea a prezentat una din primele organizări monastice, repetând sfânta scriptură, de comuniune a Mântuitorului cu cei doisprezece apostoli, o practică stabilită la începuturi de Vasile cel Mare în secolul IV [6, p. 185-189]. Asemenea model de organizare monastică, cu un număr de 12 persoane se mai întâlnește și în Munții Buzăului (stabilit numai după locul de masă cu scobituri în trunchiul de lemn) (37, p. 57), o zonă, de asemenea, cu mănăstiri rupestre dintre cele mai vechi, din spațiul comunitar al românilor, aflat în afara granițelor statului bizantin, ca și teri-

toriu nostru de la nordul Mării Negre.

În acest mod, toate elementele constitutive ale acestei mănăstiri rupestre de la Butuceni și de planificare arhitectonică, reflectă, cum se vede, o tradiție creștină și de cultură bizantină și, deci, adusă de o comunitate monastică de călugări de la sudul Dunării, iar importanța ei a avut o valoare covârșitoare asupra comunităților românești din teritoriul înconjurător, putând fi un model de urmat (ca la Sobari), și primind ulterior și călugări din mediul local. Spre acest lucru ne înclină urmele unor chilii din ansamblul interior, iar numărul de persoane mai apoi s-a mărit, cum se vede, ce se mai poate observa după semnele în peretele din spate al pronaosului (alte locuri pentru chilii), suprimate când sătenii au lărgit suprafața pentru a transforma biserica cu funcție parohială. Având limita de existență generală, databilă între secolul VI și XII, noi putem opta pentru cea mai timpurie perioadă de început în aceste secole, fondată în secolul VI-VII, apropiată de cronologia bisericilor de la Callatis, Dobrogea și cea de la Sobari, dar și posibil și logic cu o durată mai lungă de activitate, datorită condițiilor mai sigure de amplasare în stânca de calcar de la Butuceni, locuind la înălțime și mai bine protejată de năvălitori. Mai târziu, când s-au prăbușit căile de acces, călugării au fost nevoiți să părăsească acest stabiliment monahal, iar nouă, urmașilor acelor vremuri istorice, ne-a rămas o memorie înscrisă în piatră ale uneia din primele organizări monastice cu valoare universală creștină, a epocii care se prezenta atunci cu cel mai înalt nivel al civilizației europene. În consens cu aceste considerente, păstrarea acestui ansamblu ca un monument protejat de valoare creștină mondială ne obligă să avem grijă de păstrarea lui, ca să-l putem prezenta cât mai integru generațiilor viitoare.

Concluzii. În urma prezentării bisericilor și mănăstirilor paleocreștine de la monumentul arheologic Sobari (Soroca), de la Peștera Bechir de lângă orașul Soroca, și a complexului rupestru monastic de la Butuceni (Orheiul Vechi), s-au expus o serie de evaluări creștine, arhitecturale, iconografice, folclorice și cronologice care le-au im-

primat o importanță excepțională, uneori de unicat, pentru istoria plaiului nostru. Unele din aceste valențe depășesc valoarea lor locală sau națională și se pot înscrie în

categorii de modele ce pot completa patrimoniul creștin ori cultural general al spațiului european sau mondial.

Referințe bibliografice:

1. ADĂSCĂLIȚEI, V. Istoria unui obicei: plugușorul. Iași, 1987. 154 p.
2. BARNEA, I; ȘTEFĂNESCU, Ș. Din istoria Dobrogei. București, 1971. Vol. 3. 439 p.
3. BARNEA, I. Monumente creștine și viața bisericească în secolele VII–XIV. In: Monumente istorice și izvoare creștine (mărturii de străveche existență și de continuitate a românilor pe teritoriul Dunării de Jos și al Dobrogei). Galați, 1987, pp. 81-106.
4. BARNEA, I. Monumente rupestre de la Murfatlar (Basarabi), jud. Constanța. In: Sud-Est, 1997, nr. 4, pp. 4-30. ISSN: 1857-0143.
5. BĂIEȘU, N. Tradiții etno-folclorice ale sărbătorilor de iarnă. Chișinău, 2008. 410 p.
6. BĂLAN, I. Vetre de sihăstrie românească, secolele IV–XX. București, 1982. 575 p.
7. BĂZGU, E. Reevaluări cronologice ale complexului monastic rupestru Butuceni-Orhei. In: Arta "97". Chișinău, 1997, pp. 130-139.
8. Calendarul în spațiul românesc de-a lungul timpului. In: Istoria României în date. București, 2003. pp. 858-860.
9. CANTEMIR, D. Descriptio Moldaviae. București, 1872. 167 p.
10. CANTEMIR, D. Descrierea Moldovei. București, 1875. 343 p.
11. CANTEMIR, D. Descrierea Moldovei. București, 1923. 184 p.
12. CANTEMIR, D. Дескриеря Молдовей. Chișinău, 1988. 234 p.
13. CANTEMIR, D. Descrierea Moldovei : Studiu monografic și anexă facsimilată a manuscrisului în limba latină *Historicae Moldaviae. Partes Tres. [Descrierea Moldovei]* de Dimitrie Cantemir din Biblioteca regională „A. M. Gorki” din Odesa. București, 2004. 596 p.
14. CHIRIAC, C. Un monument inedit: complexul rupestru de la Dumbrăveni (jud. Constanța). În: Pontica. 1998- 1989, nr. 21-22, pp. 249-269.
15. Dicționar al științelor speciale ale istoriei. București, 1982. 268 p.
16. FARMER, D. H. Dicționar al sfinților. București: Univers enciclopedic, 1999. 580 p.
17. Ghid de monumente și situri istorice din Republica Moldova. Chișinău, 1995. 72 p.
18. GHIMPU, V. Mănăstirea rupestră de la Peștera lui Bechir din Soroca. In: Tyragetia, 1998, nr. 6-7, pp. 43-56. ISSN 1857-0240.
19. GHIMPU, V. Descoperirea primei biserici din sec. VIII–IX la Nistru și importanța ei în cadrul istoric al românilor de la est de Carpați. In: Moldova'99 – Sărbătoarea bimileniului creștin. București, 1999. pp. 31-46.
20. GHIMPU, V. Biserici paleocreștine din spațiul românesc în evul mediu timpuriu. In: Tyragetia, 2016, nr. 10, pp. 303-314. ISSN 1857-0240.
21. GHIMPU, V. Biserici și mănăstiri medievale în Basarabia: monografie. Chișinău, 2000. 219 p.
22. GHIMPU, V. Lăcașuri creștine și izvoare medievale necunoscute ale românilor. Chișinău: Tyragetia-Destin, 2017. 249 p.
23. GHIMPU, V. Un templon în biserica paleocreștină de lângă Soroca. In: Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice. 2012, nr.1-2, pp. 9-17.
24. GUDEA, N., Christiana Minora: Studii, articole și note în legătură cu creștinismul timpuriu din Dacia romană, Dacia postromană și unele provincii vecine. Cluj-Napoca: Editura „Mega”, 2011. 520 p.
25. KERNBACH, V. Dicționar de mitologie generală. București, 1983. 783 p.
26. LUPU, E. Observații asupra vestigiilor rupestre din zona Carpaților de Curbură. In: Musaios. 1994, vol. 4, partea a 2-a, pp. 17-25.
27. NICULIȚĂ, I. Situl de epocă romană de la Sobari și unele aspecte ale romanizării în spațiul de la

- Est de Carpați. In: Probleme actuale ale istoriei, economiei și culturii moldovenilor de la Est de Prut. Romanizarea la Est de Carpați, caietul 2, materialele sesiunii din 3 iulie 1996. Chișinău, 1996. p. 20.
28. NICULIȚĂ, I., POPA, A. Prezență romană în zona Nord-Vest Pontică. Chișinău, 2000. 131 p.
29. NICULIȚĂ-VORONCA, E. Datinile și credințele poporului român: adunate și așezate în ordine mitologică. București, 2008. Volumul 1. 448 p.
30. OPAIȚ, C. Două amulete din sticlă din nordul Dobrogei. In: Peuce. 1984, nr. 9, pp. 337-338.
31. POP, D. Plugușorul – sinteză folclorică românească. In: Pop, S. Obiceiuri agrare în tradiția populară românească. Cluj-Napoca, 1989, pp. 25 – 131.
32. POPA, A. Romains ou barbares? Architecture en pierre dans le barbaricum à l' époque romaine tardive : (sur le matériel archéologique du Nord-Ouest du Pont Euxin). Chișinău, 2001. 362 p.
33. PREDĂ, C. Callatis. Necropola romano-bizantină. București, 1980. 222 p.
34. PĂCURARIU, M. Istoria Bisericii Ortodoxe Române. București, 1991. 679 p.
35. STOIAN, I. M. Dicționar religios. Termeni religioși, credințe populare, nume proprii. București, 2007. 295 p.
36. ȘOVAN, I. O. Un mormânt cu medalioane romane de sticlă din necropola de la Mihălășeni (jud. Botoșani). In: ArhMold. 1987, nr. 11, pp. 227 – 233.
37. ȘTEFAN, C. Vestigiile rupestre din Munții Buzăului. Buzău, 1980. 65 p.
38. TEODOR, D. Gh. Creștinismul la est de Carpați, de la origini până în secolul al XIV-lea. Iași, 1991. 232 p.
39. TEODOR, D. Gh. Medaillon byzantines a simboles chretiens des IV-VIe de l'espace carpato-danubienno pontique. În: Etudes byzantines et post-byzantines, IV, Iași, 2001. pp. 19 – 27.
40. THEODORESCU, D. L'Edifice Romano-Byzantin de Callatis. În: Dacia. Revue d'Archeologie et d'Histoire Ancienne. 1963, nr. 7, pp. 257-300.
41. THEODORESCU, R. Bizanț, Balcani, Occident, la începuturile culturii medievale românești (secolele X–XIV). București, 1974. 379 p.
42. THEODORESCU, R. Un mileniu de artă la Dunărea de Jos (400 – 1400). București: Editura Gramar, 2002. 379 p.
43. БЕТИН, Л. В. Исторические основы древнерусского высокого иконостаса. In: Древнерусское искусство. Художественная культура Москвы и прилегающих к ней княжеств XIV-XVI вв. Москва, 1970. p. 57.
44. БЕТИН, Л. В. Об архитектурной композиции древнерусских высоких иконостасов. In: Древнерусское искусство. Художественная культура Москвы и прилегающих к ней княжеств XIV-XVI вв. Москва, 1970. p. 43.
45. ГИМПУ, В. Древнейшая церковь Пещеры Бекира возле города Сорока. In: Археологические вести 2013, nr. 19, pp. 135 – 138.
46. КАЖДАН, А. П. Византийский монастырь XI-XII вв. как социальная группа. In: Византийский Временник. Москва, 1971, том 31, pp. 54-55.
47. КОВАЛЕВА, В. М. Алтарные преграды в трех новгородских храмах XII века. In: Древнерусское искусство, проблемы и атрибуции. Moscova, 1977. p. 55.
48. КУРДИНОВСКИЙ, В. Общий очерк о пещерных храмах Бессарабии. In: Труды бессарабского церковного историко-археологического общества. Chișinău, 1918, 10 выпуск, p. 4.
49. КУРДИНОВСКИЙ, В. Окрестности Старого Орхей. In: Кишиневские Епархиальные Ведомости. 1906, nr. 41, pp. 1313-1317.
50. ЛАЗАРЕВ, В. Н. Два новых памятника русской станковой живописи XII-XIII веков (к истории иконостаса). In: Лазарев, В. Н. Русская средневековая живопись. Статьи и исследования. Москва, 1970, pp. 128 – 139.
51. ЛАЗАРЕВ, В. Н. Три фрагмента расписных эпистилиев и византийский темплон. In:

Византийский временник. Москва, 1967, том 27, pp. 162 – 196.

52. ЛАЗАРЕВ, В. Н. Три фрагмента расписных эпистилий и византийский темплон. In: Лазарев, В. Н. Византийская живопись. Москва, 1971, pp. 110 – 136.

53. РИКМАН, Э. А. Поселение первых столетий нашей эры Собарь в Молдавии (о связях черняховцев с античным миром). In: Советская археология, 1970, nr. 2, pp.180-197.

54. РИКМАН, Э. А. Этническая история населения Поднепровья и прилегающего Подунавья в первых веках нашей эры. Москва, 1975. 336 p.

55. ЯКОБСОН, А. Л. Закономерности в развитии раннесредневековой архитектуры. Ленинград, 1983. 170 p.

ÎNSUFLEȚIREA CUVÂNTULUI ÎN CĂRȚILE TIMPULUI PRIN DARUL DAT DE DUMNEZEU

Interviu cu Protoiereul Mitrofor Octavian MOȘIN, conf. univ., doctor în teologie, Facultatea de Istorie și Filosofie, USM, președinte al Sectorului Sinodal Activitate Pastorală pentru Tineret al Mitropoliei Moldovei, paroh al Bisericii „Întâmpinarea Domnului”, or. Chișinău

Raisa Plăieșu: Care este importanța sufletului omului la scrierea unei cărți? Cum este primită această faptă atât pe pământ, cât și în cer?

Protoiereul Octavian Moșin: Omul este o ființă creatoare. În toate lucrările e nevoie de suflet. A pune suflet în ceva înseamnă a te dăruia, a pune toate facultățile sufletești. Or, viața omului este privită ca o muncă și rugăciune. Acestea sunt cele două condiții care duc spre mântuirea sufletelor noastre.

R. P.: Care este corelația divină între autorul cărții și darul de Sus care-i dat s-o scrie? Cum credeți, Preacucernice Părinte Octavian Moșin, are Domnul o rânduială prin timp în transmiterea tematicii lucrărilor scrise și alegerea concretă a autorului?

Pr. O. M.: Fără de inspirație omul nu poate crea. Tot ajutorul și binecuvântarea vin de sus. E nevoie de efortul omului, apoi vine, neapărat, și ajutorul Domnului.

Sunt unele lucruri care sunt date direct de Dumnezeu, deci reprezintă revelații supranaturale. Altele reprezintă revelații indirecte, naturale, reieșind din tot ce a creat Cel de Sus și poate fi văzut de către noi.

Omul urmează să ceară înțeleptire, pentru a vedea, deci a descoperi niște realități și de a acționa potrivit acestor revelații.

R. P.: Casa cărții este biblioteca, unde sute, mii, milioane de cărți prin timp se depozitează în patrimoniile bibliotecilor din diferite țări din lume, în bibliotecile lăcașelor sfinte, unde între copertile acestor cărți se oglindesc sufletele autorilor care le-au scris prin diferite conținuturi atât în diferite domenii, cât și din punct de vedere artistic. Care e părerea Sfinției Voastre, cum trebuie să însuflețim Cu-

vântul în cărțile timpului prin Darul dat de Dumnezeu?

Pr. O. M.: Chiar dacă o mulțime de cărți stau depozitate și nimeni nu dă de ele, autorul și-a înfăptuit misiunea. Nu avem de unde ști, peste veacuri cineva poate descoperi o carte sau o scriere pierdută drept adevărată avere. Unii scriu nu pentru veacul acesta, transmițând un mesaj pentru generațiile viitoare.

Eu cred că nici un efort al nostru nu este zădarnic, nu se pierde, ci se transmite într-un mod sau altul. Doar Domnul le știe și le rânduiește pe toate.

R. P.: Dumnezeu, alegându-și „ucenicii”, adică autorii cărților, a dat binecuvântare să le scrie prin timp. Este o muncă sfântă, tenace, enormă a Preasfântului Dumnezeu de-a lungul mileniilor, veacurilor, deceniilor, anilor ce a pogorât prin Sfântul Duh scrierea lucrărilor Sale prin sufletele autorilor de pe pământ. Cum să ștergem praful anilor de pe aceste cărți scrise ce stau tăcute, nedeschise în bibliotecă? Ce factori ar acționa la însuflețirea, luminarea acestor scrieri prin timp? Cine poate face aceste acțiuni de promovare a acestor lucrări date de Dumnezeu ca să se reverse în sufletele oamenilor? Un bibliotecar poate fi și un duhovnic a sufletelor autorilor care au scris aceste cărți?

Pr. O. M.: Chiar dacă bibliotecile devin mai mult niște muzee de carte, iar bibliotecarii niște ghizi în lumea cărților, toate rafturile cu cărți prăfuite ne transmit un mesaj. Neapărat cineva le va șterge de praf și le va descoperi celor care vin după noi.

Sunt atâția bibliotecari care transmit frumusețea scrierilor uitate în timp. Ei sunt mesagerii celor scrise altădată, venind cu re-

zumate ale trecutului. Cât avem bibliotecari conservăm cărțile și recuperăm trecutul.

R. P.: Multe cărți în bibliotecă stau nemișcate, prăfuite, nesolicitate de cititori de ani, decenii. Precucernice Părinte Octavian, ce facem cu ele? Oare casarea lor după anumite perioade de timp ce s-au aflat în bibliotecă este soluția cea mai bună?

Pr. O. M.: *E foarte corect să aranjăm și să sistematizăm cărțile. Chiar dacă astăzi nu prea se „umblă” la ele, multe scrieri le vom redeschide, la multe idei din ele se va reveni. Așa a fost mereu, s-a revenit la vechile scrieri. Vor fi mereu oameni care vor căuta să vadă ce au scris și ce ne-au lăsat înaintașii noștri.*

R. P.: Cartea are și ea un destin de viață al ei, care a fost scrisă de autor, jertfindu-și cugetul și sufletul său prin diferite suferințe, ispite, emoții tensionate a vieții sale în perioada de scriere a cărților. Este un proces greu de muncă creator până la editarea operei sale. Apoi după ce se editează, cartea revine atât în bibliotecile personale ale cititorilor prin cumpărare, dăruire, autografe, dar mai mult cartea revine la casa ei – biblioteca. Cum credeți, care ar fi cea mai bună metodă de promovare a cărții?

Pr. O. M.: *Ultima vreme bibliotecile devin centre de educație și cultură, organizându-se simpozioane, lansări, prezentări, mese rotunde etc. Toate acestea scot scrierile din anonim și ne transmit niște lucruri puțin știute spre luare aminte.*

Sunt necesare rezumate ale cărților, căci omul de astăzi nu are timp pentru a lectura din scoarță în scoarță. Să le oferim scurte date, niște tablete la mesajul pe care îl transmite fiecare autor.

R. P.: Câți ani poate supraviețui o carte în bibliotecă?

Pr. O. M.: *În biblioteca noastră de carte religioasă, din cadrul Universității de Stat din Moldova, avem cărți din veacurile XVIII-XIX, care s-au păstrat destul de bine. Urmează a crea condițiile corespunzătoare pentru păstrarea și conservarea lor. Altă soluție este păstrarea și în format electronic, fiind scanate, iar unele scrieri mai importante încep a fi reeditate.*

R. P.: Odată cu modernizarea sistemelor informaționale, multe biblioteci din lumea întreagă s-au modernizat, robotizat, condițiile de păstrare a cărților au devenit mai benefice, mai moderne, lecturând cartea prin intermediul calculatorului, planșetelor și alte aparate în domeniul informaticii. Care e părerea, care cărți vor supraviețui prin timp: cartea pe suport de hârtie sau cartea digitală?

Pr. O. M.: *Chiar dacă noua generație e deprinsă să parcurgă textele în format electronic, sunt unele scrieri care mereu vor fi și pe hârtie. Aici mă refer și la cărțile sfinte. Una este să citești rugăciunile pe tabletă și alta e să stai cu cartea de rugăciune, în fața icoanei, cu candela aprinsă, în mirosul tămâiei.*

R. P.: „Sfânta Scriptură”, „Sfânta Evanghelie”, „Psaltirea Lui David”, cărțile Sfinților Părinți, diferite acatiste și alte cărți mai vechi fac parte din patrimoniul sfânt al bibliotecilor naționale, biblioteci bisericești, mănăstirești. Ele sunt cărțile de căpătâi ale vieții noastre, care prin ele respirăm și supraviețuim prin Cuvântul lor, care prin rugăciuni se rostesc atât acasă, dar mai mult în lăcașele sfinte în timpul Sfințelor Liturghii. Dar cum omul să deschidă cărțile sfinte, care se află în bibliotecă? Ce colaborare ar putea fi în acest sens între Biserică și Biblioteca Națională a Republicii Moldova?

Pr. O. M.: *Expozițiile de carte religioasă, pe care le organizează Biblioteca Națională, sunt binevenite. În cadrul acestora am descoperit multe cărți, pe care ulterior le-am răsfoit și am cules informații atât de utile.*

Ar fi nevoie și de un catalog care ar prezenta vechile scrieri, ce se păstrează în fondul bibliotecilor. Aceste informații sunt necesare drept suport de cercetare pentru studenții de la teologie, slujitori și lumea de bună-credință.

R. P.: Avalanșa de tehnologii informaționale (lăptopuri, mobile, tablete etc.) prin ochiul lecturii îl duc azi pe om în altă direcție nestabilă, neconcretizată, nedeterminată și lectura cărților nu se face sufletește, așa ca altădată. Ar putea în viitor să se înfiripe o colaborare mai

apropiată între Biserică și bibliotecă în satele și orașele Republicii Moldova de a însufleți Cuvântul cărții prin Darul dat de Dumnezeu prin diferite proiecte cultural-creștine, lansări de carte, școli duminicale și tabere de vară ale copiilor? Lansarea de carte creștină se poate de organizat nu numai în bibliotecă, ci și în biserică? Ar putea biserica să se încadreze în Programul Național *LecturaCentral*, ediția a IV-a, anul 2021 cu sloganul „Citește! Trăiește liber!”, elaborat în anul 2018 de Biblioteca Națională a Republicii Moldova? Prin care modalități și criterii ar putea să se implice.

Pr. O. M.: *Se practică organizarea unor lansări de carte și în bisericile din cuprinsul republicii. Să știți că Biserica are toată deschiderea pentru o colaborare în vederea luminării și catehizării populației. Suntem gata să sprijinim și să promovăm diverse inițiative ale bibliotecilor.*

R. P.: **Cum e însuflețit azi Cuvântul scris prin Darul dat de Dumnezeu**

în sufletele creștinilor în bisericile și mănăstirile din R. Moldova?

Încercăm cele citite să le punem în viața creștinilor de zi cu zi. Una este să citești sau să cunoști ceva, alta e să îți schimbi viața. Mesajul evanghelic rămâne actual pentru toate timpurile. Transmitem dragostea creștină, care este una împărtășită față de toți și de toate.

R. P.: **Vă mulțumesc din suflet pentru acest interviu, care nădăduim, va revărsa o lumină, iar copertile cărților din biblioteci vor fi deschise de mai mulți cititori.**

Prot. O. M.: *Doar numai prin căutare, cercetare, acțiuni, metode noi de lucru, prin fapte concrete vom șterge praful de pe cronicile timpului, astfel le vom readuce la o viață nouă pentru cititorii care le vor căuta și se vor înfrupta din ele.*

Consemnare: Raisa PLĂIEȘU,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

NIKOLAI KOZLOV – OMUL DIPLOMAȚIEI ȘI AL CĂRȚII

Elina BOLGARINA,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Resumat: *Articolul se axează pe o temă nestudiată - viața și munca lui Nikolai Iakovlevici Kozlov (?-1846), unul dintre primii directori ai Bibliotecii Publice Guberniale din Chișinău. Biblioteca Publică Gubernială a fost deschisă în anul 1832. Nikolai Kozlov a fost și diplomat de rang înalt în Imperiul Rus. În anul 2021 se împlinesc 175 de ani de la stingerea din viață a bibliotecarului Nikolai Kozlov.*

Cuvinte-cheie: *Nikolai Kozlov; Biblioteca Publică Gubernială din Chișinău, eseu biografic.*

Abstract: *The article studies the life and works of Nikolai Yakovlevich Kozlov (? – 1846), one of the first directors of the Province Public Library, established in Chișinău in 1832, who previously was the higher ranked Russian diplomat of the late 18th – early 19th century. This year we mark the 175 years since his death.*

Keywords: *Nikolai Kozlov; the Province Public Library in Chișinău; biographical essay.*

În istoria Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova sunt pagini necercetate prin timp. Una dintre ele este despre activitatea celui de-al doilea director al Bibliotecii Publice Guberniale din Chișinău, în anii 1835-1846, a lui Nikolai Iakovlevici KOZLOV. În anul 2021 se împlinesc 175 de ani de la stingerea din viață, personalitate notorie care merită să fie studiată cu toată atenția.

Începutul studierii despre acest om a fost elaborat de către istoricul și bibliologul Petru Ganenco, fost director al Bibliotecii de Stat al RSSM, în anii 1965-1984 și până în 1987 – director-adjunct pentru știință, care a consacrat activității progresiste a bibliotecarului Kozlov multe pagini inspirate în monografiile sale despre istoria bibliotecii. Între timp, au văzut lumina tiparului și alte surse istorico-bibliografice, și acum,

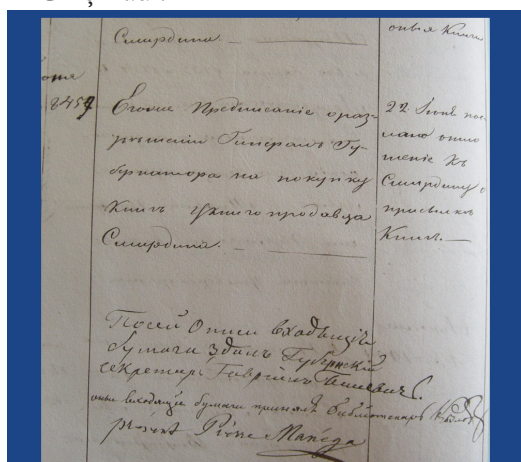
probabil, este momentul să încercăm să preluăm ștafeta simbolică de la savantul și bibliograful P. Ganenco – deschidem unele paranteze, punctăm niște etape ale vieții și muncii lui Nikolai Kozlov, care, de fapt, a fost și un diplomat rus de excepție, și unul dintre primii directori al Bibliotecii Publice Guberniale din Chișinău.

Data nașterii lui Nikolai Kozlov nu se cunoaște (aproximativ anii '70 ai secolului al XVIII-lea). S-a stins din viață la 20 aprilie 1846, la Chișinău.

Și-a început activitatea profesională în 1783, în domeniul diplomației, la Colegiul de Afaceri Externe al Imperiului Rus din Sankt Petersburg, ca student, apoi actuar. În anul 1793 a participat la misiunea diplomatică solemnă rusă la Constantinopol, condusă de ambasadorul Mihail Ilarionovici Kutuzov, în calitate de traducător. Și-a

continuat activitatea la Ambasada Rusiei în capitala Imperiului Otoman până în 1809. În perioada anilor 1811-1818 este primul în istorie consul general al Rusiei în Statele Unite ale Americii, cu reședința în Philadelphia.

După finalizarea misiunii în America, revine la muncă în Colegiul de Afaceri Externe al Rusiei în Sanct Petersburg (în general și-a dedicat patruzeci de ani de viață diplomației ruse). Dar în 1824 părăsește colegiul pentru a ocupa, pe parcurs, diverse posturi de stat în gubernia Novorosia și Basarabia. Începând cu anii '30 al secolului al XIX-lea, activează la Chișinău. În 1835 l-a schimbat pe Gavriil Bilevici, primul director al Bibliotecii Publice din Chișinău, la propunerea generalului-gubernator de Novorosia și Basarabia, Mihail Voronțov. Acesta menționa că, Nikolai Kozlov "...va aduce un folos considerabil prin cunoștințele sale vaste și prin talentul său Bibliotecii publice din Chișinău".

Semnăturile bibliotecarilor la cartea de inventar a Bibliotecii Publice Guberniale din 1835: Gavriil Bilevici, Nikolai Kozlov și Petru Manega (membru al Consiliului de patronaj al bibliotecii).

Luând în primire biblioteca în anul 1835, Nikolai Iakovlevici Kozlov a găsit în ea 580 de cărți. Convingându-se de faptul că Biblioteca dispunea de un fond prea mic, el a întreprins măsuri de completare sistematică. N.Kozlov selecta minuțios literatură conform propriei concepții burgheze, fiind adept al dezvoltării economice și culturale rapide a țării. Chiar din mărturiile lui N. Kozlov, aflăm că, la evaluarea și selecția cărților, el "se conducea întotdeauna de principiul: cărțile procurate trebuie să

aducă acum și în viitor un mare folos vizitatorilor Bibliotecii din Chișinău". Garnitura de cărți, achiziționată de el în anul 1835 de la editorul și vânzătorul de cărți rus A. Smirdin, se numărau 1143 volume de literatură rusă și străină, editată preponderent în anii '30 ai secolului al XIX-lea. Mai mult de jumătate din volume era literatură artistică, preponderent operele clasicilor ruși – Pușkin, Krîlov, Fonvizin, Derjavin, ș.a., iar literatura străină era oglindită de lucrările lui: Byron, Shakespeare, Schiller, W. Scott, Voltaire etc.

Datorită acțiunilor insistente ale lui Nikolai Kozlov, întocmirii de către el a listelor de cărți și periodice necesare bibliotecii, dialogului permanent, prin corespondență, cu conducerea guberniei și a orașului, Biblioteca Publică Gubernială din Chișinău a început să se completeze mult mai activ și sistematic cu publicații. În anii '40 ai sec. al XIX-lea biblioteca abona anual 13-15 titluri dintre cele mai bune ediții periodice din țară și de peste hotare. De asemenea, primea gratuit până la 15 denumiri de ziare și reviste de la diverse instituții de stat și particulare, care își editau publicațiile lor de specialitate.

Biblioteca funcționa doar în orele de zi, ceea ce nu era convenabil pentru cititori și explica vizitarea pasivă a bibliotecii. Un alt obstacol care împiedica, creșterea numărului de cititori era faptul că nu se permitea împrumutul la domiciliu din bibliotecă. Nikolai Kozlov a insistat ca la bibliotecă să fie stabilit împrumutul la domiciliu, elaborând și regulamentul respectiv.

Regulamentul privitor la împrumutul cărților la domiciliu, elaborat de către directorul Bibliotecii Publice Guberniale N.Kozlov a dat rezultate îmbucurătoare: numărul cititorilor în anul 1843 erau 341 de persoane, iar în anul 1846 a crescut până la 1328 de persoane.

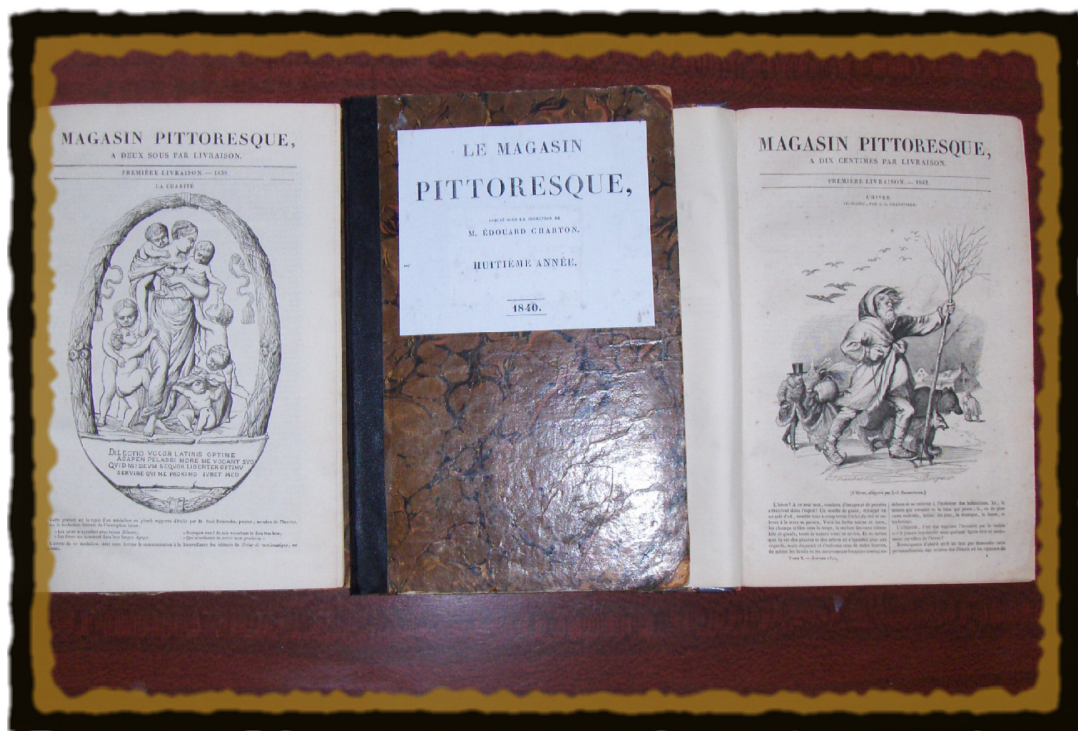
Bibliotecarul N.Kozlov se străduia mereu să completeze numărul de cititori ai bibliotecii. El scria guvernatorului suplimentar la propunerile sale: "... Pentru a păstra numărul actual de vizitatori ai bibliotecii și, totodată, pentru a face cât mai captivantă... ar fi deosebit de utilă procurarea nu numai a celor mai de seamă opere ale literaturii

noastre contemporane, dar și alte publicații periodice franceze dintre cele mai importante”.

Nikolai Kozlov a lucrat în funcția de director a Bibliotecii Publice Guberniale până la sfârșitul vieții sale. La 7 aprilie al anului 1846, el a informat guvernatorul Basarabiei P. I. Fedorov, scriind cerere de eliberare din funcția sa de director, dar la 20 aprilie a decedat subit, după cum menționa și guvernatorul în raportul său, “a fost răpit de o boala cruntă, într-o luptă grea și îndelungată de viață”.

Colecția Bibliotecii Publice Guberniale includea, în 1846, după moartea lui Nikolai Kozlov, 2644 volume de cărți, 30 de titluri de ediții periodice, 63 de titluri de atlasuri, hărți și desene. Până în prezent în colecția BNRM se păstrează ediții din anii: 1838, 1840 și 1842 ale almanahului francez *Le Magasin Pittoresque*, achiziționate pentru colecție de directorul bibliotecii N.Kozlov.

Nikolai Ia. Kozlov a fost consilier de stat în conformitate cu Tabelul rangurilor în Imperiul Rus, decorat cu ordinul Sf. Anna, cl. II. (în anul 1814).

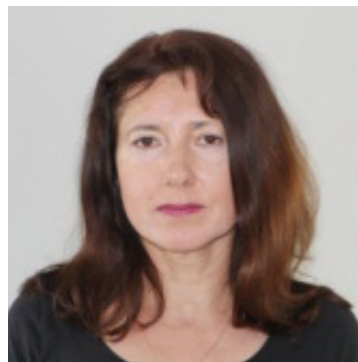
Revistele franceze „Le Magasin Pittoresque” din anii 1838, 1840, 1842 procurate de Nikolai Kozlov pentru BPG.

Referințe bibliografice:

1. GANENCO, Petru. Scrieri istorice. Vol. I. Istoria Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova de la 1832 până la 1918, Chișinău: Biblioteca Națională, 2001. 196 p. ISBN 9975-9991-1-5. - P. 78-95.
2. VARTA T., Varta I. Istoria Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova în documente de arhivă. Chișinău: BNRM, 2012. 364 p. ISBN 978-9975-4368-6-1. – P. 24-217
3. БОЛГАРИНА, Э.Л. Российский дипломат и кишиневский библиотечарь: загадка Николая Козлова. In: Вестник БАЕ. 2019, Nr. 1, pp. 77-86. ISSN 2658-4921
4. БОЛХОВИТИНОВ, Н.Н. Русско-американские отношения, 1815-1832. Москва: Наука, 1975. 626 p. - P. 32-39
5. БОЛХОВИТИНОВ, Н.Н. Становление русско-американских отношений, 1775–1815. Москва: Наука, 1966. 639 p. - P. 432-437, 492-531, 563, 577, 583
6. ГАНЕНКО, П. История Кишиневской публичной библиотеки (1830-1917). Chișinău: Cartea Moldovenească, 1966. 114 p. - P. 46-54.

BIBLIOTECA – SERVICIILE DE INFORMARE VERSUS FENOMENUL GOOGLE

Genoveva-Irina BULICHE,
Biblioteca Județeană „Gh. Asachi”, Iași

Rezumat: *Articolul se referă la provocările impuse de noile tehnologii de informare în biblioteci. Motoarele de căutare ajută la regăsirea informațiilor, dar nu evaluează calitatea materialelor din lista de rezultate. Dezvoltarea continuă a aplicațiilor web, care devin tot mai inteligente, interacționând cu utilizatorii asemenea unor inteligențe artificiale, va impune bibliotecilor dezvoltarea și distribuirea de produse și servicii de informare în moduri esențialmente noi.*

Cuvinte-cheie: *Internet, Google, motoare de căutare, servicii de informare, suprainformare*

Abstract: *The article discusses the challenges posed by new information technologies in libraries. Search engine helps to find information, but it doesn't evaluate the quality of materials in the result list and their meaningfulness. The continuing development of web applications, which become increasingly intelligent and interact with the users the same way as artificial intelligence does, requires from the libraries to develop and distribute information products and services substantially in a new way.*

Keywords: *Internet, Google, search engine, information services, information overload*

Contextul informațional mondial, coroborat cu evoluția fără precedent a mijloacelor informatice, au determinat o transformare a vieții economice, a vieții sociale implicit o transformare culturală, de mentalitate și nu în ultimul rând a vieții cotidiene a fiecărui individ.

Relația societate-informație este indisolubilă. Schimbul de informații reprezintă o categorie esențială în existența societății, o realitate care definește societatea în relație cu toate componentele.

Particularitățile informației sunt strâns legate de caracterul său imaterial: ea se multiplică fără a se epuiza, se transmite de la un individ la altul, se reproduce, devine un bun public și își pierde parțial valoarea

prin redistribuirea conținutului. Tehnologiile informației și comunicării, prin noul context informațional și de comunicare pe care îl produc și îl impun, relativizează noțiunile de spațiu și timp, adună indivizi și comunități într-un spațiu unitar global, spațiu în care fiecare dintre noi trebuie să-și dezvolte strategii de adaptare, informare și comunicare prin asimilarea de cunoștințe și competențe specifice.

Internetul, mai precis evoluția sa, a adus – ca o consecință directă – fenomenul de globalizare care nu mai reprezintă o noutate, însă viteza cu care își propagă fluxurile, din ce în ce mai puțin materiale, ridică numeroase probleme de adaptare în structurile infodocumentare, cu precădere în biblioteci.

Internetul de ieri, reprezentat de căutări de informații pe net și afișări, devine un loc în care cunoștințele, resursele și puterea de calcul a computerelor, aparținând miliardelor de oameni se reunesc, formând o forță colectivă compactă. Web-ul nu mai înseamnă a naviga sau a citi, a asculta sau a privi pasiv; înseamnă colaborare, împărtășire, socializare și mai mult decât orice, creare în cadrul unor comunități conectate în mod liber.

Accesul fiecăruia la informațiile tuturor – unul din principiile UNESCO formulat în urmă cu mai bine de 50 de ani – este readus în actualitate și posibil în prezent, grație creării unei instrumentații adecvate stocării, regăsirii și diseminării informației. Accesul Deschis este o mișcare ce se manifestă la nivel mondial, care sprijină circulația liberă, deschisă a informațiilor și ideilor.

De la lansarea sa oficială în anul 1998 și până în prezent, Google – care nu mai este un simplu motor de căutare – a dezvoltat, încorporat și disponibilizat o multitudine de produse, servicii și aplicații integrate platformei proprii, promovând accesul liber la informații și libertatea de exprimare, motiv pentru care nu elimină conținut din rezultatele căutării.

Motoarele de căutare ajută la regăsirea informațiilor de pe internet, dar nu evaluează calitatea materialelor din lista de rezultate. Bibliotecarii și alți specialiști în informații facilitează identificarea resurselor web de încredere și de foarte bună calitate.

Bibliotecile pun la dispoziția utilizatorilor surse de informare evaluate, selectate și organizate, încercând să ofere o alternativă calitativă pentru regăsirea informațiilor prin intermediul motoarelor de căutare.

În cazul documentării într-o bibliotecă, toate materialele sunt evaluate într-un fel sau altul. Cărțile, publicațiile periodice și alte documente de bibliotecă trec prin proceduri editoriale, care stabilesc dacă o anumită lucrare ar trebui sau nu să fie publicată. După publicare, lucrarea trebuie aprobată de personalul departamentului responsabil cu achizițiile pentru a putea fi inclusă în colecțiile bibliotecii.

Pare paradoxal, dar suprainformarea

este principala barieră a informării.

Dezinformarea este generată de omisiune și adaos, de fenomenul de suprainformare – așa-numita obezitate informațională. Saturarea provocată de supraexpunerea la informație și cantitatea imensă de informații incorect înțeleasă, asimilată și digerată descurajează interesul, deturneză atenția, demobilizează energiile. Prețul pe care trebuie să îl plătim poate fi exorbitant, chiar dacă îmbracă forme difuz conceptuale: alienare, manipulare, prăpastie cognitivă. În tot acest timp, sociologii măsoară și cântăresc fenomenul, studiază efectele, deduc anumite reguli și trag semnale de alarmă.

Problema evaluării informației a căpătat o amploare fără precedent în universul virtual datorită gradului de autonomie al utilizatorului, a capacității sau incapacității acestuia de orientare, de identificare și de calificare a universului informațional pe Internet, în încercarea de a evita capcanele și pericolele diverselor infopoluări și supraîncărcări specifice mediului online. În acest proces complex, rolul bibliotecarilor de referințe este major. A identifica și a califica un tip de informație nu este o simplă improvizare de moment, este un demers care presupune cunoaștere, deprindere și abilitate în a folosi tehnica muncii intelectuale, respectiv competențele tehnologice, competențele informaționale, îndeosebi cele care vizează aspectele evaluative.

Pentru evaluarea documentelor de pe internet este necesar să răspundem la următoarele întrebări:

- Autorul articolului este identificat clar?
- Dacă este identificat, este specialist în domeniul respectiv?
- Dacă autorul nu este expert, opiniile sale pot fi acceptate ca fiind obiective și imparțiale?
- Dacă autorul nu este identificat, organizația care îl susține poate fi localizată?
- Organizația care îl susține este cunoscută ca fiind specializată și obiectivă?
- Documentul include data copyrightului, data publicării sau data ultimei revizuirii?
- Dacă este prezentată o dată, documentul este destul de recent?

Pentru a-și îndeplini menirea, bibliotecile trebuie să se preocupe de elaborarea și

punerea în aplicare a noilor modele de organizare a informației; să stabilească și să furnizeze criteriile de regăsire a informației (criteriile derivate din analiza comunității deservite, din misiunea și obiectivele bibliotecii, din cunoașterea modalităților și formelor de construcție și comunicare a informației); să asigure selectivitatea în regăsirea informației (decurge din stabilirea criteriilor, o particularizare a acestora în funcție de solicitarea expresă a utilizatorului, modele de selectivitate care țin de situații informative contextuale); elaborarea de produse și servicii de informare electronice accesibile prin Internet; dezvoltarea cercetării fundamentale și aplicative în domeniul Științelor Informării și Comunicării.

Web 3.0 – web-ul semantic - este a treia generație de servicii de internet pentru site-uri și aplicații, care va marca o schimbare fundamentală în modul în care dezvoltatorii creează site-urile, dar,

mai important, în modul în care oamenii interacționează cu acele site-uri web. Oamenii de știință și experții în comunicare digitală consideră că această nouă paradigmă în interacțiunea web va face viața oamenilor în online mai ușoară și mai intuitivă. Acest lucru se va întâmpla pe măsură ce aplicațiile devin mai inteligente și vor avea funcții de căutare mai bune care le oferă utilizatorilor exact ceea ce caută, interacționând cu aceștia asemenea unei inteligențe artificiale, care înțelege contextul mai degrabă decât doar compararea cuvintelor cheie, așa cum se întâmplă în prezent.

În acest context, dezvoltarea fără precedent a internetului va avea un impact major asupra comportamentului utilizatorilor și asupra celor care gestionează informația, în complexitatea sa, impunând dezvoltarea și distribuirea de produse și servicii de informare în moduri esențialmente noi.

Referințe bibliografice:

1. LUCAS, Stephen E. Arta de a vorbi în public. Iași: Polirom, 2014 [online]. [citată 14 aprilie 2020]. Disponibil: <https://books.google.ro/books?id=pCqTDwAAQBAJ&pg=PT1&dq=arta+de+a+vorbi+in+public+lucas+pdf&hl=ro&sa=X&ved=0ahUKEwjmsdiBn-zoAhXEysQBHb-3BqwQ6AEIJzAA#v=onepage&q=arta%20de%20a%20vorbi%20in%20public%20lucas%20pdf&f=false>
2. MAN, Raluca. Resursele electronice și bibliotecarul de referințe versus fenomenul Google [online]. [citată 13 aprilie 2020]. Disponibil: <https://www.kosson.ro/know-how/616-resurse-electronice-biblioteca-referinte>
3. NEAGU, Lidia. Web 3.0. Cum poate fi schimbat internetul pentru a fi un serviciu mai bun?. *Economica.net* [online]. [citată 14 aprilie 2020]. Disponibil: https://www.economica.net/web-3-0-cum-poate-fi-schimbat-internetul-pentru-a-fi-mai-bun_175376.html
4. TÂRZIMAN, Elena. Biblioteca în era digitală – provocări, mutații perspective.[online]. [citată 14 aprilie 2020]. Disponibil: <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A19382/pdf>

CONTRIBUȚII ALE UNUI DECENIU DE PRESĂ IEȘEANĂ (1851-1860) LA PROMOVAREA LECTURII, CUNOAȘTERII ȘI A PROGRESULUI

Sanda Beatrice BITERE,
Biblioteca Județeană „Gheorghe
Asachi”, Iași

Rezumat: *Presa ieșeană de pionierat a avut un semnificativ rol formativ-informativ în societatea epocii, fiind un veritabil promotor al lecturii și al culturii naționale (al autorilor români și al creațiilor în limba română) și susținător al idealului de unitate națională. Aceste contribuții sunt ilustrate de desfășurătorul cronologic cuprinzând 25 de publicații periodice ieșene din perioada 1851-1860, unde fișa bibliografică a fiecărei tipărituri constituie un format sintetic de comunicare a unor informații relevante privind rolul, tipologia și evoluția presei ieșene, domeniile și temele de interes ale vremii, promovarea creativității și a noului, segmentele de public vizate, tranziția scrisului, cititului și a imprimării de la alfabetul chirilic la cel latin, apariția și dezvoltarea tipografiilor laice locale. Publicațiile periodice prezentate reflectă colecțiile Bibliotecii Academiei Române.*

Cuvinte-cheie: *presa ieșeană de pionierat, desfășurător cronologic 1851-1860, promovarea lecturii, a cunoașterii și a progresului.*

Abstract: *The pioneer serial publications printed in Iași played a significant educational and informative role in society, acting as a genuine driver of the national culture and reading of Romanian authors and the works in Romanian language, supporter of the idea of national unity. These contributions are illustrated by the chronological list that includes 25 serial publications printed in Iași during the years 1851-1860. Bibliographic description of each publication represents a synthetic communicative unit. It is formed of relevant information on the role, typology and evolution of the press from Iași, specific to its time fields and topics of interest, promotion of the new and creativity, targeted audience, transition of writing, reading and printing from the Cyrillic alphabet to the Latin one, appearance and development of the local printing houses. Bibliographic material on serial publications reflect the collections of the Romanian Academy Library.*

Keywords: *old serial publications printed in Iași, chronological development in 1851-1860, promotion of lecture, knowledge and progress.*

Motivația alegerii temei. Scopul și Mobiectivile lucrării

Lucrarea de față se încadrează în preocupările profesionale privind bibliografia și istoria presei ieșene, cu scopul de a contribui la facilitarea cunoașterii acesteia și a marilor personalități fondatoare de către publicul larg, la formarea unei imagini a epocii și la mai buna înțelegere a realităților istorice. Obiectivele principale ale cercetării vizează:

1. Conturarea perspectivei de ansamblu asupra dezvoltării, ca număr și diversificare, a publicațiilor periodice ieșene din perioada 1851-1860, prin prezentarea lor în succesiune cronologică din perspectivă bibliografică, și 2. Evidențierea rolului presei ieșene de pionierat în formarea și educarea interesului pentru lectură, contribuind prin informare, promovarea culturii, a creativității și a noului la emanciparea societății vremii prin

cunoaștere și progres.

Bazată pe surse secundare, lucrarea reunește 25 de publicații periodice tipărite la Iași în deceniul șase al secolului al XIX-lea, având scopul de a le prezenta bibliografic în ordinea datelor de publicare, în contextul analizei evoluției presei locale și a diversificării rolului acesteia în societatea epocii.

Stadiul cunoașterii în materie, reflectat în literatura de specialitate

Documentarea efectuată se circumscrie acoperirii perioadei 1851-1860 în fondul documentar al Bibliotecii Academiei Române, reflectată de tomul I [13] al *Bibliografiei Periodicelor din România (1790-1930)*, din cadrul *Bibliografiei Naționale Retrospective* elaborată de Biblioteca Academiei Române. Pentru unele completări sau în scop de clarificare am avut în vedere *Dicționarul presei românești (1731-1918)*[24].

Referitor la abordarea istoriei presei tipărite la Iași, este divers documentată – ceea ce reflectă importanța și actualitatea temei – de autori ca Mircea-Cristian Ghenghia, Camelia Stumbea, Vasile Ilincan, Elena Chiaburu, Carmen Țăgșorean, Mihaela Mocanu, Iulian-Cătălin Dănilă, Maria Lucreția Sturtzu, Liviu Iulian Roman, Diana Vrabie, Emilia Chiscop etc.

Legătura prezentei lucrări cu cercetări proprii anterioare

Lucrarea de față vine în continuarea unui studiu bibliografic preliminar [2] despre presa ieșeană din intervalul 1829-1850, din care au fost menționate cinci tipărituri seriale care se continuă sau se reiau în deceniul șase al secolului al XIX-lea. Acestea au fost completate în ordine cronologică cu 20 de publicații periodice care apar la Iași în perioada de referință 1851-1860, în contextul istoric preliminar Unirii Principatelor de la 24 ianuarie 1859, în vederea ilustrării aportului la promovarea lecturii, cunoașterii și a progresului.

Metodologia de cercetare aplicată

Cercetarea bibliografică, bazată pe surse secundare, a avut ca obiect publicațiile periodice care au apărut la Iași în intervalul 1851-1860, cu parcurgerea operațiilor specifice: sortarea și ordonarea documentelor relevante pentru temă, în funcție de data de

apariție și locul de editare. Abordarea este interdisciplinară, atingând aspecte de istorie a presei, lecturii și a tiparului, de istorie a introducerii limbii române și a alfabetului latin în presă, sociologice (rolul periodicelor în epocă, adresabilitatea, segmentarea publicului), perspectiva preponderent utilizată în lucrare fiind însă cea bibliografică (utilizarea și elaborarea de bibliografii, ca instrumente de cercetare).

Cartea de vizită a publicațiilor menționate conține principalele elemente de descriere bibliografică, decorsetate din formatul standardizat: titlu și subtitlu (în forma actualizată), date de apariție (perioada, tipografia), colectivul de redacție, periodicitate și grafie. Marcajul cu asterisc indică publicațiile care nu mai există fizic, dar care sunt semnalate în presa vremii. În descrierea bibliografică a documentelor am operat actualizarea titlurilor și a subtitlurilor, precum și eliminarea prețului și a dimensiunilor publicațiilor, formatul simplificat păstrând „suficienți descriptori, încât să facă posibile taxonomii” [21, p. 695] în abordări ulterioare.

Rezultatele obținute

Contribuția specifică a prezentei lucrări la cunoașterea în domeniu constă în:

1. Schițarea unei perspective de ansamblu asupra evoluției ca număr și diversificare a publicațiilor periodice tipărite la Iași în perioada 1851-1860, prin ilustrarea dezvoltării în timp a presei ieșene într-un desfășurător cronologic dedicat (secțiunea A) – inspirat de *Enciclopedia cronologică a jurnalismului din România* [22];

2. Evidențierea rolului celor 25 de periodice de pionierat în epocă, cu atenție specială pentru cel formativ-informativ.

Foaie de parcurs a presei ieșene din deceniul șase al secolului al XIX-lea

I. Publicații periodice ieșene a căror editare se continuă sau se reia în deceniul șase al secolului al XIX-lea

În această primă categorie sunt reiterate în ordine cronologică cinci dintre publicațiile periodice ieșene cu data de apariție în prima jumătate a secolului al XIX-lea [2], anume cele a căror editare se continuă sau se reia în deceniul studiat: *Albina românească* (1829), suplimentul

acesteia *Foaie sătească a Principatului Moldovei* (1839) împreună cu *Adaos la Foaia sătească* (1841), *Adaos extraordinar la Foaia sătească* (1845), precum și *Noua Albină română* (1857), apoi *Buletin, foaie oficială* (1833), *Arhiva românească* (1840), *Dacia literară* (1840) și *Zimbrul* (1850).

1. Albina românească, gazetă politico-literară.

Apare bisăptămânal, între 1 iun. 1829 – 3 ian. 1835 și 3 ian. 1837 – 8 ian. 1850, la Tipografia Albinei, cu caractere chirilice. Fondator și director: Gh. Asachi. Este primul ziar în limba română din Moldova [11, p. 31], alăturându-se **Curierului românesc** (București, 8 apr. 1829) al lui I. Heliade-Rădulescu ca piatră de fundament pentru presa națională. Editori: Gh. Săulescu, Iancu Codrescu, V. Fabian-Bob [15, p. 37]. Printre colaboratori: C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, A. Donici, V. Alecsandri, C. Caragiali, N. Nicolescu, G. Săulescu, G. Sion, C. Bolliac, D. Gusti etc.

Schimbări de subtitlu: din 1 ian. 1830, în „gazetă politico-administrativă literară”; din 2 apr. 1831, în „gazetă administrativă și politică literară”.

Din 1831 conține articole în limbile română și franceză.

Nu apare între 8 ian. – 7 dec. 1833 și între 30 iun. 1835 – 3 ian. 1837.

De la 7 dec. 1833, titlul și subtitlul sunt o perioadă bilingve (româno-franceză): „Albina românească, gazetă politico-literară – *L'Abeille moldave*, gazette politique et littéraire”.

Schimbare de titlu: între 9 ian. 1850 – 24 nov. 1858 apare ca „Gazeta de Moldavia. Urma Albinei Românești cu al ei foileton”.

Gazeta de Moldavia va fi continuată de „Patria, foaie politică și literară” (27 nov. 1858 – 5 oct. 1859), redactor fiind C. Gane [22, p. 312]. [13, p. 86-87, 286; 24, p. 25]

Suplimente și adausuri la **Albina românească**, în perioada 1851-1860:

1.1. „Foaie sătească a Principatului Moldovei” (2 apr. 1839 – 24 iun. 1851). Redactor: Gh. Asachi ([1939], apoi de la 2 iun. 1846); M. Kogălniceanu (de la 7 apr. 1840); C. Rolla (de la 16 dec. 1845). Apare săptămânal, cu caractere chirilice, la Tipografia Institutului Albinei, apoi, de la 7

apr. 1840, la Tipografia Sfintei Mitropolii. A fost înființată „pentru cultura sătenilor”, pentru a le comunica „dispoziții administrative, legile, mezaturile, prețurile curente etc”. [13, p. 2, 3, 18, 50, pp. 256-258, 452; 24, p. 53, 193]

Suplimente la „Foaia Sătească”, în intervalul de timp studiat: 1.1.1. „*Adaos la Foaia Sătească*” (19 ian. 1841 – 24 iun. 1851); 1.1.2. „*Adaos extraordinar la Foaia Sătească*” (25 feb. 1845 – 17 iun. 1851).

1.2. „Noua Albină română, foaie literară și artistică. *Adaos la Gazeta de Moldavia*” (5 ian. – 7 feb. 1857). Apare bilunar, la Tipografia Institutului Albinei.

2. Buletin, foaie oficială

Apare bisăptămânal între 22 iun. 1833 – 27 sept. 1859, la Tipografia Albinei, cu alfabet chirilic. Redactor de la 1 iulie 1851: Gh. Asachi.

Schimbări de titlu: de la 1 iul. 1851, în „Buletin, foaia publicațiilor oficiale a Principatului Moldaviei”; de la 3 ian. 1857, în „Buletin oficial, foaia publicațiilor oficiale a Principatului Moldaviei”; de la 11 dec. 1858, în „Principatele-Unite Moldova și Valahia. Buletinul oficial al Moldovei”. [13, pp. 86-87]

Suplimente independente: 2.1. „*Adaos la Buletin, foaia publicațiilor oficiale*” (din 1 iul. 1851); 2.2. „*Săteanul*” (ian. – iul. 1853); 2.3. „*Adaos la Buletinul Oficial al Moldovei*” (din 4 ian. 1859).

Buletinul este înlocuit de **Monitorul oficial al Moldovei. Principatele-Unite Moldova și Valahia** (28 oct. 1859 – 28 febr. 1863), editat de Th. Codrescu (Tipografia Buciumul Român).

3. Arhiva românească. Foaie retrospectivă și trimestrială.

Apare sub redacția lui M. Kogălniceanu, în [apr.] 1840-1841, 1845 (ediția I, cu alfabet chirilic) și 1860, 1862 (ediția a II-a), la tipograful-editor A. Bermann. Considerată prima colecție de documente istorice și literare tipărite [11, p. 46], va continua să fie publicată, între anii 1940-1946, de V. M. Kogălniceanu [13, p. 50; 22, p. 24, 103].

4. Dacia literară

Redactor: M. Kogălniceanu. Apar trei numere (unul la două luni) în perioada 30 ian. – iun. 1840 (ediția I), la Cantora Jurna-

lului (Cantora *Daciei literare*, Cantora *Foii sătești*), cu pagina de titlu cu litere latine și text chirilic [20, p. 40], apoi în 1859 (ediția a II-a) la tipograful-editor A. Bermann, cu text cu litere latine.

Este considerată prima revistă cu un program literar coerent, formulat în *Introducția* semnată de M. Kogălniceanu, program care susține promovarea originalității și a specificului național în literatură. Elocvente în acest sens sunt și cele patru secțiuni ale revistei: I. „compuneri originale ale conlucrătorilor foaiei”; II. articole originale din celelalte jurnaluri românești; III. critica cărților nou ieșite în deosebitele provincii ale Daciei; IV. „Telegraful Daciei”, știri culturale, editoriale. Printre colaboratori: V. Alecsandri, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, Al. Russo, Gr. Alexandrescu, Gh. Asachi, N. Bălcescu, N. Filimon, Al. Donici, B. Petriceicu-Hasdeu ș.a. [13, p. 181, pp. 322-323; 24, p. 154, 230].

5. Zimbrul

Gazeta politică și literară apare discontinuu, în intervalul 3 iul. 1850 – apr. 1884, la Tipografia Buciumul Român, cu A. Fotino ca director. Colectiv de redacție: Th. Codrescu, D. Gusti, V. A. Urechia, I. Codrescu, C. Codrescu, V. N. Lupu.

Frecvență: bisăptămânal (între 3 iul. 1850 - 21 feb. 1852; 17 ian. 1855 - 10 sept. 1856; 1 nov. – 30 dec. 1858); zilnic (între 19 dec. 1878 – 29 mart. 1879); tri-săptămânal (între 16 nov. 1883 – apr. 1884).

Schimbare de titlu: de la 1 nov. 1858, în „Zimbrul și Vulturul”.

Fuzionează la 2 ian. 1859 cu „Steaua Dunării, jurnal politic, literar și comercial” fondat în 1855 de M. Kogălniceanu, sub titlul „Steaua Dunării, Zimbrul și Vulturul”.

Schimbare de titlu: de la 19 dec. 1878, în „Zimbrul. Ziar cotidian, politic și economic”. Schimbare de subtitlu, de la 16 nov. 1883, în „Ziar politic, literar și științific”. Tipărit cu alfabet de tranziție și, de la 19 dec. 1878, cu alfabet latin [13, pp. 807-808; p. 269; 24, p. 456].

Suplimente: **5.1. *Calendarul literar al Foii „Zimbrului”** (1850-1851). Tipografia Buciumul Român; **5.2. Foiletonul Zimbrului** (23 ian. 1855 - 16 iul. 1856). Redactori: I. Codrescu, D. Gusti. Periodicitate

săptămânală.

Zimbrul este considerat primul ziar politic cu foileton (11, p. 380), având scopul de a mulțumi „curiozitatea publicului în privința noutăților din străinătate, cum și a celor din lăuntru” [16, p. 115].

II. Publicații periodice ieșene cu data de apariție în deceniul șase al secolului al XIX-lea

Această a doua categorie prezintă, în continuarea seriei cronologice, 20 de publicații periodice care apar la Iași în perioada 1851–1860: *Foaia Societății de Medici și Natuřiști din Principatul Moldovei* (1851), *Săptămâna* (1853), *România literară* (1855), *Steaua Dunării* (1855), *Korot Haitim* (1855), *Nepărtinitorul* (1856), *Jurnal de agricultură* (1857), *Buletinul ședințelor Adunării ad-hoc a Moldovei* (1857), *Monitorul oficial al Moldovii* (1858), *Constituționalul* (1858), *România* (1858), *Patria* (1858), *Gazeta româno-evreiască* (1859), *Foaie de [i]storia română* (1859), *Tribuna română* (1859), *Instrucțiunea publică* (1860), *Foița de istorie și literatură* (1860), *Ateneul Român* (1860) și *Il Fulmine* (1860).

6. Foaia Societății de medici și natuřiști din Principatul Moldovei.

Apare săptămânal, în perioada 1 iul. 1851 – 1 iun. 1853, cu grafie chirilică, la Tipografia Institutului Albinei, redactor fiind dr. C. Vârnav.

Schimbare de titlu: **Foaia Societății de medici și natuřiști din Moldova** (din 1 iun. 1853).

Continuă **Povățuitorul sănătății și al economiei**, foaie periodică pentru poporul românesc, publicat de același redactor (24 de numere, bilunare, cu caractere semi-chirilice), în perioada [15 feb.] 1844 – [înainte de 1 aug.] 1845, la Tipografia Institutului Albinei [18].

În ian. 1887, **Foaia** devine **Buletinul Societății de medici și naturaliști din Iași**, care în perioada ian. 1900 - ian.1905 va avea și o ediție în limba franceză: *Bulletin de la Société des médecins et des naturalistes de Jassy*. Buletinul își schimbă titlul, în anul 1924, în **Revista medico-chirurgicală a Societății de medici și naturaliști din Iași** [13, p. 263, pp. 504-505; 24, p. 321].

7. Săptămâna. Foaie sătească.

Este editată săptămânal, sub redacția lui C. Negruzzi, între 9 mai 1853 – 1 mai 1854, la Tipografia Francezo-Română, cu alfabet de tranziție. Subiecte abordate: religie, morală, economie casnică și rurală, prețurile cerealelor și vitelor [13, p. 670].

Colaboratori: Al. Donici, I. Ionescu de la Brad, G. Sion, I. Ivanov. Distribuită gratuit în mediul rural, continuă **Foiaia sătească a Principatului Moldovei** (2 apr. 1839 - 24 iun. 1851).

8. România literară. Foaie periodică sub direcția dlui V. Alecsandri.

Apare săptămânal între 1 ian. – 3 dec. 1855 (47 de numere), la Tipografia Francezo-Română, cu alfabet de tranziție. Primul număr, proiectat pentru febr. 1852, a fost suspendat pe marginea unui articol al lui N. Bălcescu referitor la Răzvan-Vodă. Suspendarea ultimului număr a fost atribuită de V. Alecsandri cronicii privind dezrobirea țiganilor.

Colaboratori: C. Negruzzi, V. Alecsandri, Al. Odobescu, M. Kogălniceanu, D. Bolintineanu, Gr. Cobălcescu, C. Negri, Gr. Alexandrescu, Al. Donici, Al. Russo, V. A. Urechia, N. Bălcescu, D. Ralet, G. Sion, N. Șuțu etc. [13, p. 613; 24, p. 366]

Continuă ideile din **Dacia literară** (1840), **Calendar pentru poporul românesc** (cu **Almanah de învățătură și petrecere**, 1842) și **Propășirea** (1844).

Supliment (trei numere, cu material cul de V. Alecsandri): *Cântice populare ale românilor din Transilvania și din Banat* (nr. 1); *Cântice populare ale românilor din Moldavia* (nr. 2); *Cântice populare ale românilor din Valahia* (nr. 3).

9. Steaua Dunării. Jurnal politic, literar și comercial.

Apare cu întreruperi în perioadele 1 oct. 1855 – 11 sept. 1856 și 1 nov. 1858 – 5 nov. 1860, cu alfabet de tranziție, întâi la Tipografia Francezo-Română, apoi la Tipografia H. Goldner (din 11 dec. 1858) și la Tipografia Buciumului Român (din 2 ian. 1859). Redactori: M. Kogălniceanu, urmat din 2 ian. 1859, de V. Alexandrescu-Urechia, V. Mălinescu și I. Codrescu. Ca program, publicația „chiar de la început se pune alătura cu opiniile și tendințele *României li-*

terare”, promovând totodată autonomia și Unirea Principatelor (9, pp. 107-123). Din 3 iul. 1856, fără subtitlu.

Fuzionează cu „Zimbrul și Vulturul” (2 ian. 1859) și își schimbă titlul în: „Steaua Dunării, Zimbrul și Vulturul”, apoi, la 3 aug. 1860, în „**Steaua Dunării**”. În perioada 14/26 iul. – 20 sept. 1856 apare săptămânal la Iași (Tipografia Th. Codrescu și D. Gusti) și în lb. franceză: „L'Étoile du Danube”, care se mută la Bruxelles, între 4 dec. 1856 - 1 mai 1858.

Periodicitate: de la 1 nov. 1858, zilnic; de la 5 mai 1860, 3 numere pe săptămână; de la 3 aug. 1860, 2 numere pe săptămână. Suspendări: 3 mart. - 22 mai 1856; 11 sept. 1856 - 31 oct. 1858 și 4 iun. - 3 aug. 1860.

Colaboratori: V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, C. Negruzzi, Al. Donici, G. Sion, Dim. Bolintineanu, Alecu Russo, C. A. Rosetti etc.

V. M. Kogălniceanu va relua la București editarea **Steii Dunării** cu seria II (7 dec. 1897 - 15 aug. 1899) și seria III (din 16 mart. 1907), menționând în subtitlu „ziar fondat în 1855 de Mihail Kogălniceanu”.

Supliment: **Buletinul Steii Dunării.**

Apare neregulat între 24 mai – 12 iul. 1856, cu caractere semi-chirilice, la Tipografia Francezo-Română, redactor fiind M. Kogălniceanu. Are caracter politic și comercial.

Schimbare de titlu: **Steaua Dunării. Buletin extraordinar** (din 3 iul. 1852); **Steaua Dunării. Supliment extraordinar** (din 3 iul. 1852) [13, p. 245, pp. 695-701; 24, p. 395].

10. Correspondance de L'Étoile du Danube

Gazeta politică și literară apare la Iași între 21 mart. - 26 mai/ 7 iun. 1859, bisăptămânal, la Tipografia A. Bermann [13, p. 152].

11. Korot Haitim [*Cronica timpului*]

Revistă politică în limba idiș, considerată prima publicație evreiască din România.

Apare la Iași în perioada 1855-1871, cu periodicitate variabilă: între 9 febr. - 26 mart. 1856, imprimată bisăptămânal la Tipografia Moise Roman, editor fiind Th. Codrescu; în perioada iul. – 1 sept. 1860, imprimată neregulat la Tipografia Minervei,

având ca editor pe H. Goldner; între 19 ian. – 30 mart. 1867, imprimată săptămânal, la Tipografia H. Goldner, cu P. Levinstein ca redactor.

Schimbare de titlu: **Koret Huitum** (Evenimentele timpului), în perioada ian. – febr. 1871 [13, p. 363; 24, p. 251].

12. Nepărtinitorul, jurnal politic, literar și comercial.

Apare bisăptămânal, în perioada 21 iun. – 30 aug./ 23 sept. 1856, redactor responsabil fiind C. Gane. Text cu alfabet de tranziție, numai titlul cu alfabet latin. De la 25 iun. 1856, unele articole sunt bilingve (română-franceză). Publicația este imprimată la Tipografia C. Gane [13, p. 448; 7, pp. 19-24].

13. Jurnal de agricultură. Foaie periodică.

Apare lunar între 1 aug. 1857 - 1 iul. 1858 și ian. - dec. 1859, la Tipografia Buciumul Român, Th. Codrescu și D. Gusti, cu alfabet de tranziție. Redactor: I. Ionescu [de la Brad].

Schimbare de titlu în „Foaia de agricultură practică”, din ian. 1859. În perioada ian.-sept. 1859 a fost imprimată la Tip. H. Goldner [13, p. 358].

14. Buletinul ședințelor Adunării ad-hoc a Moldovei

Apare între 1 oct. – 24 dec. 1857, la Tipografia Buciumului Român, Th. Codrescu și D. Gusti, inițial săptămânal și de la 21 oct. 1857, bisăptămânal.

Publicația are și o ediție săptămânală paralelă în limba franceză: **Bulletin des séances du divan ad-hoc de Moldavie** (1/13 oct. 1857 - 26 ian. 1858), pentru informarea străinilor din Principate [13, p. 102, 189; 24, p. 82].

15. Monitorul oficial al Moldovii. Principatele-Unite Moldova și Valahia.

Editor: Th. Codrescu. Apare în perioada 28 oct. 1858 - 28 febr. 1863, la Tip. Buciumul Român, T. Codrescu și D. Gusti, iar din 2 iul. 1862, la Tipografia Minervei. Continuă **Buletin, foaie oficială** (22 iun. 1833 - 27 sept. 1859), scos de Gh. Asachi la Tipografia Albinei [13, p. 86-87; pp. 433-434].

Schimbări de titlu: din 1 oct. 1859, în „Monitorul oficial. Ziar al Principatelor-

Unite”; din 2 oct. 1859, în „Principatele-Unite Moldova și Țara Românească. Monitorul oficial al Moldovei”; din 3 oct. 1859, în „Principatele-Unite. Monitorul oficial al Moldovei”; din 10 febr. 1862, în „Principatele-Unite. Monitorul oficial, partea Moldovei”; din 2 apr. 1862, în „Foaie de Publicații oficiale. Principatele-Unite” (care va fi înlocuită de „Progresul” de la 1 mar. 1863).

Publicația are trei suplimente:

15.1. Moniteur officiel de Moldavie. Principautés-Unies de Moldavie et de Valachie. Iassi.

Imprimat de Th. Codrescu, între 1 nov. 1858 - 12 ian. 1859 și în 1861, cu frecvență neregulată, la Tipografia Buciumul Român. Din 1861, cu subtitlul „Principautés-Unies” [13, p. 421; 433].

15.2. Procesele verbale ale Adunării electivă din Moldavia. Supliment extraordinar al **Monitorului oficial al Moldovei** [28 oct. 1858-28 febr. 1863].

Conțin dezbaterile parlamentare ale sesiunilor din 4-21 dec. 1860, 10 ian. - 22 mai și 3-14 dec. 1861, publicate bisăptămânal la Tipografia Minervei, cu caractere semi-chirilice [13, p. 194; 24, p. 326].

Vezi *Dezbateri parlamentare* [BAR PPR I: p. 102; 189], publicate în „Buletinul ședințelor Adunării ad-hoc a Moldovei”, Iași, 1 oct. - 24 dec. 1857.

15.3. Adunarea electivă din Moldova (Procesele verbale) (1860 - 1861) [vezi **Procesele verbale ale Adunării electivă din Moldavia**. Supliment extraordinar al **Monitorului oficial al Moldovei** (28 oct. 1858 - 28 febr. 1863)].

15.4. Adaos literar. Pentru prenumerații Monitorului

Apare neregulat, redactor fiind Gh. Asachi, în anii 1860 (ian., iul, dec.) și 1861 (febr., apr., iun.), la Institutul Albinei române. Textul cu caractere semi-chirilice, iar titlul cu alfabet latin (cu excepția numărului din ian. 1860).

Schimbări de titlu: din iul. 1860: în **Adaos literar. Pentru Abonații Monitorului oficial al Moldovei**; din dec. 1860, febr. 1861: în **Adaos literar pentru Monitorul oficial al Moldovei. Pentru DD. Abonați**; din apr. și iun. 1861: în **Adaos literar pentru DD. Abonați, la Monitorul oficial al**

Moldovei.

Este supliment la **Monitorul oficial al Moldovei. Principatele Unite**, când acesta se tipărește la Institutul Albinei (1 oct. 1859 - 30 iun. 1862) [13, p. 763].

16. Constituționalul, jurnal politic.

Apare între 10 nov. - 31 dec. 1858, cu trei numere pe săptămână, având ca redactor responsabil pe G. Balș, urmat de N. Aslan (de la 8 dec. 1858). Este imprimat la Tipografia Buciumul Român, T. Codrescu și D. Gusti, cu caractere semi-chirilice.

„Le Constitutionnel, journal politique” (20 nov. - 11 dec. 1858) este ediția paralelă în limba franceză [13, p. 145].

17. România

Revistă politică și literară apare săptămânal, la Tipografia A. Bermann, cu grafie chirilică (numai titlul cu alfabet latin). Redactor-autor: B. Petriceicu-Hasdeu. Primele cinci numere sunt tipărite între 18 nov. - 9 dec. 1858, iar următoarele trei, între 2-16 ian. 1859 [13, p. 607; 24, p. 364].

18. Patria. Foaie politică și literară [13, p. 485; 24, p. 312].

Apare bisăptămânal în perioada 27 nov. 1858 - 5 oct. 1859, sub redacția lui C. Gane, apoi a lui C. Dediu (de la 1 dec. 1858), la Tipografia Institutului Albinei, cu alfabet de tranziție. Text parțial bilingv (română-franceză). Colaborator: Gh. Asachi (cu *Foiletonul Albinei române*). Continuă **Gazeta de Moldavia**. Urma *Albinei românești* cu al ei foileton, care s-a tipărit între 9 ian. 1850 - 24 nov. 1858 [13, p. 485; 24, p. 312].

19. Gazeta româno-evreiască literară, comercială și industrială

Apare bisăptămânal, în perioada 12 martie - 12 mai 1859, la Tipografia H. Goldner (11 numere). Redactor responsabil: M. Feldman. Publicația cu text în limbile română (cu caractere semi-chirilice) și idiș prezenta aspecte ale comunității evreiești ieșene și din Moldova [10, p. 123]. De la 28 apr. 1859, apare săptămânal. Este primul periodic evreiesc cu text și în limba română din Moldova [8, p. 154], [13, p. 298; 24, p. 215].

20. Foaie de [i]storia română

Apare la Iași, [înainte de apr.] 1859, sub redacția lui B. Petriceicu-Hasdeu, la Tipografia H. Goldner, apoi la Tipografia. A.

Bermann (începând cu numărul 3 din anul 1859). Frecvență: patru numere pe lună. Textul cu caractere semi-chirilice, iar titlul cu alfabet latin. Cele patru numere apărute sunt nenumerate și nedatate, primul având mențiunea „Anul Unirii” [13, p. 257].

21. Tribuna Română

Apare bisăptămânal, în intervalele 10 mai 1859 - 7 iul. 1860, 16 apr. 1861 - 27 mart. 1862, ian. 1864 - apr. 1865 și 14 aug. 1866 - 4 mart. 1867. Redactori: I. Leca și N. Ionescu, iar de la 31 dec. 1859, I. Ionescu. Inițial Tipografia „Buciumul Român”, T. Codrescu și D. Gusti, apoi Tipografia A. Bermann (la 13 iun. și din 21 iun. 1859), iar de la 16 apr. 1861, Tipografia Tribunei Române. Imprimată cu alfabet de tranziție, de la 10 febr. 1864 având unele articole cu alfabet latin, iar de la 14 aug. 1866, integral cu alfabet latin. Nu apare între 24 oct. - 10 dec. 1866.

Printre colaboratorii publicației politice și culturale: B. Petriceicu-Hasdeu, C. Negruzzi, N. Filimon [13, p. 744; 24, p. 419].

22. Instrucțiunea publică

Revistă de cultură apare în perioada 24 ian. - 17 mar. 1860, săptămânal, sub redacția lui V. A. Urechia, la Imprimeria Statului. Colaboratori: B. Petriceicu-Hasdeu, G. R. Melidon [13, p. 338; 24, p. 236].

23. Foița de istorie și literatură [13, p. 269].

Având ca redactor pe B. P.-Hasdeu, apare lunar între mar. - iul. 1860, la Imprimeria Statului, cu alfabet de tranziție. Din iun. 1860, la Tipografia „Buciumul Român”, având titlul cu alfabet latin [13, p. 269].

24. Ateneul Român.

Revistă literară și științifică.

Apare săptămânal între 15 sept. 1860 - dec. 1861, la Tipografia A. Bermann, excepând numărul din 20 nov. 1860 imprimat la Tip. Minervei. Este editată parțial în alfabetul de tranziție. Redactori: G. Mărzescu, I. Missail, I. Columbu, V. Alecsandrescu-Urechia, acesta din urmă rămânând redactor unic de la 20 febr. 1861. Din mai 1861, frecvență lunară, cu subtitlul schimbat în: „Revistă literară, științifică și artistică”, care va fiind suprimat integral în iul. 1861.

Dintre colaboratori: B. P. Hasdeu, V. Po-

gor, Al. Donici, V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, Al. Papiu-Ilarian, Al. Papadopol-Calimah etc. [13, p. 56; 24, p. 56].

25. Il Fulmine

Apare un număr în oct. 1860, cu text bilingv (română-italiană). Redactor este L. Ademollo. Ulterior, acesta va scoate publicația săptămânală **Fulgerul**. Ziar teatral, umoristic și literar (18 ian. - 16 apr. 1864), în aceeași variantă bilingvă, la Tipografia Buciumul Român. Schimbare de subtitlu (în 16 apr. 1864): „Foaie italo-română ilustrată”. Printre colaboratori: Șt. G. Vârgolici, C. Liciu, Șt. Velescu [13, pp. 274-275; 24, p. 204].

B. Considerații privind rolul presei ieșene de pionierat în societatea vremii

Făcând referire, în lucrarea sa *Jurnalismul românesc la 1855* [19], la apariția *Curierului românesc* (București, 8 aprilie 1829, fondator Ion Heliade Rădulescu) și a *Albinei românești* (Iași, 1 iunie 1829, fondator Gheorghe Asachi), Mihail Kogălniceanu arată că: „Aceste jurnale, emise în timpul ocupației rusești (rusești - n.n.) și sub cenzura impusă pentru întâiași dată Principatelor prin ocârmuirea provizorie, fură însă o adevărată revoluție pentru români. Ele le deschidea o lume nouă, punându-i în contact cu celelalte popoare mai civilizate, arătându-le faptele, propășirile și mai ales driturile (drepturile - n.n.)”. Cu referire la adresabilitatea periodicelor, autorul menționează că „auditoriul lor era pretutindeni”, tematic acestea abordând toate domeniile: politică, științe, artă, literatură, morală etc. „Clase întregi fură deșteptate, luminate și chemate la viața publică. Și așa putem spune că *Curierul* și *Albina* au răspândit, în starea de mijloc mai ales, mai multe idei, mai multe nobile credințe, mai multă învățătură decât școalele naționale [...]” [23, p. 30].

Presa ieșeană de pionierat a avut un semnificativ rol formativ-informativ în societatea epocii, fiind, totodată, un veritabil promotor al culturii naționale (a autorilor români și a creațiilor în limba română) și susținător al idealului de unitate națională [25; 26]. Aceste contribuții sunt ilustrate de desfășurătorul cronologic cuprinzând 25

de publicații periodice ieșene din perioada 1851-1860, unde fișa bibliografică a fiecărei tipărituri constituie un format sintetic de comunicare a unor informații relevante privind rolul, tipologia și evoluția presei ieșene, domeniile și temele de interes ale vremii, promovarea scriitorilor români, a culturii și idealurilor naționale, segmentele de public vizate, tranziția scrisului, cititului și a imprimării de la alfabetul chirilic la cel latin, apariția și dezvoltarea tipografiilor laice locale.

Jurnalista Emilia Chiscop consideră că „majoritatea periodicelor de pionierat au ca obiective programatice formarea sentimentului patriotic, transformarea profundă a societății, constituirea conștiinței naționale și unirea Principatelor. La acestea se adaugă formarea limbii literare și a unei literaturi proprii, luminarea nației, educarea spiritului civic, popularizarea științelor, cunoașterea istoriei naționale, informarea poporului, scoaterea acestuia din izolare și ignoranță, reducerea distanței față de celelalte nații europene” [4, p. 40].

În mod ilustrativ, foaia de parcurs a publicațiilor periodice care au apărut la Iași în intervalul 1851-1860 relevă aspecte definitorii ale rolului acestora, subsumat obiectivelor programatice, cu perspective de dezvoltare în continuare, dintre care se remarcă următoarele:

1. Cultivarea interesului publicului larg pentru lectură, prin larga popularizare și difuzare de informații, fapt ilustrat prin caracterul eclectic al primelor publicații periodice (ziare, reviste, suplimente);

2. Rolul educativ corelat cu cel informativ îndeplinit de presa începuturilor, pe fondul procesului de introducere și promovare a utilizării scrisului, cititului și tiparului în limba română (repere ale emancipării lingvistice, componentă a emancipării naționale), coroborat cu grafia de tranziție de la caracterele chirilice la cele latine, într-o epocă ilustrând „o diversitate de sisteme de scriere, de frământări și controverse privind introducerea scrierii cu alfabet latin” [14, p. 299];

3. Preocuparea celor două personalități fondatoare de publicații, redacții și tipografii, Gheorghe Asachi și Mihail Kogălnicea-

nu, privind punerea în lumină a talentelor, atragerea de colaboratori din toate provinciile românești și formarea, respectiv educarea audienței pentru lectură;

4. Aducerea la cunoștința publicului larg și promovarea, alături de traduceri din autori străini, a creațiilor originale ale românilor de pretutindeni, a culturii și a idealurilor naționale, fapt vizibil prin „fiurul roșu” al ideilor programatice care leagă *Alăuta românească* (1837), *Dacia literară* (1840), *Calendar pentru poporul românesc* (cu *Almanah de învățătură și petrecere*, 1842), *Propășirea* (1844) și *România literară* (1855);

5. Orientarea presei și a limbajului de presă, acesta fiind vehicul pentru difuzarea neologismelor și terminologiilor specifice [1; 6], în jurul anului 1840, către diversificare și specializare (însoțite de segmentarea publicului), după cum arată V. Ilincan: „Presa literară nu cuprindea, la începuturile ei, numai publicații cu caracter strict literar. Ea a fost în acea perioadă mai mult o presă culturală și politică, având un spectru larg, în domenii cum ar fi istoria, filosofia, economia, medicina, arta, literatura, pedagogia etc.: *Dacia literară* (1840), *Icoana lumii* (1840), *Spicuitorul moldo-român. Jurnal științific, literar și industrial* (1841), *Propășirea. Foaie științifică și literară* (1844). Ca jurnale politice ale vremii, în anul 1850 apar *Gazeta de Moldavia și Zimbrul*, urmate în deceniul următor de *Steaua Dunării* (1855)” [16, p. 626];

6. Caracteristica grafiei epocii: tranziția alfabetică. Intervalul de referință 1851-1860 al cercetării face parte din perioada de tranziție a grafiei limbii române, fapt ilustrat de aspectul tipografic al celor 25 de publicații periodice ieșene incluse în desfășurătorul cronologic. „În deceniile 4-6, procedeul secvențelor alografe (gr. *allos* „alt”, *graphein* „a scrie”) este absolut curent. În cadrul tipăriturilor chirilice sau de tranziție, titlurile figurează în caractere latine. Pe copertele cărților și pe frontispiciul publicațiilor periodice, alfabetul vechi coexistă cu cel nou. De obicei, cu litere latine se culege titlul propriu-zis, celelalte elemente (subtitlu, localitate, redactor) rămânând deocamdată în veșmânt tradițional”, consemnează isto-

ricul literar Ștefan Cazimir [3, p. 8];

7. Continuă dezvoltarea tiparului, vizibilă prin sporirea numărului de tipografii ieșene. Dacă, între 1829-1850, pe lângă Tipografia Sfintei Mitropolii se înființează: Tipografia/ Institutul Albinei, Cantora *Foii Sătești* și Tipografia Buciumul Român, presa locală din deceniul 1851-1860 semnalează, pe lângă acestea: Tipografia editor Adolf Moritz Bermann, Imprimeria Statului, Tipografia Tribunei Române, Tipografia Herșcu Goldner, Tipografia Minervei, Tipografia C. Gane, Tipografia Moise Roman, Tipografia Francezo-Română [5].

Concluzii de etapă

Desfășurătorul cronologic cuprinzând 25 de publicații periodice ieșene tipărite în intervalul analizat 1851-1860, constituie, pe baza fișelor bibliografice ale documentelor, suport pentru analiza rolului periodiceilor de pionierat în societate, într-o epocă de tranziție, inclusiv privitor la grafie.

Fișa bibliografică a fiecărui document constituie un format sintetic de comunicare a unor informații relevante privind rolul, tipologia și evoluția presei ieșene, domeniile și temele de interes ale vremii, segmentele de public vizate, tranziția scrisului, cititului și a imprimării de la alfabetul chirilic la cel latin, apariția și dezvoltarea tipografiilor laice locale etc.

Presa ieșeană de pionierat a avut un semnificativ rol formativ-informativ în epocă, fiind un veritabil promotor al lecturii, al culturii naționale (a autorilor români și a creațiilor originale în limba română), susținător al idealului de unitate națională.

Intervalul de referință 1851-1860 al cercetării face parte din perioada de tranziție a grafiei limbii române, de la alfabetul chirilic la cel latin, fapt ilustrat de aspectul tipografic al periodicelor ieșene ale vremii.

Limite și perspective ale cercetării

Perspectiva de ansamblu asupra dezvoltării presei ieșene în perioada 1851-1860, oferită de tabloul sinoptic prezentat, constituie stadiul curent al cercetării și, totodată, premisă pentru continuarea analizei cu privire la evoluția și specializarea tipăriturilor, diversificarea temelor și a domeniilor de interes, segmentarea publicului, rolul în epocă etc. Desfășurătorul cronologic ur-

mează să fie extins, în etape succesive, până la finalul de secol, în paralel cu aprofundarea nivelului de analiză însoțit de detalierea criteriilor și descriere bibliografică.

Materialul bibliografic reflectă colecțiile Bibliotecii Academiei Române, urmând

continuarea investigării pe baza fondului de documente al Muzeului Național al Literaturii Române și al celui de la Arhivele Statului.

Referințe bibliografice:

1. ANDRIESCU, Alexandru. *Limba presei românești în secolul al XIX-lea*. Iași: Editura Junimea, 1979. 204 p.
2. BITERE, Sanda Beatrice. Incursiune în presa ieșeană din prima jumătate a secolului al XIX-lea. In: *Asachiana-Revistă de biblioteconomie și cercetări interdisciplinare*. 2019, nr. 11, pp. 130-141.
3. CAZIMIR, Ștefan. *Alfabetul de tranziție*. București: Editura Cartea Românească, 1986. 146 p.
4. CHISCO, Elena. *Presa ieșeană de informație (1890-1910)*. Iași: Editura Junimea, 2018. 261 p. ISBN: 973-37-2166-6.
5. CREȚU, Grigore. *Tipografiile din România de la 1801 și până astăzi (1910)*. București: Imprimeria Statului, 1910.
6. DRUȚĂ, Inga. *Presa – vehicul al terminologiei științifice și tehnice (secolul al XIX-lea)*, *Limba Română (Chișinău)*, XXIV (2): 245-257 [online]. [citată 05.09.2020]. Disponibil: <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A20704/pdf>.
7. GHENGHEA, Mircea Cristian. From „Nepărtinitorul” (1856) to „Ecolul Munților” (1871). Preliminaries for a History of the Moldavian Anti-Unionist and Separatist Press in the 19th Century. In: *The Romanian Journal of Modern History*. 2015, nr. 1-2, pp. 19-24. ISSN: 2068-715X.
8. GHENGHEA, Mircea Cristian. C. Marcu Feldman și „Gazeta română-evreiască” din Iași (1859). In: *Carpica*. 2014, nr. 43, pp. 151-158.
9. GHENGHEA, Mircea Cristian. Retorica unionistă și antiunionistă. O confruntare publicistică din veacul al XIX-lea: „Nepărtinitorul” contra „Steaua Dunării” (1856). In: Mihai COJOCARIU și Cristian PLOSCARU (coordonatori). *Retorică politică modernă în spațiul românesc. Origini și forme de manifestare (secolele XVII-XIX)*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2013, pp. 107-123.
10. GHERNER, H., WACHTEL, Beno. *Evreii ieșeni în documente și fapte*. Iași: Tipografia Opinia, 1939.
11. HAGIU, Ion. *Dicționarul presei literare românești (1790-1990)*, ediția a II-a, revizuită și completată. București: Editura Fundației Culturale Române, 1996.
12. HAGIU, Ion. *Dicționar al presei literare românești (1790-1982)*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
13. HODOȘ, Nerva, SADI-IONESCU, Alexandru. *Publicațiunile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, tom I, catalog alfabetic 1820-1906. București: Librăriile Socec et comp. și C. Sfetea; Leipzig: Otto Harrassowitz; Viena: Gerold & Comp., 1913.
14. HUȚANU, Mihai. Principiul tradițional și principiul etimologic în scrierea limbii române. *Studia in honorem magistri Vasile Frățilă*. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2005, pp. 283-294.
15. ILINCAN, Vasile. *Istoria presei literare românești. Secolul al XIX-lea. Curs opțional pentru învățământul la distanță. Anul II*. Suceava: Universitatea „Ștefan cel Mare”, Facultatea de Litere și Științe ale Comunicării, 2010. 107 p. ISBN: 978-973-666-333-8.
16. ILINCAN, Vasile. *Presa religioasă românească din secolul al XIX-lea - privire diacronică*. In: Carmen ȚĂGȘOREAN, Ilie RAD (coord.). *Tradiții ale presei religioase din România*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujană, 2017, pp. 620-631.
17. IORGA, Nicolae. *Istoria presei românești*. București: Editura Muzeului Literaturii Române, 1999. 209 p.
18. IORGA, Nicolae. O foaie de popularizare igienică și economică la 1844-5. Rolul fraților Vîrnav în Renașterea românească. In: *Revista istorică*. 1919, nr. 8-10, pp. 170-187 [online]. [citată 06.09.2020]. Disponibil: http://dspace.bcuciluj.ro/bitstream/123456789/22093/1/BCUCLUJ_FP_279849_1919_005_008_010.pdf

19. KOGĂLNICEANU, Mihai. Jurnalismul românesc la 1855. In: PETCU, M. Istoria presei române (antologie). București: Editura Tritonic, 2002, pp. 29-38.
20. MOȚOC, Radu. Revistele redactate de M. Kogălniceanu. In: Magazin bibliologic. 2006, nr. 2-3: pp. 39-42. ISSN 1857-1476.
21. PETCU, Marian. O cronologie a presei creștine. In: Carmen ȚĂGȘOREAN, Ilie RAD (coord.). Tradiții ale presei religioase din România”. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujană, 2017, pp. 695-749.
22. PETCU, Marian (coordonator). Istoria jurnalismului în România în date. Enciclopedie cronologică. Iași: Editura Polirom, 2012.
23. PETCU, Marian. Istoria presei române. (Antologie). București: Editura Tritonic, 2002.
24. RĂDUICĂ, Georgeta, RĂDUICĂ, Nicolae. Dicționarul presei românești (1731-1918). București: Editura Științifică, 1995. 560 p. ISBN: 973-44-0123-8.
25. ROMAN, Liviu Iulian. Presa din Moldova și problematica unirii Principatelor (1855-1858). Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2014. 551 p. ISBN 978-606-714-056-9.
26. ROMAN, Liviu Iulian. Valoarea documentară a presei din Moldova în perioada unirii Principatelor (1855-1862). In: GROSSU, Silvia (coordonator). Mass-media, între document și interpretare. Studii și cercetări de istorie a presei. Chișinău: Centrul editorial-poligrafic USM, 2012, pp. 98-107.

BIBLIOTECARUL DIN ZODIA CAPRICORNULUI – ALIONA MUNTEAN

Aliona TOSTOGAN, Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Rezumat: *Articolul prezintă un omagiu, adresat directorului adjunct al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova – Aliona Muntean. Conține date biografice și oglindește aspecte importante din cariera profesională.*

Cuvinte-cheie: *carieră profesională, Aliona Muntean.*

Abstract: *The article pays homage to the Deputy Director of the National Library of the Republic of Moldova, Aliona Muntean. It contains biographical data and reflects important aspects of her professional career.*

Keywords: *professional career, Aliona Muntean.*

Ziua de 7 ianuarie este o zi magică a lunii lui Gerar (Genarie), pentru că în această zi se nasc Capricornii, printre ei fiind și omagiata noastră Aliona Muntean, director adjunct, Direcția Dezvoltarea și prelucrarea resurselor infodocumentare.

Zodiacul european susține că nativii din Zodia Capricorn se disting prin persuasivitate și corectitudine, perseverență și adaptabilitate. Sunt susținători fervenți ai disciplinei, ordinii, seriozității. Răbdători, raționali, intelectuali, Capricornii trec totul prin prisma rațiunii înainte de a-și fixa un

țel. Toate activitățile lor se orientează către succes. Au un puternic simț al realității. Ei aleg întotdeauna cele mai bune soluții din multitudinea de alternative posibile, ajutați fiind de un simț practic deosebit.

Persoanele născute în această zi nu sunt stânjenite de faptul că se află în prima linie de acțiune, se comportă politicoș și manierat. Stilul lor sofisticat poate fi fermecător datorită combinației de cunoștințe, rafinament și popularitate.

Această referință se potrivește întru totul doamnei Aliona Muntean.

Născută într-o familie de profesori în satul Rădoaia, raionul Sângerei, ulterior își petrece copilăria pe malul stâng al Nistrului, în satul pitoresc Butuceni, raionul Râbnîța – satul de baștină al tatălui. Din fragedă copilărie este atrasă de farmecul miraculos al cărții, lecturând cu plăcere și cu voluptate din colecțiile bibliotecii școlare și sătești, nemaivorbind de biblioteca familiei. Cartea a fost și este pentru dumneai cel mai prețios cadou. Această pasiune dedicată, dragostea enormă pentru carte a îndemnat-o ulterior spre Templul Cărții.

A știut să-și aleagă profesia în care lasă o amprentă personală și în care își echilibrează perfect libertatea individuală cu datoria. Cu toate că este absolventa Facultății de

filologie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, s-a reprofilat, făcând masteratul la Universitatea de Stat, Facultatea de jurnalism și științe ale comunicării, cursul Managementul instituțiilor infodocumentare, pentru a fi mai aproape de lumea cărții, pentru a o sluji cu credință și pasiune – o lume fabuloasă plină de mister și înțelepciune, pe care a iubit-o cu desăvârșire.

În cei 50 de ani ai săi, dintre care 15 ani consacrați activității de bibliotecar, a adunat multiple realizări și experiențe pe care le-a împărtășit generos cu colegii.

La Biblioteca Națională a Republicii Moldova a venit în primăvara anului 2005 și s-a integrat cu multă ușurință în viața colectivului, în realizarea atribuțiilor de bibliotecar, apoi ca specialist principal, în secția Completarea și dezvoltarea colecțiilor, acumulând experiență profesională în domeniul dezvoltării resurselor informaționale a bibliotecii: achiziționării, inventarierii, catalogării și clasificării preliminare a documentelor. A participat activ la implementarea, testarea și perfecționarea soft-ului pentru proiectul SIBIMOL.

Anul 2009 îi aduce noi provocări, fiindu-i propusă funcția de conducere a celei mai laborioase subdiviziuni Catalogare și indexare. Efortul, capacitățile și experiența acumulată o ajută să îndeplinească cu succes misiunea și obiectivele structurii gestionate: catalogarea și indexarea documentelor, dezvoltarea catalogului electronic.

Iar anul 2012, în preajma zilei de naștere, îi aduce în dar un nou post – postul de director adjunct pe probleme de informatizare și activitate informațională al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.

Pe parcursul acestor ani de activitate, Aliona Muntean s-a remarcat prin capacitate și devotament plener, responsabilitate și consecvență, verticalitate și altruism profesional.

Tenace și consecventă, disciplinată și bine informată, cu experiență profesională bogată în domeniul bibliologic, are în palmares multe lucrări de autor și coautor, care înscriu o pagină valoroasă în patrimoniul bibliografiei naționale.

Portofoliul profesional include 26 de comunicări științifice în cadrul întrunirilor profesionale locale, naționale

și internaționale privind experiența și modelele BNRM, precum „Cultura organizațională”, „Noțiuni de management al calității”, „Pentru sau contra tehnologiilor noi”, „Servicii din Repertoriul 2.0 flux de informație în ritm NOU...”, „Repere de marketing biblioteconomic”, „Развитие библиотечного образования Республики Молдова: История и современность”, „Dezvoltarea serviciilor inovative de bibliotecă – baza dezvoltării comunităților prin susținerea obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2030”, „Biblioteca Națională a Cehiei. Experiențe: Achiziția de carte, Catalogarea și indexarea, Depozitul general, Laboratoarele (restaurarea)”, „Optimizări pentru rețele de socializare”, „Tendințe actuale în managementul serviciilor pentru utilizatori”, „Principiile comunicării eficiente”, „Schimbarea și inovarea – o stare firească pentru bibliotecă” și altele.

Dar, în această zi importantă, când doamna Aliona Muntean a adăugat al 50-lea rândafir în cununa anilor, noi, colegii BNRM, îi adresăm cele mai sincere și mai frumoase urări de bine, prosperitate și sănătate. Popasul aniversar la care ați ajuns constituie o oportunitate de a pune pe cântar succesele realizate.

La frumoasa aniversare, Vă dorim viață îndelungată, plină de realizări și bucurii, clipe cât mai durabile de satisfacție și înălțare sufletească, să aveți parte de clipe frumoase trăite în deplină armonie spirituală alături de cei dragi inimii.

Să vă știm întotdeauna plină de energie și bunăvoință, să trăiți ani îndelungați, pace în suflet, optimism și noi realizări în activitatea dumneavoastră.

La mulți ani!

LIDIA KULIKOVSKI ȘI TRIBUNA SIMPOZIONULUI ANUL BIBLIOLOGIC

Vera OSOIANU,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Rezumat: Materialul reprezintă o oglindă a implicării și participării Lidiei Kulikovski în organizarea și desfășurarea Simpozionului Anul Bibliologic..., ajuns în anul 2021 la cea de-a 30-a ediție. Autorul prezintă cele mai importante teme de interes care au fost prezentate comunității bibliotecare de la tribuna simpozionului, reflectând parcursul reformei bibliotecare, inițiate după declararea Independenței Republicii Moldova în anul 1991. Este și o recunoaștere a contribuției protagonistei în dezvoltarea bibliotecilor publice și afirmarea și consolidarea domeniului biblioteconomic.

Cuvinte-cheie: Simpozionul Anul Bibliologic, reforma bibliotecilor, model de dezvoltare în biblioteconomie, brand al profesiei.

Abstract: This article reflects the involvement and participation of Lydia Kulikovsky in organization and progress of "The Bibliological Year" Symposium, which marks its 30th edition in 2021. The most important topics of professional interest were presented by her to the library community at these symposiums, reflecting the course of the library reform, initiated after the declaration of independence of the Republic of Moldova in 1991. The article is written in gratitude to our protagonist for her contribution to public library development, assertion and consolidation of library domain.

Keywords: „The Bibliological Year” Symposium, library reform, development model in librarianship, brand of the profession.

Dacă ar fi să extrapolăm eticheta folosită de marele filosof Constantin Noica pentru a caracteriza o personalitate atât de complexă cum a fost Mihai Eminescu – „Omul deplin al culturii românești”, am putea afirma, cu toată certitudinea, că Lidia Kulikovski este „omul deplin al biblioteconomiei moldovenești”.

Este un model de dezvoltare în profesie de care se bucură generațiile actuale și, cu

siguranță, se vor bucura generațiile viitoare de bibliotecari și alți specialiști, în special din sfera informării.

Scriam într-un articol recent despre modele de dezvoltare în biblioteconomie și științele informării și n-am concretizat faptul că este vorba de lipsa publicațiilor, studiilor și materialelor despre acest fenomen. Nu putem vorbi de lipsa modelelor. Pentru că modele care ar putea ghida profesioniștii de generație mai nouă, în curs de afirmare sau cei de generație mai veche, dar în continua căutare, sunt și nu puține. Un model de profesionalism, dăruire, loialitate, consecvență (șirul poate continua) este Lidia Kulikovski. Cu întreaga cariera pusă pe altarul bibliotecii, Lidia Kulikovski este însuși brandul profesiei. Un brand puternic se naște în timp și, cu cât este mai mare este perioada de afirmare a acestuia, de rezistență în timp, de activitate la scenă deschisă, cu atât brandul este mai puternic și greu sau chiar imposibil, de înlocuit.

În galeria de personalități care au făcut imagine profesiei de bibliotecar și instituției bibliotecare, protagonista acestor rânduri are un loc aparte. Este printre vocile distincte ale profesiei, care poate discuta și-și poate impune punctul de vedere în fața oricui, indiferent dacă este vorba de președintele Academiei sau un simplu muncitor. Când este vorba de bibliotecă, aria argumentelor nu are limită. Puține sunt tezele de doctor, lucrări de licență, lucrări de curs, studii și cercetări, articole etc adiacente domeniului, care să nu conțină la compartimentul „bibliografie” lucrări semnate de Lidia Kulikovski.

Parte importantă a echipei reformatoare a domeniului, începând cu anul 1990, a contribuit la elaborarea Modelului Strategic al Sistemului Național de Biblioteci al Republicii Moldova, aprobat prin Hotărârea nr. 24 din decembrie 1991 a Colegiului Ministerului Culturii și Cultelor al Republicii Moldova.

Domeniul biblioteconomie și știința informării are ca piatră de temelie folosirea în comun a ideilor și resurselor. Impactul ideilor, inovațiilor, practicilor de calitate este cu atât mai mare cu cât este mai mare raza de influență a acestora.

În calitatea sa de lider, influencer, formator de opinie în domeniu, de director al Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu” – cea mai mare bibliotecă publică teritorială din Republica Moldova, președinte al Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova, redactor al revistei *BiblioPolis*, membru al colegiului de redacție (în diferiți ani) al revistei *Magazin bibliologic*, alte publicații de specialitate, cadru didactic universitar, expert al diverselor proiecte naționale și internaționale, membru al comisiei republicane de atestare, formator național (și internațional) în diferite perioade de timp, Lidia Kulikovski a avut nenumărate instrumente, posibilități, ocazii de comunicare cu breasla, de a sensibiliza factorii interni și externi de influență, de a promova idei, de a atenționa și sensibiliza decidenții, de a face lobby și advocacy pro bibliotecă și profesia de bibliotecar etc. Respectiv, s-a bucurat de cele mai mari și importante tribune, purtătoare de mesaje.

Contribuția Lidiei Kulikovski la dezvoltarea domeniului biblioteconomie și științele informării este uriașă. Doar biobibliografia „Lidia Kulikovski: Viața printre cărți”, editată în anul 2011, înserează 600 de titluri tangențiale numelui protagonistei noastre. Cele zece indexuri auxiliare includ: indexul de nume, de titluri de autor, alcătuitor, traducător, titluri de ediții îngrijite, coordonate etc., index de subiecte, index geografic ș.a. Aștept cu mare interes ediția actualizată a biobibliografiei în curs de elaborare. Va fi, cu siguranță, o oglindă în care încap o viață cu adevărat printre cărți. Evident că și instrumentele de distribuire a informațiilor, cunoștințelor, conținuturilor au fost foarte variate. Dar, după părerea mea (accept că ar putea fi și subiectivă), cel mai constant instrument de comunicare și distribuire a rezultatelor cercetărilor, experiențelor avansate din practica națională și internațională etc a fost, pentru o mare perioadă de timp, pentru mulți lideri și profesioniști ai domeniului, Simpozionul Anul Bibliologic. Cu siguranță, Simpozionul este parte importantă a spațiului public de comunicare profesională despre care Lidia Kulikovski într-un articol în coautorat cu Natalia Goian menționa „...spațiul public profesional rămâne principalul, poate cel mai important element în comunicarea științifică și socială a domeniului. Astăzi fiecare specialist caută în spațiul profesional norme de apartenență și posibilitatea integrării sale profesionale”.

Conceput ca un instrument de consolidare a comunității, de interconectare a Sistemului Național de Biblioteci, Simpozionul Anul Bibliologic ..., de rând cu Forumul Managerilor din Sistemul Național de Biblioteci au fost și rămâne axa care asigură unitatea națională în domeniu. De menționat și cu această ocazie că aceste două mari activități au fost concepute în pereche. La Forumul Managerilor sunt tratate prioritățile pentru anul viitor, iar peste un an la Simpozionul Anul Bibliologic sunt realizatele totalurile anului precedent și sunt scoase în evidență, atât realizările importante, cât și problemele identificate, care urmează a fi rezolvate în viitor.

În anii când clocotea munca de echipă

la elaborarea materialelor și documentelor care au pus bazele reformei bibliotecare, un document de reglementare, politică, strategie etc era de neconceput fără participarea Lidiei Kulikovski. În calitate de șef al secției Dezvoltare în biblioteconomie, apoi de director adjunct cu responsabilități de prim-director adjunct, apoi director adjunct responsabil de activitatea de cercetare și dezvoltare în biblioteconomie și științele informării, care este responsabil de organizarea și desfășurarea Simpozionului Anul Bibliologic ... și, respectiv, de elaborarea agendei, pot pune mărturie că o agendă a evenimentului nu putea fi concepută fără participarea Lidiei Kulikovski. De fapt, de-a lungul colaborării și participării în diverse proiecte comune, cel mai des ni s-au intersectat drumurile pe marginea Simpozionului Anul bibliologic...

Cunosc, deci, din propria experiență că Simpozionul Anul Bibliologic... a fost apreciat înalt de dna Kulikovski, de aici și implicarea în organizarea acestuia pe parcursul întregii foi de parcurs, încă în deplină desfășurare.

În procesul de pregătire a aniversării a 20-a de la prima ediție a Simpozionului Anul Bibliologic (1 martie 2012), am realizat topul celor mai activi participanți cu comunicări la cele 19 ediții precedente ale acestei activități științifice de anvergură. Lidia Kulikovski figurează în top cu 14 comunicări, întrecută fiind numai de directorul, de atunci, al BNRM, care se situa pe primul loc cu 15 comunicări. Să ne imaginăm câtă muncă! Pentru că atunci când pregătești o comunicare pentru o activitate de nivel național, investești în această lucrare tot ce ai adunat mai bun la tema în discuție pe parcursul anilor, invocând experiența locală, națională și internațională.

O găsim neapărat în agenda primei ediții a simpozionului „Anul Bibliologic 1991”, imediat după înscăunarea în 1990, ca director al BM „B. P. Hasdeu”, anul când, după declararea Independenței Republicii Moldova, începe, în forță, reforma bibliotecară și mai apoi, pe parcurs de trei decenii aproape, la fiecare ediție a Simpozionului. Ar fi suficientă o simplă analiză a comunicărilor prezentate pentru a înțelege spectrul

larg de probleme, care au constituit palmaresul temelor de interes.

Tema propusă pentru acea primă ediție a Simpozionului „Serviciul de bibliotecă pentru minoritățile naționale în municipiul Chișinău” era foarte importantă în acea perioadă. De remarcat că, după declararea Independenței, literatura în limba română/ moldovenească cu grafie chirilică din colecțiile bibliotecilor se rotea în jur de 30% din fondul total. În alte limbi, nici nu era realizată evidența.

În august 1991 este inaugurată prima filială de carte în limba română „Transilvania”, cu participarea mai multor biblioteci județene din Transilvania, România. Mai apoi mai multe biblioteci județene din Transilvania au deschis la Chișinău propriile filiale, Biblioteca Județeană Cluj asumându-și dezvoltarea și actualizarea de mai departe a filialei „Transilvania”. Tot în acea perioadă are loc și deschiderea filialei „Onisifor Ghibu” (cu ajutorul Bibliotecii Metropolitane București).

În acel an, 1991, începe și bibliografia dnei Kulikovski, dacă ne conducem de biobibliografia editată de BM „B. P. Hasdeu” în anul 2011. Semnificativă această primă publicație cu titlul „Ordinul nr. 86: eliminând ambițiile politice: Unele organe de presă îl confundă pe Lenin cu Bulgakov, pe Marx cu Soljenițan: (despre fondurile bibliotecilor din Chișinău)”, apărută în ziarul *Sfatul Țării* din 3 iulie 1991. Era în toiul furtunii, declanșată de apariția renumitului ordin nr. 86 „Cu privire la reorientarea completării fondurilor și excluderea publicațiilor superflue depășite moral, nesolicitate de cititori și care nu țin de profilul de activitate al bibliotecilor publice”, din 18 aprilie 1991 al Ministerului Culturii și Cultelor al Republicii Moldova. Ordinul apare pe fonul mișcării de deideologizare a societății. Și, totuși, semnarea acelui ordin a dat mari bătaii de cap ministrului Ion Ungureanu, dar și Direcției Bibliotecii a Ministerului. Din acel prim material desprindem esența și poziția civică a Lidiei Kulikovski, care avea s-o însoțească pe întreg parcursul profesional.

La ediția următoare, Simpozionul Anul Bibliologic 1992, prezintă rezultatele unei

cercetări noi „Politica editorială în perioada 1944-1955”. Dacă îmi amintesc bine, anume la acea ediție a provocat o explozie totală a sălii, invocând ca exemplu de preocupare editorială din acei ani cartea cu titlul, citez din memorie, „Cum să sărim cât mai sus și cât mai departe”. Am avut și momentele noastre de veselie, multe dintre care țin de umorul specific Lidiei Kulikovski.

De la tribuna Simpozionului Anul Bibliologic a promovat mișcările de idei în profesie la nivel național și internațional, proiecte de interes pentru comunitatea bibliotecară etc. „Programul PHARE. Inițiativele Consiliului Europei pentru bibliotecile publice”, apare în agenda Anului Bibliologic 1996 sub forma unei conferințe de inițiere, susținută împreună cu Traian Brad, regretatul director al Bibliotecii Județene Cluj, mare prieten al bibliotecarilor moldoveni și, personal, al Lidiei Kulikovski, care ne-a netezit drumul în toate proiectele importante, în care România ajungea înaintea noastră.

Tot la ediția anului 1996, Lidia Kulikovski prezintă și comunicarea „Rolul civilizator al bibliotecii publice în comunitate: reflecții asupra activităților culturale”.

Nu poate fi trecut cu vederea faptul că BM „B. P. Hasdeu” se numără printre primele biblioteci care au implementat indicatorii de performanță în evaluarea activității bibliotecii. La ediția anului 1997 a Simpozionului prezintă comunicarea „Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu” în 1997: o încercare de evaluare a activității, folosind indicatorii de performanță europeni.” Era după aprobarea ca Standard Național a Standardului Internațional de statistică 1994 și în perioada de discuții și dezbateri pe marginea Standardului Internațional Indicatorii de Performanță pentru Biblioteci/ Library Performance Indicators, care avea să apară peste un an, în 1998. Această variantă nici n-a fost tradusă în limba română. Atât în România, cât și la noi s-a lucrat cu varianta engleză. În română a fost tradusă abia varianta standardului din 2018.

În următorul an, la Simpozionul Anul Bibliologic 1998, comunitatea bibliotecară este antrenată într-o discuție privind drep-

tul la informație „Dreptul la informație – e posibil în Republica Moldova?” Este o temă de interes care apare în mai multe materiale, publicate în acea perioadă, dar și pe parcursul întregii activități.

„Biblioteca și comunitatea: supraviețuire sau afirmare?”, tema prezentată la Simpozionul Anul Bibliologic 1999 reflectă o perioadă aproape dramatică din istoria bibliotecilor publice.

Era marea cumpănă prin care treceau bibliotecile publice după publicarea în *Monitorul oficial* (1998, nr. 100-102, art.1047) a Hotărârii Guvernului Republicii Moldova care prevedea „Comasarea bibliotecilor școlare cu bibliotecile sătești și trecerea lor în subordinea Ministerului Educației și Științei”. Liderii comunității bibliotecare au dus o luptă grea pentru a convinge decidenții de nedreptatea care se pregătește comunităților prin lichidarea, de fapt, a bibliotecilor publice. Se pare că am fost convingători, pentru că în anul 1999 decizia este revăzută prin HG nr. 32 din 22-01-1999 privind modificarea unor hotărâri ale Guvernului Republicii Moldova. În această nouă hotărâre de guvern poziția „Comasarea bibliotecilor școlare cu bibliotecile sătești și trecerea lor în subordinea Ministerului Educației și Științei” este expusă în următoarea redacție: „Examinarea stării reale a bibliotecilor sătești și optimizarea activității lor în conformitate cu următoarele posibilități: păstrarea bibliotecilor sătești în cazul corespunderii lor standardelor biblioteconomice existente; comasarea bibliotecilor sătești cu cele școlare în cazul activității lor ineficiente”.

În același context, publicam la începutul anului 1999 în mai multe publicații articolul/ luare de atitudine „S.O.S biblioteca publică” cu mai multe argumente pro biblioteca publică, specificând în final: „În anii de tristă amintire cu o furie fără precedent în istorie, au fost șterse de pe fața pământului lăcașele de cult din satele și orașele Moldovei. Acum statele și comunitățile din multe părți ale lumii cheltuiesc sume enorme pentru a le reconstitui sau a le reface, acolo unde s-a mai păstrat ceva. La noi, în loc să trecem la reconstrucția lor, sabia lui Damocles atârână și asupra bibliotecilor. Oare nu

s-a aflat și în părțile noastre că bibliotecile, deopotrivă cu școala și biserica, au stat întotdeauna la temelia spiritualității unui neam”.

Situația provocată de cele două hotărâri de guvern a fost un model clasic de implicare a liderilor bibliotecari în protejarea intereselor bibliotecilor publice și comunicarea Lidiei Kulikovski este foarte elocventă în acest context.

Cuvântul de deschidere a Anului Bibliologic 2001 în calitate de președintele Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova (ABRM) a însemnat o trecere în revistă a tuturor realizărilor, dar și problemelor înregistrate pe parcursul anului precedent. Menționăm că simpozionul a fost tribuna perfectă și pentru Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova. În unii ani agenda simpozionului a fost ajustată în așa fel ca să includă spațiu și pentru conferința ordinară a ABRM. În așa fel colegii din teritoriu salvau timp și finanțe, participând la ambele evenimente printr-o singură deplasare la Chișinău.

La Simpozionul Anul Bibliologic 2003, axa prezentării o constituia „Bibliotecile și societatea informațională globală”.

Interesul pentru viziunea bibliotecii viitorului este foarte pronunțat în comunicarea „Tendințe și schimbări de schemă la solicitarea viitorului”, prezentată la Simpozionul Anul Bibliologic 2006.

O temă absolut indispensabilă timpului „Tehnologiile informaționale – catalizator al inovațiilor și schimbărilor proceselor tehnologice la BM „B. P. Hasdeu” este dezbătută la Simpozionul Anul Bibliologic 2007.

De aici și mai departe inovațiile, creativitatea, serviciile moderne, bazate pe acestea, vor constitui piatra de temelie a tuturor activităților și temelor de cercetare ale dnei Kulikovski.

Promovarea bibliotecii, a resurselor și a serviciilor oferite a fost dintotdeauna partea vulnerabilă a profesioniștilor din biblioteconomie și știința informării. Studiile demonstrează că aceasta este o problemă specifică comunității bibliotecare internaționale.

Conștienți de această problemă, colegii de la Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”

au avut o implicare și o prestanță excelentă în organizarea și desfășurarea anului promovării imaginii bibliotecii în comunitate – anul 2009. Toate aspectele teoretice și practice ale acestor activități au fost expuse în prezentarea „Biblioteca contează în viața ta: proiect de promovare a imaginii”, în cadrul Simpozionului Anului Bibliologic 2009. În ajutor bibliotecarilor și pentru organizarea eficientă a campaniei de promovare a imaginii, Biblioteca Națională a Republicii Moldova a elaborat lucrarea *Imaginea bibliotecii publice în comunitate*. Pentru această lucrare Lidia Kulikovski a pregătit materialul *Imaginea bibliotecii municipale „B. P. Hasdeu” – construct multidimensional*. De menționat că această lucrare a fost printre primele full-texte plasate pe Blogul de biblioteconomie și știința informării, lansat în anul 2010. Lucrarea se numără printre cele mai accesate și descărcate lucrări. La data când lucram asupra acestui material (februarie 2021) era descărcată de 14 966 ori. Tema este o prezență constantă în activitatea protagonistei. De imaginea și impactul bibliotecii în comunitate depinde prezentul și rezistența în timp a acesteia. Este și motivul pentru care, peste 10 ani, în anul 2019 s-a revenit la această temă, anul 2019 fiind declarat anul promovării imaginii bibliotecii în comunitate. Ca și în Campania anului 2009, această prioritate națională a avut menirea să dea o nouă dimensiune activităților de promovare a bibliotecii ca bază pentru știință, cultură, cunoaștere și a valorilor de bază ale democrației. La zece ani după prima campanie de promovare a imaginii, cea din anul 2009, era timpul unei contabilizări. Constatăm că din anul 2009 până în anul 2019 numărul bibliotecilor s-a redus cu 47 și fenomenul reducerilor este deja un minus de imagine. O scădere constatăm și în numărul bibliotecarilor, din bibliotecile publice teritoriale, de la 2504 în anul 2009 la 2386 în anul 2017, respectiv minus 118 bibliotecari. Numărul total de personal din Sistemul Național de Bibliotecii a fost în anul 2017 de 4307, cu 354 mai puțin decât în 2009 (4661). Cifrele invocate sunt un prim argument despre imaginea bibliotecii în comunitățile servite. Un calcul simplu demonstrează că bibliotecarii

constituie aproximativ 0,12% din populația țării, o cifră destul de mică pentru ca bugetul central și bugetele locale să le asigure o remunerare onorabilă, dar enorm de mare dacă luăm în calcul impactul asupra dezvoltării comunităților și a persoanelor în parte pe care o are biblioteca.

Pentru foarte mulți dintre noi, generația reformei bibliotecare, Simpozionul Anul Bibliologic era și este mai mult decât o reuniune profesională, este o sărbătoare personală, o ocazie de a-ți întâlni colegii de facultate, prietenii, persoanele cu aceleași interese, proiecte, viziuni. Pentru această întâlnire Lidia își pregătea din timp și haine noi, lucru remarcat (dar și apreciat!) de colegii și prietenii noștri Traian Brad și Dimitrie Poptâmaș. De fapt, această „atitudine serioasă” era replicată și de alte colege. Era mărturia recunoașterii importanței unui eveniment deosebit.

Cunosc din proprie experiență faptul că Lidia Kulikovski a apreciat mult posibilitățile oferite de Anul Bibliologic, această activitate de nivel național, care pe parcurs de decenii a unit și consolidat comunitatea bibliotecară. O formulă de apreciere a acestuia a fost expusă și în Panelul de discuții Simpozionul „Anul Bibliologic ...” ca platformă de consolidare a domeniului biblioteconomie și știința informării la care a participat alături de Claudia Balaban, Nelly Țurcan, Ludmila Corghenci și subsemnata. Acest panel de discuții a avut loc la 30 martie 2016 în cadrul Simpozionului Anul Bibliologic 2015 cu genericul „Anul Bibliologic 2015 – un sfert de veac de solidaritate profesională”. Este ultimul Simpozion Anul Bibliologic la care participă.

Odată cu transferul de management la BM, care începe în anul 2013, transmiterea ștafetei noului director al B.M. „B. P. Hasdeu”, dna Kulikovski se retrage discret de la tribuna Simpozionului. Lucru de înțeles, dar nu în totalitate, pentru că dna Kulikovski are încă atâtea de comunicat, împărtășit, distribuit. Constat aceasta cu părere de rău, pentru că Biblioteca Municipală Chișinău, ca instituție de elită, are enorm de mult de comunicat comunității bibliotecare, indiferent de pe ce poziție urcă la tribună un reprezentant sau altul al Bibli-

otecii.

Simpozionul Anul Bibliologic a fost și rămâne o poartă serioasă spre comunitatea bibliotecară internațională, dat fiind faptul că la activitate participă numeroși specialiști invitați din România, Franța, SUA. Într-un material publicat în *Gazeta bibliotecarului*, intitulat „Anul Bibliologic 2001: analize și sinteze”, dna Kulikovski menționa că „Activitatea științifică și de cercetare a bibliotecilor noastre, care, de fapt, este munca titanică a bibliotecarilor noștri-cercetători, bibliografi, a devenit cunoscută și peste hotarele Republicii Moldova, iar prezența ei în publicații de referință străine contribuie la crearea imaginii sale pozitive în biblioteconomia mondială”.

Apropierea de comunitatea biblioteconomică mondială a promovat-o și în calitate de Președinte al ABRM. În materialul citat mai sus, menționa că „Activitatea pe care vrea s-o deruleze în 2002 ABRM trebuie să fie una de succes, vom experimenta idei noi, intensifica activitatea de cercetare, vom elabora programe inovatoare și vom plăti pentru greșelile pe care le-am făcut. Pentru aceasta ne trebuie să conjugăm efortul tuturor bibliotecarilor noștri, să căutăm modele eficiente de comunicare și colaborare”.

Personal am o deschidere de peste patru decenii spre activitatea Lidiei Kulikovski. De la această deschidere și depărtare văd un model de toată fascinația pe care-l poate reprezenta un împătimit al profesiei, un îndrăgostit incurabil de bibliotecă, un devotament absolut.

Despre Lidia Kulikovski putem vorbi ca despre biblioteconomistul total, care cunoaște în profunzime, atât partea teoretică, cât și, mai ales, partea practică a domeniului. Paralel cu activitatea de manager, a avut la dispoziție și tribuna (tribunele) învățământului formal și nonformal a (ale) domeniului biblioteconomie și știința informării.

Am scris și cu altă ocazie, dar nu ratez nici această șansă: „Nu știu dacă dna Kulikovski a urcat toate treptele spre culmea recunoașterii meritelor sale la nivel de stat și pe care dintre mențiunile statului încă nu le-a adunat în palmares, dar știu că simpa-

tia, recunoștința și admirația colegilor le-a câștigat demult și foarte mulți se mândresc cu faptul și-și revendică dreptul s-o aibă în preajmă. Cu atâta experiență și cunoștințe

adunate, Lidia are atâtea de dăruit și încă urmează să ne minuneze, iar noi urmează să ne bucurăm și în continuare de această energie molipsitoare”.

Referințe bibliografice:

1. ANUL Bibliologic – 25 de ani: colaborarea, dezvoltare, impact. Chișinău: BNRM, 2016. 70 p. ISBN 978-9975-9696-6-6.
2. Cu privire la reorientarea completării fondurilor și excluderea publicațiilor superflue depășite moral, nesolicitate de cititori și care nu țin de profilul de activitate al bibliotecilor publice. Ordinul din 18 aprilie 1991 al Ministerului Culturii și Cultelor al Republicii Moldova. In: Biblioteconomia Moldovei. Cadru de reglementare. Chișinău, 1993, pp. 50-53.
3. CURRICULUM vitae Lidia Kulikovski. [citată 12 februarie 2021]. Disponibil: http://media-azi.md/sites/default/files/experte_cv/CURRICULUM%20VITAE%20Lidia%20%20Kulikovski%20.pdf
4. Hotărârea Guvernului nr.32 din 22-01-1999 privind modificarea unor hotărâri ale Guvernului Republicii Moldova. [citată 12 februarie 2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=47983&lang=ro
5. KULIKOVSKI, Lidia, Goian, Natalia. Spațiul public de comunicare profesională – revistele de specialitate. In: Contribuții biblioteconomice (teoretice și praxiologice). Culegere de articole (2008-2012). Chișinău, 2012, pp. 304-305.
6. OSOIANU, Vera. Un nume de marcă (brand). In: Viața printre cărți: Lidia Kulikovski. Biobibliografie. Chișinău: Magna-Princeps SRL, 2011, pp.182-183.
7. VIAȚA printre cărți: Lidia Kulikovski. Biobibliografie. Chișinău: Magna_Princeps SRL, 2011. 232 p. ISBN 978-9975-9889-7-1.

OMUL CARE NEINTENȚIONAT NE FORMEAZĂ ȘI NE CONDUCE ÎN PROFESIE...

Ludmila CORGHENCI,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Rezumat: *Articolul prezintă un omagiu pentru Svetlana Barbei, șef secție Dezvoltare instituțională din cadrul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, care are un parcurs profesional demn de urmat și de evidențiat. Autorul scoate în evidență capacitățile analitice ale protagonistei, contribuțiile acesteia pentru implementarea unui management de calitate în instituție.*

Cuvinte-cheie: *Svetlana Barbei, componenta documentară, managementul calității.*

Abstract: *The article pays homage to Svetlana Barbei, head of the Institutional Development Section of the National Library of the Republic of Moldova, who has a worth following and highlighting career path. The author emphasizes the analytical skills of the protagonist and her contribution to the implementation of a quality management system in the institution.*

Keywords: *Svetlana Barbei, documentary structure, quality management.*

Este vorba despre o Persoană care are merite deosebite în dezvoltarea biblioteconomiei naționale, în organizarea rațională a activității Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova (BNRM). O Persoană care a elaborat și a pus în aplicare cele mai reprezentative acte de reglementare, normative, strategii și politici instituționale, preluate de mulți colegi drept modele... O Persoană, cu un spirit și capacități analitice de invidiat (în sens bun!): care gândește și acționează logic, posedând o judecată excelentă în dezghiocarea problemei/situației, abordând clar, metodic, creativ, multilateral cazurile concrete.

John C. Maxwell, în lucrarea sa *Leadership de aur*, vine cu un citat aparținând lui Grenville Kleiser (1868-1935), un autor nord-american, autorul unei lungi liste de cărți de inspirație și ghiduri pentru succesul oratoric și dezvoltarea personală. Esența acestui citat poate fi prezentată în felul: Viața este ca o carte. Pagina de gardă – este numele tău, introducerea pentru lume. Paginile cărții – sunt o înregistrare a eforturilor, acțiunilor, implicațiilor. Oră de

oră se înregistrează ceea, ce trebuie să persiste... [4, p. 314].

Oare câte pagini are Cartea Svetlanei Barbei, fiindcă Domnia Sa este protagonista acestui articol.

Cartea Domniei Sale conține un număr infinit de pagini, care relevă capacitatea celui mai de forță expert, analist în biblioteconomie și științe ale informării, de a asculta, a raporta, a întreține funcționalitatea unui grup de lucru, de a comunica (frumos și convingător!) verbal și în scris... Doar un exemplu: prestața Svetlanei Barbei ca formator în cadrul atelierului de informații

și discuții cu tema „Organizarea și funcționarea Sistemului de Control Intern Managerial” (21 octombrie 2020, BNRM) a scos în evidență capacitățile de comunicator/formator eficient, care poate și dorește să împartă „analiza” cu alții.

Or, un comunicator, o persoană care este situată permanent în „epicentrul” profesional instituțional, are obiceiul de a pune întrebări și de a căuta răspunsuri la acestea. Îmi permit să afirm, că Svetlana Barbei este permanent „măcinată” de întrebări în scopul rezolvării problemelor, relaționării cu colegii, implicării acestora în analize și luare de decizii, împărtășirii gândurilor.

Altă mulțime de pagini din Cartea Svetlanei Barbei descriu și ne conving privind orientarea și implicarea permanentă a protagonistei în activități de programare/planificare curentă și strategică, de modelare previzibilă, de restructurare și îmbunătățire.

Următoarele pagini din Cartea Svetlanei Barbei reflectă tendința permanentă a acesteia de a acumula informația veridică, corectă, și de a o valorifica pentru a identifica pozițiile slabe și puternice profesionale, axele de centrare a eforturilor, a construi idei noi în baza celor acumulate. Este vorba despre faptul (adaptându-ne la terminologia actuală privind competențele de dezvoltare personală), că Domnia Sa este prezentă cu o calitate esențială atât din punct de vedere personal, cât și profesional – gândire critică. Această calitate aduce beneficii atât personale, dar și instituției – în postul Dânssei de șef al secției Dezvoltare Instituțională din cadrul BNRM.

Paginile Cărții Svetlanei Barbei înscriu și informații relevante privind finalitățile / produsele ori rezultatele materializate ale activității creative și analitice. Ne referim la programele și rapoartele anuale instituționale, care au devenit o parte excelentă a componentei documentare a BNRM. Dar și la textele strategiilor, regulamentelor (strategia de dezvoltare instituțională 2019-2021, strategia de formare profesională continuă a personalului de specialitate și altele – a se vedea [\[tegi și altele\]\(http://www.bnrm.md/files/biblioteca/INDICE-DE-COMPETENTE-PROFESIONALE.pdf\)\), care pe lângă rolul de instrumente manageriale, servesc și ca modele pentru bibliotecile din cadrul sistemului național. Menționăm și un document unicat, la care și-a adus contribuția profesională Svetlana Barbei – „Indice de competențe profesionale” <http://www.bnrm.md/files/biblioteca/INDICE-DE-COMPETENTE-PROFESIONALE.pdf>. Adresând întrebarea valoroasă – De ce avem nevoie de acest document? – ni se oferă și răspunsul: „Indicele de competențe este destinat să susțină personalul Bibliotecii în identificarea și dezvoltarea competențelor, inclusiv a celor, care pot fi mai importante în deservirea eficientă a comunității. Lucrarea poate constitui un suport important pentru managerii Bibliotecii în procesul de elaborare a fișelor de post și a programelor de formare profesională continuă a lucrătorilor. Acest document, de asemenea, poate fi folosit de către unii specialiști, care au intenția de a-și optimiza calificarea sa, identificând, în acest scop, competențele necesare pe care trebuie să le dobândească sau să le îmbunătățească în cazul trecerii în altă subdiviziune sau pe o treaptă mai înaltă de salarizare” \[2, p. 7\]](http://www.bnrm.md/index.php/biblioteca/despre-noi/strategii-politici-si-programe/stra-</p></div><div data-bbox=)

Este marea grijă a doamnei Svetlana Barbei – de a ține componenta documentară a BNRM conform cerințelor, prevăzute de SM SR EN ISO 9001:2015 „Sisteme de management al calității. Cerințe”: documentele **să fie formulate adecvat ca** format, aranjare, text, aprobate de factorii de resort; la fel de important – să fie disponibile, cunoscute și „învățate”; să fie actualizate, ușor regăsite și utilizate corespunzător [5]. Ba chiar și mai nou – recent Svetlana Barbei a lansat un ciclu de activități educațional-metodologice privind managementul controlului intern al calității, managementul riscului.

Portofoliul profesional al BNRM, în funcție de prevederile standardului menționat mai sus, dar și grație eforturilor managerului-analist Svetlana Barbei, conține documente categorisite după cum urmează:

- documente de organizare, directive (politici și strategii, statut și ROF al BNRM, ale subdiviziunilor acesteia, ale consiliilor specializate etc.)

- documente științifico-metodologice (documente analitice, care abordează în funcție de specificul instituțional, al comunității servite standardele de profil, alte documente în vigoare)

- documente normative (cu aplicații specifice)

- documente tehnologice (instrucțiuni metodologice instituționale; acest sistem de documente fiind structurat în corespundere cu procesele de bază ale BNRM).

Fiind o persoană foarte serioasă și responsabilă, organizată – Svetlana Barbei are un simț dezvoltat al umorului inteligent. Zicem inteligent – deoarece această capacitate a Domniei Sale ne face nu doar să râdem și să ne relaxăm ca efect benefic, dar poate cel mai important – ne face s-o ascultăm, să vrem să ne apropiem prin interese comune, să învățăm, să facem... . Svetlana Barbei acceptă umorul, și îl administrează, reieșind din rolul social, educațional, terapeutic al acestuia. Drept exemplu recomandăm lectura compartimentului „Cultura

organizațională: povestiri, mituri, credințe despre BNRM” din monografia aniversară dedicată BNRM, la conținutul căruia și-a adus contribuția protagonistă prezentului articol [3, p. 200-203].

Despre doamna Svetlana Barbei pot fi prezentate mai multe referințe de caracter biografic și bibliografic, incluse în edițiile de referință ale BNRM „Calendar Național”, alte publicații. Credem că cea mai de valoare referință există în noi, colegii, cei care o cunoaștem, o apreciem și o respectăm!

Nu ne rămâne decât să mai menționăm că Svetlana Barbei are un parcurs profesional în limitele BNRM, aici fiind angajată în postură de bibliotecar la o vârstă tânără. Dar din punct de vedere al conținutului, traseul Domniei Sale reflectă o carieră care reprezintă mai mult decât munca cotidiană, acesta incluzând și educația, rolul în instituție și comunitatea profesională.

O carieră care durează o viață întreagă, cu deschideri și perspective de durată...

Referințe bibliografice:

1. ABILITĂȚI analitice. Definiție, liste și exemple. [citat 22 februarie 2021]. Disponibil: <https://ro.chalized.com/abilitati-analitice-definitie-lista-si-exemple/>
2. BARBEI, Svetlana, Sanduță, Elena. Indice de competențe profesionale. Bibl. Națională a Republicii Moldova. Chișinău: BNRM, 2016. 84 p. [citat 23 februarie 2021]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/biblioteca/INDICE-DE-COMPETENTE-PROFESIONALE.pdf>
3. BIBLIOTECA Națională a Republicii Moldova – meridianul zero al Sistemului Național de Biblioteci. Chișinău: BNRM, 2017. 216 p. ISBN 978-9975-110-86-0.
4. MAXWELL, John C. Leadership de aur : Lecții învățate într-o viață de lider. București: Amaltea, 2010. 326 p. ISBN 978-973-162-056-5.
5. SM SR EN ISO 9001:2015 „Sisteme de management al calității. Cerințe. Adoptat de Institutul Național de Standardizare la 23 octombrie 2015. Chișinău, 2015. 42 p. Manuscris.

UN MANUAL PRACTIC DE BIBLIOTECONOMIE ȘI ȘTIINȚE ALE INFORMĂRII PENTRU LUMEA BIBLIOTECARĂ

Raisa PLĂIEȘU,
Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

Cartea a fost și va rămâne un izvor necesat de cunoștințe, fără de care omenirea nu ar putea exista. Lumina ei de citire este cel mai corect drum al vieții omului, unde îl îndrumă pe căile cele mai principale al mersului său prin timp. Cartea poate fi considerată un depozit al inteligenței omenestii, conținând în filele ei cunoștințe, sensibilități și emoții. Ea este o comoară fără de preț, care adună cele mai frumoase gânduri ale autorilor pe care cititorii le pot folosi.

Avalanșele de cărți apărute la etapa actuală în cele mai diverse ipostaze de lux editorial-poligrafice, atât artistice cât și în alte domenii, își ocupă locul pe polițele magazinelor, unde cititorii nu pot să le procure pe toate, că nu-i permite bugetul. Și în ajutor îi vine biblioteca, care este templul învățaturii, deoarece doar în bibliotecă omul poate să-și hrănească sufletul și gândul cu cele mai diverse cunoștințe, având acces liber la toate cărțile de care are nevoie. Din păcate, astăzi Internetul și alte tehnologii informaționale concurează cu biblioteca, dar totuși, cred că nimeni niciodată nu va reuși să înlocuiască cartea pe suport de hârtie cu alte invenții. Biblioteca va rămâne mereu cu ușile deschise pentru omenire, pentru că doar ea este ușa larg deschisă spre viitor și doar într-o bibliotecă ai șansa să fii superior. Biblioteca este ca o a doua casă, o școală unde poți mereu învăța. Să citești și să frecvențezi biblioteca în timpul liber a devenit o obișnuință. Biblioteca ne ghidează ca printr-un labirint de enigme, care ne ajută să devenim mai inteligenți, mai buni și mai deștepți, pentru că nicăieri nu vom găsi un limbaj mai frumos și mai corect decât în carte. De-a lungul istoriei bibli-

oteca este regăsită ca instituție socială în funcție de nivelul de dezvoltare al societății, circulație a informației, nivelul de educație al populației și alți factori. Astfel, putem identifica următoarele prezențe ale bibliotecii în timp și spațiu: biblioteca antichității, biblioteca medievală, biblioteca în epoca Renașterii și perioada modernă, biblioteca secolului XX – în contextul democratizării accesului la informație, biblioteca modernă, biblioteca tradițională, biblioteca electronică, biblioteca digitală, biblioteca 2.0 – se caracterizează prin patru elemente esențiale: centrată pe utilizator (utilizatorii care participă la crearea conținutului și serviciilor); în colecții și servicii aplică componente audio și video; interrelaționează pe Web și rețelele de socializare; este deschisă schimbărilor.

Esența și orientările dezvoltării bibliotecilor sunt reflectate în cele cinci Legi ale lui Ranganathan (Shiyali Ramamrita Ranganathan – matematician și bibliotecar din India (1892-1972), elaborate în prima jumătate a sec. al XX-lea, actuale și viabile până în zilele noastre.

La cârma bibliotecii este bibliotecarul, care este persoana cu o pregătire profesională în domeniul biblioteconomiei, responsabilă de organizarea colecțiilor în bibliotecă. A fi bibliotecar înseamnă cunoaștere, echilibru, perseverență, cultură, informație, pregătire, răbdare, spirit de prudență, amabilitate, simț analitic, spirit critic, creativitate, capacitate de sinteză, curiozitate intelectuală, rigoare etc. Profesionistul din bibliotecă nu este un simplu angajat care difuzează cartea sau informația în format tipărit. În raport cu clienții bibliotecii, el caută să înțeleagă interlocutorul, psihologia și personalitatea fiecărui beneficiar. El este un agent cultural și educațional, utilizează oportunitățile pentru îmbogățirea cunoștințelor profesionale. El face cultură la locul său de muncă. El știe să selecteze din multitudinea de documente pe cele mai valoroase și să le difuzeze în rândul utilizatorilor. El identifică cele mai importante elemente

ale obiectivelor, ierarhizarea lor valorică. Prelucreează documentele în conformitate cu regulile domeniului biblioteconomic și bibliologic, organizează activitatea într-o bibliotecă după standarde specifice, fapt care presupune un grad de profesionalism și contact permanent cu utilizatorii și cartea. Bibliotecarul este într-o formare continuă. Toate acestea îi conferă bibliotecarului și statutul de cercetător în domeniu.

Modul de instruire al bibliotecarului are loc în interiorul cadrului profesional din bibliotecă, unde trebuie să se implice în procesul de instruire și formare continuă, să promoveze politicile și interesele instituției pe care o reprezintă, să susțină prin contribuția personală afilierea profesională, să promoveze tradițiile și realizările domeniului biblioteconomic și infodocumentar național, să-și facă meseria fără a permite satisfacerea unor interese personale, să participe la procesul de informare asupra problemelor referitoare la viața profesională, să studieze noi modalități de îmbunătățire a calității muncii executate și să accepte schimbarea și implementarea tehnologiilor avansate în domeniu.

Sursa de autoinstruire al bibliotecarului este literatura didactică profesională în domeniul biblioteconomiei, care aș propune un editorial recent – *Biblioteconomie și științe ale informării. Manual practic* - lucrare elaborată și coordonată de Centrul de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării din cadrul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, în colaborare cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al R. Moldova. Este un manual practic scris de o echipă de autori, specialiști profesioniști în domeniul biblioteconomiei de la Biblioteca Națională a R. Moldova și Camera Națională a Cărții: Ludmila CORGHENCI, Elena PINTILEI, Aliona MUNTEAN, Aliona TOSTOGAN, Veronica COSOVAN, Lilia POVESTCA, VERA OSOIANU, Valentina POPA, Ecaterina DMITRIC, Veronica BORȘ, Victoria VASILICA, Angela DRĂGĂNEL, Margareta CEBOTARI, Renata COZONAC, Valentina CHITOROAGĂ. Coordonatorii ediției sunt: Ludmila CORGHENCI și Vera OSOIANU. Manualul a fost recomandat pentru publicare de Consiliul redacțional al Bibliotecii Naționale a R. Moldova. Acest manual practic este destinat pentru toată lumea bibliote-

cară, după cum menționează și coordonatorul, prefațatorul acestei lucrări doamna Ludmila Corghenci, șefa Centrului de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării a BNRM: „*Manualul constituie un reper util atât pentru personalul angajat în biblioteci, cât și pentru cei care se pregătesc să devină angajați și nu dețin competențe suficiente pentru activitatea profesională. Conținutul acestuia este prezentat într-o manieră accesibilă persoanelor de niveluri și domenii diferite de studii, dorința autorilor fiind de a încuraja și a stimula înclinația spre dezvoltarea continuă a competențelor, de a dezvolta capacitatea inovativă și creativă a personalului de specialitate din biblioteci. Sperăm că lucrarea de față va fi acceptată cu interes de către personalul de specialitate din biblioteci și va contribui la dezvoltarea formării profesionale.*”

Conținutul acestui manual oglindește următoarele compartimente: Biblioteca și rolul ei în societatea modernă; Dezvoltarea colecțiilor de bibliotecă; Resurse informaționale; Prezervarea colecțiilor de bibliotecă; Instrumente de informare asupra colecțiilor bibliotecii; Utilizatorii bibliotecii publice. Servicii de bibliotecă; Activitatea de informare și documentare în biblioteca publică; Studii și cercetări în biblioteca publică; Conceptul, rolul și funcțiile marketingului în activitatea bibliotecară; Personalul de specialitate din bibliotecile publice. Formarea profesională și formarea profesională continuă; Statistica de bibliotecă. Evaluarea impactului bibliotecii; Standartizarea în biblioteconomie, informare și documentare.

Responsabilitatea de editare a acestei lucrări a fost în posesia echipei redacționale de la Centrul editorial-poligrafic al Bibliotecii Naționale a R. Moldova.

AUTORII ARTICOLELOR

BAHMUTEANU, Tatiana – șef al Centrului editorial-poligrafic, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: bahmuteanu@bnrm.md

BALEANU, Rodica – specialist principal, secția Marketing și comunicare socio-culturală, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: rodicabaleanu29@gmail.com

BITERE, Sanda Beatrice – bibliograf, Biblioteca Județeană „Gheorghe Asachi” Iași, România
E-mail: sanda_bitere@yahoo.com

BOLGARINA, Elina – șef al secției Literaturile lumii, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: litera@bnrm.md
ORCID 0000-0001-8887-9838

BORȘ, Veronica – director adjunct, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: vbors@bnrm.md
ORCID 0000-0002-5739-3324

BULICHE, Genoveva-Irina – bibliograf, Biblioteca Județeană „Gheorghe Asachi” Iași, România
E-mail: irinabuliche@yahoo.com

CORGHENCI, Ludmila – șef al Centrului de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: lcorghenci@bnrm.md
ORCID: 0000-0002-0248-9108

COSOVAN, Veronica – șef al secției Carte veche și rară, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: vcosovan@mail.ru

COȘCIUG, Tamara – specialist superior, secția Cultură și turism din cadrul Consiliului raional Soroca
E-mail: tamara.cosciug@gmail.com

DRĂGĂNEL, Angela – specialist principal, secția Studii și cercetări, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: adraganel@bnrm.md
ORCID: 0000-0001-6749-6782

GHEORGHÎȚA, Angela – bibliotecar principal, Biblioteca Științifică Medicală a IP Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”
E-mail: angelique77@list.ru

GHIMPU, Vlad – doctor în istorie, cercetător științific, coordonator la Muzeul Național de Istorie a Moldovei
E-mail: vladd.ghimpu@mail.ru

HABAȘESCU, Silvia – șef serviciu Asistență informațională, Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice a Moldovei
E-mail: habasescu@lib.ase.md

Protoiereul LISNIC, Ioan – dr., parohul Bisericii „Sfântul Ierarh Nicolae”, satul Putinești, raionul Florești
E-mail: prioan.lisnic@gmail.com

Protoiereul MELINTI, Maxim – doctor în istorie, parohul Bisericii „Acoperământul Maicii Domnului”, s. Ghidighici, mun. Chișinău
E-mail: bisghidighici@gmail.com

MIRON, Svetlana – șef al secției Colecția de arte și hărți, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: arta@bnrm.md

Protoiereul Mitrofor MOȘIN, Octavian – doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova
E-mail: moșin.octavian@gmail.com

MUNTEAN, Aliona – director adjunct, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: aliona.muntean@bnrm.md

NEGURĂ, Adela – șef sector, Biblioteca Științifică Medicală a IP Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”
E-mail: negura.adela@gmail.com

NICUȚA, Ina – bibliotecar principal, Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice a Moldovei
E-mail: inanic@lib.ase.md

Protoiereul ONICOV, Eugen – doctor, lector, Academia de Teologie Ortodoxă din Moldova
E-mail: onicov@yahoo.com

OSOIANU, Vera – director adjunct, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: bnrmvo2012@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8509-8796

PĂDURE, Nadejda – director, Biblioteca Publică Raională „Mihail Sadoveanu”, Strășeni
E-mail: nadipadure@yahoo.com

PLĂIEȘU, Raisa – scriitoare, specialist superior, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: raisa_plaiesu@bnrm.md

POPA, Victoria – șef al Centrului de statistică, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: statistica@bnrm.md

POVESTCA, Lilia – specialist principal, Centrul de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: lpovestca@bnrm.md

SUVAC, Natalia – șef serviciu Comunicarea colecțiilor, Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice a Moldovei
E-mail: suvac.n@lib.ase.md

TOSTOGAN, Aliona – prim-director adjunct, Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: a.tostogan@bnrm.md

VASILICA, Victoria – șef secție Studii și cercetări, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, director executiv al Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova
E-mail: studiisercetaribnrm@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7366-9512

1. Cerințele privind prezentarea articolelor în revista „Magazin bibliologic” sunt elaborate în baza prevederilor Regulamentului cu privire la evaluarea, clasificarea și monitorizarea revistelor științifice, aprobat prin decizia nr. 6 din 18 decembrie 2018 a Consiliului de conducere al Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare.

2. Conform Politicii Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova privind Accesul Deschis, revista „Magazin bibliologic” se declară publicație cu Acces Deschis în baza licenței Creative Commons, care permite altora să distribuie, remixeze, regleze și să creeze pe baza operelor autorului, chiar și în scop comercial, atât timp cât ei creditează opera (licența Atribuire CC BY):

<http://www.bnrm.md/files/biblioteca/Politica-Acces-Deschis-BNRM-ro.PDF>

<http://www.bnrm.md/files/biblioteca/Policy-Open-Acces-BNRM-en.PDF>

3. Colegiul de redacție își asumă dreptul de a organiza recenzarea (inclusiv anonim) a articolelor prezentate spre publicare.

4. Sunt pasibile pentru publicare gratuită articole de conținut fundamental și aplicativ ale autorilor din Republica Moldova și din alte țări, din domeniul Biblioteconomiei și Științelor Informării, precum și celor adiacente

5. Limbile de publicare – limba română și limbile de circulație internațională. Publicarea articolelor în limbile de circulație internațională nu va depăși 1/4 din volumul revistei.

6. Autorii vor respecta următoarele cerințe tehnice la prezentarea articolelor spre publicare:

- prezentare generală – font Times New Roman;
- titlul articolului (centrat, scris cu majuscule, bold, size 12, spațiu între rânduri 1);
- numele, prenumele autorului, afilierea instituțională, funcția deținută, gradul științific și titlul didactic, adresa de e-mail (aliniere dreapta; size 12; numele autorului este indicat cu litere majuscule);
- poza autorului (autorilor) – imagine în JPEG cu o rezoluție cât mai bună;
- rezumat/abstract în limbile română și engleză (stânga-dreapta, size 11; spațiu între

rânduri 1; cursiv; nu va depăși 200 de semne);

- cuvinte-cheie în limbile română și engleză (stânga-dreapta, size 11; cursiv; spațiu între rânduri 1);

- textul articolului (size 12; spațiu între rânduri 1,5; volumul unui articol nu va depăși 10-15 pagini A4); fiecare articol va fi însoțit de referințe bibliografice (a se vedea poziția 9 din prezentul Ghid);

- la redactarea manuscriselor se vor respecta normele ortografice precizate în Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM), ediția 2005, precum și Hotărârea Adunării generale a Academiei Române din 17.02.1993 privind revenirea la scrierea cu „ă” și „sunt” în grafia limbii române;

- opțional, în caz de necesitate, pot fi incluse în articol tabele/grafice/imagini, cu trimitere din text către acestea; ele vor fi expediate redacției separat, odată cu articolul, în format jpeg/png/tiff. În cazul tabelelor, deasupra se scrie, „Tabelul nr. X: titlu”, iar în cazul imaginilor, hărților etc., dedesubt se scrie „Figura nr. X: titlu”;

- abrevieri: În cazul utilizării în publicație a abrevierilor, lista acestora urmează a fi anexată. În cazul unui număr infim de abrevieri (1-3), ele pot fi indicate între paranteze în text.

7. Pentru fiecare articol va fi atribuit indexul Clasificării Zecimale Universale (CZU) – aceasta fiind responsabilitatea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.

8. Autorii dețin întreaga responsabilitate pentru caracterul original și conținutul articolelor prezentate.

9. Referințele bibliografice vor fi prezentate la sfârșitul textului articolului, format Times New Roman; size 10; space 1, cu caracterele originale ale documentului. Structura referinței bibliografice corespunde prevederilor standardului SM ISO 690-2012 „Informare și documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare (aprob. prin hotărârea nr. 871-ST din 05.04.2012 a Institutului Național de Standardizare și Metrologie). Prezentarea și citarea referințelor bibliografice este realizată conform Sistemului Harvard (autor / an de apariție).

Referințele se ordonează alfabetic (fiind elaborate în funcție de caracterele originale ale documentului, în prim-plan fiind am-

plasate cele cu caractere latine), după numele autorului ori titlu, scrise cu majuscule, și se numerotează în mod continuu.

Mostre de prezentare a referințelor bibliografice:

Cărți:

BOTEZAT, E. A., Dobrescu, E. M., Tomescu, M. Dicționar de comunicare, negociere și mediere. București: Editura C.H. Beck, 2007. ISBN 978-973-115-052-9.

PETERS, Tom. Cercul inovației: drumurile bătătorite nu duc spre succes. București: Publica, 2011. 553 p. ISBN 978-973-1931-82-1.

VASILICA, Victoria, Dmitric, Ecaterina. Biblioterapie. Chișinău: Primex-Com, 2016. 45 p. ISBN 978-9975-9696-7-3.

СТЕПАНОВ, В. К. Применение Интернета в профессиональной информационной деятельности. Москва, 2009. 304 p. ISBN 978-5-8183-1401-3.

Articole din revistă:

SEBOTARI, Margareta. JuniorBildungs: program informațional/formativ pentru adolescenți, organizat la Biblioteca „Onisifor Ghibu”. In: Bibliopolis. 2014, nr. 5, pp.185-188. ISSN 1811-900X.

OSOIANU, Vera, CORGHENCI, Ludmila. Formarea continuă a bibliotecarilor – prioritate strategică pentru anii 2017-2020. In: Magazin bibliologic. 2015, nr. 1/2, pp. 77-85. ISSN 1857-1476.

Игумнова, Н. П. Библиоэтнология как научная и учебная дисциплина. В: Библиотековедение. 2017, nr. 6, pp. 616-622. ISSN 0869-608X.

Articole din culegeri:

CORGHENCI, Ludmila. Cercetarea științifică la DIB în contextul Anului Creativității și al Inovării – 2009. In: Symposia Investigatio Bibliotheca: [simpozion național, 28 ian. 2010, Chișinău]. Chișinău, 2010, pp. 34-44.

Publicații oficiale:

CODUL cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova: nr. 259-XV din 15 iulie 2004. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 125-129, pp. 12-70.

LEGE cu privire la bibliotecă: nr. 160 din 20.07.2017. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2017, nr. 301/315, pp. 141-147.

Постановление Правительства Республики Молдова о Национальной стратегии развития информационного обще-

ства «Цифровая Молдова 2020»: № 857 от 31.10.2013. В: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2011, nr. 252/257, pp. 37-45.

Autoreferate. Teze de doctorat:

BORZIAC, Ilie. Paleoliticul superior din spațiul carpato-nistean: (cronostratigrafie, cronologie și periodizare culturală). Autoreferat al tezei de doctor habilitat în științe istorice. Chișinău, 2008. 53 p.

POSTICĂ, Gheorghe. Civilizația medievală timpurie din spațiul pruto-nistean (secolele V-XIII). Teză de doctor habilitat în științe istorice. Chișinău, 2006. 413 p. [citată 7 martie 2017]. Disponibil: http://www.academia.edu/13334679/Gheorghe_Postic%C4%83_Civiliza%C5%A3ia_medieval%C4%83_timpurie_din_spa%C5%A3iul_pruto-nistean_secolele_V-XIII_Tez%C4%83_de_doctor_habilitat_%C3%AEEn_%C5%9Ftiin%C5%A3e_istorice_Chi%C5%9Fin%C4%83u_2006_413_p.

ВИШНЯКОВ, И. В. Модели и методы оценки коммерческих банков в условиях неопределенности: диссертация ... канд. экон. наук. Москва, 2002. 234 p.

Resurse electronice:

KULIKOVSKI, Lidia. Inovația în management – soluția schimbării în domeniul infodocumentar. Oportunități, probleme, roluri [on-line]. [citată 6 martie 2017]. Disponibil: <https://www.slideshare.net/BMHasdeu/lidia-kulikovski-inovaia-n-management-ca-factor-de-supravieuire-i-schimbare-a-bibliotecii>.

POPA, Ana, Prohnițchi, Valeriu. Sectorul de cercetare, dezvoltare și inovare din Moldova: este oare necesară o reformă? Versiune preliminară [online]. Chișinău: Expert-Grup, 2011 [citată 2 octombrie 2018]. Disponibil: http://www.expert-grup.org/library_upld/d360.pdf.

КЛЮЕВ, В. К. Менеджмент ресурсного потенциала библиотеки. Москва, 2011. 136 p. [дата обращения: 7 марта 2017]. Режим доступа: http://www.library.ru/1/kb/articles/kluev/1/04_menegment.pdf.

Articolele în varianta electronică pot fi transmise la Direcția Cercetare și Dezvoltare în Biblioteconomie (BNRM, blocul 2, etajul 2, biroul 20). Persoane de contact: Ludmila Corghenci, lcorghenci@bnrm.md, sau Ecaterina Dmitric, dbiblio@bnrm.md.

Articolele prezentate fără respectarea cerințelor expuse anterior vor fi respinse.